NOTOS 41

NOTOS ÖYKÜ İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ • 2013/04 • AĞUSTOS-EYLÜL 2013 • [illegible]

TAKSİM GEZİ DİRENİŞİ

ISSN 1307-1181

NOTOS

NotosÖykü • İki Aylık Edebiyat Dergisi
Sayı 41 • Ağustos-Eylül 2013 • 12 TL

Genel Yayın Yönetmeni
Semih Gümüş

Yayın Koordinatörü
Tuğba Eriş

İdari Koordinatör
Dilek Emir

Yazıişleri
Kaan Özkan

İnternet Editörü
Atilla Erol

Katkıda Bulunanlar
Şavkar Altınel, Z. Heyzen Ateş, Turgut Çeviker, Duygu Bayar Ekren, Deniz Yalım Kadıoğlu, Berkan M. Şimşek, Oğuz Tecimen, Faruk Ulay, Ceren Usta

Kapak Resmi
Seda Mit

Grafik Uygulama
Songül Arslan

Logo Tasarımı
Mehmet Ulusel

Reklam ve Halkla İlişkiler
info@notoskitap.com

Yayıncı Sertifika No
16343

Abonelik
info@notoskitap.com
Posta çeki hesap no: 5287565
Garanti Bank. hesap no:
TR40 0006 2000 0680 0006 6564 80
EUR: Garanti B. hes. no:
TR39 0006 2000 0680 0009 0853 78
USD: Garanti B. hes. no:
TR53 0006 2000 0680 0009 0900 73

Yayıncı
Notos Kitap Yayınevi

Sahibi ve Yazıişleri Sorumlusu
Semih Gümüş

Yönetim Yeri
İnönü Caddesi, Dümen Sokak, 7/7
Gümüşsuyu, Beyoğlu 34427 İstanbul
Tel: 0212 243 49 07
Faks: 0212 252 38 05
e-posta: editor@notoskitap.com
KKTC fiyatı: 15 TL

Yayın Türü
Yerel, Süreli Yayın

Baskı ve Cilt
Pasifik Ofset, Baha İş Merkezi
Haramidere İstanbul 0212 412 17 77
Sertifika No 12027

Baskı Tarihi
29 Temmuz 2013

Dağıtım
DPP, 0212 622 22 22

içindekiler

AGANTA

3 Uyumayan adam: Guillermo del Toro, Murphy'nin elyazmaları, Penguin-Random birleşmesi...

ÖYKÜ

72 **Ece Ayhan**
Dışarısı ve İçersi – Büyük Şehre Giden Adam

78 **Lu Hsun**
Bir Delinin Güncesi

86 **Murat Özyaşar**
İsmin Halleri

92 **Neslihan Önderoğlu**
Bir Yerde

96 **Onur Caymaz**
Bir Karşılaşmanın Su Yeşili

98 **Türker Ayyıldız**
Kundak

102 **Bora Abdo**
Korkuluk ve İki Çiğdeci

112 **Kemal Çavuş**
Festival

116 **Hande Gündüz**
Bizon

120 **Sezgin Taş**
Kırlangıçlar Çatı Saçaklarını Sever

126 **Özge Kılıçoğlu**
Ren

128 **Osman Gür**
Can

131 **Ahmet Uçar**
Yürüyüş

GÜNÜN KONUSU

16 **Taksim-Gezi Direnişi**
Tanıl Bora, Foti Benlisoy, Semih Gümüş, Canan Kaya, Ahmet Ümit, Burhan Sönmez, Faruk Duman, A. Ömer Türkeş, Ömer Kanıpak, Pınar Öğünç, Metin Yeğin

SÖYLEŞİ

62 **İrem Çağıl**
"Son sözü doğa söyler."

106 **Drago Jančar**
"Post-varoluşçu bir yazarım."

YAZI

68 **Fernando Pessoa**
Otopsikografya
Oğuz Tecimen
Kendi-Ruhunu-Yazan-Şiir

134 **DOĞAN YARICI'NIN SEÇTİKLERİ**

KİTAPLIK

137 Banu Yıldıran Genç, Neslihan Önderoğlu, Arzu Eylem

EN ÇOK ETKİLENDİĞİ YAZAR

67 Semra Topal

SORU-YANIT

Ercan Kesal – Akdoğan Özkan – Alper Atalan

Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. *Semih Gümüş*

Vonnegut

del Toro

Uyumayan adam: Guillermo del Toro

Kurt Vonnegut'ın *Mezbaha No. 5* romanı Charlie Kaufman'ın senaryosu ve del Toro'nun yönetmenliğinde sinemaya uyarlanacak.

Hellboy ve *Pan'ın Labirenti* filmleriyle tanıdığımız Meksikalı yönetmen ve yapımcı Guillermo del Toro bu kez de Kurt Vonnegut'ın *Mezbaha No. 5* romanına el attı. Geçtiğimiz yıllarda *Pinokyo*, *Frankenstein* ve *Dr. Jekyll ve Mr. Hyde* romanlarının da yeniden uyarlamaları için sözleşme imzalayan del Toro, asıl bombayı filmin senaryo yazarı Charlie Kaufman'ı duyurarak patlattı. *Sil Baştan*, *John Malkovich Olmak*, *Tersyüz*, *Synechdoche*, *New York* gibi, oyunlarla dolu postmodern kurmacada harika işler çıkaran Kaufman'ın yine ironiyle ve oyunlarla dolu olan trajikomik *Mezbaha No. 5*'ten nasıl bir senaryo çıkaracağı merak konusu.

Vonnegut'ın ilk olarak 1969'da yayımlanan romanı, İkinci Dünya Savaşı'nda Dresden'in bombalanması sırasında Alman askerlerle birlikte bir mezbahada esir olan optometrist Billy Pilgrim'in hikâyesini ve zamanda yolculuğunu anlatıyor. Vonnegut'ın öteki romanları gibi, *Mezbaha No. 5* de parodik bilimkurgu unsurları ve özgür irade üstüne felsefi ve komik sorgulamalar içeriyor. Roman, bir anlamda Vonnegut'ın İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'da yaşadıklarından parçalar taşıyor, savaşı anlatırken dahi güldüren bir dille, ki romanın akıllara kazınan o meşhur cümlesi de ölümün soğukluğuyla alay eden "so it goes" (işte böyle) olmuştu. Daha önce 1972'de George Roy Hill'in sinemaya uyarladığı filmden epey memnun kalan Vonnegut, "Tam da romanı yazarken hissettiklerimle çok uyumlu, ne zaman izlesem gülmekten yerlere yatıyorum," yorumunu yapmıştı. Beyazperdeye uyarlanan bir başka romanı *Şampiyonların Kahvaltısı* (1999) içinse bin pişman olmuş, "İzlemesi ıstırap verici," demişti. "İşte böyle."

OĞUZ TECİMEN, İstanbul

Evlilik tanımı değiştiriliyor

San Fransisco'da bir grup sanatçı şehirdeki kitapçılara ve kütüphanelere giderek sözlüklerdeki evlilik tanımını değiştiriyor. HackMarriage adlı grup sözlükteki evlilik maddesinin üzerine yeni tanımın yazılı olduğu kâğıtlar yapıştırıyor. Evliliği erkek ve kadın arasındaki birliktelik yerine iki insan arasındaki birleşme olarak tanımlıyorlar.

"Bir Fil Vurmak" için...

Orwell'ın denemesi bugünlerde yeniden okunmayı, tartışılmayı hak ediyor.

George Orwell'ın Bir Fil Vurmak (*Shooting An Elephant*, 1936) denemesini filme çekmek… Caracas doğumlu genç yönetmen Juan Pablo Rothie, bu düşü gerçekleştirmenin peşinde. İngiltere ve ABD'de sinemacılık eğitimi almış Rothie, sanat projelerine fon oluşturan Kickstarter aracılığıyla internet üzerinden bağış toplamaya çalışıyor ve iki yıldır yoğunlaştığı projeyi hayata geçirmeye kararlı görünüyor.

Orwell'ın ailesinin desteğini de alan genç yönetmen, *Toy Story*'nin senaryo yazarlarından Alec Sokolow ile çalışacak ve 100 bin dolarlık bütçeyi toparlayabilirse sonbaharda Hindistan'da çekimlere başlayacak.

Emperyalizmin doğası ve…

Orwell, denemesinde, 1920'lerde İngiltere'nin sömürgesi Burma'da Emperyal Polis Kuvvetleri adına çalıştığı dönemden "kendi içinde küçük bir olayı" aktarıyor. Sömürge polisi Orwell, görev yaptığı Moulmein kasabasında, pazaryerini birbirine katan ve bir Burmalıyı öldüren kızışmış fili, hiç istemese de vurmak durumunda kalıyor. Kendisini her fırsatta öteleyen yüzlerce kasabalının önünde "aptal" durumuna düşmemek için bekleneni yapıyor ve fikren karşı durduğu emperyalizmin fiilen mağduru oluyor.

Kendi ifadesiyle, Orwell'a "emperyalizmin gerçek doğasını" daha iyi anlatan bu olay, "hâkim" ve "madun" olanın ilişkisinin tüm zamanlarda nasıl örüldüğüne dair güncel sorular da sorduruyor ve bu yönüyle yeniden okunmayı, tartışılmayı hak ediyor.

"Beyaz adam tirana dönüştüğünde, yok ettiği kendi özgürlüğü oluyor."

Kickstarter

Yönetmen Rothie'nin bağış için başvurduğu Kickstarter 2009 yılında kurulmuş ve bugüne dek 44 bini aşkın yaratıcı proje için 4,3 milyon kişinin katkısıyla, toplam 678 milyon dolar toplanmasına aracılık etmiş.

Kickstarter'da bir projeyi desteklediğinizde, sizi sadece bağışçı olma durumundan çıkarıp işin parçası haline getirecek bazı ödüller de kazanabiliyorsunuz.

Örneğin, Bir Fil Vurmak'ın filme çekilmesi için 35 dolar yatırabildiyseniz "prodüksiyon tişörtü" ile filmin dijital bir kopyasını ve senaryoyu size armağan ediyorlar. Projeye 10 bin dolar katkıda bulunanlaraysa film ekibiyle sette bir hafta geçirme sözü veriliyor.

DUYGU BAYAR EKREN, Ankara

"Bütün dünya bir sahnedir"

Shakespeare's Globe Theater *Hamlet*'i dünyanın bütün ülkelerinde oynayacağını duyurdu. Sekiz kişilik bir ekip, *Hamlet*'i Nisan 2014 ile Shakespeare'in ölümünün dört yüzüncü yıldönümü olan 23 Nisan 2016 arasında toplamda iki yüz beş ülkede sergileyerek Shakespeare'in "Bütün dünya bir sahnedir" sözünü hayata geçirecek.

E-kitaba yenilme, ey kitap!

İngiltere'de dijital ortamda okuyan çocuklar, basılı kitap ve dergi okuyan çocukları artık "sağlamış".

Ekrandaki genç kadının tatile çıkmak üzere olduğu belli. Mayosuyla plaj havlusunu özenle katlayıp valizine yerleştiriyor. Ama sıra, okuyacağı kitaba geldiğinde bocaladığına tanık oluyoruz. İlk göz attığı kitap kalın ve ağır, üstelik ilgisini çeken başka kitaplar da var. Neyse ki bu çözülemeyecek bir sorun değil: geri plandaki erkek sesinin belirttiği gibi, bir e-okuyucu edinip bütün kitaplığını yanına alabilir.

Her gece İngiliz televizyon kanallarını dolduran bu tür reklamlar etkili olmalı ki, ülkenin dijital ortamda okuyan çocukları basılı kitap ve dergi okuyan çocuklarını artık "sağlamış". (Okurlarımıza İngiltere'de trafiğin soldan olması nedeniyle öne geçmenin "sağlayarak" gerçekleştirildiğini hatırlatırız.)

Hedefi toplumda herkesi iyi okumaya, yazma ve konuşmaya teşvik etmek olan Okur Yazarlık Vakfı'nın geçtiğimiz aylarda tamamladığı bir araştırmadan elde edilen sonuçlar alabildiğine açık. Araştırmanın kapsadığı, 8-16 yaş arası 34.910 çocuk içinde her gün çeşitli elektronik cihazlar kullanarak okuyanların oranı yüzde 39 iken, her gün basılı yayınlar okuyanların oranı yalnızca yüzde 28. E-kitap okuyanların oranı ise son iki yıl içinde ikiye katlanıp yüzde 6'dan yüzde 12'ye çıkmış.

Bunlar yetmiyormuş gibi, çocuklar dijital ortamdan daha memnun olduklarını açıkça da belirtiyor. Görüşü alınanların yarısından fazlası (yüzde 52) ekranda okumayı tercih ettiklerini bildirirken, üçte birinden azı (yüzde 32) basılı yayınları tercih ettiklerini bildirmiş. Basılı yayın tercih ettiğini söyleyen kızların oranı (yüzde 68) erkeklerinkinden (yüzde 54) bir hayli yüksek. Ama garip bir şekilde,

elektronik cihazlarla okuma kızlar arasında yine de daha yaygın. Çeşitli cihazlara ilişkin oranlar şöyle: cep telefonları: kızlar yüzde 67, erkekler yüzde 60; e-okuyucular: kızlar yüzde 84, erkekler yüzde 69; tabletler: kızlar yüzde 70, erkekler yüzde 67.

Ve şimdi de işin düşündürücü yanı. Dijital teknolojinin çocukların okumaktan aldıkları zevki nasıl etkilediğini de ölçmeye çalışan araştırmadan elde edilen sonuçlardan biri, basılı yayınlar tercih edenlerin arasında ortalamanın üstünde miktarda okuyanların oranının (yüzde 26) elektronik cihazları tercih edenlere göre (yüzde 15) neredeyse iki misli olduğu. Basılı yayınlardan hoşlananların yüzde 51'i okumayı sevdiklerini belirtmiş, oysa ekran meraklıları arasında okumayı sevenler yüzde 12'de kalıyor. Aynı şekilde, çok sevdiği bir kitap olanların oranı da basılı yayınlar okuyanlar için yüzde 77, ekranda okuyanlar içinse yüzde 59. Belki geri plandaki o ses, "Bütün kitaplığınızı yanınıza almanız mümkün, ama bu arada okuma zevkinizin de evde kalmış olduğunu fark edebilirsiniz," demeli.

TEMUR GÜNAY, Londra

Ben Jonson'ın Twitter hesabı

17. yüzyıl Jakoben oyun yazarı ve şair Ben Jonson, Twitter'da hayata döndürülüyor.

Ben Jonson'ın 1618 yılının Temmuz ayında, hayranlarıyla buluşmak ve yazdığı tüm oyunları içeren *The Works* adlı yeni kitabının başarısını pekiştirmek için Londra'dan İskoçya'ya yaptığı yolculuğa ait notlar, Twitter aracılığıyla okurlara sunuluyor. 8 Temmuz'da Facebook ve @BenJonsonsWalk adlı Twitter hesabı üzerinden günü gününe aktarılmaya başlanan yolculuk, yazarın dört yüz yıl önce attığı adımları takip ediyor.

Jonson'ın yaptığı bu yolculuğa ait birinci ağızdan yazılan yedi bin beş yüz kelimelik dokümanlar, 2009 yılında Cheshire'daki aile arşivi arasında keşfedilmişti. Yazarının kim olduğuna dair herhangi bir bilginin bulunmadığı bu belgelerde Jonson'a "gossip" (dedikodu) şeklinde hitap ediliyor. "Godsib"in eski dildeki hali olan bu sözcük, metinde "akıl hocası" anlamında kullanılıyor. Bu da geziye ait notların, Jonson'ın oyunculuk ve oyun yazarlığı eğitimi verdiği öğrencilerden biri tarafından yazıldığı olasılığını güçlendiriyor. Belgelerde belirtildiğine göre Ben Jonson'ın önderliğinde ilerleyen grup, Londra'dan 8 Temmuz 1618 Çarşamba günü ayrılıyor ve aynı gece Tottenham'a geçiyor. Sonrasında ise bunu bol bol içki, hayranlarla buluşma, dinlenmeyle harcanan günler ve İngiliz havasından şikâyet edilen uzun bölümler takip ediyor. Grubun bazı şehirlerde kendilerini izleyen büyük hayran gruplarından kaçmak zorunda kalması da belgedeki ilgi çekici ayrıntılar arasında.

Ben Jonson'ın sosyal medyadaki yolculuğu Ekim ayına kadar sürecek.

Elyazısıyla mı, klavyeyle mi?

Dolmakalem ve mürekkeple, klavyeyle yaptığınızdan daha farklı oluşturursunuz sözcükleri. Başka türlü düşünürsünüz, başka biri olursunuz hatta…

Kanadalı deneyimli gazeteci Andrew Coyne, *National Post*'taki köşesine, üzerinde fazla durmadığımız bir ayrıntıyı taşıdı geçen haftalarda. Bilgisayar çağında, elyazısını artık eskisi kadar kullanmıyor olduğumuz malum. Coyne'un yazısını ilgi çekici kılansa bunun yaratıcılık sürecini nasıl etkilediğine dair bazı vurgular içermesi.

Andrew Coyne'u bu konuda daha derin düşünmeye sevk eden, ABD'de pek çok eyalette, elyazısı derslerinin artık okul müfredatına dahil edilmediğini fark etmesi olmuş. Elyazısı, Kanada'nın en kalabalık eyaleti Ontario'da da zorunlu ders olmaktan çıkarılıp bir "özel beceri" olarak, tercih etmeleri durumunda öğrencilerin ödevlerini sunarken kullandıkları bir "biçim"e indirgenmiş. Bu gidişat pek çok öğrenciyi, kendi adlarını dahi elyazısıyla yazamamaya mahkûm kılmış.

Her harfi, yeniden

Mesele, çocukların kendi imzalarını atamamasıyla sınırlı değil elbette. Doğum günü pastalarının üzerine kremayla isimlerimizi yazmayı da ustalara bırakabiliriz. Ancak, işin ucu yaratıcılığa dokunuyorsa ve gerçekten elyazısını unutmamız, geçmişle bağlarımızın zayıflamasına yol açıyorsa durup düşünmekte yarar var.

Coyne şunların altını çiziyor:

Klavyede yaptığımız, harfin nerede olduğunu hatırlamakken elyazısıyla o harfi her seferinde yeniden oluştururuz. Ve bunu yaparken, daha karmaşık motor becerilere başvururuz. Yani elyazısı, daha çok, sezgisel aklı temsil eden sağ beyni ilgilendirir. Kolun hareketi, elinizin altında kâğıdı hissetmek, kuyruğunu güzelce kıvırabildiğiniz bir f harfinin verdiği estetik tatmin duygusu…

Bir düşünceyi aktarmaya çalışırken doğru sözcüğü bulmak, nadiren rasyonel tercihle ilgilidir. Çoğu zaman, onun neden doğru sözcük olduğunu hemen bilemeyebilirsiniz. Ama öyledir. Bu "kesinlik" arayışı pek çok şairi, bilgisayar kullanmadan yazmaya sevk eder.

Cümleyi önce akılda oluşturmak

Elyazısını, düşünmeye yardımcı kılan sadece "akıcılığı" değildir, dayattığı sınırlamalar da bu sürece katkıda bulunur. Tıpkı tüm eski teknolojiler için geçerli olduğu gibi, avantajları biraz da noksanlıklarından doğar. (Radyonun sorunu onu izleyememenizdir, güzel olansa bunun gerekmemesidir.)

Bilgisayardaki metni sonsuz kere düzeltebiliriz. Monitörün başında, nereye gittiğimize dair fikrimiz olmaksızın bir cümleye yelken açar ve bazen kayboluruz.

Elyazısıysa, bir kâğıt sonsuz kere silinip karalanamayacağı için, cümleyi önce aklınızda oluşturmaya yönlendirir sizi. Kafanızda oluşacak ve orada kalacak bir cümle, büyük olasılıkla daha kısa ve daha net; okurlarınızsa bu yüzden size müteşekkir olacaktır.

Hayal gücünün dizginleri

Serbest çağrışımsal özelliklerinin yanında, elyazısının bazı "kısıtlamaları" yaratıcılık için bir uyarandır. Özellikle, hayal gücünü dizginlemeniz gerektiğinde… Hiçbir şey boş bir ekran kadar engelleyici değildir, çünkü bilgisayarda olanaklar sınırsızdır. Seçeneklerinizi sınırladığınız ölçüde onları genişletebilirsiniz. Sözcükleri kâğıda yazdığınızda, yaptığınız biraz da budur.

Nasıl yazdığınız ne yazdığınızı etkiler. Dolmakalem ve mürekkeple klavyeyle olduğundan daha farklı oluşturursunuz sözcükleri. Başka türlü düşünürsünüz, başka biri olursunuz hatta. Yabancı bir dili konuşurken başka bir kişiliğe büründüğünüz gibi.

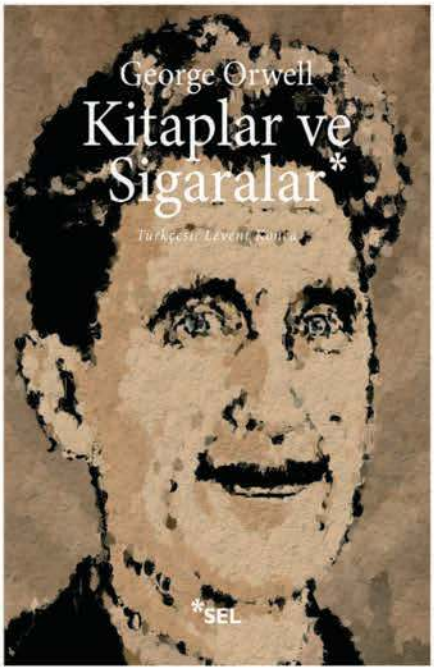
Artık başka insanlara dönüştüğümüzü düşünüyor Coyne. Beyinlerimizin tüm gün bilgisayarlarla etkileşim halinde yeniden şekillenmesinde yanlış bir şey olduğunu savunmasa da şöyle devam ediyor ve biraz da insanın içini acıtıyor söyledikleri:

"Ama tüm bildiğimiz bu olsaydı, utanç verici olurdu. Atalarımızın fikirlerini tam olarak kavrayamasaydık, o fikirleri nasıl oluşturduklarını unutsaydık…

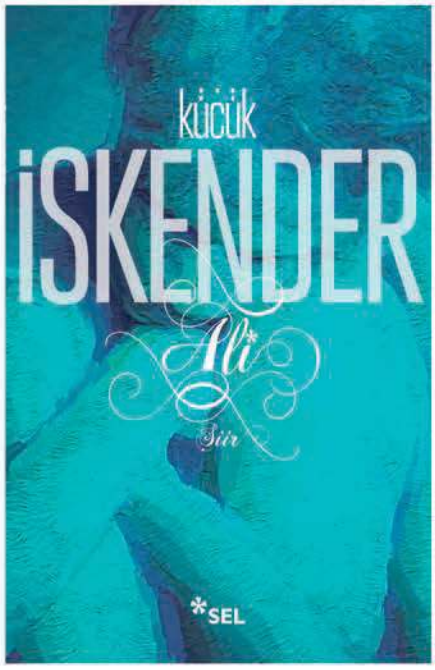
"Klavyede kendimi tıkanmış hissettiğimde kâğıda kaleme sarılıyorum ve sözcükler ancak o zaman dökülmeye başlıyor. Elyazısıyla düşüncelerimi aktaramadığım gün, yaşamsal bir şeyi kaybettiğimi anlayacağım."

DUYGU BAYAR EKREN, Ankara

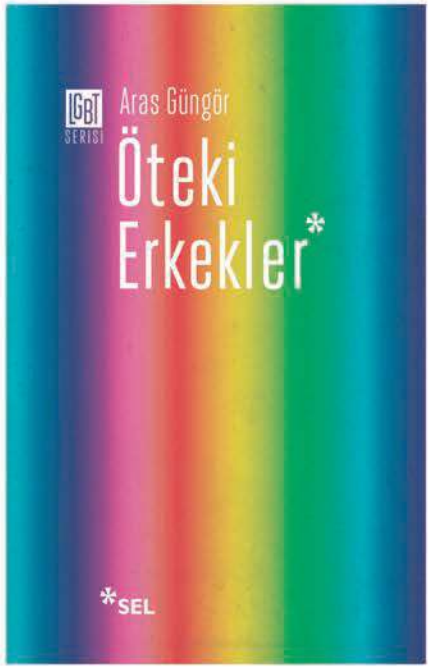
*SEL YAYINCILIK

"Kitaplar, gerçekten de okuyucuların yakınmalarına neden olacak kadar pahalı mıdır?" Sıkça sorulan bu sorunun cevabını bu kez George Orwell arıyor. İşe elindeki kitapların envanterini çıkararak başlıyor ve sigaraya harcanan parayla kitaba harcanan para arasında bir kıyas yapıyor.
Cevap sizce ne? Edebiyat dünyasına ve bu dünyadaki ilişkileri yöneten ve yönlendiren etiğe ilişkin özgün bir bakış açısı da sunan Orwell, yazar, eleştirmen ve okurların panoramasını dönemin politik atmosferi eşliğinde değerlendiriyor.

Memetler ölürken Aliler öldürülür bir coğrafya için. Ali'nin gömleği onun için başka bir kanlı. Aliler sokakta, varoşta, her ağızda varken yokturlar. Ali'den ötesini görenlere kanatlardan teki artık haktır. küçük İskender, Ali ile şiirde inatlaştığı, direndiği şeyleri bir kez daha gözden geçiriyor; yeniden deniyor ve ulaştığı yalanları, yanlışları şuursuzca paylaşıyor. Çünkü şuurun da sistemin öngördüğü bir disiplin ve baskı olduğunu kanıtlayacak ipuçlarına ulaştı.
Aşk bazen çok Ali!

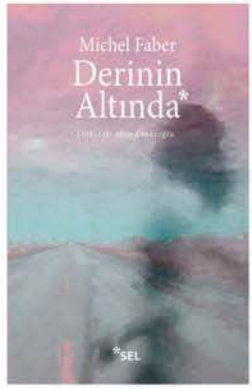
Türkiye'nin farklı bölgelerinden, farklı etnik, ekonomik ve sosyal alanlarından gelen trans erkeklerin aile, eğitim, sağlık, hormon kullanımı, trans geçiş ameliyatları, hukuki süreçleri ve gündelik hayatlarına dair deneyimlerini içeren *Öteki Erkekler*'de daha önce dinleyemediğiniz hikâyeler anlatılıyor. İkili cinsiyet sisteminin kadınlık ve erkeklik hatlarını çizen, toplumsal cinsiyet duvarlarında oyuklar açan yedi trans erkeğin deneyimleri ile geçiş sürecinde olanların yararlanabileceği bir rehber ve konu üzerine başlıca kavramların açıklamalarını Aras Güngör derledi...

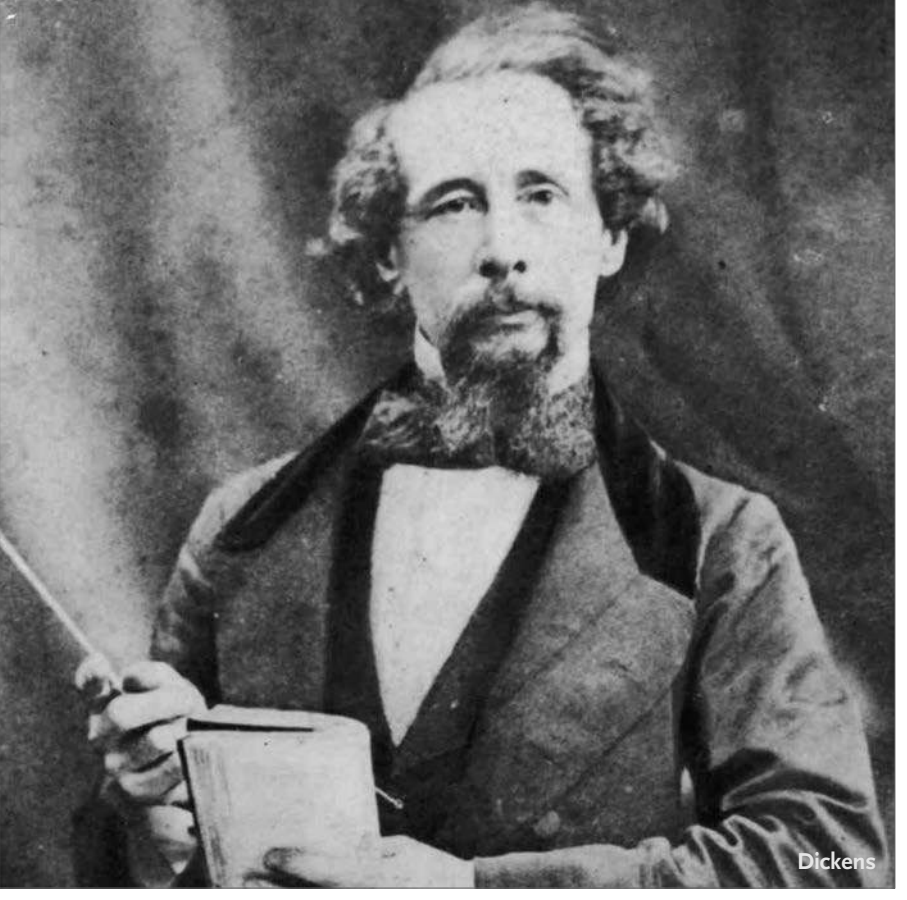

halklailiskiler@selyayincilik.com | www.selyayincilik.com | www.selyayincilik.blogspot.com

Dickens

Dickens ile Dostoyevski'yi buluşturan dâhi

AD Harvey, Dickens ile Dostoyevski'nin 1862'de görüştüklerini uydurduğunda yıllarca kimse bu gerçeği sorgulamadı.

Arnold (AD) Harvey, sahtekârlığının ortaya çıkmasından yıllar sonra ilk kez *Guardian*'a röportaj verdi. Akademisyenler tarafından küçümsendiği, daha kötüsü kendisine karşı komplolar kurulduğu için kendi akademik dünyasını kurmak zorunda kaldığını iddia eden Harvey, eylemlerinin yükünü taşıdığı onca yılın ardından belli ki bu röportajı bir tür günah çıkarma fırsatı olarak görüyordu.

AD Harvey, 2002'de Stephanie Harvey adında bir araştırmacı uydurdu. Bu araştırmacı bir yazısında 1862'de Dickens ile Dostoyevski'nin buluştuklarını iddia etti. Rusya'daki kaynaklardan alıntılarla desteklediği yazısı Dickens Vakfı'nın dergisinde de yayımlanınca gerçek kabul edildi ve Michael Slater'ın 2009'da yazdığı Dickens biyografisine girmeyi dahi başardı. 2009'dan sonra yazılan birçok biyografide ve yazıda bu bilgi kullanıldı. Kimse sahtekârlığı fark etmedi.

Derken, Claire Tomalin 2011'de yeni bir Dickens biyografisi yazdı. Bu bilgiye de biyografide yer verdi. Şansa *New York Times*'ın biyografiyi değerlendirmesi için tuttuğu *freelance* eleştirmen aynı zamanda Rus edebiyatı uzmanı olduğundan durumdan şüphelendi. İlk kez biri sözü geçen görüşmenin gerçek olup olmadığını araştırmaya karar vermişti. İlk İngilizce yazının yazarı Stephanie Harvey, kaynakça olarak *Vedomosti Akademii Nauk Kazakskoi* adlı dergiyi gösteriyordu. Rus edebiyatı uzmanının aklına takılan ilk soru şuydu: "Ben bu dergiyi neden hiç duymadım?" İkinci soruysa: "Dickens ile Dostoyevski hangi dilde konuştu?" Ayrıca Dostoyevski'nin Dickens değerlendirmesi ("Bana içinde iki ayrı insan barındırdığını söyledi: Birincisi hissetmesi gerektiğini düşündüğü şeyleri hissediyormuş, diğeriyse tam aksini") niye başka hiçbir yazıda ya da yapıtta geçmiyordu?

Bu görüşmenin gerçek olup olmadığıyla ilgili şüpheler ortaya atıldığında çeşitli kurumlar düzeltme yayımlamayı seçtiyse de sahtekârlığın boyutları Slav Dili ve Edebiyatı Profesörü Eric Naiman tarafından ortaya çıkarıldı. Kaliforniya Üniversitesi'nde çalışan profesör, kendisini sorunun köküne inmeye adayıp AD Harvey'in sahte akademik kimliklerini ortaya çıkardı: Stephanie Harvey, Graham Headley, Trevor McGovern, John Schellenberger, Leo Bellingham (*Oxford* romanının yazarı), Michael Lindsay ve Ludovico Parra. Naiman geçen otuz yıl içinde bu akademisyenlerin birbirlerinden alıntı yaptığını, çoğu zaman birbirlerini övdüğünü ve arada bir muhtemelen dikkat çekmemek için birbirlerinde hatalar bulduklarını tespit etmişti. "Sürekli olarak birbirlerinin yapıtlarından ve yazılarından söz eden bir akademisyenler ağı kurmak eminim hayatı çok kolaylaştırmıştır," diyordu Naiman, sahtekârlığı ortaya serdiği araştırmada, alay edercesine.

Guardian'ın röportajına dönecek olursak… AD Harvey iddiaları reddetmiyor, aksine, gurur duyuyor. Ayrıca, Naiman'ın ortaya çıkaramadığı başka sahte kimliklerinin olduğunu dahi söylüyor. Örneğin "İtalya'nın Bombalanmasının Altında Yatan Strateji" başlıklı yazısında sadece akademisyen değil, şiirinden alıntı yaptığı Litvanyalı şair bile uydurmaymış. Bunun yanı sıra açıklamamayı tercih ettiği pek

çok popüler internet karakteri oluşturduğunu da iddia ediyor.

İyi ama neden? İlk neden, Oxford'da burslu okuduğu ve Cambridge'de doktorasını yaptığı halde iş bulamaması. (Genç yaşta parlıyor ama ona soracak olursanız, kıdemli akademisyenler bunu bir "tehdit unsuru" olarak görüyor.) Yazdığı roman yayıncı bulamıyor.

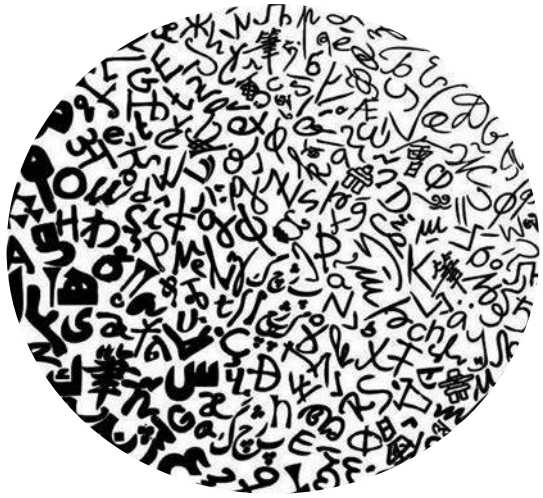
Guardian Harvey'e, Dickens ile Dostoyevski görüşmesini yutturmadaki başarısını, kendisini dışlayan akademik dünyadan intikam almak olarak görüp görmediğini de sormuş. Harvey'in yanıtı: "Hayır." O bu sahtekârlığı, akademik dergilerin artık kaynakçaları kontrol etmediğinden şüphelenmeye başladığında teorisini test etmek için yapmış. Bu yüzden cezalandırılması değil, akademik dergilerin kalitesindeki düşüşü ispatladığı için ödüllendirilmesi gerektiğine inanıyor. "Gerçek adımla yazdığım yazılar reddedilirken uydurduğum akademisyenlerinki kabul ediliyordu," diye özetliyor durumu.

Harvey'in test edip haklı çıktığı ikinci bir teoriyse dergilerin uzman görüşüne başvurmaktan hepten vazgeçtiği. (Oysa akademik dergilerde en azından kurul onayı şarttır.) Bu teoriyi ispatlamak için, yayımlanmış kitabından bölümleri birleştirip Trevor McGovern adlı bir yazarın 19. yüzyılda yazılmış yapıtıymış gibi bir dergiye sunmuş. Fark etmeyip basmışlar. Sahtekârlığı kendi deşifre ettiğinde derginin editörü istifasını vermiş, ama üniversite istifayı kabul etmek yerine düzeltme yayımlamakla yetinmeyi uygun görmüş.

Guardian muhabiri pişman olup olmadığını sorduğunda altmış beş yaşındaki Harvey retorik bir soruyla karşılık veriyor: "Farklı seçimler yapsak yaşayacağımız hayatın yaşadığımız hayattan daha iyi olacağını kim iddia edebilir?"

Akademisyenler tarafından dışlansa da AD Harvey mutlu bir adam. Pek çok kişinin aksine başkalarının ihmalkârlıklarını kullanarak adını tarihe kazıdığını biliyor. Ayrıca sıkıcı bir akademik hayat yerine yaratıcı olduğunu düşündüğü oyunlarla hayatını renklendirmekten zevk aldığı, duruşundan da belli.

Z. HEYZEN ATEŞ, İstanbul

PEN Ödülleri aday listesi açıklandı

Uluslararası yazarlar derneği PEN Amerika Merkezi'nin düzenlediği edebiyat ödüllerinin 2013 aday listesi açıklandı.

Yaptığı bir basın açıklamasında organizasyon hakkındaki düşüncelerini, "PEN Edebiyat Ödülleri'nin ülkedeki en kapsamlı edebiyat organizasyonu olmasından gurur duyuyoruz," diye belirten PEN yöneticisi Suzanne Nossel, ödüllere olan katılımı da şu şekilde açıkladı: "Bu yıl hem yerel hem de bağımsız yayınevlerinden rekor seviyede başvuru aldık, ki bu aynı zamanda yeni yazarların da etkileyici biçimde ortaya çıktığını gösteriyor. Bu durum, bu tarz edebiyat ödüllerinin, edebiyatın gelişmesinde ne kadar etkili olduğunun apaçık bir göstergesi."

Şu anda en büyük edebiyat organizasyonu olarak kabul edilen PEN Amerika Merkezi'nin edebiyat ödülü adaylarından kimi yazarlar şunlar:

PEN/Robert W. Bingham Ödülü: 2012'de yayımlanan ilk romanı ya da öykü kitabıyla büyük başarı gösteren ve gelecek vaat eden yazar:

Wiley Cash, *A Land More Kind Than Home*
Sergio de la Pava, *A Naked Singularity*
Jac Jemc, *My Only Wife*
Lucia Perillo, *Happiness is a Chemical in the Brain*
Claire Vaye Watkins, *Battleborn*

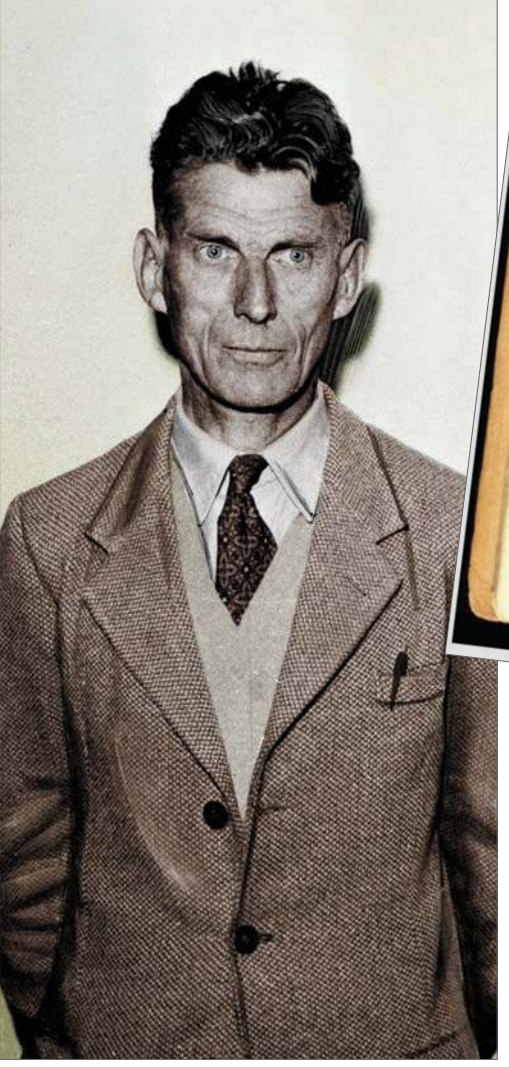
PEN/Diamond-Spielvogel Deneme Ödülü: 2012'de yayımlanan ve deneme türünün edebiyat içindeki ciddiyetini ve itibarını gösteren deneme yazıları içeren kitaplar:

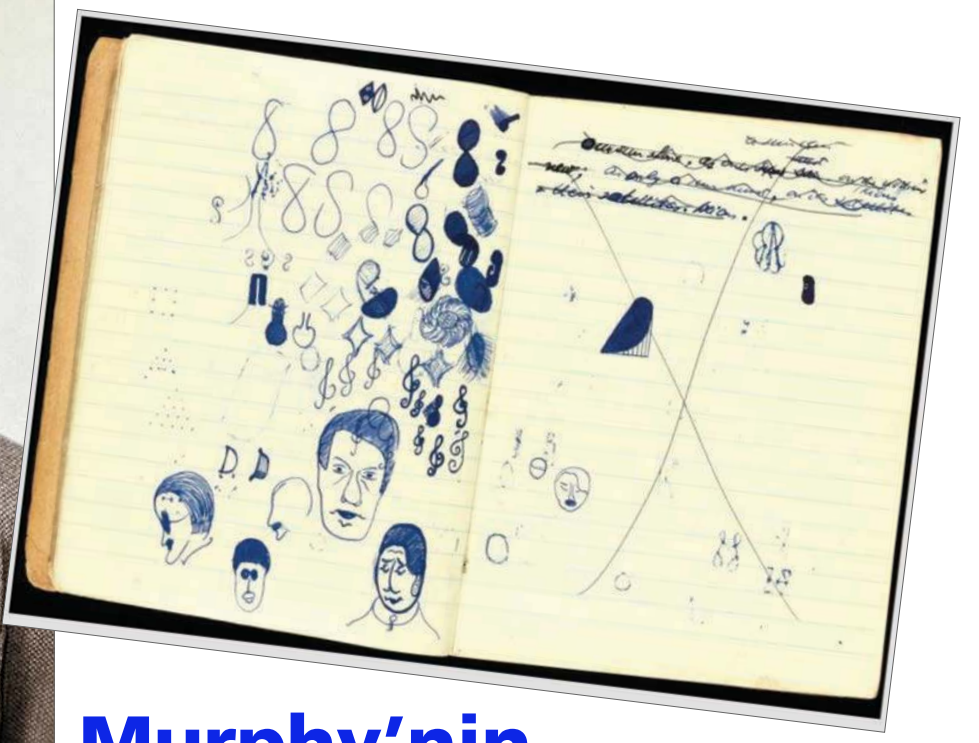
Robert Hass, *What Light Can Do*
Jill Lepore, *The Story of America*
Daniel Mendelsohn, *Waiting for the Barbarians*

PEN/John Kenneth Galbraith Kurgusal Olmayan Düzyazı Ödülü: Yazınsal değer ve sorgulayıcı bir bakış açısıyla önemli bir meseleyi aydınlatan ve 2011-2012 yıllarında ABD'de yayımlanan kitaplar:

Anne Applebaum, *Iron Curtain*
Katherine Boo, *Behind the Beautiful Forevers*
Donovan Hohn, *Moby-Duck*
Victoria Sweet, *God's Hotel*

BERKAN M. ŞİMŞEK, İstanbul

Murphy'nin elyazmaları

Samuel Beckett'in ilk romanı *Murphy*'e ait taslakları içeren altı defter Reading Üniversitesi'nde.

Reading Üniversitesi, özel bir koleksiyonda bulunan, neredeyse en değerli İngilizce elyazması olan ve Samuel Beckett'in ilk romanı *Murphy*'e ait taslakları içeren altı deftere dokuz yüz altmış iki bin pound karşılığında sahip oldu.

Açıkartırmayı düzenleyen Sotheby's, elyazmalarının yaklaşık değerini sekiz yüz bin poundla 1,2 milyon pound arasında belirlemişti.

Defterlerin, gerçek değerlerine göre oldukça uygun bir fiyata satıldığını belirten nadir kitap satıcısı Rick Gekowski, "Bu elyazmaları oldukça değerli, çünkü *Murphy* harika bir kitap ve kitabın son hali, taslaklarından oldukça farklı. Üç farklı versiyon daha var. Bu belgeler, Beckett'in yaratım sürecinde yararlandığı metotların samimi bir dökümü," diye ekledi.

Beckett, elyazmalarını 1938 yılında, Paris'te yaşadığı bir bıçaklanma olayından sonra kendisine destek olan arkadaşı Brian Coffey'e teşekkür etmek amacıyla verdiğinden beri defterler pek görülmedi. 1968 yılında özel bir koleksiyoncuya satılan elyazmaları, koleksiyoncunun bir yıl önceki ölümüne kadar kilit altında kaldı.

Reading Üniversitesi'ne bağlı Uluslararası Beckett Derneği'nin başkanı Mark Nixon, satışın ardından şu açıklamayı yaptı: "Hâlâ biraz nutku tutulmuş haldeyim. Bunlar sadece Beckett araştırmaları için değil, bütün 20. yüzyıl edebiyatı araştırmaları için en önemli belgelerden ve tam elli beş yıl boyunca gizli kalmışlar. Şu anda araştırmacıların bunlara ulaşabilme imkânının olması oldukça heyecan verici."

Defterlerde, *Murphy* için hazırlanan bazı taslakların yanında kitabı yayımlamayı reddeden yayıncıların bir listesi de bulunuyor. Ayrıca yazarın, kitabın giriş bölümünü yazarken çektiği sıkıntılar da elyazmalarında açıkça görülüyor. "Beckett, kitabı yazmaya gerçek anlamda başlamadan önce sekiz deneme yapıyor. Metnin ilk on bir sayfası da tamamen karalanmış," diyor Nixon. "Metinler arasında çizimler görmek de şaşırtıcı. Bu çizimler, Beckett'in herhangi bir eserinde olduğundan çok daha yoğun ve açık. *Godot'yu Beklerken*'e ilham kaynağı olan Charlie Chaplin ve Paris'te hastanede olduğu sırada kendisini sık sık ziyaret eden Joyce da bu çizimler arasında."

1937 yılında *Murphy*'i yayımlamaya karar veren The Routledge yayınevinin editörü, kitap hakkında, "Okurken oldukça zevk aldım ve yayımlamak istiyorum. Popüler olmak ya da bir reklam başarısı elde etmek için fazla iyi bir kitap ama birkaç insana oldukça büyük bir zevk verecektir," şeklinde konuşmuştu..

BERKAN M. ŞİMŞEK, İstanbul

İLKKİTAPLAR | ÇOCUKKİTAPLAR | GENÇKİTAPLAR
KÖPRÜKİTAPLAR

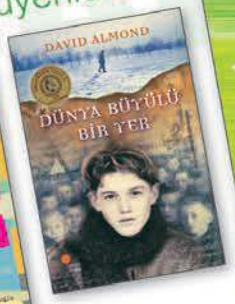
GÜNIŞIĞI KİTAPLIĞI

Edebiyat evde de, okulda da,
sokakta da, her zaman gençlerle!

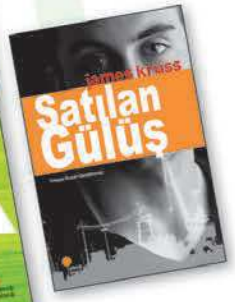
Geleceğe cesaretle yürüyenlere

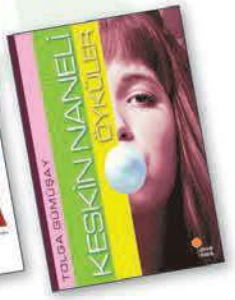
Hayallerinden vazgeçmeyenlere

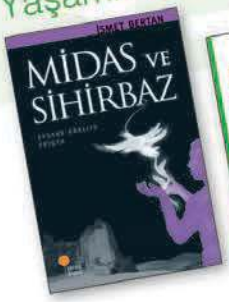

Yaşamı keşiflerle zenginleşenlere

günışığı
kitaplığı

www.gunisigikitapligi.com

info@gunisigikitapligi.com facebook.com/gunisigi.kitapligi twitter.com/_Gunisigi
T 0212 212 99 73 F 0212 217 91 74 Profilo Plaza, Cemal Sahir Sok. 26/28 B3 Mecidiyeköy 34387 İstanbul

Yeni Rusya'da edebiyat ve sponsorluk ilişkileri

Kendini yeniden bulmakta olan Rusya'da sponsorluk, on yıllık bir acemilik döneminin ardından muasır medeniyetler seviyesine ulaşmış durumda.

Şiir kimseyi öldürmüyor artık Rusya'da. Kimse de şiir yazmıyor oralarda. Roman gibi yayımlanabilecek, yayımlandığında para kazandırabilecek türlerle uğraşılıyor. Yarışmalar bol ve sponsorların sayısı yeni zenginlerin sayısına neredeyse eşit. 1990'larda başlayan özelleştirme furyası sırasında parsayı toplayan ve bir gecede milyarder olarak sömürüyü devletten devralanlar sponsorluk fikrini de çabuk kavramış. Ne de olsa "sanat patronluğu" daha temiz biçimiyle hep var olmuştu Rusya'da. Geçen yüzyılda kesintiye uğramış bu gelenek şimdi tek kişinin sahiplendiği dev şirketler tarafından ve halka daha görünür kılınmış olarak canlandırılmış durumda.

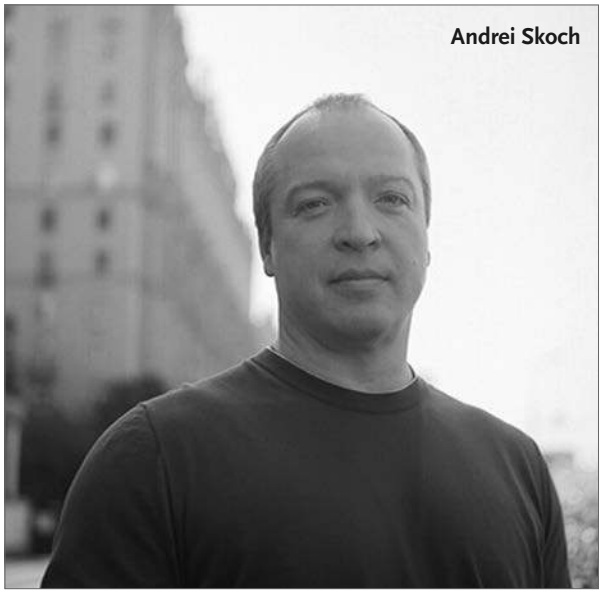

Boris Berezovsky

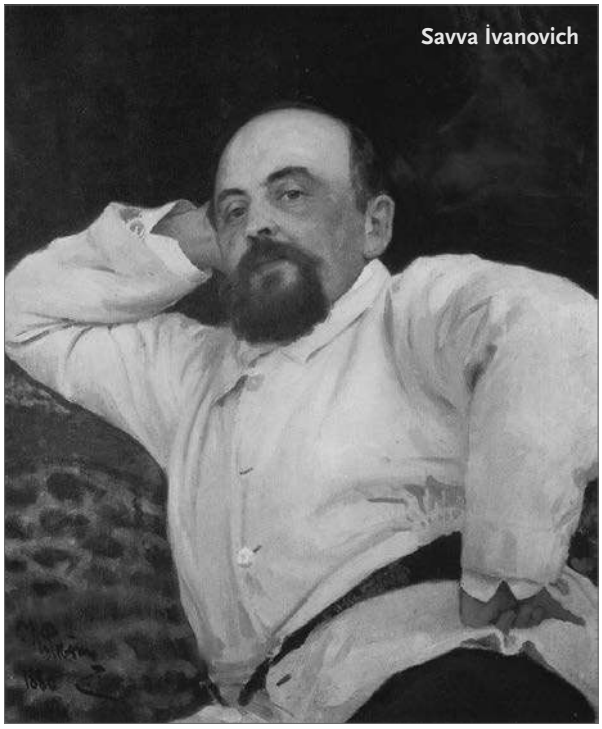
Rusya'nın ilk "bağımsız" edebiyat ödülü olan Triumf Ödülü 1992 yılında, Bolşoy Tiyatrosu'nda yapılan bir törenle sahiplerine dağıtıldığında davetlilerin ödüllerden çok, soğuk büfedeki yiyeceklerle ilgilendiği söylenir; ülke henüz kıtlıktan çıkmamışken sanat biraz geriden gelecektir elbette. Devlet de o sıralarda parasızlıktan kıvrandığından bu ödülün sponsorluğunu önce Yeltsin'e, sonra Putin'e yakın duran ve bir yığın televizyon kanalının sahibi Boris Berezovsky üstlenir. Kapitalizme kucak açmış Rusya'nın ilk sanat patronu, ilk sponsorudur bu kişi. Putin ile arası sonradan açılınca Berezovksy vergi kaçırmaktan yargılanır, dokuz yıl hüküm giyeceğini öğrendiğinde İngiltere'ye kaçar ve geçtiğimiz Mart ayında da intihar eder. Sponsorsuz kalan Triumf Ödülü'ne önce Smirnoff Votka talip olur, adı Smirnoff-Booker Edebiyat Ödülü olarak değişir, bu sponsorluk üç yıl sürer. Smirnoff sponsorluktan vazgeçince yerini British Petroleum alır. BP de bu işten sıkılınca ödül sponsorsuz kalır ve 2010 yılı ödülsüz geçer. Son iki yıldır sponsorluğu üstlenen şirketse Rusya Telekom. Görüldüğü gibi Rusya'da bir sponsorluk hevesi var ama o da bir emekleme döneminden geçtiğinden sistem daha yeni yerine oturuyor.

Yeni kuşak sponsorların bir eksiği, örnek aldıkları atalarının kültürel birikiminden ve sanat bilgisinden yoksun olmaları. Sözgelimi 19. yüzyılın sonuyla 20. yüzyılın başında Rusya'yı tren yollarıyla donatmış Savva İvanovich, operaya olan sevgisi yüzünden İtalya'ya gidip şan dersleri almış, Moskova'ya döndüğünde dönemin müzikle uğraşan bütün sanatçılarını çevresine toplamış, Özel Rus Operası'nı kurmuş ve buranın müdürlüğünü yapmakla kalmamış, orkestranın yönetmenliğine soyunmuş, o da yetmemiş, şan dersleri vermeye başlamış. Rimsky-Korsakov'dan Borodin'e, Chaliapin'den Stanislavsky'e dek dönemin bütün önemli müzisyenleri onun elinden geçmiş, ama sanat bilginiz ve kültür birikiminiz ne denli geniş olursa olsun, işadamıysanız, oligarşinin kitabını yazmış bir ülkede devletle ortaklık mutlu bir sonla bitmiyor. Ivanovich de tren yolu projelerinden birinde zimmetine para geçirmekle suçlanıp yargılanmış ve saf dışı edilmiş. Geriye kalan, onun yetiştirdiği ya da onun ekmeğini yemiş sanatçılar.

Filantropi ağırlıklı sponsorluk

Yeni zenginler ya da yeni oligarşistler de riski aza indirgeyebilmek için filantropi ağırlıklı bir sponsorluk sistemini benimsemiş görünüyor. Doğup büyüdükleri yerlerden, memleketlerinden başlıyorlar yardımlara. Taşraya yardımlar daha çok yaşlılarevi ve okul

Andrei Skoch

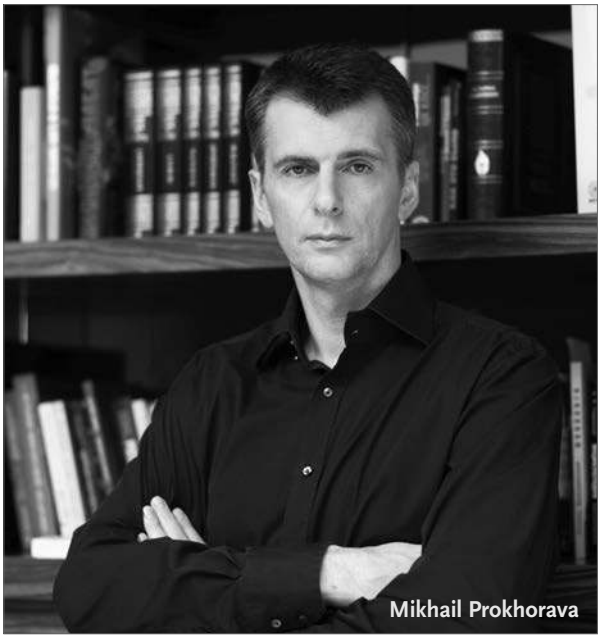

Savva İvanovich

açmaya, hastane yapmaya, kimsesiz çocuklara yuva bulmaya odaklanıyor ve devletin iflasıyla açılmış boşluk bir ölçüde doldurulmuş oluyor, halkın yüzü gülüyor, yeni zenginlere övgüler düzülüyor. Moskova, St. Petersburg gibi merkez kentlere yaklaştıkça filantropik çalışmalar da kültürel bir boyut kazanıyor ve sanat sponsorluğuna dönüşüyor. Çoğu yardımsever, politikacıları rahatsız edebilecek hibelerden de, politikanın kendisinden de uzak durmaya özen gösteriyor. Putin hükümetince mimlenmiş bir örnek daha var önlerinde çünkü. Özelleştirme yıllarında devletin petrollerini yok pahasına alarak ülkenin en varlıklı kişisi olduğu gibi Putin'e karşı grupları beslemeye başlamış ve insan hakları savunucusu kesilmiş Mikhail Khodorkovsky'nin susturulabilmesi için hükümetin gövde gösterisine dönüşmüş yargılama süreci hâlâ akıllarda. Basın yayın kuruluşlarıyla gazetecilerin durumlarının da bizim ülkedeki meslektaşlarından daha parlak olmadığı düşünülürse, politik takılan ve aykırı görüşler savunan gazete ve dergilerin sponsorluğundan da uzak duruluyor haliyle. Geriye artık önemini ve gücünü yitirmiş sanat kalıyor ve para şimdilik buraya akıyor.

Örnekse, son yıllarda reklamı çok yapılan, genç yazarların ilk yapıtlarının değerlendirildiği bir Başlangıç Ödülü. İlki 2000 yılında verilmiş bu ödüle her yıl elli bin yapıt yollanıyor ve bugüne değin yetmiş üç yapıt ödüllendirilmiş. Bir plaketle birlikte verilen altmış beş bin lira da bir ilk yapıt için büyük para. Ödülün fikir babası ve sponsoruysa Andrei Skoch adında bir endüstriyalist. Kırk yedi yaşında. Ülkenin demir madenleri onun. Mafyayla yakın ilişkide, Duma'da bir iskemlesi ve bankada 15 milyar lirası var. O da memleketi Beograd'da sağlık hizmetlerini ihya ederek ve herkese birer otomobil vererek başlamış bu yardımseverlik işine ve oradan da milletvekili seçilmiş. Rus çocukların geleceğinden endişeli; aman iyi yetişsinler kaygısı var onda da. Rusçayı güzel konuşmak iyi yetişmişliğin bir göstergesi olduğundan ve güzel konuşmak da okumaktan geçtiğinden Andrei Skoch'un aklına bu edebiyat ödülünü koyup yeni kuşakların önünü açacak yazarlarla yapıtları belirlemek gelmiş. Kendisinin edebiyatla ilgisi yok gibi görünüyor, çünkü en çok hangi Rus yazarını sevdiği sorulduğunda Puşkin demeden önce epey düşünüyor. Yabancı bir yazar adı sorulduğundaysa uzun bir suskunluktan sonra geçmiş dönem Rusya'sında yayımlanmasına onay verilen birkaç yabancı yazardan biri olan Jack London aklına geliyor. Bu ödülü başlatma gerekçelerini biraz daha açması istendiğinde, "Gençlerin narkomanyak yerine grafomanyak olmaları daha iyidir," dediğinde anlıyoruz ki yazmayı bir hastalık, esrarkeşlik gibi sonu kötüye varabilecek bir bağımlılık olarak görüyor. Ödül töreni de daha çok bir şenlik havasında. Kimi genç yazarlar, heyecanlı, yürekli, ödülü sponsor edenleri rahatsız edebilecek konuşmalar yapıyor. Öykü dalında bu yılın ödülünü alan Evgeny Babushkin de yeni bir proleteryan edebiyata gereksinim duyulduğunu, artık herkesin proleterya olduğunu ve onlar için yazdığını söylüyor. Onun örnek aldığı yazarlar, 1920'lerde proleteryayı uyandırmış adlar: Babel, Platonov. Bakıyoruz kim bu Evgeny Babushkin diye ve görüyoruz ki *Blob* adındaki pek popüler dergiye yazılar yazan biri ve de anlıyoruz ki yeni kuşağın proleterya tanımı bambaşka.

Ya dergi sponsorluğu?

Bir de yeni Rus edebiyatını, ülkedeki yeni düşünsel eğilimlerle kültürel oluşumları uluslararası alana taşımak için yayımlanmaya başlamış bir dergi var ki, adı bile İngilizce: *The New*

Mikhail Prokhorava

İzak Babel

Literary Observer. Kısaca *NLO* olarak biliniyor. İlk sayısı 1992'de çıkmış, kendini "Rusya'nın en eski bağımsız edebiyat ve kültür dergisi" olarak tanımlıyor. Dergi, aynı adı taşıyan çok aktif bir yayıneviyle destekleniyor. Dergiyi kuran kişi ve başeditörü İrina Prokhorava, Rusya'nın sevilip sayılan entelektüllerinden biri. Solla ilgisi yok ama liberal biri, sivil toplum örgütlerinin yanında duruyor, hükümetin her politikasına evet demiyor ve onun bu hafif aykırı tavrı ülkenin gidişinden kaygı duyanlarca olumlu eleştiriler alıyor. Prokhorava'nın yayımlayıp yönettiği bir dergi daha var: *NZ - Debates on Politics and Culture* ki bu da İngilizce yayımlanıyor ve asıl heyecanlı tartışmalar bu derginin sayfalarında sürdürülüyor. Eski günlerin geride kaldığından ve artık kimsenin okumadığından yakınılan Rusya'da bu iki dergi nasıl ayakta durabiliyor sorusuna yanıt bulabilmek için İrina'nın genç erkek kardeşi Mikhail Prokhorava'ya bakmak gerekiyor. Mikhail, Rusya'nın en zenginleri listesinde on üçüncü sırada. O da madenci ama paladyum, altın gibi değerli madenlerle ilgileniyor. O da politikaya bulaşmış durumda; son seçimlerde bağımsız olarak başkanlığa oynamış, Putin yeniden seçilince politikadan uzaklaşmak yerine işi büyütmüş ve bir parti kurmuş, Putin'i devirmeye hazırlanıyor, dolayısıyla sonu iyi görünmüyor ama Brooklyn Nets basketbol takımını da satın aldığına göre para konusunda bir sorunu yok. İki kardeş 2004 yılında ailenin adını taşıyan bir vakıf kurup tüm kültürel etkinlikleri bu vakıf yoluyla düzenlemeye başlamış. Vakfın yıllık bütçesi 70 milyon lira olunca sponsorluk yukarıda sözü edilen iki dergiden başka dergilere, müzelere, sergilere, müzik festivallerine kadar uzanıyor. Ne rastlantıdır ki başka dergiler arasında ilk kitabıyla ödül almış proleter yazarımız Evgeny Babushkin'in makaleler yazdığı *Snob* dergisini görüyoruz.

Prokhorov Vakfı'nın bir de edebiyat ödülü var: NOS. Bu ödülün amacı da Rus edebiyatında yeni sesleri ortaya çıkarmak. Adını Gogol'ün *Burun*'undan alan ödülün kime verileceği olabildiğince saydam bir biçimde, juri üyelerinin televizyonda, seyirci önünde yaptıkları bir tartışmayla belirleniyor. Artık herkesin sponsorluğu içten gelen bir sanat patronluğundan çok, şirketlerin zeki bir PR oyunu, bir göz boyama, vergiden düşülebilecek bir masraf çıkarma yöntemi olarak görmeye alıştığı günümüzde Rus aydınlarını umutlandıran, Prokhorov Vakfı'nın bir şirketin çıkarından çok, toplumun yararına çalışır görünen etkinliklere imza atması. NOS edebiyat ödülünün halka açık bir tartışmayla belirlenmesi –henüz tepedeki ilgililer arasında kalan ve edebiyat dünyasının uzağında yaşayan hiç kimsenin haberinin olmadığı bu tartışma– geleceğini arayan ülkeler için bir çözüm sunuyor: sanatla başlayıp tartışma alanlarını genişletmek ve sonunda toplumun her kesimini etkileyecek kararların alımında bireylerin de sözlerini hesaba katmak. Ama bunun için de halkın bir sponsorun yardımını beklemek yerine kendine sahip çıkması gerekiyor.

Sonuç olarak kendini yeniden bulmakta olan Rusya'da sponsorluk, on yıllık bir acemilik döneminin ardından muasır medeniyetler seviyesine ulaşmış ve neyin nasıl sponsor edinileceğinden çok, neden bir sponsorluk üstlenileceği anlaşılmış durumda. Darısı Rus halkının başına.

FARUK ULAY, Los Angeles

Penguin-Random birleşmesi

Penguin-Random House'un Amazon'a rakip çıkması olumlu, ama küçük yayınevlerinin kendilerini ezmeye çalışan iki devle birden uğraşmak zorunda kalması riski de var.

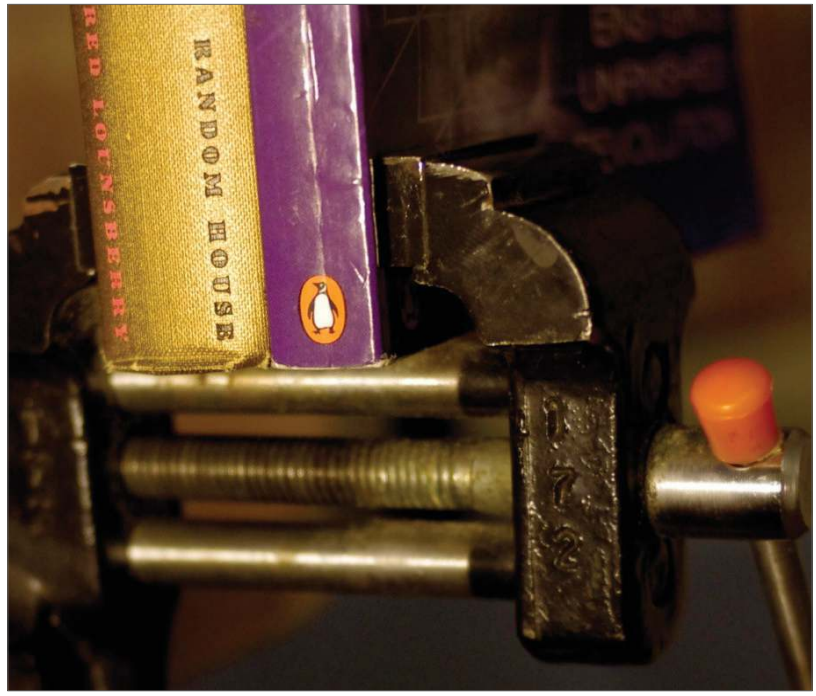
New York Times'ın haberine göre sekreterler telefonu artık, "İyi günler, Penguin Random House" diye açıyor.

Sağlık sigortalarının kapsamının değişmesinden korkan çalışanlara yeni düzenlemelere gidilmeyeceğini açıklayan e-postalar yollanıyor. Evle penguen resminin birleştiği geçici bir logo seçilmiş. Asıl logo için tasarımcılarla görüşülmeye başlanmış.

İki şirketin birleşmesiyle ilgili işlemlerin tamamlandığı duyurulduğundan beri yaşanan gelişmeler bunlar. Zaten büyük olan bu iki yayınevi birleşerek sektörün en güçlü yayın kuruluşu haline geldi ve ilk kez yayıncılar Amazon ile baş edebilecek güce kavuştu. Buna karşın yeni şirketin yönetimine getirilen Markus Dohle ilk aylarda büyük değişiklikler ve atılımlar beklenmemesi konusunda basını uyarıyor. *New York Times*'ın ele geçirdiği, şirket çalışanlarına gönderilen e-postanın içeriği şöyle:

"Artık Penguin Random House'ız. Başardıklarınızla ve dönüştüğünüz şeyle gurur duymalısınız. Dünyanın küresel ticaret yapan ilk gerçek yayıneviyiz. Bu birleşme sayesinde varoluş amacımızı gerçekleştirmeye her zamankinden daha yakınız: En iyi kitapları yayımlayarak, yazarları okurlarla buluşturan bir köprü olmak."

Penguin ve Random House yeni yayınevinde eşit haklara sahip değil. Random House'un sahibi Bertelsmann yüzde 53'le şirketin kontrolünü elinde tutuyor. Penguin Random House şirketiyse kitap endüstrisinin yüzde 25'ini kontrol edecek. Bu, 10.000 çalışan, 250 bağımsız yayınevi ve yıllık 3,9 milyar dolar gelir demek. Markus Dohle verdiği röportajlarda ve demeçlerde başlangıçta büyük değişiklikler

yapmayacaklarının altını çiziyor. "Aceleye gerek yok," diyen Dohle'un ilk iş olarak yeni şirketin kilit pozisyonlarındaki kişileri değiştirmesiyse bu teminatlara gölge düşüren eylemlerden. Penguin'in ABD grubunun yöneticisi David Shanks görevinden alınıp gazeteciler tarafından göstermelik olduğu iddia edilen bir tür danışmanlık pozisyonuna atanırken yayıncılıkla ilgili kararlar John Makinson'a bırakılıyor. İlk kararsa eski kitapların e-kitaba dönüştürülme projesinin hızlandırılması ve dijital yayıncılığa yönelik projeler geliştirilmesi.

Dohle'un yazarlara yolladığı mektupsa daha ilginç: "Editörlerinize ve PR takımlarınıza dokunulmayacak."

Yayıncılık dünyasıysa hâlâ bu gelişmeyi nasıl değerlendireceği konusunda kararsız. Amazon'a rakip çıkması olumlu bir gelişme ama küçük yayınevlerinin şimdi kendilerini ezmeye çalışan bir değil, iki devle birden uğraşmak zorunda kalması riski de var.

Z. HEYZEN ATEŞ, İstanbul

Spielberg'den Gazap Üzümleri

Deadline.com'da yer alan bir habere göre Steven Spielberg 1939'da yayımlanan ve ekonomik çöküşü en iyi anlatan romanlardan biri kabul edilen John Steinbeck'in başyapıtı *Gazap Üzümleri*'nin film haklarını almak üzere harekete geçti. Aynı haberde Robert Redford'ın da romanı dizi olarak çekmek istediği, ama Steinbeck'in vârislerinin, hakları Spielberg'e vermeyi tercih ettiği belirtilmiş.

SEDA MİT

TAKSİM GEZİ DİRENİŞİ

Notos'un bir edebiyat kültürü dergisi oluşu onun Taksim-Gezi Direnişi'nin uzağında kalmasına neden olamazdı. Geçen iki ay boyunca Direniş günlerindeydik. Aklımızla, bilincimizle, düşüncelerimizle, vicdanımızla. Tarihsel bir dönüm noktasını, nitelikli bir dosyayla saptamaya çalıştık...

DEVRİM, SÖZ, OKUMAK

Taksim ve Kuğulu Park "çapulcu kütüphaneleri", sırf akledilmiş olmalarıyla, sırf varoluşlarıyla cümle âleme bir şey söylüyordu. Özgürleşen bir hayat parçasında akla ilk gelen şeylerden birinin okumak olduğunu, kitap okumanın vazgeçilmezliğini duyuruyorlardı. Hengâmenin ortasında da yine okumak… Şenliğin, sevincin orta yerinde de yine okumak…

Tanıl Bora

1 Haziran günü Ankara'da Kızılay ile Atatürk Bulvarı'nın Meclis kavşağına kadar olan kısmı insanla dolu, herkes şehre, kamusal alana, serapa yayılmanın sevinç sarhoşluğu içindeyken, biri üniversiteli, insan hakları aktivisti iki arkadaşımdan ayrı ayrı, aynı lafı duydum: "Niye Meclis'e yürünmüyor ki?" Meclis'i ele geçirip ne olacağını tasavvur ediyorlardı acaba, diye düşündüm. Bir devrim hükümeti mi kurulacaktı; bakanlıklar o meydandaki muhtelif sosyalist grupların, CHP'lilerin, MHP'lilerin, ulusalcıların, militarist-faşist unsurların ve bu arada "Y kuşağı" gençlerin temsilcileri arasında mı üleştirilecekti mesela? Kimileri, Haziran isyanından bu anlamda, yani "kışlık sarayın" zaptı anlamında bir devrim çıkmasını ummaya 1 Haziran'dan sonra da devam etti. Onlar arasında, isyanın ve direnişin merkezinde, Gezi Parkı'nda yaşanan saadete tanık olanlar, bu ümide daha güçlü bağlanabiliyordu.

Evet, Taksim-Gezi Direnişi'nde bir devrimci uğrak vardı ama bu değildi o! Devrimci uğrak, iktidarı zapt etmekte değil, hayatı değiştirmekteydi. İktidar dışı, tahakküm ilişkilerini dışarıda bırakan bir hayat kurma azmindeydi. "Herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar" şiarının kendiliğinden hayat bulduğu dayanışma deneyimindeydi. Park forumlarında soluk almayı sürdürse de esasen bir hafta on günlük bir hikâye oldu bu; topyekûn bir hayat kurulmuş değildi ama tecrübeler, yaşantılar, anlar hafızaya nakşoldu. Ama devrim şamanlığı insanların ruhuna ve bedenine girdi bir kere. Başka türlü bir hayat yaşanabileceği sezgisi, zihinlere girdi.

O sezgi isyanın içinden serpilirken, kendini sloganla, duvar yazısıyla, tweet diliyle ifade etti. Kendine mahsus bir edebiyat yarattı. Kendine mahsus bir mizah yarattı. Sosyal medya sadece müthiş bir alternatif haberleşme ağı kurmakla kalmadı, bu mizah ve edebiyatın mecrası oldu.

Biber gazını, basınçlı suyu ve

MUHSİN AKGÜN

TOMA'ları "dertleri zevk edindim" kinizmiyle alaya alan dil, bu mizahın ayrı bir başlığı olarak anılmalı. Evrim Alataş'ın *Mayoz Bölünmeler*'de* şık bir derlemesini sunduğu Kürt kara mizahıyla mukayese edebiliriz bu mizahı. Bu mukayese, Gezi Direnişi ile Kürt meselesi arasındaki temas ve temassızlıkları konuşmak için de faydalıdır. Evrim Alataş'ın aktardığı Kürt kara mizahı, gerçekten ağır zulüm altında "başarılmış" bir kara mizahtı. Ölümle, ağır işkencelerle, insan onurunu çiğneyen hukuksuzluklarla, absürd rezilliklerle baş etmenin bir yordamı olarak gelişmişti. Durumun ağırlığıyla mütenasip olarak, hüzünlüydü, işte adı üzerinde *kara*, kapkara idi. Gezi Direnişi'nin, başta Beşiktaş Çarşı taraftar grubunun meşhur "Sık bakalım"ı olmak üzere, polisin gaz histerisine karşı geliştirdiği mizah ise şen şatırdır. Meydan okuyucudur. Çünkü elbette canlara mal olsa, yaralanmalara, sakatlanmalara yol açsa da çoğunluğun algısı itibariyle, gaza boğulmanın ucunda ölüm yoktu. Ve muhtemelen, "dünyanın gözü önünde olma" hissi ile "kimsenin senden haberinin olmaması" arasındaki farktı. Gezi Direnişi, bu konuda önyargılarla yüklü veya kayıtsız birçok insanın, Kürtlerin halini anlar gibi olmasına yol açtı. Kürtlerin bu ezaları hem de misliyle çekegeldiğini şimdi sezdi birçok insan… Mizahların "kaynaşması"; bu sezginin derinleşmesi, bu temasın gelişmesi ümidine neşe vermez mi? Gezi'nin boşaltılmasından bir hafta sonra, hükümeti barış sürecini sekteye uğratmayıp somut adım atmaya çağıran mitingte Diyarbakır'da açılan "Evine hoş geldin TOMA" pankartını, otuz yıllık gayrinizami harbe karşı gelişen Kürt kara mizahı ile Gezi Direnişi kinizminin böyle bir buluşması sayalım.

Duvar yazıları, sloganlar, kısa-vurucu sözü şerare gibi yayan tweetler, Gezi edebiyatının ana faslıdır. Mücadelenin sıcaklığı ve aciliyeti içinde süratle "laf yetiştirme" icabı, tweet dilinin şenlenmesini sağladı. Başbakan ve şeriklerinin tahkir, tahrik ve tehdit edici lafları, yine çok defa mizahla, zekice tweet'lerle karşılık buldu. Tweetçiler, türlü çeşitli aktarımlar, çağrışımlar, telmihler yaptı, "yapısöküm"e uğratılmadık devlet ve hükümet sözü bırakmadılar. Böyle zamanlarda, devrim zamanlarında hep olduğu gibi, ortalık bir söz şenliğiydi.

Böyle zamanlarda sokağın dili konuşur. Sokak konuşur. Sokağa çıkmanın açtığı algılar, çoğalttığı karşılaşmalar, başka türden bir bilgiye ihtiyaç duyurmayacak kadar zengindir. Öyle görünür. Deneyimin ve temasların dolaysızlığı, dolaylı bilginin, teorinin pabucunu dama atmış, bütün dolayımları gereksizleştirmiş görünür. Sanki onca teori, onca akıl fikir zaten bugünler içinmiş gibi ya da hatta bu kıyamın yavan bir telafisiymiş gibi düşünülür, şimdi artık lüzumu kalmamış gibi hissedilir bazen. Sokağın özgürleştirici havasında bahtiyar olmuş, "sokak" derken kamaşan gözler, coşup akla, fikre, teoriye, kitaba dudak bükebilir. Hayat ile kitap arasındaki, teori ile pratik arasındaki ezeli ve ebedi çelişkinin göbeğindeyizdir. Hayat ile kitabı, teori ile pratiği iki uca koyan "pratikçi" tavır kendini her şeye kadir hisseder; teoriyle meşgul olanlarla, dönüp kitaba bakanlarla hafif dalga geçer, hatta küçümsediği olur onları. Sokak romantizmi, anti-entelektüalist bir popülizme dönüşebilir.

Gezi Direnişi'nde de böyle "kitaba

MUHSİN AKGÜN

karşı hayatçı" bir sokak romantizminin rüzgârı esti tabii ama direniş halkı hepten "kitapsız" değildi. Taksim ve Kuğulu Park "çapulcu kütüphaneleri", sırf akledilmiş olmalarıyla, sırf varoluşlarıyla cümle âleme bir şey söylüyordu. Özgürleşen bir hayat parçasında akla ilk gelen şeylerden birinin okumak olduğunu, kitap okumanın vazgeçilmezliğini duyuruyorlardı. Hengâmenin ortasında da yine okumak… Şenliğin, sevincin orta yerinde de yine okumak… İki elin kandayken de geri durulmayacak kadar ciddi, en şahane şenliğin de boşa çıkarmayacağı kadar eğlenceli bir iş olarak okumak…

Kalkanlı polislerin karşısında dikilmiş, onlara Gorki'den pasajlar okuyan gencin fotoğrafı, direnişin hiç unutmayacağımız karelerinden biri değil miydi? Gitgide *Kötü*'nün çizgi-karakterine dönüşen Melih Gökçek, "Polisin karşısında kitap okuyup tahrik ediyorlar" diye bir tahrikte bulunmuştu o ara. Doğru, polis öteden beri kitaptan tahrik olmuştur; hâlâ ev baskınlarında kitaplar suç delili çuvallarına tıkıştırılıyor. Lakin en azından Gezi Parkı'ndaki o polisler provoke olmamayı başardı; hatta duraninsan eylemleri başladığında, konuşlandırıldıkları yerde kitap okuyarak bir nevi karşı-provokasyondan geri kalmadılar. Polis kalkanlarının karşısında dikilen genç, kaba güce, tahakküme, hoyratlığa karşı inceliğin, zekânın, insaniliğin kitabını okuyordu. Kitap okuma eylemi bir moral üstünlük hamlesiydi burada. Sessiz protestoculara karşı kitap okuyan polislerse "biz de odun değiliz" mesajı vererek bu moral değere ortak çıkmaya çalışıyor, sanki biraz da kayıtsızlık gösterisi yapıyorlardı ("ne yaptığınızı önemsemiyoruz, kitaba daldık"). Ne olursa olsun, kamuya açık alanda kitap okuyan polis sahnesi, uygarlık tarihinde yerini aldı. Bu sahne de Gezi devriminin bir kazanımı sayılmaz mı?

Militarist-ulusalcı-Kemalist "Mustafa Kemal'in askerleriyiz" sloganını dumura uğratan "Mustafa Keser'in askerleriyiz" duvar yazısı kadar popüler olmasa bile "Turgut Uyar'ın askerleriyiz" sloganını da işittik isyan günlerinde. Evet, isyanın başrol oyuncuları arasında "okumuş çocuklar" vardı. Şiirle, edebiyatla, teoriyle haşır neşir çocuklar. Onlar bu Haziran'ın heyecanı içinde, evet çapulcu kütüphaneleriyle, provokatif okuma eylemleriyle kitaba selam verdiler ama uzun tweet zincirlerinden, günlük haber-yorumlardan, iki ekran boyundaki internet yazılarından fazlasını okuyacak halleri yoktu muhtemelen. Sonrasındaysa, refleksiyona, üzerine düşünmeye gerek olacak. 140 harflik fikir yetmeyecek. El yordamıyla öğrenilenleri süzmeye, sistemleştirmeye ihtiyaç duyulacak. Olup biteni anlamlandırmak, geleceğe dönük sonuçlar çıkarmak istenecek. Eski bilinenlerin sağlamasını yapmak icap edecek. "Gezi'nin öğrettikleri"ni beş maddelik reçetelerle büyük bir güvenle herkese öğretmeye kalkışacak olanlara veya sokak romantizmini sündürerek, her şeyin apaçık göründüğünü, ince düşünmeye hacet olmadığını söyleyenlere karşı, her türlü velayetçi tavra isyan eden "Gezi ruhu"na güvenmek istiyorum. Sanıyorum insanlar daha diri bir iştahla okumak isteyecek. Meraklar bilenecek. Kentlerin ekonomi-politiğine, iktidarın (şu bizim iktidarın ve bütün dünyada iktidarın) yapısına, zamanımızın muhalefet dinamiklerine, protesto yöntemlerine, direniş sanatlarına, ayrıca hayatı, toplumu, insanı, devleti "başka türlü" düşünmenin imkânlarına, ütopyalara ilgi artabilir. Belki kimileri, önceden suratını görmek istemez, hatta varlığını bilmezken bu direnişte yan yana geldiği *başkalarının*, *ötekilerin* gerçekliği ve sözü hakkında da okumak isteyecektir.

Dileyelim, praksis felsefesinin, pratik ile teori arasındaki zıtlığı aşan diyalektiğini işletecek bir okuma yazma seferberliği ummak, bize haram olmasın! N

* Yeni basımı İletişim Yayınları'nca bu sene yapıldı.

GEZİ: ÖNGÖRÜLEBİLİR OLMAYANIN MÜMKÜN KILDIKLARI

Gezi Direnişi siyasal ahvalimizde Meclis aritmetiğindeki muhtemel değişimlere, olası yerel seçim sonuçlarına vs. indirgenemeyecek radikallikteki bir değişimi mümkün kıldı. Gezi, "moral güç dengesi"nde büyük bir kırılmaya sebep oldu: Alttakilerin, ezilenlerin, hepimizin kolektif eyleme ve örgütlenme kapasitelerinde muazzam bir sıçramaya tekabül etti.

Foti Benlisoy

Gezi'yi mümkün kılan neydi? Hangi nedenler, nasıl bir birikim Gezi'yi mümkün kıldı? Son günlerin belki de en popüler soruları bunlar. Herkes (doğal olarak) kendi meşrebince, sahip olduğu kavramsal set mucibince ya da kendi politik ihtiyaç ve çıkarları doğrultusunda bu sorunun cevap ya da cevaplarını ortaya koymaya çalışıyor. Gezi neyi mümkün kıldı?

Gezi ayaklanması o zamana kadar öngörülebilir olmayan, ihtimal dahilinde bulunmayan bir hadiseydi. Ancak, bir kez gerçekleştikten sonra bütün öngörülerimizi, tüm siyasal analiz ve kestirimlerimizi mutlak olarak belirleyen ve onun ardından hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağı bir hadise. Gezi bir toplumsal hareketin ya da herhangi bir siyasi mücadelenin mantıksal sonucunun ya da evrimsel gelişiminin ürünü değildi. Gerçek bir kırılmaydı. Krizsiz ve kopuşsuz, homojen ve boş gayrisiyasal zamanda bir kırılma. Gezi bu siyasal olamayan zamanın yerine bir krizler, yıkımlar zamanına, mücadelenin dolu zamanına geçişi mümkün kıldı. Zorunluluk kadar o güne dek gündemde olmamış ihtimallerin, süreç kadar eylemin, evrimsel gelişim kadar kopuşun, çizgisel gelişim kadar ani dönemeçlerin ve keskin yol ayrımlarının da zamanı bu: Siyasetin stratejik zamanı. Daniel Bensaid'in hatırlattığı gibi: "Siyasetin stratejik zamanı, klasik mekaniğin çizgisel zamanı değil, fakat düğümlerle dolu ve hadiselere gebe kesintili bir zamandır."

Yeni bir zamana hoş geldik

Türkiye'nin uzun zamandır oldukça kırılgan ve belirsiz bir coğrafyada (sermaye çevrelerinin çok sevdiği tabirle) bir "istikrar adası" görünümü veriyor olması, (kabul edelim) bizi de etkisi altına alan bir kanaat iklimi yaratmıştı. Açıkçası nasıl patlayıcı bir dünya ahvali karşısında olduğumuzu unutuvermiş gibiydik. Müzmin bir bedbinlik illetine yakalanmıştık. Oysa yeni bir dünya durumuyla, bizi de şu ya da bu biçimde etkilememesi olanaksız bir durumla karşı karşıya olduğumuza dair alametler çoktan birikmeye başlamıştı: Ekolojik krizle bütünleşen kapitalist kriz ve ABD emperyalizminin "göreli" bir gerileyiş içinde olması (bu ikincisi uluslararası ilişkilerin daha da militarize olması ve artan emperyalistler arası rekabet demek), yani Alex Callinicos'un tabiriyle "liberalizmin ikiz krizi", burjuva medeniyetinin topyekûn buhranına işaret ediyordu, etmeye de devam ediyor. Sermayeyle emek güçleri arasında dünya ölçeğindeki güçler dengesi hâlâ birincinin lehine olsa da, yani düşman kazanmaya devam ediyor olsa da burjuva siyasal mimarisinin giderek daha kırılgan, dengesiz bir hal alacağı bir döneme girdiğimiz açıktı.

Oysa biz, dünyanın dört bir yanında yeni ve radikal bir kitle mücadeleleri dönemi kapımızdayken sanki her şey eskisi gibiymişçesine davranmaya ve düşünmeye devam ediyorduk. Maddi güçler dengesi değilse bile moral güç dengesi sola dönerken biz hâlâ geçmiş on yılın kalıpları içinde düşünmeyi sürdürüyorduk açıkçası. Muktedirlerin dünya ölçeğinde kadir-i mutlak olduklarını varsayıyor, egemenlerin disiplin, itaat ve rıza üretme teknikleri karşısında kendimizi dilsiz, çaresiz hissediyorduk. O nedenle mesela çoğumuz Arap devrimci sürecinde direnişlerin nasıl mümkün olduğuna ve bu mücadelelerden neler öğrenebileceğimize değil de iktidarın kendini bu direnişler aracılığıyla nasıl yeniden ürettiğine, emperyalizmin oluşmakta olan yeni koşulları nasıl belirlediğine veya belirlemek istediğine odaklandık. Direniş üzerine değil, tahakküm üzerine yoğunlaştık. Biz henüz direnişin zamanına dahil olmuş değildik. Hâlâ "tarihin sonu"nda, liberalizmin bir önceki on yıldaki küstah zaferine takılıp kalmıştık. Gezi, direnişin yeni ve tuhaf zamanlarına intikalimizi sağladı.

Bu "tuhaf zamanlar"a geçişimiz gerçekleşir gerçekleşmez Gezi Direnişi'nin uluslararası bir mücadele dalgasının parçası olduğunu fark ediverdik. Direnişi tetikleyen özgül nedenler ne olursa olsun "Gezi", hepimizin hemen seziverdiği üzere, neredeyse küresel diyebileceğimiz bir halet-i ruhiyenin devamıydı. Unutmayalım, Haziran günleri sadece bize ait değildi. Brezilya'da olup bitenler hakkında, yani otobüs biletlerinin fiyatında gerçekleştirilen bir zammın nasıl bir kitle seferberliğine yol açtığı konusunda çok şey yazıldı. Ancak Haziran ayında gerçekleşen kitlesel mücadeleler Türkiye ve Brezilya'yla da sınırlı değildi. Bulgaristan'da mafyatik bir sermayedarın ulusal güvenlik aygıtının başına atanması, Bosna Hersek'te hasta bir bebeğin bürokratik engellemeler dolayısıyla tedavi edilemeyip hayatını kaybetmesi, Yunanistan'da devlet televizyonunun özelleştirilmesi, Lübnan'da parlamento seçimlerinin ertelenmesi, hep büyük kitle mücadelelerini kışkırttı. Son yılların "en uzun" haziran ayı, Mısır'da 17 milyon kişinin katıldığı belirtilen, değil ülke tarihinin, belki de modern zamanların en büyük kitle gösterileriyle sona erdi.

Beynelmilel bir mücadele dalgası bu ve Haziran direnişimiz, bu anılan başka Haziran günleriyle bağlantısız, sadece bizlere özgü olmak anlamında "biricik" değil. Bilakis: Gezi Direnişi müştereklerimizi, yani ortak alanlarımızı, kamusal hizmetleri, bizlere, hepimize ait olanları özelleştirmeye, "çitlemeye", kâr nesnesi haline getirmeye karşı uluslararası bir hareketin halkası. Gezi Direnişi, teknikleştirilmiş, içeriksizleştirilmiş, bizleri kimlerin, hangi seçkinlerin yöneteceğine indirgenmiş bir "demokrasi"ye karşı daha dolayımsız, aracısız, "başka" ve gerçek bir demokrasi inşa etmeye dair uluslararası bir arayışın parçası. Dolayısıyla Gezi, silkinmenin, son otuz yıllık yenilgilerin üzerimize bulaştırdığı tozu toprağı silkelemenin zamanıdır. Gezi, direniş zamanlarına geçişimizi sağlayan bilettir.

Hal böyle olunca Gezi Direnişi'nin bizde enternasyonalist bir ilgi patlamasına yol açması da bir tesadüf olamaz. Türk bayraklarının bolluğuna rağmen hemen herkes Gezi'nin ulusalı aşan bir manaya sahip olduğunun şu ya da bu ölçüde farkında. Brezilya ya da Mısır'da cereyan eden eylemler, protestolar bizde belki ilk defa bu kadar ilgiyle, bu kadar samimi bir gönüldaşlıkla, anlatılanın bizim de hikâyemiz olduğu şuuruyla takip ediliyor. Ancak elbette enternasyonalizm meselesi bir beynelmilel gönüldaşlık meselesinden ibaret değil, kalmamalı. Haziran ayaklanmasının yarattığı dinamik belki ortak direnişi ve hatta örgütlenmeyi önüne koyan daha "pratik" bir enternasyonalizmi gündeme getirebilir. Hep beraber göreceğiz. Ancak, hareketin yarattığı imkânların, yaşadığı sıkıntıların, belki insiyaki olarak devreye soktuğu taktik adımların çoğu zaman bir uluslararası karşılığı olduğunu atlamamamız gerekiyor. Yani bir ara Gezi Parkı ve Taksim Meydanı'ndayken yaşanan "flama" tartışması Brezilya'da da (elbette farklı koşullarda) yaşanıyor. Forumların geleceğinin ne olabileceği sorusu, Yunanistan ya da İspanya'da da sorulan, ortada olan bir soru. Sendikal

hareketin konumundan forumların nasıl bir karar mekanizmasına sahip olması gerektiğine, dayanışma pratiklerinin öneminden hareket içinde milliyetçi gruplara karşı tutumun ne olması gerektiğine kadar karşı karşıya olduğumuz bir dizi meselenin Occupy Wall Street'ten Yunanistan ve Mısır'a, neredeyse küresel bir mücadelenin de soruları olduğunu unutmamalıyız. Belirleyici olan elbette ulusal bağlamın özgünlükleri ve ulusal bağlamdaki güç ilişkileri. Ancak artık parçası olduğumuz uluslararası mücadele dalgasının stratejik tartışmalarından ve taktik zenginliğinden istifade etmekte de büyük yarar var.

Gerontokrasinin muhtemel sonu

Gezi, sosyalist harekette gerçek bir kadrosal yenilenmenin, yani yeni bir kuşağın ipleri ele almasıyla gündeme gelecek köklü bir yeniden dizilişin miladı olabilir. Haziran ayaklanmasıyla birlikte soldaki gerontokratik yapıları sorgulamanın ve böylece gerçek bir örgütsel yenilenmenin kapısını aralamanın mümkün olduğu bir evreye geçiyoruz. Gerontokrasiyi, solda "ağabeylerin" hâkimiyetini mümkün kılan, esas itibariyle 1960'lar sonu ile 1970'ler mücadeleleri içinde siyasallaşmış kuşakların yerini, yeni bir kuşağın tam manasıyla dolduramamış olmasıydı. Sorun, politikleşmiş yeni bir kuşağın sosyalist hareket içinde temayüz edip belirleyici hale gelememesiyle alakalıydı. Mesele, "ağabeylerin" gücünden çok, erkek ve kadın "küçük kardeşlerin" güçsüzlüğüydü. Yeni bir kuşağın geçmiş mücadele ve direniş deneyimleri içinde siyasallaşmış eski kuşakların yerini alamamış olması, gerontokrasiyi süreğen kılan belirleyici faktördü aslında.

Sözün özü, geçmiş mücadeleleri bugünün somut sorunlarından yola çıkan yeni direniş deneyimleriyle birleştirecek zincirin halkaları kopmuştu. Söylemeye gerek dahi olmamalı: Haziran ayaklanması, bu kopukluğu telafi etmenin olanaklarını gündeme getiriyor. Haziran günleri, yeni deneyimler etrafında siyasallaşmış bir kuşağı sahneye çıkarmasıyla bu güçsüzlüğü gidermeye, bu açığı kapatmaya şimdiden aday. Belki de koskoca bir kuşak, ayaklanma ve sonrasındaki büyük kitle hareketinin yarattığı muazzam deneyimler aracılığıyla siyasallaşıyor. Unutmayalım: Gezi sürecinde çok kısa zamanda, belki bir çırpıda edinilen siyasal deneyimleri önceki kuşaklar, ancak çok uzun bir zaman içinde ve o da kısmen biriktirebilmişti. Eylemin öğreticiliği, onun pedagojik niteliği başka hiçbir şeyle kıyaslanamaz. Bu durum, bir gençlik isyanı aracılığıyla sahneye çıkan yeni kuşağın kendi eyleme ve örgütlenme kapasitelerine ilişkin geçmişle kıyas kabul etmeyecek bir özgüvene sahip olması anlamına geliyor. Dolayısıyla bu yeni kuşağı zapturapt altına almak, onu solun mevcut örgütsel yapısına basitçe monte etmek o kadar kolay olmayacak. Tam da bu nedenle gerontokrasiyi dağıtmak, kadrosal ve dolayısıyla örgütsel bir yenilenmeyi, tazelenmeyi gerçekleştirmek (bu deneyimler, bu özgüven dolayısıyla) bugün düne oranla çok daha olası.

Dolayısıyla örgütsel rutini, siyasal ataleti, bürokratik kastlaşmayı bertaraf etme hususunda yeni güçler, biz istesek de istemesek de daha şimdiden devreye giriyor, girecek. Yeter ki hareket süreklileşebilsin, kendini yeni durumlara uyarlayabilsin, bir biçimden başka bir biçime ani geçişlere hazırlıklı olsun ve dolayısıyla şu ya da bu biçimde çeşitli toplumsal mücadele alanlarında kalıcılaşabilsin. Gezi Direnişi'nin açığa çıkardığı toplumsal enerji, o yıllardır lafı edilen "solda yenilenme"yi ilk defa sahici temeller üzerinde gündeme getiriyor. Kıymetini bilelim. Artık biliyoruz: Toplumsal mücadelelerden bağımsız, hatta mücadelelere rağmen gündeme getirilen her yenilenme girişimi, eşyanın tabiatı icabı soyut, ayağı havada kalmaya mahkûmdu. Oysa şimdi sosyalist hareketin yeniden inşasını mümkün kılacak özgüvenli ve ciddi mücadele deneyimlerine sahip yeni bir kuşak, yeni bir fail devreye giriyor. Tam da böylesi bir bağlamda yapacağımız en ciddi hata, Gezi sonrasında her şeyin eskisi gibi devam edeceğini, eski örgütsel yapı ve rutinlerin mevcut oldukları halleriyle yeterli olacağını sanmak olacak.

Gezi'nin bakiyesi...

Bu daha sadece başlangıç ve dolayısıyla henüz "ayaklar baş olmuş" değil ama Haziran günleri daha şimdiden mevcut ve müesses siyasal dizilişin altını üstüne getiriverdi. AKP, tarihinin en ciddi sillesini yedi; belki de bundan böyle toparlanabilmesi, yani hiç değilse eski gücüne kavuşması mümkün olmayacak. Erdoğan'ın başkanlık hayalleri büyük ihtimalle suya düştü. Türkiye'yi bir bölgesel güç, itaatkâr emek ve kısıtlı parlamenter demokrasi bileşiminin bir modeli haline getirme özlemi çuvalladı. AKP'nin geçmiş yıllarda inşa etmiş bulunduğu o güçlü, o sarsılmaz, o kadir-i mutlak görünen hegemonik bloktaki çatlaklar artık herkesçe görülür durumda. İşte bütün bunlar, büyük ve dâhiyane siyasal projelerle, olmayan güçleri alelacele yan yana getirmeye dönük siyasal simyacılık girişimleriyle değil, aşağıdan ve spontan bir kitle hareketiyle mümkün oldu.

Gezi Direnişi'nin siyasetin büyük sahnesinde tetikleyeceği gelişmeleri tam olarak kestirebilmek mümkün değil elbette. Zaten bu aşamada bizim için belki de daha önemli olan, Gezi'nin toplumsal mücadeleler açısından yaratması muhtemel sonuçları. Gezi'nin hemen yarınki toplumsal mücadeleler açısından muazzam rezerv güçleri açığa çıkarmış bulunduğu aşikâr. Yakın geleceğin toplumsal muhalefeti dünden çok daha zengin bir bilgi ve deneyim birikimine sahip olacak, daha özgüvenli olacak ve çok daha kitlesel bir artalanı seferber edebilecek. Muktedirleri korkutan tam da bu; yani isyanın alttakileri de (hiç değilse bir ölçüde) "muktedir" kılmış olması.

MUHSİN AKGÜN

AKP hükümetinin yediği darbenin, en kuvvetli göründüğü alandan, yani içeride ve dışarıda bir başarı öyküsü olarak pazarlanan "büyüme modeli"ne itirazdan kaynaklanması az şey değil. Gezi, doğrudan sosyal-iktisadi talepleri gündeme getirmedi diye onun dar anlamda siyasal bir muhtevasının olduğu, hatta çoğu zaman hayat tarzına dair kültürel bir reaksiyon olduğunu yazıp çizenler çok. Oysa Gezi Direnişi tam da kentsel dönüşüme, el koyma yoluyla birikime, müştereklerimizin metalaştırılmasına, yani neoliberal kapitalizmin temellerine itirazın ve direnişin kitlesel bir kalkışmayı tetikleyişinin hikâyesi. Bu anlamda Gezi, açıkça neoliberalizm karşıtı bir muhtevaya ve içkin olarak antikapitalist bir yönelime sahip. Solun bu aşikâr muhtevaya ve bu içkin yönelime sahip çıkması ve onu vurgulaması şart. Aksi, "hükümet istifa" sloganının içi pek de doldurulmamış, belirsiz radikalliğinin kolaycılığına teslim olmak anlamına geliyor, gelecek. AKP hükümetine, kişisel olarak Tayyip Erdoğan'da cisimleşen otoriterizme dönük tepkiyi bu muhtevayla ve yönelimle zenginleştirmek, içeriklendirmek hepimizin boynunun borcu olmalı. Dolayısıyla hareketin aktüel siyaset sahnesinde tetiklediği dönüşümlere değil, sosyal-siyasal güç dengelerinde müsebbibi olması muhtemel görece kalıcı güç kaymalarına odaklanmamız gerekiyor. Direniş ve patlayan öfke, ancak böylece ezilenler lehine süreklileşebilir bir harekete evrilebilir.

Gezi Direnişi siyasal ahvalimizde Meclis aritmetiğindeki muhtemel değişimlere, olası yerel seçim sonuçlarına vs. indirgenemeyecek radikallikteki bir değişimi mümkün kıldı. Gezi, "moral güç dengesi"nde büyük bir kırılmaya sebep oldu: Alttakilerin, ezilenlerin, hepimizin kolektif eyleme ve örgütlenme kapasitelerinde muazzam bir sıçramaya tekabül etti. Gezi'den çok daha güçlü, çok daha özgüvenli ve olgunlaşmış ayrıldık. Unutmayalım: Ezilenlerin özözgürleşimi, onların bizzat kendi pratik deneyimleri yoluyla özdönüşümleri, yani kendi pratikleri aracılığıyla değişmeleri/güçlenmeleri sürecini ifade eder. Yani geniş kitleler ancak eylemde ve eylem aracılığıyla kendi kendilerini örgütleme ve kendi hayatları üzerine söz söyleme deneyimleri edinirler. Şu son iki ayda özörgütlenme pratikleri anlamında gösterilerle ve bildiri dağıtmakla geçen on yılda edinilecek deneyimden fazlasını edindik. "Barikat"ın bir kere aşılabileceğini gördük; bu bilginin belleklerimizden silinmesi mümkün değil. Direnişin, dayanışmanın, isyanın tadı hâlâ damağımızda. İşte bu birikim ve Türkiye halkının kendi kaderine kolektif bir biçimde sahip çıkma, kendi kaderini eline alma enerjisindeki o niceliğe vurulamayacak devasa artış, Gezi'nin en mühim, en kritik bakiyesi. Yarınki bütün büyük ya da küçük mücadelelerde bu mirası ne şekilde "yiyeceğimiz" kritik önemde olacak.

Kesin olan şu: Artık hiçbirimiz eski biz değiliz. N

CÜNEYT ÇELİK

İSYANIN ATEŞİ HALININ UCUNU TUTUŞTURDU

Üstelik güçlü, pırıltılı, yepyeni eylem biçimleriyle, kararlılığı ve gençliğiyle, durana-damları ve koşaninsanlarıyla, davulları ve eğlenceleriyle Taksim-Gezi Direnişi bütün şehir hareketleri için yeni bir ilham kaynağı ve deneyimi olarak görülüyor.

Semih Gümüş

Bugüne dek birkaç derin sarsıntı ve şiddet fırtınası altında kendini korumaya çalışan hayatımız boyunca hayal edip de göremediklerimizi bir çırpıda önümüze koyan Taksim-Gezi Direnişi öylesine çok boyutlu ve çokanlamlı bir düşünce üretimi başlattı ki. Yıllarca yazılmayan yazılar kısacık bir zaman diliminde, daha önce yaşanmamış bir deneyimin içinden boşanarak çıktı. Herkesin ayağının altındaki halı çekildiği için, zorunlu olarak yeni düşüncelerle ve nerede nasıl durulduğunu da sorgulamaya zorlayarak.

Bir şehir hareketi olarak Direniş

İlkin, Taksim-Gezi Direnişi'nin bir şehir hareketi olduğunu saptayabiliriz. Bu bence en önemli yanlarından biri. Bugüne dek ülkenin tanık olmadığı bir şehir isyanıyla karşılaştı herkes. Bu arada irdelendi: Taksim-Gezi Direnişi, doğrudan iktidarı amaçlayan Arap Baharı'ndaki isyanlara benzemiyor, belki onlarla arasında ancak dolaylı bir ilişki kurulabilir. En çok 1968'i hatırlatıyor, onun başlangıç günlerini, ama bizdeki 1968 çok çabuk siyasallaşmıştı, dolayısıyla kaçınılmaz biçimde daralmaya başladı, çok geçmeden de 12 Mart darbesinin şiddetiyle ezildi.

Taksim-Gezi Direnişi'nin yakın geçmişteki belirtileri neler olabilir? Memurların, öğretmenlerin, hekimlerin, hukukçuların ve çeşitli meslek gruplarının 12 Eylül'den önceki benzerlerinden daha yığınsal ve daha yaşamsal taleplerle ortaya çıkan hareketleri; geçmişteki kadın hareketlerinin –ki siyasal hareketlerdi onlar– yerini alan feminist hareketler; gene geçmişte benzeri görülmeyen çevre hareketleri –etkisiz de olsa bir Yeşiller Partisi vardı artık–; son yıllarda varlığını örnek alınacak bir açıklıkla göstermeye başlayan LGBT hareketi; –küçük ve yerel kalsalar da– şehirlerdeki yaşam alanları için gösterilen ortaklaşa tepkiler; elbette etkileri her zaman büyük olan gecekondu mahallelerindeki sert çatışmalar; üniversite öğrencilerinin, demokratik hakları için okul dışına daha yığınsal biçimde çıkmaya başlaması; ekolojik sorunlar için HES'lerde doruğa çıkan direnişler ve bunlar gibi, aslında hepsi de siyasal yaşamın dışında, yaşamsal haklar ve demokratik talepler için ortaya çıkan hareketler, direniş kültürüne uzun zamandan beri su vermeye başlamıştı.

Taksim-Gezi Direnişi, tepeden tırnağa bir şehir hareketi olarak dünyanın birbirine benzemeyen çok çeşitli

CÜNEYT ÇELİK

şehirlerinde baş gösteren hareketlere çok benziyor. Benzer nedenler, benzer istekler, benzer eylem biçimleri… Bu benzerlikleri ve yakınlıkları yaratan etmenler nelerse, onlar üstünde durmalıyız.

Seattle'dan Wall Street'i İşgal Et'e

Taksim-Gezi Direnişi'nin bir ucunun Seattle'a dokunduğunu belirtebiliriz. 1999'da Seattle'da fitili ateşleyenler de o hareketin dünyanın sayısız şehrini nasıl büyük bir heyecanla dolaşacağını düşünmemişti. Oysa Dünya Ticaret Örgütü'nün Milenyum Zirvesi'ne karşı Seattle'da patlak veren isyan, Québec, Washington, Prag ve Cenova'dan sonra gelen yıllar içinde Buenos Aires (2001-2002) ve Santiago'ya (2006), Bolivya'nın El Alto şehrindeki ayaklanmalara (2003, 2005), küresel krizin yıkıma uğrattığı ülkelerin sokaklarına, Şanghay'dan Londra'ya (2011), Madrid'de Puerta del Sol Alanı'na, Mexico'nun Oaxaca eyaletine, sonra Ekim 2011'de #OWS çağrısıyla Wall Street'e, geçen bir iki yıl içinde Atina sokaklarına ve Sintagma Alanı'na, sonra Taksim'e geldi. Kimileri için ürkütücü olmalı. Öyle görünüyor ki, durdurulması olanaksız bir hayalet gezegenimizi dolaşıyor. Taksim-Gezi'de iki aydan beri söndürülemeyen bir tutku ve inatla sürdürülen direniş, herhalde buradan da dünyanın başka şehirlerine sıçrayacak.

#OWS hareketi de asıl olarak sosyal medya çağrılarıyla örgütlendi. Bu arada Wall Street'te Seattle'dan sonra tutuşan çayırların yeni bir eşik atladığı, niteliğin yükseldiği de belirtilebilir. Çünkü hiçbir direnişin bileşeni Wall Street'teki kadar çeşitli genç entelektüellerin düşüncelerine ve duygularına dayanmıyordu. Bir grup egemen devletin, gezegeni kendi çıkarları için yıkıma götüren gözükaralığına gösterilen tepkinin rengi değişmişti artık. Sokağa çıkan ve polisle sert çatışmaları bile göze alan direnişçilerin çoğu ilk kez gösteriye katılan eğitimli, iş güç sahibi ya da krizde işini kaybetmiş beyaz yakalı, teknolojiyle içli dışlı, dünyada olup bitenlere duyarlı insanlardı. Hiç kimse onların polisle çatışacağını düşünmemişti.

Şiddete karşı insan bedeni

Artık, bilgi çoğalıyor ama değer kazanmıyordu. Yeni direnişçiler için en katlanılmaz durumlardan biriydi bu. Moral bir sorun vardı. Wall Street'in ölçüsüz zenginliğinin küçücük bir grubun elinde toplanması aklı başında her insanı rahatsız ediyor, sinirlendiriyordu. #OWS hareketi bir anda ABD'nin öteki şehirlerine yayılırken, dünyada da 100'e yakın şehirde dayanışma gösterilerine yol açtı.

David Harvey, #OWS direnişinin en temel taktiğinin, şehir merkezinde iktidarın yoğun olarak hissedildiği bir kamusal alana insanların bedenlerini yığarak orayı şehrin yaşayanlarının ortak alanına çevirmek olduğunu belirtiyor. Bunun yeni zamanlar için olağanüstü bir deneyim olduğu kuşkusuz.

Okyanus ötesinden ayakuçlarımıza gelirsek, Taksim-Gezi Direnişi'nin de, insanların bedenlerini ortaya koydukları bir ortak alan savunması olarak, #OWS hareketinin deneyimine yeni bir katkıda bulunduğunu kaydedebiliriz. Çünkü geleneksel sol için de pek çok ders buradan çıkacak. Ve önceki bütün benzer gösterilerden sonra Taksim-Gezi Direnişi'yle de anlaşıldı ki, "Kamusal alanda toplanan bedenlerin kolektif gücünün, diğer bütün erişim araçları tıkanmış olduğunda dahi, hâlâ en etkili muhalefet aracı olduğu" görülüyor.

İki ay boyunca süren gösterilerde polisin bilinen acımasız şiddeti beş can aldı, on iki kişinin gözünün çıkmasına neden oldu, 70'e yakın ağır yaralının yanı sıra yaklaşık 7.500 kişiyi yaraladı, yüzlerce tutuklamayla sonuçlandı ve bütün bu şiddete her gösteride on binlerce, topyekûn beş milyona yakın insan yalnızca bedenleriyle karşı koydu. İşte bu yüzden Taksim-Gezi Direnişi aynı zamanda insani ve ahlaki bakımdan da eşsiz bir şehir direnişidir.

Taksim-Gezi Direnişi'nin de, insanların bedenlerini ortaya koydukları bir ortak alan savunması olarak, #OWS hareketinin deneyimine yeni bir katkıda bulunduğunu kaydedebiliriz. Çünkü geleneksel sol için de pek çok ders buradan çıkacak.

Şehir kültürünün kaçınılmaz sonuçları

Kültür, her şeyi açıklayan bir kavram, aslında üstünde yeterince durmadığımız sorunlardan. Farklılıkları, farklılar arasındaki ilişkileri ve çatışmaları, geçmişi ve geleceği, dünü ve bugünü, sağı ve solu vb. çözümleyerek oluşur. 15 Şubat 2003'te Irak Savaşı'na karşı eşzamanlı olarak birkaç ülkede başlayıp sonra bütün dünyayı kuşatan barış zinciri, tarihin gördüğü en yığınsal protesto hareketini gerçekleştiriyordu. Roma, Madrid, Londra, Barselona, Atina, Berlin, New York, Melbourne, Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın 200 şehrinde sokaklara çıkan milyonlarca kişi elbette aynı zamanda şehir hareketinin gücünü gösteriyordu. İş güç sahibi, üniversite mezunu, üniversite öğrencisi, entelektüel emek sahibi şehirli kesimler, diplomalı işsizler, dolayısıyla her kuşaktan şehir aydınları, yüksek gelirli genç kuşak yöneticiler, genç işadamları dünyanın bu halinden hoşnutsuz olduklarını yalnızca dört duvar arasında dile getirmekten sıkılmış, sokağa çıkarak yüksek sesle söylemeye başlamıştı.

Taksim-Gezi Direnişi, hem dünyadaki benzer hareketlerin yarattığı bu zincirin son halkası oldu, hem de kendine özgü yanlarıyla çıktı ortaya. Gezi Parkı'nda ağaçların kesilmesi bardağı taşırdı. Ülkenin başbakanı, son yıllardaki açıklamaları, uygulamaları ve çıkmasını zorladığı yasalarıyla doldurmuştu bardağı. Kimin kaç çocuk doğuracağından kürtaj olup olmayacağına, kimin neyi nerede yiyip içeceğine, televizyondaki dizilerin tarihsel ya da ahlaki bakımdan izlenip izlenemeyeceğine, yani ne okuyup ne izleyeceğimize, tarihin, bilimin, şehirciliğin, mimarlığın, sanatın ve neredeyse hayatın bütün alanlarının ne olup ne olmadığına kendi başına karar vermeye kalkışan iktidar şehveti, hiç kuşku yok ki tuhaftır da. Üstelik bu arada gencecik üniversite öğrencilerine yıllardır uygulanan şiddet, medyanın bir tek yayın organı kalmayacasıya ele geçirilmesi ve bir şef borazanına dönüştürülmesi, polis örgütünün bir şiddet makinesi olarak sokağa salınması, demek ki toplumun önemli bir bölümünü, bu saçmalıkların ilk muhatabı olan gençliği sonuna dek germişti ve Gezi Parkı'ndaki ağaçların yasadışı bir operasyonla sökülmesi teli kopardı. *Yaşam biçimime dokunma. Onuruma dil uzatma.* Asıl sorun buydu.

Sonrası biliniyor. Burası İstanbul. Ne kadar yatağında uyuyor görünse de tilki uykusundadır. İstanbul'da öteki şehirlerde bulunmayan bir kültür oluştuğunu söyleyebilir miyiz? Elbette. Böyle bir megakent, günlük yaşam biçimi; çalışma anlayışı; bilişim, basın, yayın gibi sektörlerin ülkedeki tek merkezi oluşu; yüksek binaları, iş merkezleri ve ülkenin zenginliğinin yarısını bulunduran kasası; eğlence dünyası; zenginlikle yoksulluk arasındaki derin çelişkileri barındıran kaosu; coğrafyası ve bütün bunlardan oluşan kültürüyle benzersiz bir konumda bulunuyor. Türkiye'de elbette her şeyin odak noktasında İstanbul olacak.

İstanbul'un kültürü, Taksim-Gezi Direnişi'nde gençliğin bugüne dek görülmeyen bir patlamayla ortaya çıkmasının altyapısını oluşturuyor. Aslında var olan ama uyuyan, son zamanlarda belirtileri daha güçlü biçimde görünen bu gizilgüç sokağa taşınca, *meğer neler saklıymış* mı dedirtti. Direniş, bileği bükülmez sanılan iktidarın Gezi Parkı ve Taksim projelerinden vazgeçmesini, hiç bozmadan koruduğu barışçı tutumuyla ve insanların bedenlerini ortaya koyarak gösterdiği zorla sağladı. Bu arada Ankara (özellikle Dikmen, Kızılay, Kuğulupark) başta olmak üzere öteki şehirlerin ve asıl merkez olarak İstanbul'un sokakları, caddeleri ve alanları bütün ülkede milyonlarca kişinin gösteri yaptığı yerlere dönüştü. Neydi istenen? Şehirlerin ortak alanlarını siyasal iktidarın keyfi saldırısından korumak, insanların yaşam biçimine, bireyel haklarına ve onuruna dokundurmamak.

Şehir hareketinin özü, geleneksel sol, sistemi kemirmek

Taksim-Gezi Direnişi bir şehir hareketi olarak kendini gösterdi. Tipik bir şehir hareketi olarak son zamanlarda dünyanın pek çok şehrinde görülen hareketlerin benzeri oldu.

David Harvey, "Öte yanda geleneksel solun şehir menşeli toplumsal hareketlerin devrimci potansiyelini kavramakta hâlâ güçlük çektiği de bir gerçek," diyor. Bu, bizim de gerçeğimiz. Gerçi şunu teslim etmek gerekir: Taksim Dayanışma'yı oluşturan örgütler arasında ülkedeki hemen bütün sosyalist ve devrimci partiler de vardı ve onlar Direniş'i siyasallaştırmak ya da kendilerini öne çıkarmak yerine geri planda durmayı seçtiler. Bu tutum olumluydu ama gene de sözgelimi Antikapitalist Müslümanlar'ın Yeryüzü İftarı adını verdikleri sokak iftarını bir yarış olarak gören anlayışsızlıktan kendilerini kurtaramayanlar da vardı. Geleneksel anlayış, öyle de kalmaktan çoğu kez hoşnuttur.

Şehirlerde fabrikaların ya da ortak alanların insan yığınlarınca

MUHSİN AKGÜN

kuşatılması, dayanışma eylemleri, yığınsal protestolarla iktidarın zaman zaman hareket alanının daraltılması, grevler ya da plaza direnişleri vb. bir dizi eylem, sonunda halkın önemli bir bölümünü içine aldıkça kapitalizmin reformlar yoluyla da devrimci biçimde değiştirilmesi sürecini başlatır. Bu süreç başlamıştır da.

"Bu, devrimci değişime dair 'kemirgen teorisi' adını verebileceğimiz şeye denk düşüyordu: sermayenin kurumsal ve maddi dayanaklarını kemirmek, ta ki çökertene kadar. Bu bir vazgeçiş teorisi değildi. Kemirgenler korkunç hasara yol açabilir, hem de genellikle fark ettirmeden." Gerekirse yüz yıl sürebilir ama her yıl biraz daha kemirilen sistem, sonunda er geç sakatlanır. Geleneksel sosyalist hareketlerin bu savaşım biçiminden ve onun görünürde reformcu, özünde devrimci niteliğinden gerekli dersleri çıkarmasını bekleyebilir miyiz.

Geleneksel solun iktidar, örgüt ve savaşım biçimleri içinde doğru dürüst tanımlayamadığı, şehirlerin ortak alanları ve şehir kültürünün günümüzdeki biçimlerinin anlamı, oysa bugün en önemli savunma alanları arasında. Şehir ve kapitalizm, biri olmadan öbürü düşünülemez iki dünya. Dolayısıyla antikapitalist hareketlerin, iktidar amacı olmadan bile ve sosyalizmle özdeşleşmeden de günümüzün en ileri hareketi olması olasıdır. Bugün Seattle'da yakılıp dünyanın sayısız şehrine sıçrayan ateş, yaşadığımız bu gezegenin tek seçeneğinin kapitalizm olmadığını ya da kapitalizmin yalnızca dünyanın bütün kaynaklarını elinde tutan yüzde birlik kesimin tasallutundan kurtarılması gerektiğini, gerekirse zorla anlatmayı sürdürüyor.

Antikapitalizm gerçek bir savunma alanı

Taksim-Gezi Direnişi antikapitalist bir hareket değil, ona evrilmek zorunda da değil; gelgelelim, antikapitalizm onun da doğasında içkindir, sonuçları kendiliğinden ona çıkar. Dolayısıyla geleneksel sosyalist hareketler, bugün toplumsal hareketleri neresinden tutacaklarını merak ediyorsa, onun ipuçları artık apaçık çıkmıştır ortaya ve savaşım biçimlerinin neler olması gerektiğini de tartışıyorlarsa, yaşanmış iki aylık muazzam ve benzersiz bir deneyim vardır.

Yalnızca siyasal dil ve amaçlar içinden herhangi bir toplumsal karşılık yaratamamış sol, Taksim-Gezi Direnişi'nin derslerini önüne koymazsa, kendini hem küçük olmaya mahkûm edebilir, hem de bugünkü sempatizanlarını bile yakın gelecekte kaybedebilir. Çünkü kendiliğinden, öndersiz, doğal önderlerini içinden çıkaran, örgüt içinde olmayan örgütlenme biçimleri geliştirebilen, esnek ve demokratik, iktidarı amaçlamadan iktidarı zayıflatan, dolayısıyla demokrasiyi ve özgürlükleri adım adım bu yoldan kazanan, kuşkusuz

Seçimlerin ve parlamentonun demokrasi içindeki yeri elbette çok önemlidir ama o da sizin demokrasinize bağlı. Doğru dürüst bir demokraside ne kadar önemliyse seçim, antidemokratik koşullarda o kadar yetersizdir, bazen de bir afyondur.

yığınsal bir hareket, günümüzün en sıradışı gerçekliğidir ve bütün dünyanın şehir hareketlerini birbirine bağlayarak uluslararası bir harekete dönüşmektedir.

David Harvey, "Belli bir tür kültürel özerklik, kültürel yaratıcılık ve farklılaşma için sarf edilen çaba bu siyasi hareketlerin oluşumunda güçlü bir unsur teşkil eder," diyor. Bunu da az önce söylediklerimizin yanına düşelim.

Ne istiyoruz?

ABD'deki #OWS hareketinin amacı basitti: "Halk olarak bizler ülkemizi, şu an onu yöneten parasal güçlerden geri almaya kararlıyız. Yeni zenginler, bundan böyle rakipsiz yönetemeyecekler; dünya onlara miras kalmayacak. Biz yüzde 99'u oluşturanlarız. Çoğunluğa sahibiz ve bu çoğunluk egemen olabilir, olmalı ve olacak da. Parasal güç bize bütün diğer ifade kanallarını kapattığına göre, görüşlerimiz işitilene ve ihtiyaçlarımız karşılanana kadar yaşadığımız şehrin park, meydan ve sokaklarını işgal etmekten başka seçeneğimiz yok." (*Asi Şehirler*)

Wall Street'i işgal edenlerin söylemi #occupygezi hareketininkinden daha sert değil mi. Oysa burada siyasal iktidarın tahammülsüzlüğü daha derin. Devletin, demokrasi kültüründen hiç nasiplenememiş oluşundan ve alışkın olmadığı için, kendisine karşı en küçük bir başkaldırıya katlanamamasından.

Asi Şehirler'de Robert Park'ın, insanın, içinde yaşadığı dünyayı kendisine daha uyumlu hale getirmek için yarattığı şehirlerin, en tutarlı ve en başarılı insan çabası olduğu biçimindeki sözleri aktarılıyor. İnsan, içinde yaşamaya kendini mahkûm ettiği şehirleri inşa ederken kendisini de inşa etmektedir.

Günümüzün eğitimli, dünyaya açık, bilimsel ve teknolojik ilerlemeye inanan, demokrasiyi ve özgürlükleri dilediğince yaşamak isteyen genç kesimleri, şehirlerin bütün büyük alanlarını ve çevresini kuşatan yeni tip sitelerdeki konutları benimsemiyor. Şehir yaşamını ne hale getirdiler: Özel güvenlikli siteler, gereksiz lüks harcamalar, ayrıcalıklı okullar, site içlerinde doğru dürüst kullanılmayan yüzme havuzları, dört duvar içinde kurulmuş özel yaşamlar. Bunun karşısındaki gecekondu mahallelerinde ne doğru dürüst su, ne internet ağları, ne çamursuz yollar. Aklı başında her genç aydın, kendisine tanınan hakların şehir yoksullarına da verilmesini içtenlikle istiyor. Kapitalizmin körlemesine yağmasının yeni adı olan *kentsel dönüşüm*, Sulukule'yi yok eden zihniyetin, Taksim'deki hesapsız kitapsız projenin sahiplerinin buluşu. Taksim-Gezi Direnişi işte bütün bu keyfiyeti de reddetti.

Aydınlar ve birkaç eksiklik

Şu da var: Kendilerini gerçek bir demokrasi kültürüyle eğitememiş kimi aydınlar, üniversiteli akademisyenler ve gazeteciler, demokrasinin seçim sandığında oluşacağına ilişkin bir boş inanca sahip. Seçilmişe saygı, onlar için her şeydir. Eksik mi eksik bir demokrasi anlayışı bu. Oysa sokak, demokrasinin gerçekten yaşandığı en önemli alandır ve şehir kültürünün parçasıdır. Seçimlerin ve parlamentonun demokrasi içindeki yeri elbette çok önemlidir ama o da sizin demokrasinize bağlı. Doğru dürüst bir demokraside ne kadar önemliyse seçim, antidemokratik koşullarda o kadar yetersizdir, bazen de bir afyondur.

Entelektüellerin, bu toplumun her zaman önünde bulunan yazar ve sanatçıların Taksim-Gezi Direnişi içindeki yerleri de önemliydi. Onlar, yazılarıyla çizileriyle ve dile getirdikleri düşünceleriyle Direniş'in ve sokaklarda polis şiddeti altında ezilen direnişçilerin yanında gönülden yer aldı, buna kuşku yok. Gelgelelim, sokağa, Taksim'e, Gezi Parkı'na fiilen çıkıp polis barikatlarının ya da Tomaların karşısına dikilmediler. Yapmaları gerekir miydi? Elbette. Bugün entelektüel olmanın gereklerinden biri, devlet terörü karşısına fiilen de çıkmak değil mi. Bunun daha çok, genç yazar ve sanatçılarda karşılığını bulduğunu, onun dışında sınırlı kaldığını ve olması gerektiği kadar yaygınlaşmadığını söyleyebiliriz. Direniş bundan zarar görmedi ama görebileceği yarardan bir ölçüde yoksun kaldı. Bunun nedenleri üstünde durmak da olumlu olabilir.

Taksim-Gezi Direnişi'nin, bütün bütüne dinmemişken sürekli olup olmayacağı ya da siyasal iktidarın başıbozuk bir tutumuna ya da uygulamasına karşı yeniden ve belki daha yığınsal bir öfkeyle ortaya çıkıp çıkmayacağı merak ediliyor. Tıpkı Seattle'da baş gösterip on iki yıl sonra Wall Street'in kapılarına dayanan küresel hareketin sürekli olup olmayacağının merak edilmesi gibi. Peki Taksim-Gezi Direnişi bu uluslararası zincire ekleniyor mu? Hiç kuşkumuz olmasın ki, evet. Üstelik güçlü, pırıltılı, yepyeni eylem biçimleriyle, kararlılığı ve gençliğiyle, duranadamları ve koşaninsanlarıyla, davulları ve eğlenceleriyle Taksim-Gezi Direnişi bütün şehir hareketleri için yeni bir ilham kaynağı ve deneyimi olarak görülüyor. Halının ucunu tutuşturdu Direniş. Ateşi söndürdükten sonra elinde kalan halıya bir bak, göreceksin... N

SEDA MİT

CÜNEYT ÇELİK

DİRENİŞ GÜNCESİ...

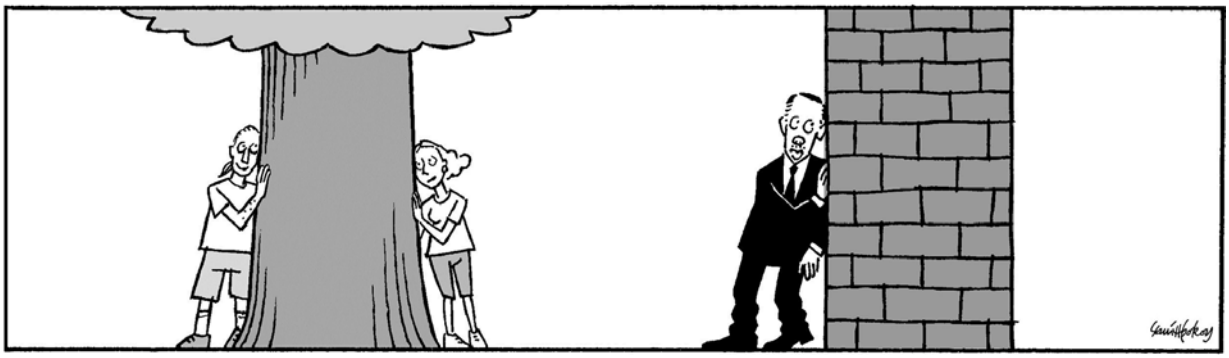
27 Mayıs 2013
Taksim Gezi Parkı'nda gece yarısı operasyonuyla ağaçların kesildiği haberi duyuldu. İstanbul'da bir süredir örgütlenmiş olan kent hareketi ani bir refleks gösterdi ve e-mail, twitter, facebook gibi kanallar üzerinden haber yayıldı. Yaklaşık 20 kişi soluğu Gezi Parkı'nda ağaçları sökmek üzere çalışan kepçelerin karşısında aldı. Ağaçlar, Taksim Yayalaştırma Projesi kapsamında, Askerocağı Caddesi tarafında yaya kaldırımı projeye eklenmediği için yer açmak üzere kesilecekti. Gece toplanan ekip iş makinelerini durdurdu ve gece boyunca parkta nöbet tutma kararı aldı.

28 Mayıs 2013
2 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na çalışmanın yasal olmadığına dair şikâyette bulunuldu. Saat 19.00'da Taksim'de buluşmak üzere çağrı yapıldı. Öğleden sonra dozerler tekrar çalışmaya başladı. Bu sefer BDP İstanbul Milletvekili Sırrı Süreyya Önder ve CHP Parti Meclisi üyesi Gülseren Onanç geceden beri nöbet tutan ve sayısı gittikçe artan ekibe katıldı. Sırrı Süreyya Önder dozerlerin önüne geçti ve Kalyon İnşaat çalışmayı durdurmak zorunda kaldı. Akşam 19.00'daki buluşmaya kalabalık bir ekip geldi. Beşiktaş Çarşı da parka gelenler arasındaydı.

29 Mayıs 2013
3. Boğaz Köprüsü ve Kuzey Marmara Otoyolu temel atma töreninde konuşan Tayyip Erdoğan, Gezi Parkı'nın yerine Topçu Kışlası'nın inşa edileceğini vurgulamak üzere, "Biz kararı verdik, verdiğimiz gibi bunu işleyeceğiz. Eğer tarihe saygınız varsa önce o Gezi Park denilen yerin tarihi nedir, onu araştır bak," dedi. Araştırıp bakanların karşısına Gezi Parkı'nın vaktiyle Ermeni Mezarlığı olduğu ve bu mezarlığın üzerine Topçu Kışlası'nın inşa edildiği çıktı. Gezi Parkı eylemcileri parka ağaç diktiler.

30 Mayıs 2013
Üç gündür parkta nöbet tutanlar sabah 5'te Çevik Kuvvet'in parka saldırmasıyla uyandı. Gaz bombalı saldırıda sivil polisler eylemcilerin çadırlarını yaktı, geri kalan çadırlara da el koydu. Ardından sabahın erken saatlerinde dozerler tekrar çalışmaya başladı. Sırrı Süreyya Önder dozerlerin önüne geçti, çalışma durdu. Olaylar üzerine yapılan basın açıklamasında herkes Gezi Parkı'na sahip çıkmaya davet edildi. Taksim'e âdeta akan kalabalığın içinde milletvekilleri, gazeteciler ve sinemacılar da yer alıyordu. Ana akım medyanın bu üç gün boyunca Taksim'de olanlara sessiz kalması sansürü belgeledi.

Çizimler SEMİH POROY

31 Mayıs 2013

Gezi Parkı Direnişi'nin dönüm noktası bu tarihte yaşandı. Sabah, bir önceki gün olduğu gibi saat 5'te parkın her tarafından polis saldırısı başladı. Bir önceki güne göre çok daha artan ve 3000 kişiyi bulan kalabalık kaçmadı, direndi. Direniş sabahın erken saatleri itibariyle İstiklal Caddesi'ne de sıçradı. Öğleden sonra Taksim Meydanı'nda oturma eylemi yapan binlerce insanın üzerine polis gaz bombaları ve TOMA'larla saldırdı. Polis gaz kapsüllerini âdeta mermi gibi kullandı, doğrudan insanları hedef alarak ateş etti. Kafasına gaz kapsülü isabet eden Lobna al Lamii hayati tehlikeyi hâlâ atlatamadı. Akşam 19.00 için yapılan eylem çağrısı tarihte örneğine rastlanamayacak kadar geniş bir yankı uyandırdı. Direniş sadece İstanbul'la sınırlı kalmadı. Başta Ankara, İzmir, Hatay olmak üzere Türkiye'nin geneline yayıldı. Eyleme destek vermek üzere şarkı yapan birçok müzisen ve grup arasından Duman'ın yayınladığı "Eyvallah", ardından yayınlanan öteki şarkılarla direnişi müzikal mecraya taşıdı. Bütün bunlar yaşanıyorken ana akım medya gazetecilik faaliyetini tamamıyla askıya aldı, haber alternatif yayın mecralarından ve çoğunlukla sosyal medyadan yayıldı. İstanbul'da yüz binler yoğun polis saldırısına ve ana akım medyanın kayıtsızlığına duyduğu tepkiyle sokağa döküldü. Kadıköy'de bir araya gelen binler Taksim'e gitmek için yayan olarak çevreyoluna çıkarak Boğaz Köprüsü'ne doğru harekete geçti, sabahın ilk ışıklarıyla köprüden geçtiler. Hafta sonu olmasının da etkisiyle on binler Taksim'e gelerek, ancak bir savaşta görülecek bir hiddetle insanlara saldıran polise karşı direndi. Akşam saatlerinde Taksim ve çevresindeki bütün polisler geri çekildi, bölge polisten temizlendi.

2 Haziran 2013

Polisten arındırılmış Taksim ve çevresinde geniş bir temizlik çalışması başladı, etraftaki bütün çöpler toplandı. AKM binasının cephesine üzerinde "Boyun Eğme" yazan ilk pankart asıldı, ilerleyen günlerde gerisi de geldi. Tayyip Erdoğan, Haber Türk televizyonuna çıkarak Fatih Altaylı'nın sorularını yanıtladı. Fatih Altaylı'nın sorduğu çanak tutan sorularla başbakana yönelik koşulsuz desteği gerginliği iyiden iyiye artırdı. Başbakanın kullandığı ve milyonlarca insanın sahiplendiği "çapulcu" sözcüğü literatüre girdi, ilerleyen günlerde "Everyday I'm Chapulling" cümlesinden hareketle "chapulling" sözcüğü "hakkını aramak" manasına gelen İngilizce bir terime dönüştü, daha sonra Noam Chomsky, Patti Smith ve sayısız uluslararası şöhret tarafından Gezi Direnişi'ne destek vermek üzere kullanıldı. Taksim'den Harbiye'ye kadar geniş bir alan polisten arındırılmış olsa da, Gümüşsuyu ve Beşiktaş'ta yoğun polis saldırısı ve çatışmalar sürdü. Gümüşsuyu ve Beşiktaş'ta barikatlar kuruldu. Gece süren çatışmalarda yaralananlar gönüllü doktorlar tarafından yaralılara kapılarını açan Dolmabahçe'deki Bezmiâlem Camisi'nde tedavi edildi. Başbakan Tayyip Erdoğan ilerleyen günlerde ısrarla Bezmiâlem Camisi'nde içki içildiği yalanını söyledi, *Yeni Şafak* gazetesi içeride grup seks yapıldığını iddia etti. Gezi Direnişi ilk kaybını bugün verdi, 21 yaşındaki Mehmet Ayvalıtaş, bir taksinin protesto yürüyüşü yapanların üzerine çıkması sonucunda öldürüldü. Tayyip Erdoğan, "Yüzde 50'yi evinde zor tutuyoruz," dedi ve akşam saatlerinde dört gün sürecek Kuzey Afrika seyahatine çıktı. Kuzey Afrika ülkelerinde de direnişle karşılaştı.

3 Haziran 2013

Direniş nihayet Borsa'yı vurdu, BİST son yılların en şiddetli düşüşünü yaşadı. Polis Ankara'da direniş boyunca uyguladığı şiddetin dozunu artırdı, ilerleyen günlerde polis müdahalesinin olmadığı bir gece geçirmeyecek olan Ankara'da, İçişleri Bakanı Muammer Güler'in sözlerinden anlaşıldığı üzere en büyük korku, Meclis'in basılmasıydı. İzmir'de polise destek vermek üzere ellerinde çivili sopalarla insanları tehdit eden kişiler ortaya çıktı, daha sonra İzmir İl Emniyet Müdürü bu kişilerin sivil polis olduğunu iddia etti. Hatay'ın Armutlu ilçesinde 22 yaşındaki Abdullah Cömert polis tarafından öldürüldü. Ana akım medyanın Türkiye'nin dört bir yanındaki direnişi sansürlemesini protesto etmek üzere binler NTV'nin önünde eylem yaptı, NTV bu protestoya canlı yayında yer verdi, ama ses bağlantısını gerçekleştiremedi. Beşiktaş Çarşı grubu bir kepçeyi ele geçirdi

ve Kürtlerin daha önce yaptığı üzere araca POMA (Polisiye Olaylara Müdahale Aracı) adını verdi.

4 Haziran 2013

Beşiktaş, Gazi Mahallesi, Ankara'nın çeşitli semtleri, İzmir ve Dersim'de çatışmaların şiddeti arttı. Bu güne kadar iki kişinin hayatını kaybetmesinin yanı sıra binlerce kişi yaralanmış, polisin kullandığı plastik mermilerin isabet etmesi sonucu birçok insan kör kalmıştı. Yurtdışında Gezi Direnişi'ne destek vermek üzere birçok eylem düzenlendi.

5 Haziran 2013

Taksim Platformu başbakan Kuzey Afrika gezisine devam ederken başbakan yardımcısı Bülent Arınç'la görüştü, sadece erkeklerden oluşan heyette gençler de bulunmuyordu. DİSK, KESK, TTB ve TMMOB direnişe destek vermek amacıyla büyük kentlerde meydanlara çıktı. Gezi Parkı'nda büyük bir Miraç Kandili kutlaması gerçekleşti. Rize'de bir grup, Gezi Direnişi'ne destek vermek isteyenlere saldırdı, televizyonda canlı yayına telefonla bağlanan Rize belediye başkanı, merkezdeki bütün Rizelileri tanıdığını, bu kişilerin dışarıdan geldiğini iddia etti. Adana'da Komiser Mustafa Sarı, yakınlarının açıkladığı üzere yorgunluk sebebiyle bir köprüden düşerek hayatını kaybetti.

6 Haziran 2013

Kuzey Afrika gezisinin son gününde Tayyip Erdoğan Taksim'de Topçu Kışlası'nı inşa edeceğini tekrar etti. Fethullah Gülen, Gezi Direnişi'ne katılanlar için, "Çerik çürük hale gelmiş, enkaz halinde bir nesil," dedi.

7 Haziran 2013

Direniş'in başlangıcından beri Taksim'e gitmek isteyenleri engellemek maksadıyla günün olmadık saatlerinde seferleri iptal edilen ulaşım araçları, Tunus'tan dönecek olan Tayyip Erdoğan'ı karşılamak üzere havalimanına gitmek isteyenler için tarife dışında kalan saatlerde tam kapasite işletildi. Tayyip Erdoğan havalimanında yaptığı konuşmada Gezi Direnişi'ne katılanları tehdit etti. Erdoğan, "Yol ver geçelim, Taksim'i ezelim" sloganlarıyla karşılandı. *Sabah*, *Star*, *Türkiye*, *Haber Türk*, *Yeni Şafak*, *Bugün* ve *Zaman* basın tarihine geçerek Tayyip Erdoğan'ı desteklemek üzere aynı manşetle çıktı. Avrupa Birliği Genişlemeden Sorumlu Komiseri Stefan Füle ile görüşen Tayyip Erdoğan, görüşmenin ardından Avrupa Birliği'ni de tehdit etti, Amerika'daki Wall Street eylemlerinde 17 kişinin öldüğünü iddia etti; hemen sonrasında ABD'nin Türkiye Büyükelçiliği, başbakanı yalanladı, Wall Street eylemlerinde kimsenin ölmediğini açıkladı.

8 Haziran 2013

Direniş'in 12. gününde Türkiye'nin dört bir yanında eylemler sürerken, Beşiktaş, Fenerbahçe ve Galatasaray taraflarları Taksim'de buluştu. İstanbul Gazi Mahallesi'nde sert polis müdahalesi sürdü. Recep Tayyip Erdoğan 15 ve 16 Haziran tarihlerinde Ankara ve İstanbul'da iki büyük AKP mitingi yapacağını açıkladı. Cumartesi Anneleri Gezi Direnişi'ne selam yolladı.

9 Haziran 2013

Akdeniz Oyunları'nın açılışı için Mersin'e hareket eden Tayyip Erdoğan, gün içinde toplam altı konuşma yaptı. Yaptığı konuşmaların tamanında, caminin imamının yalanlamış olmasına rağmen, Dolmabahçe'deki, çatışmada yaralanan eylemciler için revire çevrilen Bezmiâlem Camisi'nde içki içildiğini söylemeyi sürdürdü.

10 Haziran 2013

Ethem Sarısülük'ün polis kurşunuyla vurulduğu ânı belgeleyen video dolaşıma girdi. Memet Ali Alabora'nın oynadığı *Mi Minör* adlı oyunun Gezi Parkı provası olduğunu öne süren *Yeni Şafak*, oyuncuyu hedef gösterdi. Abdullah Gül gece saat 10 ve sabah 6 arasında içki satışını yasaklayan kanuni düzenlemeyi onayladı.

11 Haziran 2013

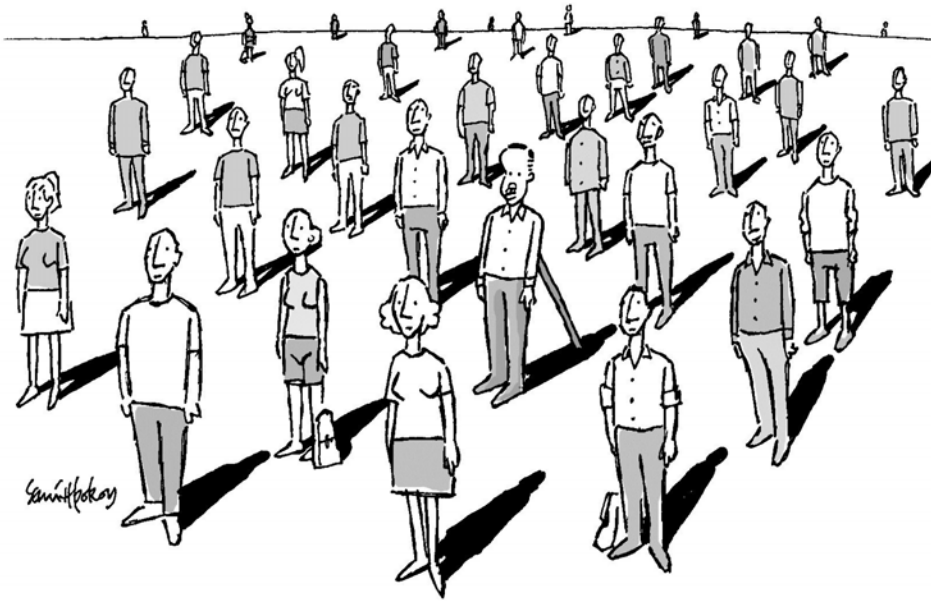
Polis erken saatlerde Gezi Parkı'na operasyon düzenledi. AKM'nin üzerine asılan pankart ve flamalar indirildi, yerlerine Türk bayrağı ve Atatürk resmi asıldı. Gezi Parkı'na gaz bombarıyla saldıran polis gün boyu şiddetin dozunu artırarak saldırıyı sürdürdü. İstanbul'da Çağlayan Adliyesi'nde bir araya gelen 75 avukat ve 59 SDP'li dahil birçok kişi gözaltına alındı.

12 Haziran 2013

Gezi Parkı'ndaki polis şiddeti CNN ve BBC gibi dünyanın en çok izlenen uluslararası kanallarında saatlerce gösterildi, Türkiye'deki ana akım medyaya duyulan tepki büyüdü. Tayyip Erdoğan; Necati Şaşmaz ve Hülya Avşar gibi popüler ama sürece son derece yabancı isimlerle Gezi Direnişi'ne dair görüşmeler yaptı.

13 Haziran 2013

Avrupa Parlamentosu süreçteki tutumu nedeniyle Türkiye hükümetini uyardı. Valinin anne ve babalara yönelik yaptığı, marjinal gruplarla mücadele ediyoruz, çocuklarınızı alın, can güvenliklerini sağlayamam, duyurusuna anneler, çocuklarına destek vermek üzere parkta insan zinciri oluşturarak karşılık verdi. Brezilya'da toplu taşıma araçlarına yapılan zammı protesto etmek üzere sokağa

dökülen on binlerce insan, protestolar süresince Gezi Direnişi'ne selam yolladı.

14 Haziran 2013

Polis tarafından vurulan Ethem Sarısülük hayatını kaybetti. Tayyip Erdoğan'ın, Taksim Dayanışması heyetiyle yaptığı görüşmede, DİSK Genel Sekreteri Arzu Çerkezoğlu'nun günlerdir dile getirilen talepleri sunması üzerine, Çerkezoğlu için "aşırı sendikacı" diyerek öfkeyle toplantıyı terk ettiği duyuldu.

15 Haziran 2013

Tayyip Erdoğan Ankara Sincan'da gerçekleştirdiği Milli İradeye Saygı mitinginde, ertesi gün İstanbul'da yapacağı mitingi kastederek, "Taksim Meydanı boşaldı boşaldı, yoksa güvenlik güçleri boşaltmasını bilir," dedi. Direniş'in geleceğine yönelik karar almak üzere bir gün önce parkın içinde düzenlenen forumlardan sabah saatlerinde "nöbete devam" kararı çıktı. Gezi Parkı en kalabalık günlerinden birini yaşadı. Saat 21.00 sularında, park içinde çocukların da bulunmasına rağmen polis parka vahşice saldırdı, kaçan insanların üzerine gaz bombaları yağdırdı, gönüllü revirlerde yaralıları tedavi eden doktorları gözaltına aldı. Kadıköy halkı ikinci kez köprüye yürüdü. Jandarma devreye girdi. Bir grup, polise destek olmak için sopalarla Beyoğlu'nu bastı.

16 Haziran 2013

Tayyip Erdoğan ikinci Milli İradaye Saygı mitingini İstanbul Kazlıçeşme'de düzenledi. Mitingde sahte Çarşı bayrakları da bulunuyordu. Öbür taraftan polis, eylemcilere saldırmayı sürdürdü. Türk Tabipler Birliği olayların başlamasından itibaren dört kişinin hayatını kaybettiğini, 8000'e yakın kişinin yaralandığını ve 100 kişinin kafa travması geçirdiğini ve 11 kişinin gözünü kaybetttiğini duyurdu.

17 Haziran 2013

Mitingin ardından İstanbul'da ellerine sopa ve pala alıp direnişçileri tehdit edenler çoğaldı. Çarşı grubunun gece Abbasağa Parkı'nda forum yapacağı çağrısı yayıldı, gün içinde Çarşı haberin doğru olmadığını duyurdu, ama içlerinde Çarşı elemanlarının da olduğu bir grup insan Abbasağa Parkı'nda toplandı ve ilerleyen günlerde sürecek forumların ilki burada gerçekleştirildi. Gece Taksim'de durma eylemi başladı. Eskişehir'de yoğun polis müdahalesi yaşandı.

18 Haziran 2013

Durma eylemi bütün Türkiye'ye yayıldı, Ankara'da bir grup insan Ethem Sarısülük'ün vurulduğu yerde durdu. Haydarpaşa'da hızlı trene geçiş bahanesiyle el konulan Gar'ın geleceği hakkındaki şaibeli iddialara karşı mücadele veren Haydarpaşa Dayanışma Platformu'nun iki yıldır sürdürdüğü eyleme yaklaşık 3000 kişi destek verdi. Abbasağa'dan sonra Yoğurtçu Parkı'nda geniş katılımlı bir forum düzenlendi.

19 Haziran 2013

Forumlar İstanbul'un yanı sıra Türkiye'de de geniş bir alana yayıldı.

28 Haziran 2013

Diyarbakır'ın Lice ilçesinde, "kalekol" adı verilen yüksek güvenlikli karakol inşaatını protesto etmek üzere toplanan halka polis saldırdı ve 18 yaşındaki Medeni Yıldırım'ı öldürdü. Lice'de yaşananları protesto etmek üzere İstanbul'da, İzmir'de, Ankara'da, Eskişehir'de ve daha birçok yerde Kürtçe-Türkçe sloganların birlikte atıldığı protesto gösterileri düzenlendi.

6 Temmuz 2013

İstanbul Talimhane'de Beyoğlu esnafından biri polisin attığı gaz bombasından kaçmaya çalışan bir kadına palayla ve tekmeyle saldırdı. Hakkında tutuklama kararı çıkmasından kısa süre önce "akraba ziyareti" için Fas'a giden saldırgan 10 Ağustos'ta dönecek(miş).

8 Temmuz 2013

İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu Gezi Parkı'nın tekrar halka açılacağını duyurdu. Haber, NTV'de, "Gezi Parkı halka açıldı, ama şu an kimsenin girmesine izin verilmiyor," diye duyuruldu. Polis parka girmek üzere bir araya gelen eylemcilere tekrar saldırdı. Taksim Dayanışması'nın önde gelen isimleri gözaltına alındı, ertesi gün serbest bırakıldı.

10 Temmuz 2013

Eskişehir'de tanıkların gözü önünde polis ve elleri sopalı erkekler tarafından dövülerek komaya sokulan ve gittiği hastanelerden gösteriye katıldığı gerekçesiyle yardım alamayan 19 yaşındaki Ali İsmail Korkmaz hayatını kaybetti. N

Hazırlayan Çiğdem Öztürk

GEZİ VE GÜNEY AMERİKA DİRENİŞLERİ

Hareketin kendiliğindenliği, sınıf karakteri, polis şiddeti, yöneticilerin ve medyanın tutumuyla ilgili farklılıklar ya da benzerlikler olmasına rağmen Türkiye ve Brezilya direnişlerinin odak noktası tamamen farklı. Brezilya'da hareket yerel ve ulusal hükümetlerin ekonomi ve sosyal politikalarına karşı gelişirken, Türkiye'de tamamen demokrasi ve özgürlük mücadelesi olarak zuhur etti.

Canan Kaya

Güney Amerika ile Türkiye'nin benzerliği yıllardır söylenegelir. Son dönemde Gezi Parkı'ndaki ağaçları kestirmeme mücadelesinin yarattığı kıvılcım ve ardından Brezilya'da otobüs biletlerine yapılan zamlara ülke çapına yayılan protestolarla tepki gösterilmesi bir kez daha iki coğrafya arasındaki benzerlikleri gündeme getirdi.

Yıllardır Arjantin'de yaşayan ve Güney Amerika'yla ilişkisi gönül bağından öteye geçmiş birisi olarak Türkiye'yi, her birinin ekonomik, sosyal, politik farklılıklarından dolayı Güney Amerika ülkelerine benzetmenin doğru olmayacağını düşünüyorum. Bölgenin parlayan yıldızları Brezilya, Arjantin ve Şili ayrı açılardan da olsa kanımca Türkiye'nin "ikiz kardeşleri"dir. "İkiz kardeşler", Türkiye ile Brezilya'da yaşanan krizler ve cari açıklar nedeniyle ekonomistler tarafından yapılan bir benzetme. Şu anda Brezilya ekonomik olarak Türkiye'nin çok önünde olsa da yürüttüğü ekonomik model, izlediği dolar politikası vb. nedenlerden ötürü hâlâ Türkiye'nin "ekonomik" ikiz kardeşi olmayı sürdürüyor. Ekonomisi tamamen bakır ve maden ihracatına dayalı Şili'ye ise, diktatörlük döneminden kalma yasaların hâlâ yürürlükte olması, diktatörlerini yargılamada gösterdiği direnç, polis şiddeti ve yerli halka yönelik yoğun ırkçılık gibi özellikleri nedeniyle Türkiye'nin "politik" ikiz kardeşi denebilir. Arjantin ise yaşam tarzı, ergen tepkiselliği ve muhteşem komplo teorisi yaratma gücüyle bölgenin Türkiye insanına en yakın insanlarının yaşadığı ülke. Arjantin'e Türkiye'nin "sosyal" ikiz kardeşi demek çok da abartılı bir tanımlama olmaz.

Güney Amerika'daki sistem karşıtı hareketler, eski bağımlılıklarını terk ederek ABD ile olan bağlarını gevşetmeleri ve ekonomik yapıları bakımından birçok genelleme yapmaya elverişli olsalar da her bir ülkenin özgün dinamikleri onların "direnişlerini" de farklı okumalara açık hale getiriyor.

Arjantin deneyimi

Direnişler 2001 yılında Arjantin'de başladı. On yıllık bir duraksamadan sonra Şili, Türkiye ve Brezilya'da milyonlar sokağa döküldü. Her bir direnişin kendine özgü nitelikleri yanında birçok ortak özelliğinin bulunduğunu görmek mümkündü. Ama hem dünyanın gözünü Güney Amerika'ya çeviren direniş olması, hem de günümüz direnişlerine örnek teşkil etmesi bakımından Arjantin özel bir ilgiyi hak ediyor.

Güney Amerika'da değişim, 1998'de Hugo Chavez'in yüzde 56'lık seçim zaferiyle başladı. Tüm dünyada neoliberal politikaların borusu öterken, ABD'nin arka bahçesinde meydana gelen bu derin çatlağın etkisi bölgeye yayılmakta çok gecikmedi. Arada darbeler olunca hatırlanan gözden ırak kıta, 2001'de Arjantin'deki kriz ve direnişle bir anda dünya gündemine oturdu. Aynı anda Türkiye'de de benzeri bir kriz yaşanıyordu ama ne insanlar sokaklara çıkıyor, isyan ediyor, ne de dükkânlar yağmalanıyordu. "Türkiye neden Arjantin olmadı"yı tartışan köşeciler Hıristiyan toplumu *versus* Müslüman toplumu ezberleriyle konuya açıklama getirdiler. Biz dayanışmacıydık ama onlarda her koyun kendi bacağından asılırdı. Aslında, olan hiç de öyle bir şey değildi. Arjantin, çoğunluğunu oluşturan İtalyan kökenlilerden kaynaklı aile dayanışması, Güney Amerika'ya özgü devrimci kiliselerin varlığı ve Peronist geleneğin yoksullara yardım düsturu gibi özellikleriyle toplumsal yardımlaşma ve dayanışma konusunda Türkiye'den daha geride değildi. Bu nedenle Arjantin isyanının nedenlerini "duygusal" nedenlerden çok, toplumun politik reflekslerinde aramak en doğrusu olur.

Arjantin; Fransa ve Yunanistan'la birlikte dünyanın en fazla sendikalaşma oranına sahip, dolayısıyla en örgütlü ülkelerinden biri. 19. yüzyılda Avrupalı göçmenlerin, ideolojilerini de yanlarında getirmeleri ve 1945-1955 Juan Perón döneminde sendikaları destekleyen politikalar,

bu örgütlü geleneğin yaratılmasının önemli etkenlerinden. 1955'te darbeyle iktidara gelen *de facto* hükümetinin, elindeki siyasi güce rağmen Perón döneminde yasalaşan hiçbir ekonomik hakkı geri alamamasının ardında sendikaların ve toplumun örgütlülüğü yatıyor. Hatta 70'li yıllarda ABD'nin yeni dünya düzeni politikalarını devreye sokmasının önündeki en büyük engel olarak görülen bu örgütlü gücün parçalanması için Güney Amerika'nın en kanlı darbesinin Arjantin'de yapıldığı söylenir. 1976-1983 yılları arasındaki askeri-sivil iktidarda 30 bin kişi aylarca işkencelerden geçirildikten sonra uyuşturularak ölüm uçuşlarıyla Atlantik sularına atılmıştı.

2001 Arjantin direnişini Gezi Parkı, Brezilya ve Şili direnişlerinden ayıran en önemli özellik, direnişin üst sınıflar hariç toplumun tüm sınıflarına yayılmasıydı. Arjantin gibi sınıf farklarının çok keskin olduğu bir ülkede orta sınıf, alt sınıflara karşı tüm önyargılarını bir kenara bırakarak alanlarda yerini aldı. Bu eylem kardeşliği kendini "Piquete y cacerola la lucha es una sola", yani "barikat ve tencere mücadele birlikte" sloganıyla ifade ediyordu. El Turco Menem'in neoliberal politikalarının yarattığı işsiz yığınlar 1996'dan itibaren mahallelerde örgütlenmeye başladı. Anayolları keserek eylem yaptıkları için *piquete* (barikat) kelimesinden türetilen *piqeuteros* (barikatçı) adı verilen bu işsiz işçiler örgütü, 2001 krizinde ülkede üç yüzden fazla anayolu trafiğe kapatarak hayatı felç etti. Daha sonra sendikalarla anlaşarak Buenos Aires'e üretim ve tüketim malzemelerinin girişini engelleyen çok büyük bir greve imza attılar. *Piqeuteros*'lar; krizle birlikte tüm birikimlerine el konulan orta sınıfın memur, emekli, öğretmen, sağlık çalışanı vb. kesimden emekçi ve yıllardır çocuklarının katillerinin yargılanması için mücadele eden Plaza de Mayo Anneleri'nin desteğini arkasına aldı. Yüz binlerce Arjantinli haftalar boyunca her gün iş çıkışı ellerinde tencerelerle ve tavalarla, *piqueteros*'larla birlikte Plaza de Mayo Meydanı'na aktı, bir haftada beş hükümet düşürdüler. 1971-1972 yıllarında uzun yiyecek kuyruklarından bıkan Şilili ev kadınlarının sosyalist Allende'ye karşı geliştirdikleri tencere tava çalma eylemi Arjantin direnişiyle birlikte "cacerolazo" adında evrensel bir protesto halini aldı.

Arjantin direnişinin en önemli kazanımı, krizle birlikte yaşanan otorite çöküşünü takiben sayısı üç bini bulan "mahalle meclisleri" adı altında halkın özyönetim örgütlerinin kurulması oldu. Heterojen bir birlik ve doğrudan demokrasinin yeni bir biçimi olan bu meclisler, kendi taleplerini hayata geçirmek için bir araya gelen öğrenciler, çalışanlar, yoksullar ve işsizlerden oluşan direnişin ürettiği yeni kent hareketinin vücut bulmuş hali oldu. Direnişin üstünden 12 yıl geçmesine rağmen 100 kadar komün hâlâ Buenos Aires ve çevresinde varlıklarını sürdürüyor. Arjantin deneyimi, beyaz yakalılar ile işçileri birleştirmesi ve kendi öz örgütlülüklerini yaratması açısından Şili, Türkiye ve Brezilya direnişlerinden önemli farklılıklar gösteriyor.

Brezilya-Türkiye

Küçük bir kıvılcım Türkiye ve Brezilya direnişlerini ateşledi. Türkiye'de bir parkın, Brezilya'da ise bilet zamlarının bütün toplumu sarsan ve

MUHSİN AKGÜN

bilcümle gazeteci, sosyolog ve politikacının derin düşüncelere saplanmasına neden olacağı kimin aklına gelirdi. Ama oldu! Hem de bizzat içinde yer alan eylemcileri bile şaşkınlığa düşüren bir çabuklukla. Eylemler sosyal medyada örgütlendi, ne politik bir liderleri ne de partileri vardı.

Asgari ücretin 400 dolar seviyesinde olduğu Brezilya'da yol parası ve faturalar giderlerin önemli bir bölümünü oluşturuyor. Yıllardır Movimiento Passe Livre (Ücretsiz Paso Hareketi) lise ve üniversite öğrencilerine ücretsiz ulaşım hakkı için mücadele veriyor. Öğrencilerin taleplerinin hiçe sayılması, bir de üstüne üstlük biletlere 20 kuruşluk zam yapılması eylemleri tutuşturan kıvılcım oldu. Türkiye'deki gibi polis şiddeti de üstüne tuz biber ekti. Yirmi yıldır sokaklara çıkmayan Brezilya orta sınıfının gözünde polis, favelalarda potansiyel uyuşturucu kullanıcı ve satıcısı olarak gördükleri koyu renkliler içindi ve hatta güvenlik için sayılarının artırılmasının gerekli olduğunda birçoğu hemfikirdi. Maruz kaldıkları polis terörü karşısındaki şaşkınlıkları Türkiye'deki eylemci kardeşlerinden farklı değildi.

Son yirmi beş yıldır kesintisiz büyüyen Brezilya ekonomisinin hız kesmesi ve hayat pahalılığı yüzünden halkın hoşnutsuzluğu her geçen gün artıyor. Brezilya geçen yıl İngiltere'yi sollayarak dünyanın altıncı büyük ekonomisi oldu. Lula ve Dilma hükümetlerinin iktidarda olduğu on yıl boyunca 40 milyon yoksul Brezilyalı "sınıf atlayarak" orta sınıfa katıldı. Birçok insanın yaşam şartları değişti, düzeldi, ama artan zenginlikler toplumun her alanına yeterince yayılmadı. Aradaki makas daralmasına rağmen Brezilya hâlâ dünyanın gelir dağılımı eşitsizliğinin en fazla olduğu ülkelerin başında geliyor. Bunun yanında futbol aracılığıyla her alanda yapılan yolsuzluklar âdeta milli spor haline gelmiş durumda. Yolsuzlukla mücadele sözü vererek iktidara gelen Dilma Rousseff şimdiye kadar bir yıl içinde sekiz bakanını istifa ettirdi ama yolsuzluk söylentileri hiç bitmedi.

Brezilya ve Türkiye'deki eylemlerin kendiliğindenliği ve lidersizlikleri hükümetlerin kimi muhatap alacakları ya da kimleri sorumlu tutup haklarında yasal işlem yapacakları sorusunun yanıtını da karmaşıklaştırdı. Brezilya'nın federal yapısı ve polisin eyalet valilerine bağlı olmasından dolayı Başkan Dilma Rousseff çıkıp gönül rahatlığıyla eylemcilerin "demokratik" haklarını kullanabilmelerinden gurur duyduğunu söyleyebildi.

Brezilya medyasının, eylemleri sunuş şekli Türkiye'den oldukça farklıydı. São Paolo ve Rio de Janeiro'daki eylemler Dilma'dan çok, yerel yöneticileri hedef alıyordu. São Paulo Eyalet Valisi Geraldo Alkmin'in destekleyicisi ve Dilma ile Lula'nın can düşmanı Globo TV eylemin ilk günlerinde eylemcileri terörist ve kamu mallarını yakıp yıkan anarşistler olarak niteleyen yayınlar yaptı. Birkaç gün sonra eylemler tüm ülkeye yayılınca, hükümet aleyhine kullanabileceğini fark eden Globo birden çark ederek eylemcilerin yanında

MUHSİN AKGÜN

yer almaya, Passe Livre Hareketi liderlerini ekranlarına taşımaya başladı. Ancak genel olarak Brezilya medyası ilk günden itibaren olayları sansürlemeden vererek gazetecilik onurunu korudu. Türkiye'den farklı olarak Brezilya devlet televizyonu eylemlerin her aşamasını canlı yayınladı, öğrenciler tartışma programlarında dertlerini anlattı.

Hareketin kendiliğindenliği, sınıf karakteri, polis şiddeti, yöneticilerin ve medyanın tutumuyla ilgili farklılıklar ya da benzerlikler olmasına rağmen Türkiye ve Brezilya direnişlerinin odak noktası tamamen farklı. Brezilya'da hareket yerel ve ulusal hükümetlerin ekonomi ve sosyal politikalarına karşı gelişirken, Türkiye'de tamamen demokrasi ve özgürlük mücadelesi olarak zuhur etti.

Şili'de ücretsiz eğitim mücadelesi ülkenin politik geleceğini belirliyor

Şili'deki hareketin temel taşıyıcısı olan öğrencilerin mücadelesi 2006'ya dayanıyor. Pinochet döneminin eğitim yasasının değiştirilmesi için binlerce öğrenci sokaklara dökülmüştü. 2008'de yasa değişti ama devlet okullarına aktarılan payın artırılması istekleri yasada karşılığını bulmadı. Şili'de eğitim, sağlık ve emeklilik sistemi neredeyse tamamen özel. Yükseköğrenim görmek isteyen bir öğrenci 4 bin ila 15 bin dolar arasında yıllık harç ödemek zorunda. Hal böyle olunca alt sınıflara mensup birinin üniversiteye gitmesi zaten hayal, orta sınıfa mensup gençlerse kendilerini dört yıllık eğitim bursu karşılığında on beş yirmi yıl boyunca borçlandıran banka senetlerine imza atmak zorunda. Öğrenimini bitiren Şilili gençler araba ya da ev kredisi öder gibi, çalışarak öğrenim kredisi ödüyor. Eğitimine bir ya da iki yıl ara verip madenlerde çalışarak para biriktiren öğrencilerin sayısı azımsanmayacak kadar çok. Eğitimin tamamen ücretsiz olduğu komşu Arjantin'de Şilili öğrenciler yabancı öğrencilerin başını çekiyor. Arjantin'deki ücretsiz eğitim, Şilili öğrencilerin ücretsiz eğitim talebini yükseltmelerinde önemli ivmelerden biri oldu. FECH (Şili Üniversitesi Öğrenci Federasyonu) çağrısıyla sokağa çıkıldı ama sonrasında liselilerin ve orta sınıfın katılımıyla genişleyerek kendiliğinden bir hal aldı.

Polis şiddeti Şili'nin çok yabancı olduğu bir olgu değil. Ancak, öğrenci eylemleriyle birlikte polisin toplumsal olaylara müdahalesi su içmek kadar doğallaştı. Eylemlerde kapüşonlu sivil polislerin kitlenin içine karışarak provokasyon yaratması ise olağan. Polisin hızını alamayıp devlet başkanı Piñera lehine yapılan gösterilere bile müdahale ettiği esprisi mizahçıların dilinde.

Şili'de ya Türkiye'deki gibi diktatörlük döneminden kalma birçok yasa geçerliliğini koruyor ya da yasalarda yapılan "düzenlemeler" çoğu zaman eski yasayı aratır hale gelmiş vaziyette. Öğrencilerin parasız eğitim taleplerine karşı, "Dünyada karşılıksız hiçbir şey yoktur" yanıtını veren devlet başkanı Piñera da yaptıklarının karşılığını her geçen gün azalan popülerliğiyle alıyor. Şu anda Piñera yüzde 21'e inen imajıyla Güney Amerika'nın en az popüler başkanı. Brezilya ve Türkiye'deki eylemler sonucu Dilma'nın ve Erdoğan'ın imajlarında belli oranda bir düşüş olsa da popülerliklerini koruyorlar. Şili de ise Piñera'nın siyasi hayatına artık bitmiş gözüyle bakılıyor. Öğrencilerin taleplerini dikkate almayan hükümetlerin Şili'de bundan böyle hiçbir şansı olmayacak. Şili direnişinin en önemli kazanımı da bu oldu. N

SEDA MİT

MUHSİN AKGÜN

"KUL KÜLTÜRÜ" KIRILIRKEN

Önümüzdeki dönem neler olacağını şimdiden kestirmek oldukça güç, ama Gezi Direnişi artık halkın inisiyatif almaya başladığının göstergesidir.

Ahmet Ümit

Gezi Parkı Direnişi'nin çok farklı çözümlemeleri yapılabilir, ama ülkemiz için pek de alışılmadık olan isyanın değerlendirilmesinde "kul kültürü" olgusu hesaba katılmazsa değerlendirmelerin eksik kalacağını düşünüyorum. Evet, bu topraklarda yaşayan insanlar Hitit İmparatorluğu döneminden başlayarak Roma, Doğu Roma ve Osmanlı imparatorluklarını da kapsayan yaklaşık 3000 küsur yıllık süre içinde kral, imparator ve padişah karşısında neredeyse hiçbir hakları olmayan birer kuldan başka bir şey değildi. Ne yazık ki "kul"dan "vatandaş" yaratmak isteyen cumhuriyet döneminde de bu olumsuz gelenek değişmedi. Yeni devletin cumhurbaşkanı, yeni türden bir padişah olarak kabul gördü. Atatürk'ün ardından gelen İsmet İnönü de, Adnan Menderes de, Demirel de, Özal ve Erdoğan da hep padişah olarak algılandı. İşin kötüsü, "kul kültürü" yönetilenler kadar yönetenleri de derinden etkiliyordu. Bunun son örneği, Tayyip Erdoğan'ın Gezi Direnişi'nin patlamasına yol açan buyurgan açıklamalarıydı. Ancak bu defa alışılagelen olmadı, çoğunluğu gençlerden oluşan onurlu insanlar, binlerce yıllık "kul kültürü"nün aksi bir davranışta bulundular. "Bize danışmadan parkımızı elimizden alamazsın, bağıramazsın, ne yapacağımızı söyleyemezsin," diyerek kendi yaşam haklarına sahip çıktılar. Evet, önce doğayı savunmakla başladı her şey, ama sonra kaçınılmaz olarak insanın savunulmasına gelindi.

Hükümetin bütün gerçekdışı söylemlerine rağmen hakikat ortadadır. Gezi Direnişi ne bir darbe çağrısıdır ne de güçlü lobilerin düzenlediği bir provokasyondur. Gezi Direnişi bir kırılma noktasıdır, sadece Ak Parti hükümetinin buyurgan, dayatmacı, otoriter politikalarına bir karşı çıkış değil, aynı zamanda "kul kültürü"ne bir karşı duruştur. Üstelik ülkedeki farklı kültürlerin bir araya gelerek oluşturdukları çoksesli, çok renkli, çokkültürlü bir karşı duruş. Binlerce yıldır üzerlerine ölü toprağı serpilen yığınlar, artık doğa ve insan onurunun savunulması talepleriyle meydanlara inmişlerdir. Hem de azgın devlet terörüne, polis şiddetine rağmen. Çoğunluğu sağlayanın padişah otoritesine sahip olacağını sananlara karşı, çoğulcu ve katılımcı bir demokrasi anlayışı önererek.

Politik belirleyicilerin sürekli yer değiştirdiği bizim coğrafyamızda önümüzdeki dönem neler olacağını şimdiden kestirmek oldukça güç, ama Gezi Direnişi artık halkın inisiyatif almaya başladığının göstergesidir. Bu olgu, ülkemizin demokratik gelişimi için büyük umut vermekte. Hiç kimsenin kuşkusu olmasın, artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. N

İSYANIN VE EDEBİYATIN GERÇEĞİ

Özgürlük ve eşitlik talebiyle yaşanan kitlesel direniş de, edebiyat gibi, "üzerinde konuşulamayan şey" hakkında konuşmaya teşebbüs eder. Gerçek tümüyle elde edilemeyebilir, onun ne olduğu tanımlanamayabilir, ama en azından, var olan gerçeğe itiraz etmek, onu reddetmek mümkündür.

Burhan Sönmez

Gabriel G. Márquez, "Gerçeğin evine ön kapıdan değil, arka kapıdan girilir," der.

Kolombiya'da 1948-1958 arasında on yıl süren iç savaş, tarihsel bir adla, *La Violencia* (Şiddet Dönemi) olarak anılır. *La Violencia*'nın ilk gününde beş bin kişi, on yılın toplamında ise iki yüz bin kişi ölmüştü. O dönemde ve hemen sonrasında o kadar çok edebi eser yayımlandı ki, bizim 12 Eylül veya 12 Mart romanları dememiz gibi *La Violencia Romanları* diye bir deyim çıktı ortaya. Ama o romanlar kalıcı olamadı, hepsi sadece kütüphanelerde veya özel arşivlerde yer alır bugün. Bunun nedenlerine dair tartışmalarda Márquez, o kitapların gerçekle kurduğu bağın sorunlu olduğunu vurgular. Bu yüzden edebi bir değerleri olmamıştır. Edebiyatın ilhamından ziyade siyasetin ateşiyle yazılan eserler, gerçeği dile getirmede aceleci davranmanın, olanı olduğu gibi yansıtmanın ve bu nedenle tarihin gerisine düşmenin tehlikeli sınırlarında dolanır. Çünkü o eserler, Márquez'in vurguladığı gibi, gerçeğin evine ön kapıdan değil, arka kapıdan girildiğini unutmuş, ihmale düşmüştür.

Edebiyat, gerçeğin yanılsamalı haline, dili kırarak, günlük dili başka bir dile dönüştürerek müdahale eder. Var olana bağlı kalmaz, farklı bir yoldan ilerler. Her gerçeğin altında başka bir gerçek olduğu hissiyatı ve arzusuyla, varlığın üstündeki örtüleri tek tek kaldırır; başka bir cevher, daha insani ve özgürlükçü bir doku bulmaya veya yaratmaya çalışır. Burada, "Edebiyatın çabası bulmak mı, yoksa yaratmak mıdır?" sorusundan önce başka bir soru gelir: "Gerçeği anlamak ve göstermek midir edebiyatın çabası?"

Edebiyatın (ve genel anlamda sanatın) temel derdinin, gerçeği "yansıtmak", yani tasvir edip anlatmak olduğu düşüncesi, antikçağdan bu yana bütün tartışmaların etrafında döndüğü ana hat halini aldı. Yansıtılması gerekenin var olan gerçeklik mi, yoksa arzulanan gerçeklik mi olduğu konusunda yaşanan ilk saflaşmalar, son yüzyılda artık edebiyatın, Michel Zeraffa'nın ifadesiyle, gerçekliğin tasvirinden onun yorumuna doğru yönelmesiyle yeni düzeylere taşındı.

Sanatın iki bin beş yüz yıllık çalkantılı akışında, edebiyattaki isyan dokusu da sık sık gündeme geldi. Bunu önemseyenler arasında, iki asır önceki romantik akımın sözcülerinin özel yeri oldu. Avrupa toplumlarının çağ dönümünde, bir yanda eski uygarlığın ve toplumsal metafiziğin yerine yeni bir algının inşa edildiği, diğer yanda insanın mutluluğunun yine kendi ellerinden kayıp kendisinin hâkim olmadığı sistemlerin cenderesinde öğütüldüğü yeni bir zamanda, romantik sanatçılar, sanatın var olan gerçekliği yansıtmak veya tasvir etmek gibi bir derdi olamayacağını söyledi. Böyle bir gerçeğe inanmıyorlardı. İçekapanık ruh hallerine rağmen romantikler, sanat ile gerçek arasındaki ilişki konusunda insani bir sesle şunu iddia ediyordu: Sanat, gerçeği tasvir etmeye veya anlamaya değil, gerçeğe itiraz etmeye ve onu reddetmeye çalışmalıdır.

Sadece edebiyatın değil, geniş katılımlı direniş, isyan, devrim gibi toplumsal hareketlerin de temel sorunu gerçek iledir. Ama isyanın gerçeği kavrama yolu edebiyatınkinden farklıdır.

Her isyan, gerçeğe giden yolu açmak ister. Görüntüsü çarpıtılmış gerçeğin evine başka yerden girmeyi reddeder ve doğrudan ön kapıya yönelir. Marx ünlü on birinci tezinde, "Filozoflar bugüne dek dünyayı yorumlamakla yetindiler, aslolan onu değiştirmektir," derken, gerçeği yorumlamaya ve tasvire dönük çabaları felsefenin "nihai" amacı olmaktan çıkarmıştı. İsyan, on birinci tezin sezgisiyle hareket ederek değişime heves eder ve görünen gerçeğin berisindekileri ışık altına alır. Romantik sanatın iç sesinde açığa çıktığı üzere, edebiyat gibi, isyanın da hararetli zamanları var olanı kendi edasıyla sorgulamakla ve ona itiraz etmekle yüklüdür.

İsyanın karşı çıktığı mevcut gerçek ve onun insana sunduğu hayat, bir sahicilik duygusu inşa eder. Devletin, işyerinin, okulun, ailenin çizdiği sınırlarla kavranan bu gerçek, ya zihinleri esir alır ve insanlar başka bir seçeneğin varlığını düşünemez olur, ya da bir noktadan sonra mutsuzluk insanlarda çırpınma ve çığlık atma

MUHSİN AKGÜN

arzusu yaratır. Bu sayede mevcut gerçeğe itiraz ederek, onun yerine başka bir şey isteme iradesi açığa çıkar. Bu itiraz (isyan, direniş, devrim) iktidarın sunduğu gerçeğe başka bir biçim verme çabasıdır. Gerçekliği bu yolla tersyüz etmek, özgürlük ve eşitlik arayışlarının temel güdüsüyken, bu yolla hayata ve varlığa dolaylı değil, doğrudan bir bakış sunulur. İsyanın dili, işte burada edebiyatın dilinden ayrılır. Sistem, gerçeğe farklı biçimler ve farklı adlar vererek onu bozar ve zihinlere "imal edilmiş" bir tasvir yerleştirirken; isyan, kapıları kapatılan gerçeğin evine doğrudan ön kapıdan girmeye çalışır.

"Birinci Tekil Şahıs" Hareketi

Her halk isyanı, "birinci tekil şahıs" anlatımla yürür.

Taksim Gezi Parkı Direnişi bazı grupların veya örgütlerin değil, politikerler tarafından "sıradan" diye adlandırılan insanların en geniş katılımıyla gelişip yaygınlık kazandı. İstanbul'un sokaklarında, otobüste veya vapurda insanlar sohbet ederken, yabancı bir dille anlatmazlar olayları. Başkalarının hikâyesini aktarır gibi, "Şöyle olmuş..." diyerek değil, kendilerinden söz ederek başlarlar söze. "Ben oradaydım..." diye kurulan cümlelerde her anlatıcı, olayın aktarıcısı değil, tanığıdır.

İnsanların sadece dışarıdan biri olarak anlattıkları "üçüncü tekil şahıs" siyasi eylemler, ilk kez herkesin katılım gösterdiği ve ancak "birinci tekil şahıs" ile anlatılabilen bir harekete bıraktı yerini. Sıradan insanların her yanda bu üslupla aktardığı isyan, uzun zamandır görülen en geniş halk hareketi oldu. Kendi yaşadıklarını dile dökenler, aslında isyanı ve onun bir parçasını anlatır; veya tersi, isyandan söz ederlerken sözü sonunda kendilerine bağlarlar, çünkü kendileri onun asli parçasıdır. (Diğer yandan, benzer bir süreç kendine özgü yollarla otuz yıldır Kürdistan'da sürüp gider.)

Yıldızın parladığı toplumsal dönüşüm anlarında her birey yaratıcı bir özne olarak asli kurucu işlev görür, öyle rol alır. Birey, "bütünlük" duygusuna da bu büyük anlarda yaklaşır. Taşıdığı duygu hem herkesin duygusudur, hem de hareket halinde bir duygudur. Bu iki özellik, birey ile toplum arasındaki iletişimi akışkan hale getirir ve "ben"den "biz"e doğru tatmin kanalları açar. Hegel'in ve Lukács'ın işaret ettiği, ama modern çağda beyhude aranan bütünlük duygusu bu tarihi anlarda daha belirgin hale gelir. Bütünlük kadar parçalanma da oradadır, ikisi yan yanadır. Edebiyat, bütün ile parça, düzen ile kaos, varlık ile yokluk arasındaki bu gerilimlerde ilerler.

Bu gerilimler içindeki yitik gerçeğin

izinden gitmek, Platon'un mağarasından çıkma arzusudur. Platon *Devlet*'in yedinci bölümünde, bir mağaradaki bağlı insanların mevcut dünya gerçeğini yansıttığını söylerken, isyan halindeki insan, zincirlerinden kurtulup dışarı çıkmaya çalışır. Gerçek, yasaklanan yerde, gün ışığının altındadır. İsyanın gerçeği, Platon'unki gibi aşkın bir gerçeklik değil, tütsülerinden arınmış, maddileşmiş, ama yine de kendine has bir büyü ile cazibe taşıyan ve şimdi bu dünyada elde edilebilecek somut bir gerçekliktir. Gökten yere indirilmiştir. Bu yüzden, Platon gölgeler dünyasından ayrılmayı sadece filozofa bahşeder ve avamın kanaatlerle yetineceğini söylerken, artık çağımızda avam, "gerçeğin bilgisine" kendisi erişmek, gerçeğin evinin kapısını kendisi açmak ister. Bireyler çağının, modern zamanın soluğudur bu.

İsyan, bir yandan gerçeği sorgularken, diğer yandan bireyleri yaratıcı özne haline getirir. İki haftalık Gezi Parkı deneyiminde görüldüğü gibi, merkezi ve yukarıdan bir örgütlenme olmadan da on binlerce, yüz binlerce kişi, doğal bir işbölümüne giderek, bütün işlerin aksamadan yerine getirilmesini sağlayabildi. Doğal (ve olumlu anlamda ilkel) denebilecek sezginin gücü en açık burada ortaya çıktı. Karıncalar, eğitimden geçmeden bilir yapacakları işi. Arılar büyük bir organizma halinde çalışır. Onlara bunu yaptıran davranış güdüsü, beyni evrimle gelişmiş insanın içinde de varlığını sürdürür. Aklı aşan insan davranışları bu kaynaktan beslenir, aşkta, korkuda ve daha pek çok yerde.

Görünen eylem ve sembollerin ardındaki sıradan insan, oradaki o tek insan daima meçhuldür. Destandan ve masaldan günümüze gelen çizgide edebiyat, maceraların ve kahramanların değil, meçhul insanların ayak izlerini takip eder artık. Filozof Kant, yaratıcı yeteneklerin her bireyde potansiyel olarak bulunduğunu söylemişti. Kendi içinde bir kâinat ve aynı zamanda kaos taşıyan bu insan, edebiyatçıların peşinde koştuğu gizemli peridir. Onun gizemi, en anlaşılır yerde anlaşılmaza meyletmesinde, kimsenin beklemediği bir anda kendi içindeki (daha önce farkında olmadığı) yaratıcı potansiyelleri açığa çıkarmasındadır. Burası, isyanın ve edebiyatın göverdiği alandır.

MUHSİN AKGÜN

Gerçeğin Yorumu

Bir paradoks var bilim ile sanat arasındaki etkileşimde. Eskiden dünya fiziksel ve bilimsel açıdan belirsiz bir muamma yatağıyken, sanatta gerçeği kavrama ve gerçeği tasvir etme çabası egemendi. Şimdi dünya eskiye oranla daha kavranır hale gelmiş, bilim alabildiğine gelişmişken, sanatın yönü gerçeğin yansıtılmasından yoruma doğru kayıyor artık. Rousseau'nun, "Gerçeğin sınırları vardır, oysa hayal dünyası sınırsızdır" demesi gibi, maddi gerçeğin sınırlarına yaklaştıkça, sanat daha çok yoruma ve esnekliğe eğilim gösteriyor. Sanat ve edebiyat, modern çağda kaybolan büyüsüne sahip çıkıyor insanın.

"Üzerinde konuşulmayan şey" hakkında konuşmaya cüret eden edebiyat, cevapları olduğundan değil, soruları yeniden sınıflandırmak ve hayata yeni bakışlar sunmak istediğinden dolayı yapar bunu. Bilim ve pozitif çağ, somut bulgularla ilerlemeye ve kesin sonuçlara ulaşmaya çalıştığından beri muğlaklığa yer kalmadı modern hayatta. Paradoksal biçimde, modern dünya ve günlük yaşam bir muğlaklığa gömülürken yaşanır bunlar. Son yüz yılın romanı, işte bu muğlaklığın içinde yitmek yerine, ihtimallerin peşinden

MUHSİN AKGÜN

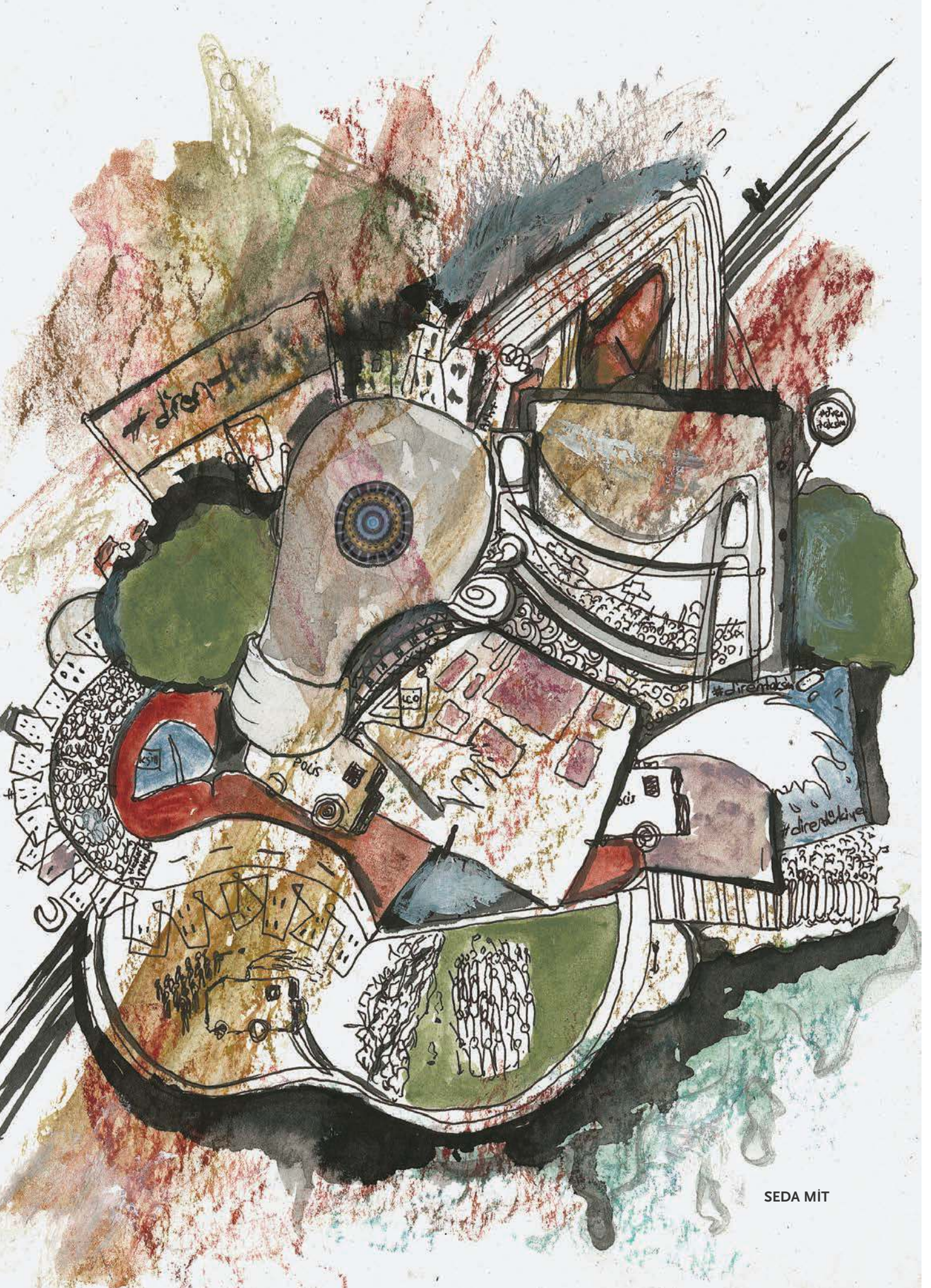
gitmeye, insan ruhunun sonsuz uçurum ve arzularına sahip çıkmaya yöneldi. *Anna Karenina*'da, "Aşk nedir?" sorusuna, "Yeryüzünde ne kadar kadın varsa, o kadar da aşk vardır," diye karşılık verilir. Tolstoy'un bakışı, modern çağın bütün boyutlarına değer. Bugün ne kadar insan varsa, her biri gerçeği kendisi için tanımlamaya ve elde etmeye çalışırken, roman da bu yolun parçası olarak ilerler. İnsanın ve edebi metinlerin anlamı benzerdir, ikisi de sabitlikten yoksundur; değişken, çelişkili ve belirsizliklerle yüklüdür. İnsanın ve edebiyatın taşıdığı tutku, bunları aşma hayalinden beslenir. Bu dişil güç kısırlıktan azade olduğu için isyan ve edebiyat doğurgan ve verimli bir rahme sahiptir.

Özgürlük ve eşitlik talebiyle yaşanan kitlesel direniş de, edebiyat gibi, "üzerinde konuşulamayan şey" hakkında konuşmaya teşebbüs eder. Gerçek tümüyle elde edilemeyebilir, onun ne olduğu tanımlanamayabilir, ama en azından, var olan gerçeğe itiraz etmek, onu reddetmek mümkündür. Özgürlüğe giden yolun "hayır" demekle başladığını bilen insan, tarih boyunca bunu tecrübe etmiştir, ama gerçek mutluluğun nasıl vücut bulacağı konusunda verilen cevaplar kesin bir bütünlükten uzak olduğundan, insanlığın "evet"i hâlâ gelişme sürecinde, doğal ve toplumsal evrimin akışı içindedir. Sanat bu yüzden gereklidir, geçmiş ile gelecek arasında salınan zamanın hızını yavaşlatır ki insan bu hayata yetişebilsin.

Modern insan yaralı bir varlıktır. Toplum içindeki küçüklüğü, sistem karşısındaki çaresizliği ve varlık karşısındaki merakı, onu yaralı halde dolaşan ve ardında kan izleri bırakan bir hayvana döndürür. Istıraplı insan iyileşmek için yakarır. Edebiyat işte bu insanın derdine dokunur ve oradan sevinçli bir hayat imgesi yaratmaya çalışır. Dert ile sevinç arasındaki uçurumda ise melankoli vardır. Uçurum aşılamaz göründükçe bu duygu büyür, insanın yarası derinleşir. Toplumsal melankoli de başka türlü bir hayat ve başka türlü bir gerçek ihtimalinin yokluğunda açığa çıkar, çaresizlik duygusuyla gelişir. Liberal ekonominin demir leydisi Margaret Thatcher, "ütopya türü alternatiflerin mümkün olmadığını" söylemişti. İnsanlık bu yüzden, var olan gerçekle yetinmeliydi, ona göre. Ama romantikler ve direnişçiler, sistemin sunduğu bu gerçeğe itiraz ederler ki, edebiyat ile siyaset arasındaki sınır da burada incelir.

Siyaset sadece bir parçadır, edebiyat ise hayatın ve varlığın bütününe yönelir, her şeyi kapsar. Bu yüzden, her şeyi içeren edebiyat, siyasete yandan bakar ama yan bakmaz. Gerçeğin evine arka kapıdan girmesi gereken, eğer giremezse kaybedecek olan edebiyatın siyasetle de asimetrik bir ilişkisi var. Siyaset, gerçeği dolayımla, mecazlarla veya alt okumalarla değil, doğrudan açık eder; buna karşın edebiyat siyasete özenir, yani onun gibi hareket ederse, kendi ruhunu tüketir. Çünkü "arka kapı" mecaz, sembol, imge ve alegoriyle açılacak bir kapıdır.

Siyasetin kısa, edebiyatın uzun olduğunu bilen yazar, "söz"den edindiği özgüvene yaslanarak, gerçeğin ön kapısına yüz vermeden dolaylı yollara yönelir. Bunu elde etmek, yeni hikâyelerle değil, yeni bakışlarla mümkündür. Hikâye çoktur, herkes yaşar, herkes anlatır, ama edebiyatçının bakışı özeldir. Bu yegâne bakış, gerçeğin kıvrak, kaygan ve büyülü hallerine dalmak için gereklidir. Bu yüzden yeni hikâyelere değil, edebiyatımızın yeni bakışlara ihtiyacı vardır bugün. N

SEDA MİT

GEZİ'DE BİR HAYALET DOLAŞIYOR

Gezi ayaklanmacıları kimler? Okumuşlar. Sosyolojiyi bana mı öğretecen zihniyetine karşı mizahını eline almış, cesaretini kuşanmış, yanındakini kardeşi bellemiş okumuşlar.

CÜNEYT ÇELİK

Faruk Duman

Diktatörümüz, peşindeki hayaleti hiçbir zaman unutmadı; gençlik yıllarından beri (onun dinsizliği karşısında vereceği mücadele için ettiği yeminden beri) o, onun en büyük kâbusu oldu. O ilk ayyaşın nasıl dik (ve tek çizgi üzerinde) yürüdüğünü bir türlü anlayamadı. Bu nedenle, sezgileriyle, çevresinde kurduğu sistemle (cahil, akıl vericilerinin sesini duyamadığı zaman saçmalamaya başlar, biri sürekli fısıldamalıdır ona) koruduğu sükûneti kaybetti. Hayaleti ilk kez ete kemiğe bürünmüş gördü.

Bu, Anadolu'daki başsız süvari anlatılarına benziyor biraz; başsız süvari, kır atının üstünde dolaşır, nerde bir haksızlık olsa orda bir gölge gibi belirir, insanın aklını başından alır.

Türkiye siyasetini okuyamayanlar için bir not: Hayalet, yetmez ama evetçilerin, canım, ekonomi iyi gidiyorcuların, adam iyi şeyler de yaptıcıların, cemaatin içkiyle sorunu yokçuların, sizin yaptığınız Kemalist paranoyacıların, meydanı onlara bırakmayıncıların, türbana destekçilerin de ödünü kopardı. Paradigmadan bahsedenleri paradigmasız bıraktı. Tüm siyasi söylemi eskiye ait kıldı; akapesiz dini, cehapesiz atayı, mehapesiz vatanı, bedepesiz Kürdü savunmanın, halk olmanın inceliğini ortaya koydu. Herkesin ödünü kopardı.

Diktatör neyi temsil ediyor? Başından beri diktatöre kılıf arayanların bugün görmesi gereken şey nedir? İlkin, kendisi uluslararası projelerin görevlendirmesiyle oturuyor koltuğunda. "Bu görevi yapıyoruz biz!" dedikte söylediği açıktır. İkincisi, cehaletin de bir ideolojisi olur mu, diye sorduydum vaktiyle; kadrolaşmasını tamamladığından bu yana okumuşu cahile kırdırıyor. Gezi ayaklanmacıları kimler? Okumuşlar. Sosyolojiyi bana mı öğretecen zihniyetine karşı mizahını eline almış, cesaretini kuşanmış, yanındakini kardeşi bellemiş okumuşlar. Yolda omzuna çarpsan senden özür dileyecek tipler. Kime karşı ayaklanmış? Okumadım ama on üniversiteliyi cebimden çıkarırımcılara karşı. Bana kalırsa Türkçe Olimpiyatları'na karşı da.

Ancak, cahil cesareti diye de bir şey var. Gücünü hemen daha dün kendisini parti binasında ziyaret ederek aferini alnına yapıştırmış rikardiyoneden alır, sen, duranadam, sen okursun da biz okuyamaz mıyız ulan, diyerek ağaç gölgesine yayılıp kitap okumaya başlar. Cahille baş etmek kolay mı? Gelin görün ki, herkes her okuduğunu anlasaydı, ohoooo… N

“DİRENİŞİN ESTETİĞİ”

Saf ve temiz ruhuyla, edebiyatın ilk bilge delisidir Don Ouijote. Deliliği dünyaya karşı muhalif tavrıdır. *Deliliğe Övgü*’nün yazarı Erasmus’un Engizisyon tarafından yasaklanmış öğretisiyle yetişen Cervantes, yasaklara, dogmalara karşı direnişini ve başkaldırısını yel değirmenleriyle savaşan bir delide cisimleştirirken, romanın ve modern bireyin rotasını çizmiştir. Düşlerinden vazgeçmeyen, imkânsızı dileyen, onun için mücadele eden bütün “deliler”in –ve elbette Gezi direnişçilerinin– ortak adıdır Don Ouijote.

A. Ömer Türkeş

Carlos Fuentes’e göre: “Tutkunun kaynağı ne olursa olsun, bütün büyük romanlarda başarısızlığa mahkûm olsa bile mücadele etmekten vazgeçmeyen, bizi de mücadeleye davet eden kahramanların hikâyeleri vardır.” Aslında içeriğinden bağımsız olarak, yazma eyleminin kendi bile bir direniş noktasıdır. Adorno’ya göre sanat, baskının ve iktidarın bütüncü karakterine bütüncü bir yabancılaşmayla cevap verir. Rabelias’ın *Gargantua*’daki gülmece öğesi, Boccacico’nun *Decameron*’undaki erotizm, Swift’in *Gulliver*’indeki hiciv, Mary Shelley’in *Frankeinstein*’daki ürkütücü fantezi, Melville’in *Moby Dick*’indeki doğa mücadelesi, Dostoyevski’nin *Yeraltından Notlar*’ındaki öfke, Stendhall’in *Kırmızı ve Siyah*’ındaki adalet arayışı, Turgenyev’in *Babalar ve Oğullar*’daki kuşak çatışması; hepsi de bireyin, kendisini sınırlayan dünyaya karşı başkaldırısının edebi ifadesidir. Don Ouijote başarısızlığa uğradığını bilir, Goriot Baba da, Anna Karenina da, Prens Mişkin de öyle. Kafka’nın, Camus’nün, Sartre’ın, Beckett’in, Türk romanında Oğuz Atay’ın kahramanları da başarısızlıklarının, tutunamamışlıklarının farkındadır. Kafka’nın romanlarını –*Değişim*’i, *Şato*’yu, *Dava*’yı– getirin aklınıza. Buna rağmen vazgeçmezler. İşte o vazgeçmeme halidir ki, onları başkalarının, benzer başarısızlıklarla hayata küsmüş insanların sözcüsü kılar. İnadına yaşamak artık bir direniş noktasıdır.

Kısacası roman sanatı modern bireyin destanıdır ama toplum karşısında yalnızlaşan, dış dünyanın katı gerçekleriyle çevrilmiş, arzuları ile yaptıkları arasındaki uçurumun farkındalığıyla hayal kırıklığına uğramış, sonuçta yaşama sarılmasını isyana ve direnişe çevirmiş olan birey(ler)in destanıdır.

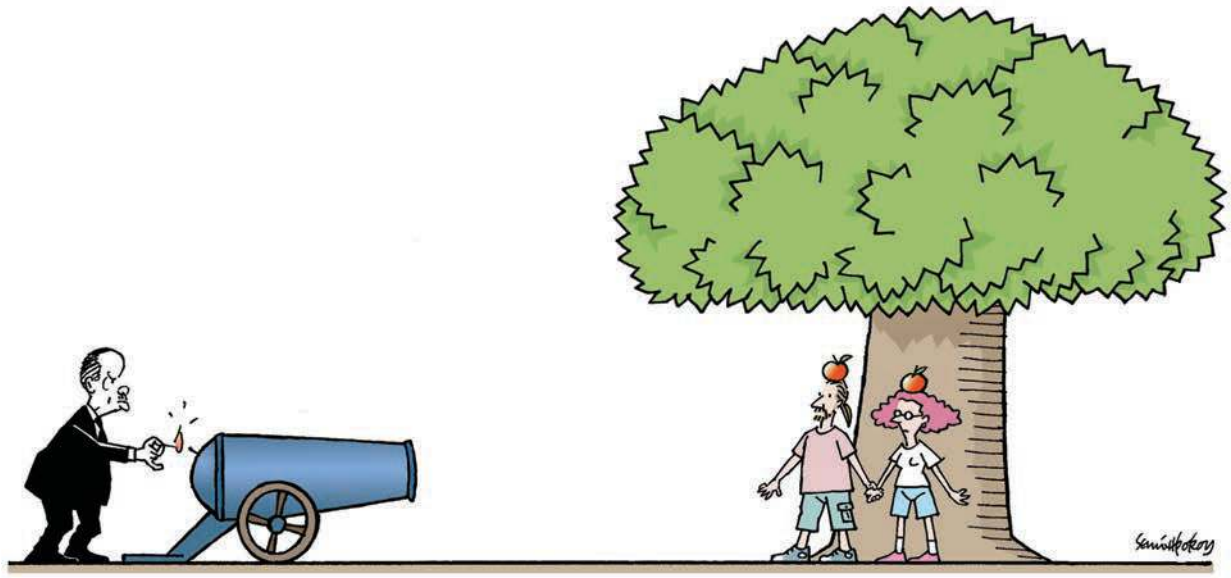
Don Ouijote’nin mirasçıları

Roman sanatının ilk örneği sayılan *Don Ouijote*’nin modern zamanlara miras kalan imgesi imkânsızın peşinde koşan bir kahraman portresidir. Saf ve temiz ruhuyla, edebiyatın ilk bilge delisidir Don Ouijote. Deliliği dünyaya karşı muhalif tavrıdır. *Deliliğe Övgü*’nün yazarı Erasmus’un Engizisyon tarafından yasaklanmış öğretisiyle yetişen Cervantes, yasaklara, dogmalara karşı direnişini ve başkaldırısını yel değirmenleriyle savaşan bir delide cisimleştirirken, romanın ve modern bireyin rotasını çizmiştir. Düşlerinden vazgeçmeyen, imkânsızı dileyen, onun için mücadele eden bütün “deliler”in –ve elbette Gezi direnişçilerinin– ortak adıdır Don Ouijote.

Tam da buradan hareketle, Don Ouijote’yi şu dizelerle selamlamıştı Nâzım Hikmet:

Ölümsüz gençliğin şövalyesi
ellisinde uydu yüreğinde çarpan
aklına,
bir Temmuz sabahı fethine çıktı
güzelin, doğrunun ve haklının:
önünde mağrur, aptal
devleriyle dünya
altında mahzun, fakat kahraman
Rosinant’ı.
Bilirim,
hele bir düşmeyegör hasretin
hâlisine,
hele bir de tam okka dört yüz
dirhemse yürek,
yolu yok, Don Kişot’um benim,
yolu yok,
yeldeğirmenleriyle dövüşülecek.

Söz Nâzım’a; hayatı, dünya görüşü, politik duruşu ve eserleriyle başlı başına direniş sembolü olmuş bir yazara gelmişken zaman çizgisini göz ardı edip önceliği ona vermekte sakınca yok... Sokaklarda, meydanlarda “Her yer Taksim, her yer direniş” sloganlarının yükseldiği miting alanında Nâzım’ın dizeleri okunurken sanki bir zaman tünelinden geçmiş gibi hissettim kendimi. Kaç kez seslendirmiştik bu şiirleri, kaç kez duygularımızı Nâzım aracılığıyla dile getirmiştik? Sonra yenilgiyi yaşadık. Şiirlere, ağıtlara, türkülere sığındığımız yıllar. İşte o günlerden birinde, bir gece vakti *Şeyh Bedrettin Destanı*’nı almıştım elime. İtiraf etmeliyim ki hayatımın en unutulmaz okuma anlarından birini, tam bir *katharsis*’i yaşamıştım. Şiir biçiminde yazılmış uzun hikâyesinde çok eski

bir isyanın yenilgisini anlatır Nâzım. Öyle bir anlatır ki isyanın haklılığını, yenilginin hüznünü, yoldaşlığın bağını duyumsar, Bedrettin müritleriyle birlikte arkadaşlarınız için de ağlarken yalnız olmadığınızı, son sözün hâlâ söylenmediğini, isyanın gelenek ve geleceği olduğunu hatırlarsınız. Şimdi ne zaman haklı bir isyanın yenilgisine tanık olsam *Şeyh Bedrettin Destanı* ve Börklüce Mustafa'nın çapulcuları, Karaburun mağlupları düşer aklıma. "Yenildiler. / Yenenler, yenilenlerin / dikişsiz, ak gömlerine sildiler / kılıçlarının kanını…"

Puşkin'in, Hugo'nun, Balzac'ın, Tolstoy'un, Turgenyev'in, Dickens'ın büyük halk hareketlerini ve burjuva devrimlerini büyük romanlarla edebiyata kattıklarını biliyoruz. 20. yüzyıl yazarları da bireyin toplumsal hareketlere bağlandığı, isyanların ve direnişlerin tarihi değiştiren büyük devinimlere dönüştüğü anları yakalayabilmişlerdi. Üstelik yazarların büyük bir bölümü, anlattıkları isyanın ve direnişin içindeydi. Mesela *Dünyayı Sarsan On Gün*'ü yazarken devrimcilerle birlikte Kışlık Saray'a girmişti John Reed. Boris Pasternak Bolşevik değildi ama kitlelerin coşkusunu ve devrimi *Dr. Jivago* ile selamlamıştı. Fuçik ölümü beklerken hücresinde yazmıştı *Darağacından Notlar*'ı. Malraux *Umut*'u, Hemingway *Çanlar Kimin İçin Çalıyor*'u İspanya'da cephedeyken –yaşananlar unutulmasın diye– kaleme almıştı. Maksim Gorki'nin *Ana*'sı, Solohov'un *Durgun Akardı Don*'u, Barbusse'un *Ateş*'i, Ehrenburg'un *Dipten Gelen Dalga*'sı, Ostrovski'nin *Ve Çeliğe Su Verildi*'si, Sartre'ın Özgürlüğün Yolu üçlemesi, Vasili Grossman'ın *Yaşam ve Yazgı*'sı, Anna Seghers'in *Ölüler Genç Kalır*'ı, Boris Lvovic Vasilyev'in *Sakindi Oranın Şafakları* hep birinci dereceden tanıklıklardı. Devrimleri, faşizme ve diktatörlüklere karşı direnişi anlatan, adını anamadığım yüzlerce yazardan insana ve hayata duyulan inancı tazeleyen binlerce hikâye ve roman yazıldı, 20. yüzyılın ilk yarısında.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Soğuk Savaş dönemine giren Avrupa'da siyasi toplumsal hareketlere yer veren anlatılar azaldı. Buna karşılık farklı hak arama mücadeleleri, üçüncü dünya ülkelerinde yaşanan isyanlar, Afrika'nın kimlik ve bağımsızlık mücadelesi romanlara yansıdı. Özellikle Fanon'u ve *Yeryüzünün Lanetlileri*'ni direniş edebiyatına yaptığı etkiyle anmak gerekir. Afrika'da sömürgeciliğe başkaldıran siyahların isyanı, Fanon tarafından teorize edilmişti. Sömürgecilerin baskısına, zoruna ve tahakkümüne karşı verilen mücadelenin eşitlerarası bir mücadele haline gelebilmesi, yani politik bir mücadele haline gelebilmesi için siyahların "ortaya çıkmaları-görünür olmaları" gerekiyordu. Görünür olmanın tek yolu ise zora karşı zor kullanmaktı; "Savaşalım, tarihte yerimizi alalım ve bu yer alışımız tarihi ilk kez evrenselleştirsin." Kara Afrika romanı da bizzat varoluşuyla bir direniş noktasıydı.

Birkaç yıl sonra Fanon'un görüşleri 68 isyanında karşılık bulacak, *Yeryüzünün Lanetlileri* her kanattan radikal arasında popülerleşecekti. 68'in kültürel ikliminde isyan ve direniş "büyük" edebiyatın tekelinden çıktı. Muhalif duruşun ve direnişin en iyi temsilleri yeraltı edebiyatında, siyasi polisiyelerde, kara ütopyalarda ve fantastik metinlerde çıkıyor karşımıza. Özellikle fantastik edebiyat önemli. Bugünün Gezi eylemcilerinin belki de çoğunluğunun edebiyat kültürü, iyi-kötü çatışması etrafında kurgulanmış fantastik anlatılarla, çizgi romanlarla, *Yüzüklerin Efendisi*'yle, Yerdeniz Üçlemesi'yle, kısacası yetişkinlerin hiç hoşlanmadıkları bu edebi türün anlatılarıyla şekillendi.

Gezi Parkı Direnişi sırasında internete yansıyan iki fotoğraf karesi var: Biber gazıyla kaplanmış ama yine de tıklım tıklım dolu meydanın görüntüsüyle *Yüzüklerin Efendisi* filminden alınmış bir savaş sahnesi yan yana getirilmiş. Fotoğraflar arasındaki benzerlik kadar o benzerlikle *Yüzüklerin Efendisi*'ne yapılan gönderme de çarpıcı. Fantastik bir dünyada

eşitsiz güçlerin savaşını anlatır Tolkien. Ancak, romanı okuyan ya da filmi izleyen herkes fantazyanın içindeki gerçekliği çıkartmayı, hikâyeyi Türkiye'ye uyarlamasını bilecektir... Bir yanda Gezi Direnişi'ndeki farklılıkları temsil eden insanlar, Hobbitler, Elfler, Troller ve Cücelerden oluşan kardeşlik, diğer yanda Erdoğan'ı ve polisini simgeleyen Saruman ve ork ordusu... Gezi Direnişi, romanın birinci cildine karşılık geliyor; bu daha başlangıç, romanın devamında kardeşlik güçlenecek, haklılar kazanacak...

"Ferman Padişahın Dağlar Bizimdir"

Türk romanına direniş teması Nâzım Hikmet'in açtığı yoldan ilerleyen dar bir solcu yazar çevresinin 1930'lardan sonra kaleme aldıkları –Sadri Ertem'in *Çıkrıklar Durunca* (1931), Kemal Ahmet'in *Sokakta Harp Var* (1932), Sabiha Sertel'in *Çitra Roy ile Babası* (1937), Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf* (1937), Ahmed Sevengil'in *Köyün Yolu* (1938) ve Reşat Enis Aygen'in *Afrodit Buhranından Bir Kadın* (1939)– romanlarla başladı. Genç bir kuşak çıkmıştı ortaya; yeni kurulan hayatın karşısına dikilen eski kurumların, eski ilişkilerin çürümüşlüğünü doğalcı bir üslupla sergilemeye çalıştılar. Dönemin yakıcı sorunu köy ve köylülüktü. Edebiyatımızın bu ilk toplumcu kuşağının romanlarında toplumun yoksul ve ezik insanlarının hikâyeleri işlenirken, kırsal hayat ağa-köylü, zalim-mazlum çatışması, sonuçta mazlumun direnişi ve isyanı biçiminde ele alındı. Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Fakir Baykurt gibi yazarlar köyü ve köylünün zalime, zulme, yoksulluğa ve doğaya karşı direnişini romanın merkezine taşıdılar. Şunu da eklemeliyim: bireyin direnişini anlatan yazarlar büyük baskılara maruz kalan, hapse düşen, sürgüne gönderilen, hatta direnişin bedelini canlarıyla ödeyen bu kuşak saygıyı fazlasıyla hak ediyor...

Daha pek çok isim sayılabilir ama direniş teması bir romanı öne çıkarıyor: *İnce Memed*. Aslında Türk anlatı geleneğinde meşru bir isyanı başlatarak "katil defterine adını yazan", eşkıyalığı seçip dağlara sığınan kahraman sayısı az değil. Halk edebiyatından Köroğlu'nu, Dadaloğlu'nu, Pir Sultan Abdal'ı anmakla yetinelim, ama modern anlatılarda, hikâyede ve romanda da çoktur eşkıya örneklerimiz, ki Ömer Seyfettin'in *Yalnız Efe*'sine (1910) kadar uzanır. Sonra tarihi romanlar ve milli mücadele anlatılarıyla çeteler katılır, "soylu" eşkıyalar âlemine. Ancak, *İnce Memed*'i o gelenek içinde bir yere oturtamayız. Memed'e bir soykütüğü çıkartmak gerekirse, en yakın akrabası *Kuyucaklı Yusuf*'tur… Sabahattin Ali'nin toplumsal adaletsizliğe bir Ege kasabasında başlattığı isyanı, Yaşar Kemal Çukurova'ya taşımış, edebiyatta bir geleneğe dönüşen isyan, roman kahramanlarının elinden 68'lerde öğrenci gençliğe devredilmiştir.

12 Mart darbesi, o zamana dek görülmedik bir baskı ve şiddet içeren bu siyasi tarih, darbeyi göğüsleyen öğrenci gençlikle birlikte romanların, öykülerin, şiirin ve müziğin merkezine yerleşiverdi. Öyle ki 70'li yıllarda sanat ve edebiyatın yegâne ilgi alanı direniş olmuştu. Erdal Öz'ün *Yaralısın* (1974), Vedat Türkali'nin *Bir Gün Tek Başına* (1975), Sevgi Soysal'ın *Şafak* (1975), Yılmaz Güney'in *Salpa* (1975), Füruzan'ın *47'liler* (1974) romanları roman kahramanı, yazarın ve okurun direniş parantezi altında buluşması olarak tam bir *katharsis* duygusu yaratıyordu. Öznesi devrimci gençlik değilse bile birey-toplum çatışmasını ele alma biçimleriyle ve arayışlarıyla Leylâ Erbil ve Oğuz Atay isimlerini de anmak isterim.

12 Eylül'den sonra sayıları çok olmasına rağmen isyan ve direniş konulu romanların görünürlük kazanmaması, isyan ve direniş duygusunun yitirilmesiyle açıklanabilir. Yenilgi ve siyasete duyulan güvensizlik, edebiyat ile siyaseti kesin çizgilerle ayıran edebi anlayışın yerleşmesini sağladı. Kitlelerin yerini atomize olmuş bireyler almıştı. Ta ki Gezi Direnişi'ne kadar; şimdi sıra Gezi Parkı Direnişi'nin romana yansımasına geldi. Yeni bir tarih yazılıyor ve bu tarihin, edebiyatı etkilemesi kaçınılmaz... N

15 Haziran tarihli **Le Monde**'un, gazetenin birinci sayfa çizeri Jean Plantu'nün yönettiği haftalık karikatür sayfası.

Je te fais un dessin

Journalistes et opposants au premier ministre Erdogan font l'objet d'une censure et d'une répression massives

Sous le couvercle turc

Guillaume Perrier
Istanbul
Correspondance

La Turquie retient en prison plus de soixante journalistes, souvent condamnés dans des affaires de « terrorisme ». Un record, qui fait du pays « *la plus grande prison pour journalistes du monde* », selon Reporters sans frontières. Ankara recule cette année au 154e rang sur 170 pays, dans le classement annuel sur la liberté de la presse que publie RSF.

La couverture du mouvement de protestation, lancé le 31 mai contre le gouvernement de Recep Tayyip Erdogan, par les médias turcs a aussi mis en évidence le phénomène de la censure et de l'autocensure dans les rédactions... jusqu'à la caricature, lorsque, au plus fort des affrontements pour le contrôle de la place Taksim, la chaîne d'information CNN-Türk diffusait un documentaire animalier sur les pingouins en Antarctique.

Quant aux chaînes affiliées à l'opposition, qui ont suivi heure par heure les manifestations, elles ont été condamnées par le Conseil turc de l'audiovisuel (RTÜK) à de fortes amendes pour avoir « *encouragé les gens à la violence* » et « *diffusé des programmes de nature à entamer le développement physique et moral des enfants* ».

Le 30 mai, la brutale répression policière contre le rassemblement pacifique de quelques dizaines de défenseurs de l'environnement dans le parc Gezi a été celle de trop. Depuis des semaines, pas un jour ne passait sans qu'Istanbul soit aspergée de gaz lacrymogènes. Contre les artistes qui défendaient un vieux cinéma, contre les syndicalistes qui voulaient se rassembler pour le 1er-Mai, contre les étudiants, les Kurdes ou les militantes féministes... Les violences policières se sont banalisées.

Le bilan général en matière de libertés individuelles est peu reluisant, comme le soulignent à l'unisson les organisations de défense des droits de l'homme. La Turquie reste, de loin, le pays le plus condamné, chaque année, par la Cour européenne des droits de l'homme (CEDH).

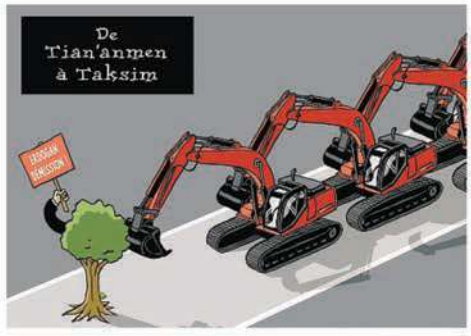
Depuis l'arrivée au pouvoir des islamo-conservateurs en 2002, des progrès ont pourtant été entrepercus, faisant notamment rentrer l'armée dans ses casernes. Mais les vieux réflexes autoritaires hérités du régime kémaliste et de la tutelle des militaires, qui a pesé sur les consciences pendant des décennies, ont la peau dure.

Des procès controversés sont menés depuis 2007 contre des opposants : contre la sphère nationaliste (affaire du coup d'Etat présumé du réseau Ergenekon), mais aussi contre la gauche turque et kurde. Des avocats sont arrêtés par dizaines, des journalistes, des universitaires... Le culte du chef et de l'Etat tout-puissant, le *devlet baba*, ne s'est pas estompé. La création artistique est bridée. « *Certains livres sont plus dangereux que des bombes* », a déclaré un jour le premier ministre.

La liberté d'expression à laquelle aspire une large majorité de la population se heurte encore à des tabous politiques, comme le génocide arménien, mais aussi religieux. En témoignent les procès pour blasphème intentés ces derniers mois contre le pianiste Fazil Say, condamné à dix mois de prison avec sursis, ou contre l'intellectuel Sevan Nisanyan. ■

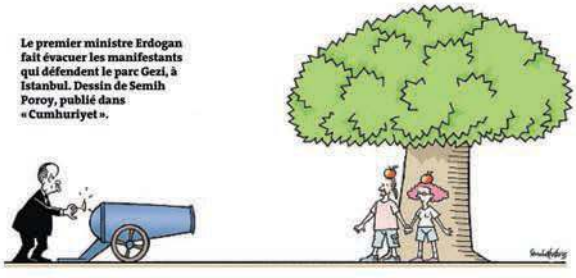
Dessin d'Antonio, caricaturant le chef du gouvernement turc, publié dans l'hebdomadaire « L'Expresso » (Lisbonne).

Dessin de Vadot, publié dans « Le Vif/L'Express ».

Le premier ministre Erdogan fait évacuer les manifestants qui défendent le parc Gezi, à Istanbul. Dessin de Semih Poroy, publié dans « Cumhuriyet ».

« Il n'y a pourtant pas de quoi fouetter un chat ! » En 2005, le premier ministre turc attaque en justice Musa Kart pour l'avoir représenté en chat empaillé.

En 2011, Bahadir Baruter est inculpé pour « insulte aux valeurs religieuses » pour un dessin publié dans « Penguen ». Un musulman téléphone à Allah pour être dispensé de prière, car il a des courses à faire. Sur le mur de la mosquée : « Il n'y a pas de Dieu, la religion est un mensonge. »

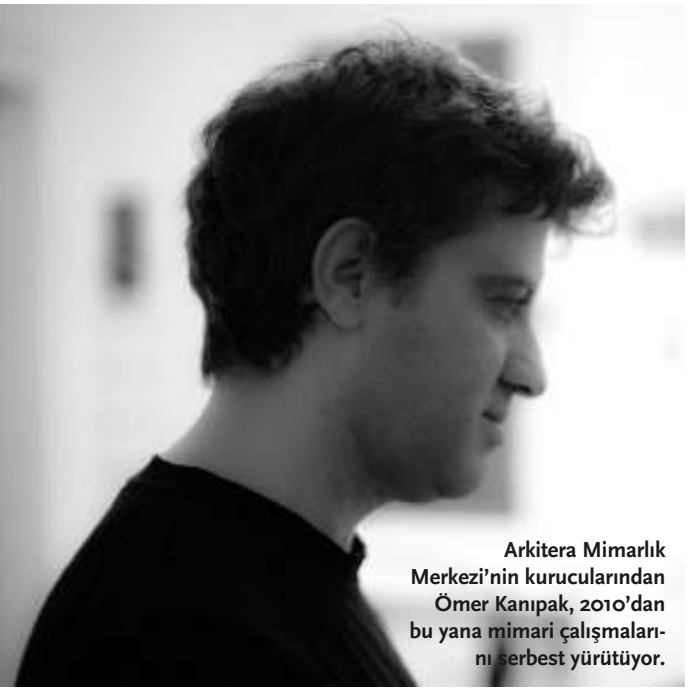
MUHSİN AKGÜN

Ömer Kanıpak

“Ortak alanları halk nasıl isterse öyle kullanır.”

• Posterleri AKM cephesinde yan yana gördüğümüzde anlamış olmamız gerek. AKM kendi başına bir “duranadam”dır ve AKP bu yüzden onu devirmek istiyor.
• “Gezi” bir milattır. Devletin sivil inisiyatifin gücünü hatırlaması açısından bir milat olduğu gibi sivil inisiyatifin de kendi gücünün farkında olması açısından bir milattır.

Arkitera Mimarlık Merkezi’nin kurucularından Ömer Kanıpak, 2010’dan bu yana mimari çalışmalarını serbest yürütüyor.

Gezi Parkı niçin birdenbire bu kadar büyük bir direnişe ve toplumsal bir patlamaya neden oldu? Önemi neydi?
Gezi Parkı’nın yerine ne için kullanılacağı bilinmeyen bir bina yapmaya çalışmak, iktidarın gündelik hayatı kontrol etme baskısı sonucu toplumda biriken tepkinin patlamasına yol açan bir kıvılcım oldu. Bir başbakanın seçilmiş bir belediye başkanını gölgede bırakıp Ankara’dan İstanbul’un fiziki mekânlarına müdahalede bulunmaya çalışması demokratik geleneklere uymadığı gibi İstanbullular için de kaygı verici sonuçlar doğuruyordu. Devlet son on yılda ne yazık ki, ekonomiyi salt inşaat sektörüne dayandırarak semiren müteahhit firmalarını sürekli besleyen bir düzen kurdu. Eğitim kalitesi, sağlık sistemindeki aksaklıklar, hukuk düzeninin günden güne yıpranması, basının baskı altına alınması gibi toplumu doğrudan ilgilendiren hayati pek çok sorun dururken bina, meydan, kanal, köprü gibi suni gündem yaratacak ve aslında ihtiyacımız olmayan projelerle meşgul edildiğimizin farkına varmamız gerekiyordu. Gezi Parkı bir anlamda bu farkındalığın başlangıcı oldu.

Peki Taksim’in yayalaştırılması, Topçu Kışlası’nın yapılması ve AKM’nin yıkılması projeleri niçin yanlıştı?
Yayalaştırma projesi araçların daha rahat hareketini amaçlayan bir projeydi aslında. Belediyenin sunduğu proje filmine bakarsanız da kamera hareketlerinin yaya değil, sürücü gözünden çekildiğini görürsünüz. Yayalar kuşbakışı görüntülerde bomboş bir düzlükte dolaşan böcekler gibi gösterilmiştir. Salt bu temsil bile gerçek niyeti göstermeye yetiyor. Mimarlık ve şehircilik açısından da son derece yanlış ve sakıncalı bir proje.
Topçu Kışlası ise toplumsal hafızada yer etmiş önemli bir yapı değil. Onu hatırlayan bir neslin çağında değiliz. Oysa kışla yerine yapılmış Gezi Parkı, tasarlanıp uygulandığı dönemden bu yana Taksim civarındaki tek yeşil ve boş alan olarak tüm İstanbulluların hizmetinde olan bir mekân. Bu açık alanı ne için kullanılacağı belli olmayan zombi bir binayla yok etmeye kalkmak hiçbir mantığın açıklayabildiği bir şey değil.
Öte yandan, çok yakın bir zamana dek İstanbulluların tek opera ve kültür sarayı olan AKM hâlâ pek çok İstanbullu için fazlasıyla anlam taşıyan bir bina. Bunu yok etmeye çalışmaksa aslında bu toplumsal hafızayı silmeye çalışmakla eşdeğer. AKP hükümeti yeniden yapım sürecini yavaşlatıp İstanbulluları opera, konser ve bale gibi klasik sanatlardan kopartmaya çalışarak AKM’nin bu hafızasını silmeye niyetli. Gezi Direnişi’ni gerçekleştiren neslin büyük bir kısmının AKM’de herhangi bir konseri izleyememiş olması çok üzücü.
Şu anda AKM binası içi boş bir kabuk olsa bile, yapıldığı dönemin mimari kalitesini çok iyi yansıtan ve aslında bugünün gösteriş ve ego merakıyla şekillenen mimarlık atmosferinde, nötr kimliği, sakin ve vakur duruşuyla başlı başına bir değer. Bu tarafsız kimliğin

MUHSİN AKGÜN

yüklenebileceği potansiyel anlamların ne kadar zengin olabileceğini direniş esnasında birbirleriyle karşıt olduğunu bildiğimiz pek çok siyasi fikrin posterlerini AKM cephesinde yan yana gördüğümüzde anlamış olmamız gerek. AKM kendi başına bir "duranadam"dır aslında ve AKP bu yüzden onu devirmek istiyor.

Peki bu hükümet niçin bu yanlışta ısrar etti?

AKP hükümeti yanlıştan geri adım atabilen, özür dileyebilen bir hükümet değil. Bu karakter, yanlışın ısrarla dayatılmasına neden oldu. AKP'nin on senelik icraatlarında görüntünün içerikten daha mühim olduğunu görebilirsiniz. Türkiye'nin bir şirket gibi yönetilmesi ve pazarlanması söz konusu. Bu pazarlamada en kolay araç cazip görüntüler yaratmak. Kimin nasıl kullanacağını bilmeden gösterişli binalar dikmeye çalışmak bu politikanın ürünü. Çamlıca'ya yapılmak istenen cami, Topçu Kışlası, Ataşehir'de otoyolun kenarına dikilen kopya cami... AKP bana göre John Urry'nin tariflediği "turist bakışı" ile kentleri yeniden şekillendirmekte. Bu çok ilginç ve bir o kadar da kendileri açısından yerinde bir karar belki. Çünkü AKP hükümetinin hiçbir üyesini ve İstanbul belediye başkanını sokakta yürürken görmeyiz. Makam odası ile makam arabası arasında sıkışmış bir yönetici için kentin yaya kotundaki niteliği değil, uzaktan nasıl göründüğü ve ekranda nasıl duracağı daha önemli. Ne yazık ki AKP'nin peşine düştüğü görüntü, çağımızda pek de itibarlı bir görüntü değil ve bir yandan AB kriterlerine göre davranırken bu görüntüyü inşa etmeye çalışmak büyük bir çelişki yaratıyor.

Şehirlerde ortak alanlar nasıl kullanılmalı? Gelip geçici olan hükümetlerin ortak alanlar üstünde tasarrufu olabilir mi?

Ortak alanların kullanılmasına dair bir reçete yok. Halk nasıl isterse öyle kullanır. Bugüne dek türlü yasaklarla ve kasıtlı ihmallerle halkın kullanımının engellendiği Gezi Parkı'nın halk tarafından yeniden keşfedilmesiyle artık kamusal mekânların kullanımı konusunda Türkiye'de yeni bir devreye girdik. Hükümetlerin fiziksel mekânlar konusunda elbette görüş ve niyetleri olabilir. Esas sorun, niyetlerin şeffaf ve müdahalelerin halkın katılımı olmadan yapılmasında.

Peki şehirlerin ortak alanlarına, parklarına valiler mi karışır, belediye başkanları mı? Ya da kimler?

Elbette seçilmiş kamu yöneticileri olan belediye başkanlarının sorumluluğundadır bu tür kamusal mekânların niteliğini korumak ve kollamak. İstanbul'da valinin sürekli ekranlarda görünmesi ve belediye başkanının ortalarda olmaması sıra dışı ve oldukça üzücü bir durum. İstanbul halkının kendilerinin seçtiği bir belediye başkanının Ankara'daki başbakan ve onun tarafından atanmış valinin gölgesinde kalmasını seçim zamanı unutabileceğini zannetmem.

Peki Gezi-Taksim Direnişi'nden sonra İstanbul'un yeşil alanlarının ve ortak alanlarının güvence altına alındığı söylenebilir mi?

Türkiye'de herhangi bir hakkın güvence altında olduğunu iddia etmek çok zor. Umarız o günler de gelir ama yakın değil korkarım. Yine de "Gezi" bir milattır. Devletin sivil inisiyatifin gücünü hatırlaması açısından bir milat olduğu gibi sivil inisiyatifin de kendi gücünün farkında olması açısından bir milattır. Bu gücün tekrar uysallaştırılması uzun ve zahmetli bir süreç olur devlet için. O yüzden kamusal alanların ve kentlerin fiziki şekillenmesine neden olan projelerin kararlarında devlet artık eskisi kadar fütursuz davranamayacaktır. Gezi Parkı olayları yaşam alanlarının niteliği konusunda duyarlı kent sakinlerinin devam etmesi gereken uzun soluklu bir mücadelenin başlangıcıdır. N • S.G.

“HOŞ GELDİNİZ DE BU KADAR KALABALIK BEKLEMİYORDUM”

Birileri evde yalnızdı. Tek tek evlerinde hepsi böyle az ve böyle görünmez olduğunu sanıyordu. Evlerin bir avluya açıldığını fark ettiler sonra. Ne çok kapının aynı yere çıktığını. Kentlerin sokakları ev oldu birden, kim kimin misafiri karıştı, yalnızlığın pası tazyikli suyla yıkanınca herkes ev sahibi oldu. Tepsiler, tepsiler dolaştı ortalıkta. Misafir kalmadı. Ev sahibi kalmadı.

Pınar Öğünç

Güneşten sakınmak için ağaçların ve bez afişlerin gölgesine sığınmak icap ettirmeyen, mesai saatinin bitimiyle daha da kalabalıklaşmış bir Gezi akşamı öncesiydi. Çapulcu Kütüphanesi’ne giden yola kıvrılacakken soldan yükselen bir ses bütün uğultunun içinden sıyrılıverdi: “Hoş geldiniz de bu kadar kalabalık beklemiyordum.” Bilhassa birine söylenmiş bir söz değil, umuma yapılmış anons gibiydi daha çok.

İki çadırın arasına yayılmış futbol topu desenli yorganın üzerinde tek dirseğine yüklenerek uzanmıştı. Sakalları da kasketin altından görünen saçları kadar kır, ağzında ara ara filtresini dişleriyle sıktığı, külü ucunda sigara. Göz göze geldik. Hayatı boyunca dibinde yattığı ağaç kadar sigara, o ağacın gördüğü yağmur kadar şarap içtiğinden kırçıllanmış sesiyle bir daha yaptı aynı anonsu: “Hoş geldiniz de bu kadar kalabalık beklemiyordum.”

İki adım daha atmış gibiydik, gidemedik. Futbol topu desenli yorganın ucuna ilişmek için izin istedik. Buyur etti. Gezi Parkı onun eviydi. Zaten biz, hepimiz onun misafiriydik.

Sonra her şeyi uzun uzun anlattıysa da en hızlı geçtiği yer başıydı. “Öyle oldu,” dedi sadece. Maraş’ın bir köyünden, o köyün kalabalık bir ailesinden erken kopmuş. 10 yaşından beri sokaklarda. 40 senesi garanti. Eğer o aralar bir yerlerden para kazanmışsa, kışları dam niyetine sığınılan ucuz otellerde kalıyor. Onun dışında İstanbul’u, Beyoğlu’nu parklarıyla, ağaç altlarıyla, mevsimlere mahsus rahat uyunacak köşeleriyle tanıyor.

Kaptırmış anlatırken lafın ortasında birden durup ses değiştirdi: “Adım Fahriâlem bu meyanda. 37 tane Türk filminde varım.” O gün Fahriâlem Abi çok hikâye anlattı. Hangisi gerçekti, hangisi değildi bilmiyorum; çok da ilgilenmiyorum. “Yedi tane ilkokulda okudum, diplomayı hapishaneden aldım,” demişti bir sigara daha yakarken. Üç ayrı suçtan 20 yıl kadar cezaevinde kalmış. 12 yıllık en uzun cezasını, davacıyı bile tanımazken, işlemediği suçtan, ama bile bile yatmış. Öyle dedi. Yılmaz Güney’i cezaevinden tanıdığını anlattı sonra. “1966 tarihli *Ben Öldükçe Yaşarım* filminde bir görüntüyüm,” dedi. Bir görüntüydü.

İki sefer Bakırköy’de yatmış; hastanede. Bir dönem hamalbaşılık, sonra bir ara da Yeşilçam setlerinde “bombacılık” yapmış; “patlar çatlar” işleri. Film icabı patlayan her şey ondan soruluyor gibi. Oyuncu isimlerinin arasına filmlerin girdiği bir şerit aktı sonra: Ayhan Işık, Gökhan Güney, *Gülüm Benim*... Uzadı, en son Aydan Şener’in oynadığı bir filmde varmış, o aklımda. Birden bakışını gözüme dikti: “Bu meyanda siz nerelisiniz?”

Deniz Gezmiş’i de Sağmalcılar Cezaevi’nden tanıdığını söyledi Fahriâlem Abi. Atlayarak ve de zıplayarak soygunlu, devrimli paragraflara geçti. Gözlerimin içine baktı yine bir nefes arasında: “Aşağı tabakayım, gettoyum, do you understand?”

“Yes,” dedim, ne diyeceğim. Bir ara laf gelip üniversiteli bir ahbabından söz ederken de eklemişti: “Üniversite okumuş ama o da benim gibi getto.” Çadırların yakıldığı, o dumanın biber gazınınkine karıştığı gün de Gezi Parkı’ndaymış Fahriâlem Abi. Antika bir arabanın marş basması gibi gülerek, “Biber gazının bir kafası var, hoşuma gidiyor,” dedi. “Konuşuyoruz, cezası mı vardır?” Kullanılan bütün gazın sigaraya ve içkiye zam olarak döneceğini söyleyip küfretti sonra. Tayyip Erdoğan seviyor diye, ayrandan da soğumuş.

“İnsanlar ölür, ağaçlar durur. Para ağaçlardan ve madenlerden yapılır. Gezi Parkı’nın bu hali var ya, ben hiç şaşırmıyorum. İnsanların çığrından çıkması lazım. Cenneti cehennem, cehennemi cennet sen yaparsın.”

“İnsanlar ölür, ağaçlar durur. Para ağaçlardan ve madenlerden yapılır. Gezi Parkı’nın bu hali var ya, ben hiç şaşırmıyorum. İnsanların çığrından çıkması lazım. Cenneti cehennem, cehennemi cennet sen yaparsın.”

CÜNEYT ÇELİK

ağaçlardan ve madenlerden yapılır. Gezi Parkı'nın bu hali var ya, ben hiç şaşırmıyorum. İnsanların çığrından çıkması lazım. Gayet doğal işte bak, herkes yardımlaşmaya gelmiş. Cenneti cehennem, cehennemi cennet sen yaparsın."

Şiir de yazıyormuş Fahriâlem Abi, şiir konuştuğu gibi.

□

Başka bir Gezi günüydü. Önüne "Dipteki çapulcular: Evsizler" pankartı asılmış masanın, "Parklar evsizlerin evidir de" yazan çadırın önündeydim. O an ayaklarımızı bastığımız yere Topçu Kışlası'nın yapılma ihtimali, parkı yıllardır sokak köpekleriyle paylaşmış karşımdaki insanlar için başka bir anlama geliyordu.

Dediklerine göre altı ay evvel Sarayburnu dehlizlerinde Amerikalı bir kadının, Sarai Sierra'nın öldürülmesinden sonra, sur dipleri evsizlere kapanmış. Cami avlularına da izin verilmeyince döşek niyetine sadece parklar kalmış geriye. Kaç park kaldıysa... "AVM-Rezidans lobisine Tayyip Erdoğan dost. Evsizlere Gezi Parkı dost" yazıyordu keçeli kalemle karaladıkları pankartların birinde. Günlerdir Gezi kazanından yemek yiyorlardı; en alttakilerle üstü normalde aynı kazandan yemezdi, diye anlatıyorlardı.

Aslında her şey "ev"le başladı. Birilerinin evleri yıkılıyordu, birileri evlerinden silkelenip uzak evlere sürülüyor, başka birilerine daha güzelleri yapılıyordu. Evlerle birlikte mahallelerin sahipleri değişiyordu. Kimileri vardı, onlar toprağını, deresini, ağacını ev bilenler, ellerinden alınanlar için dünya gözüyle hesap peşindeydi. Dozerlerin önüne, TOMA'ların tekerine yatmaları bundandı. Vardiyasız bir nöbetti bu.

Birileri, evlerinin kapısının kırıldığını, Meclis'in bir deri koltuğundan mahremlerine karışıldığını düşünüyordu. Evde yalnız hissetmiyor, "Ne münasebet!" diyorlardı. Ev dediğin hayattır, kurduğun hayat da evindir demeye getiriyorlardı.

Birileri evde yalnızdı. Tek tek evlerinde hepsi böyle az ve böyle görünmez olduğunu sanıyordu. Evlerin bir avluya açıldığını fark ettiler sonra. Ne çok kapının aynı yere çıktığını. Kentlerin sokakları ev oldu birden, kim kimin misafiri karıştı, yalnızlığın pası tazyikli suyla yıkanınca herkes ev sahibi oldu. Tepsiler, tepsiler dolaştı ortalıkta. Misafir kalmadı. Ev sahibi kalmadı.

Dışarı çıkmak iyi geldi. Dar sokaklarda, kendi seslerinin yankısı içlerini titretti. Gaz bulutlarının beyazından geçip bilmedikleri bir yere çıktılar. Ihlamurların dibine uzanınca gökyüzü başka görünüyordu, bunu yazmışlardı akıllarında bir yere, o parktan cebren sürüldüklerinde başka akasyalara, çınarlara, başka ıhlamurlara koştular. O "avluda" ölenler, yaralananlar için bağırırken, parmakuçlarında daha evvel bin kez geçtikleri caddelere kadife minder gibi sırtüstü uzandılar. Şehrin tozunu silkelemediler kalkınca. N

İSYAN, ARJANTİN, BREZİLYA, BOLİVYA... VE BİZİMKİ.

Neden bizde hiç olmuyor diye soruyorlardı bana ya da ne zaman olacak diye. Arjantin'i anlatıyordum. Orada da kimse beklemiyordu, hele solcular, her gün bunu söyleseler bile hiç. Sekiz günde beş hükümet kovdular, diyordum. İsyan her şeyden daha yaratıcıdır, diyordum. Bir de benim kendime sorduklarım vardı. Neden bizde pek esprili sloganlar yok diye. İsyan bekliyorlarmış aslında.

Metin Yeğin

Arjantin'de isyan günleriydi. Congresso Meydanı'na yakın bir odada kalıyorduk. İsyancılar balkonun altından geçerken katılabilme şansımız vardı. Çatışma başladığında herkes tişörtlerini çıkarıyordu. Yüzleri görünmesin diye tişörtleri yüzlerine bağlasalar da, bağlamasalar da, bir isyancı forması gibi olmuştu çıplak bedenler. Molotofları atan çıplak bedenler, silah sıkan federal polis formalarından kolay ayrılıyordu. Dünyanın bütün polislerinden nefret etmemin nedeni üniformalar mı? Para durumumuz çok iyiydi. 50 dolarımız vardı ve onu neredeyse hiç harcamıyorduk. Çok ucuz pizza yiyor ve kocaman şişelerde bira içiyorduk. Bir gün sonra Arjantin pezosunun değeri daha da düşüyor, hiçbir şey harcamamış oluyorduk. Odadaki bir demir ranza ile bir tahta masanın arasında, gerekirse molotof yapmak için bira şişelerini biriktiriyorduk. Odada başka eşya olmaması iyiydi. Birçok şişe sığıyordu böylece. Cortázar'ın, *Seksek* romanının bir bölümünü burada yazdığını düşünüyordum. Hani o pencereden pencereye tahta uzatma

MUHSİN AKGÜN

sahnesini. Bir Arjantinli edebiyatçı arkadaşa sormuştum. Kesinlikle, dedi. Hatta masanın üç bacağını havada karşı balkona sallayarak bunu yapmaya çalıştık. Yeterince tahtamız yoktu. Belki bira şişeleriyle olabilirdi ama onlar da lazımdı.

Gezi güzeldi. İnsanın kendi isyanı olması çok iyi. Bir sürü yol parası bulması filan gerekmiyor. Kendi isyanına yürüyerek gidip geliyorsun. İlk saldırı gününden sonraki geceydi, ikinci sabah saldırısından bir gün önce. Konser vardı Gezi'de. Çarşı, hep birlikte yürüyerek, sahnenin önüne doğru bir yerlerde yerini aldı. Bir daha da oradan gitmedi, bütün direniş boyunca. Sahne dediğimiz de ufacık bir şeydi. İsyana yakışacak kadar eşitti herkes. Faşizme karşı omuz omuza diye bağırıyorduk. Yaklaşık kırk yıldır atılan, sevdiğim bir slogandı. 12 Mart cuntasından önce de var mıydı? Çarşı, "Sık bakalım, sık bakalım, kaskını çıkar, copunu bırak, delikanlı kim bakalım" ile dahil oldu. Sahneden "Reyhanlı'yı unutmadık" derlerken, "Roboski'yi de" diye bağırdılar. "Üçüncü Köprüye, havaalanına karşıyız" diye sayılırken, "Beşiktaş iskelesi oley, Beşiktaş iskelesi oley" diye slogan attılar. Beşiktaş iskelesi de satılıyordu. Tesadüf değildi, Çarşı'nın isyandaki bu yeri. Tam anlamıyla mekân-kimlik-ekoloji isyanı bu. Beşiktaş çarşı mekânı yok oluyordu. Fenerbahçelilerin ve Galatasaraylıların bir gün sonra katılması da tesadüf değildi. Bir adama rastladım ikinci gün, İstiklal Caddesi'nde barikatlar kurulmadan biraz önce, altmış yaşlarındaydı galiba. İki gaz arası arka sokaklarda toplanıp tekrar içimize sindirmek için İstiklal'e çıkıyorduk. Bu arada döndü bize. "Her gün televizyondan fırça yemekten sıkıldım," dedi, "her şey için bir şey söylüyor herif."

Brezilya'da Porto Alegre'de bir binayı işgal ediyorduk. PCS mafyası on yıl kadar önce bu binayı satın almıştı. Brezilya'nın, dünyanın en büyük mafya gruplarından biriydi. Yok, resmi olanlarını söylemiyorum. ABD'yi, Monsanto'yu filan. Bu bildiğimiz, en azından mafya kurallarına uyan bir mafyaydı. Bu binadan, iki bankaya tünel kazmışlardı. Henüz bundan dört beş ay önce bir başka şehirde milyonlarca reali böyle soymuşlardı. Çok fazla paraydı. Kamyonlarla zor taşınmıştı. Soygun emek ister. Gene kapitalistlerinkinden bahsetmiyorum. Tüneller bankaya varırken ortaya çıktı. O gün bugündür boştu binalar. Mahkeme denetimindeydiler. MNLM (Movimento Nacional de Luta pela Moradia) de bunu doğrudan konut haline sokmak istiyordu. İnsanlar işgal ediyor ve oturuyorlardı. 2014 Dünya Kupası nedeniyle zaten binlerce kişi evlerinden atılıyordu. Bu toplantılara da katılıyorduk. Garipti. Her sınıftan insan vardı. Yoksullar, orta sınıf ve hatta üst

sınıftan insanlar, birlikte, futbol terimiyle çime gömülüyorlardı. 22 futbolcu ya da yedekleriyle 16'şardan 32 tane, 3 hakem ve (o da çoğaldı şimdi değil mi?) 5 ya da 6, işte kaç tane oldularsa ve her şeyi bildiğini sanan futbol yorumcuları ve seyirciler, kırk elli yıldır oturdukları evlerden insanları atıyordu. Neoliberalizm yeni bir isyan aritmetiği ortaya çıkarıyordu. Mekânlarını ve kimliklerini savunuyorlardı. Rio de Janerio'da tanklarla saldırmıştı gecekondulara polis. Oraları yıkıp stat yapacaklardı. Binaların dış kapısını tutan zincirler kırıldı. Binanın içi insan gördü.

Buenos Aires'te her ucuz pizza almaya gittiğimde, yeni bir yazı yazılmış bir duvar vardı meydanda. Tam ortasında, sokak lambalarının güzel ışık verdiği, pürüzsüz bir duvardı. Belediye ya da bir başka kurum mu siliyordu da ardından bir başka grup mu yazıyordu yenilerini (ya da kendileri mi silip yazıyorlardı) bilmiyorum, ama her zaman bir başka yazı görüyordum. Işıklı reklam tabelaları gibiydi. Genellikle "Piqueteros carajo" yazıyordu. "Barikatçılar geçirecek" gibi bir manası vardı. Dediklerini yapmışlardı doğrusu. Sekiz günde beş hükümet kovdular. İki başkan hükümet binasının çatısından helikopterle Miami'ye kaçtı. Bir helikopteri çatıdan yükselirken görmüştüm. Çeksene, dedi Fabian. Yan odada kalan anarşist yönetmen, arkadaşımdı. Sen çek, dedim ona. İkimiz de çekemedik. Kucağımızda bira şişeleri vardı. Ağızlarından da paçavralar sarkıyordu. Sonra birilerinden buluruz, dedik. Biz daha çok, helikopter yerine yakınlarımızdaki polis yüzlerini seyretmeye çalıştık. Tavsiye ederim, başkan kaçarken polislerinin yüzleri güzel oluyor, mora çalıyor. O duvarı anlatıyordum... herkesin yazı yazdığı duvarı. Ben hiç yazmadım. Yazım çok çirkindir. Mesela o duvara yazsam, önce büyük harflerle başlar, sonra sonunu sığdıramam. "Barikatçılar geçi" filan gibi olur. Bu yüzden on üç yaşından beri konuşmaları ben yaparım. Gerçekten insanın yazısından karakteri ortaya çıkıyor galiba. Bir kere yine ucuz pizza ya da bira almaya gittiğimde birileri yazıyor, diğerleri kenara oturmuş onların yazısının bitmesini bekliyordu. Yeniden yazacaklardı.

Neden bizde hiç olmuyor diye soruyorlardı bana ya da ne zaman olacak diye. Arjantin'i anlatıyordum. Orada da kimse beklemiyordu, hele solcular, her gün bunu söyleseler bile hiç. Sekiz günde beş hükümet kovdular, diyordum. İsyan her şeyden daha yaratıcıdır, diyordum. Bir de benim kendime sorduklarım vardı. Neden bizde pek esprili sloganlar yok diye. İsyanı bekliyorlarmış aslında. Gezi Direnişi sırasında birçok ülkeden daha yaratıcıydı sokaklar. Sloganları sildiler zaten sokakta ama ben daha çok, küfürlü diye bizimkilerin sildiklerine takılıyordum. Hem Başbakan bir ara ağzından kaçırdı. Bana ve aileme küfür ettiler, dedi. Hiç, mesela, katil dediler filan diye şikâyet ettiğini duymadım. O surat hali hoşuma gidiyor herhalde.

Bolivya'da yaşayan hemen hemen 5 milyon insan varken, 500 bin kişi La Paz'da meydanı ele geçirmişti. Meclis, kabul ettiği yasayı resmi başkent Sucre'ye götürmek istiyordu ama dışarı çıkamıyordu. Ülkedeki doğalgazı satmak istiyorlardı. Daha öncesinde bu meydanda 65 kişiyi vurmuşlardı. Bu da resmi rakamdı. Ne bileyim canım, Reyhanlı'da ölenler gibi bir sayıydı. Hiçbir zaman resmi rakamlara inanılmaz zaten. Enflasyon rakamlarına inanan oluyor mu mesela ya da seçim vaatlerine. Bunu herkes bilir. Bayağı bir insan ölmüştü işte. Maden işçisi Oliveio ile takılıyorduk. Maden sendikasından onun yanında takıl demişlerdi. Cebinde küçük dinamit lokumları taşıyordu. Onların nasıl patladığını çekmek istediğimi söylemiştim. İlla ki tanımlamak gerekirse bilimsel bir merak denilebilirdi benimkisine. Oliveio tecrübeli bir madenciydi. Yeraltında da kayaları havaya uçurmaktı işi. Meclisin önünde, kum torbalarının arkasında otomatik tüfekleriyle siper almış askerler, polisler ateş açarsa küçük dinamit lokumlarıyla hareketete geçiyordu. Daha önceden biliyordum, tek eliyle kibriti yakıyor ve fitili tutuşturuyordu. Çok rahat görünüyordu, her zaman. Atmadan önce, parmaklarını kullanmadan keskin ıslıklar çalıyor, arkadaşlarını uyarıyordu. Zor bir işi vardı. Yok, buradakini demiyorum, yeraltındakini. Uzun tünellerde metrelerce yerin dibine indikten sonra, tahta çarmıkla inilen kuyulara sarkıyorlardı. Ben inerken, eğer ipin koptuğunu duyarsan bacaklarını aç duvarlara yapış, biz seni alırız, demişlerdi. Çarmığın üçüncü, dördüncü dönüşünden sonra vazgeçmiştim. Çünkü hep ip kopuyor gibi geliyordu. Yapamayacağım şeylere ilişkin endişelenmemek gibi bir yöntemim vardı. Onu uyguluyordum. Oliveio'nun yanında da öyle yapıyordum. Kum torbalarının arkasındakilerin ateş edecek olmalarına aldırmıyordum ya da daha öncesinde 65 kişi öldürmüş olmalarına…

2006 yılında Hindistan'da AVM yapmak için 30-40 bin küçük esnafın dükkânını, tezgâhını ortadan kaldırmak istediklerinde sokakları günlerce yaktı insanlar. Neoliberalizme karşı doğrudan bir mekân isyanıydı bu. Yunanistan'da artık neredeyse gündeliğe düşen grevlerin, direnişlerin, isyanların Avrupa Futbol Şampiyonası'nın ve Olimpiyatlar'ın ardından iyice yükselmesi de tesadüf değildi. Brezilya'da en gelişmiş spor basketboldur, diyordu bir yazar. Futbol spor değil, dindir, diyordu. Dünya Kupası için 16 milyar real harcadılar. Yoksulların gecekondularını yıkmak, orta sınıf mahalleler yerine otel ve AVM'ler yapmak pahalı şeylerdi.

Mekânlar kendilerini koruyor. Şehirlerin sokakları yağmur kokmuyorsa, isyan yakındır demek gerekiyor artık. Evinizin önünden akıyor isyan... N

TAKSİM
SEDA MİT

DÖNÜP BİR BAK

MUHSİN AKGÜN

NE GÖRÜYORSUN

İREM ÇAĞIL

Doğa bir nesne, meta haline geldi.

Son sözü doğa söyler.

Bir kayanın bütünün bir parçası olması gibi...

Sinek Sekiz Yayınevi'nin kurucusu ve yayın yönetmeni İrem Çağıl'la buluşmamızdan iki gün önce hayatımıza Taksim-Gezi Direnişi giriverdi. 30 Mayıs günü İrem'le Kadıköy'deki ofisleri yerine Gezi Parkı'nın Divan Otel'ine bakan kısmındaki, üç ağacın arasına kurduğu çadırının önünde buluştuk. O akşam insanlar akın akın parka gelirken, önceden yapılmış planları bir kenara koyarak sohbete başladık.

BETÜL TEKELİ

Niçin Gezi Parkı'ndasınız?

Parka ilk defa dün, iş makinelerinin girdiği, ağaçların söküldüğü haberini duyduktan sonra geldim. Olan biteni anlayamıyor, eşin dostun aktardıkları dışında haber alamıyorduk. Neler olduğunu kendi gözlerimle görmek istedim ve Kadıköy'den geldim. Dün parkın her zamanki sakinleri dışında, benim gibi yirmi otuz kadar insan vardı. Her metrekaresi tüketim için parsellenmiş bir şehirde herkesin kullanımına açık, az sayıdaki kamusal alanı kaybetmek istemeyen insanları görmek bana umut verdi. Daha uzun süreli kalmak üzere Kadıköy'e geri döndüm. Sabah o bir avuç insana polisin gazla müdahale ettiğini, çadırların yakıldığını duyduk. Belediyenin koruması gereken bir alana, kamuya ait bir parka kim bilir hangi gündelik işlerini bir kenara bırakıp gelmiş insanlara bu şekilde müdahale edilmesi, artık bir sınıra gelmiş olduğumuz hissini uyandırdı. Bence insanların bu ülkedeki rant ve özgürlüklerin gaspına dayalı uygulamalara dayanma sabrı kalmadı. Beklemek, durmak, işine gücüne bakıp birileri bir şeyler yapsın demek artık anlamsızlaştı. Bana kalırsa şu anda insanlar bu yüzden parktalar. Ben de aynı sebepten buradayım.

Parktaki tek yayınevi siz misiniz?

Görebildiğim kadarıyla öyle. Ama buraya öncelikle altında oturduğumuz, kim bilir kaç yaşındaki ağaçların yanında olmaktan güç, direnç, mutluluk alan bir insan olarak geldim. Yayınevi üzerinden de ulaşabildiklerime, biz bir süre burada durmak istiyoruz, isterseniz siz de gelin, çok olursak kesmezler belki ağaçları, diye ses verdim.

Birkaç gün önce *Şehirdekiler için Sürdürülebilir Yaşam Rehberi* adlı kitabı yayımladınız.

Seneler önce İstanbul'un çalış-tüket çarkında duramaz hale gelip bir köye, içinde eski bir taş ev olan bir turunç bahçesine yerleşmiştim. Evi değil de ektiğim toprağı, altında uyudu-

Şimdi şehirdeyiz, dünyadaki insanların büyük kısmı şehirlerde yaşamak durumunda. Artık elimizi taşın altına sokup şehirleri dönüştürmek için çaba göstermemiz gerek.

ğum portakalları, ilk defa dört duvar arasındaki bir mekânı değil, yeryüzünün bir parçasını evim saymıştım. Bir gün arazinin hemen yanındaki, içinde yetmiş yaşındaki mandalina ağaçları olan bahçe, baba oğul kavgası yüzünden el değiştirdi. Babasının mirasından pay almak isteyen oğul ödeyemediği avukat masraflarına karşılık, araziyi avukata verdi. Avukat bahçeyi bir otobüs firmasına sattı. Ve sabahtan akşama, ağaçların tamamı gözümüzün önünde kesildi. Her bahar gelincikler fışkıran toprak betonla kaplandı, arazinin sınırlarına da sanki bir düşmandan korumak istercesine iki adam boyu direkler dikilip telle çevrildi. Bir alanı insanın tek başına koruması mümkün değil. O zaman bunu öğrendim. Ağaçlar kesilirken, "yapmayın" diyen iki kişiydik. Yaşam ve yaşamı var eden doğa onu savunmak için bir araya gelmemizi gerektirecek kadar tehdit altında artık. Doğa bir nesne, meta haline geldi. Kapitalist sistem, doğal kaynakların yok edilmesini büyüme, kalkınma olarak adlandırıyor. Ama bazı şirketler ve onların destek verdiği otoriter politikalar güçlenirken insanların daha eşitsiz, adaletsiz bir yaşama mahkûm edilmesi bana göre kalkınma değil. Bir şeyleri iyiye doğru değiştirebilmek için doğaya yaklaşmamız ve doğa ananın çocukları olduğumuzu hatırlamamız gerekiyor. Zedelenen bağları yeniden kurmamızı, doğal kaynaklar üzerinden yapılan politikalara aymamızı sağlayacak, yeni olanaklar için ilham kaynağı olabilecek kitaplar olsun, içlerindeki cümleler insanlara ulaşsın istedim. Sinek Sekiz Yayınevi böyle doğdu. Şimdi şehirdeyiz, dünyadaki insanların büyük kısmı şehirlerde yaşamak durumunda. Artık elimizi taşın altına sokup şehirleri dönüştürmek için çaba göstermemiz gerek.

Yayınevini kuralı kaç yıl oldu?

Dört yıl.

Dört yılda sekiz kitap...

Aslında iki senede sekiz kitap. Yayınevini kurduktan sonraki iki sene hazırlık süreciyle geçti. Kitapların çevirilerinin hepsi bittikten sonra baskı sürecine geçebildik. O sırada köyde olduğumuz için masraflarımız çok düşüktü. Orada ilk defa kendi besinimi yetiştirmeyi öğrenirken, yaptığım işe sabır göstermeyi, olgunlaşması için gerekli süreyi vermeyi, beklemeyi, özenmeyi de öğrendim. Ama her şey bitip de matbaa aşaması kapıya dayandığında, büyük şehre gelmeye mecbur kaldım. İstanbul'a döndüm. O sırada yayınevinin ne bir dağıtımcısı vardı ne de tanıdık bir matbaa. Yayımlamak istediğim ilk kitap, sürdü-

rülebilir yaşam kitapları adını verdiğimiz seriye temel olabilecek, ekolojiyle ilgili temel kavramları herkesin anlayabileceği bir dille anlatan *Ekoloji Cep Rehberi*'ydi. Bak, şurada gördüğün pankartın üzerinde yazan cümleler bu kitaptan. "Hiçbir şey sonsuz değildir, son sözü doğa söyler." Aslında tamamı dört cümleden oluşuyor: "Her şey birbiriyle bağlantılıdır. Her şey topraktan gelir toprağa döner. Hiçbir şey sonsuz değildir. Son sözü doğa söyler." Kitabın ilk sayfasında yazıyor. Yazar, *Ekotopya* eserinden hatırlayabileceğiniz Ernest Callenbach. *Ekoloji Cep Rehberi*'ni büyük özenle bastık ve sevdiğimiz kitapçılara gidip, "Bunu rafınıza koyar mısınız?" diye sorduk. Koydular da, özellikle Robinson Crusoe ve Pandora Kitabevi çalışanları çok destek oldu, kitabı sevdiler, ulaşsın istediler. Kitapları raflarda ön sıralara koydular, vitrinde sergilediler. Böylece ilk kitap, okuruna ulaşmaya başladı. O sırada ne bir depomuz ne de ofisimiz vardı. Beyoğlu'na yakın oturan arkadaşlarımız evlerine götürüyordu kitapları. Kitaplar satıldıkça yenilerini bırakıyorlardı.

Bugünlerde pek yapılmayan butik bir yayıncılık bu.

Bir şeyi inanarak, emek vererek yaptığınızda, yaptığınızın herkese bir iyilik verebileceğini fark ettiğinizde, sadece kendinizle, kendiniz için değil, tüm insanları ilgilendiren, birleştirebilen, çok daha geniş bir ağla ilgili olduğunun bilincine vardığınızda engeller ufalıyor. Naif bir şekilde, su yolunu bulur diyorsunuz. Taşıdığınız şeyin ağırlığı, sevdiğiniz zaman çekilir oluyor, her zaman da aynı ağırlıkta olmuyor zaten.

Naif bir şekilde, su yolunu bulur diyorsunuz. Taşıdığınız şeyin ağırlığı, sevdiğiniz zaman çekilir oluyor, her zaman da aynı ağırlıkta olmuyor zaten.

Ekibinizden söz edelim biraz, birbirinizi önceden tanıyor muydunuz?

Birbirini tanıyan, arkadaşlığı olan, ortaklıkları, umutları benzer olan bir grup genç insanız. Ben bir yayınevi kuracağım dedim, çeviri yapabilecek arkadaşlarım da yardım etti. Herkes bir ucundan tuttu. Kurumsal, sabit bir yapı yok hâlâ. Kimin zamanı uyuyorsa katkı sağlıyor, zaman yeni insanlarla yolumuzu buluşturuyor. Böyle ilerleyip gidiyoruz.

Çalışmalarınız dikkat çekici, özenli; kitapların hazırlık süreci nasıl oluyor?

Kitaplar vücut bulana kadarki süreçte yer alan herkes; çevirmenler, editör, redaktör, baskıyı yapan, sayfa tasarımını yapan, her biri emeğine özen gösteriyor. Koordinasyonu ben sağlıyorum, aceleye getirmiyorum. Bittiği zaman tüm bu emeklerin birleşimi olduğu için güzel oluyor.

Her şeyin büyüdüğü, yayınevlerinin, kita-

bevlerinin büyüdüğü bir dönemde bir tohum yeşertmek önemli. Gelecekle ilgili ne düşünüyorsun, işin büyümesinden endişe ediyor musun?

Aslında o tedirginliği ara ara yaşadım. Büyümesinden çok, altında ezilmekten, fazla ciddiye alıp ruhunu unutmaktan endişe ettim. Ama sonra aslında bu baskıyı kendi kendime yarattığımı görüp rahatladım. Ne kadar iş üretirsek o kadar oluyor, ne ekersek onu biçiyoruz, kaldırabileceğinden fazlasına elim gitmiyor. Biraz da her işte olduğu gibi insanın kendi egosunu eğitmesiyle ilgili bir meselesi var; bir yerde güç toplandığında, hiyerarşiler oluştuğunda o yapıları bozmak bana iyi geliyor, doğru geliyor. Böylece hep bir akış da oluyor, yaşam enerjisi doluyor, dönüşüyor, benim de endişelerim azalıyor. Dünyaya çalışmak için gelmiyoruz aslında. İş güvenliğinin olmadığı, insana ve emeğe kıymet verilmeyen bir ülkede, uzun süreler, zor şartlarda, canlılıktan uzakta, makine gibi, kötü hissederek çalışıp duruyoruz. Böyle olduğunda insan hasta olur, içinde öfke birikir, kızgın olur, tahammülü azalır. Bütün bunlar vücutları, ruhları kemirir. Bütün sebepleri, çözümleri uzayda aramaya da gerek yok. Biz ne yaparsak o oluyor. Ne yaparsak onun karşılığını alıyoruz. O yüzden iyi şeyler olmasını istiyorsak hayatta, biri gelsin bizi kurtarsın demekten vazgeçip, iyi nedir, önce onu bulmamız, sonra da çoğaltmamız lazım. Ben yayıncılık eğitimleri almış, yayınevlerinde uzun zaman çalışmış biri değilim. Sadece iyi bir okurum, hassas bir göze sahibim, titizim. Hayatla ilgili iyiler doğrular kafamda oturur gibi olduğunda, takip ettiğim, fark etmeden çok şey biriktirdiğim bir alanda üretmek istedim ve böyle bir yayınevi çıktı ortaya.

Yayınevini kurmadan önce neler yapıyordun?

Mimarlık ve grafik tasarım okudum. Bu alanlardaki işlerde çalıştım ama gücü, yalanı ve parayı yücelten düzeni gördükçe soğudum. Emek verdiğim şeyden nefret etmek bana çok kötü gelmeye başladı. Hasta oldum. İşi bıraktım. O ofislerde mutlu olabileceğime inanmıştım. İnsan gençken kanabiliyor. Görsel şeyler kolay kandırıyor insanı. Çizdiğiniz şeyin güzel olması insanlara da güzellik verecek zannediyorsunuz. Ama öyle bir şey olmuyor. İşi bıraktıktan sonra ne yapacağımı bilemedim ve düşünmeye karar verdim. Hayatımda ilk defa kendi adıma dışardan bakınca pek anlamı olmayan kararlar almaya başladım. Kendi hayatımın sorumluluğunu alabilecek yaşta ve beceride olduğuma karar verdim. Kendi yoluma gitmek istedim. Önce Türkiye'de, sanki dünyaya yeni gelmişim gibi dolaştım epey bir süre. Binalardan, ofislerden, dükkânlar arasından çıkıp bir şekilde toprağa, coğrafyaya yaklaştıkça, hava, toprak, tabiat, özgürlük, yeni ruhlar, hareketler tanımak, kendi kendime dolanmak çok iyi gelmeye başladı.

Bizimki gibi ülkelerde şehirler, insanlar, doğal kaynaklar iktidarlar ve şirketler tarafından çıkar, maliyet hesabı olarak görüldüğünden insanların artık kendi çözümlerini üretmeleri gerekiyor.

Ne tür kitaplar okursun?

En sevdiğim yazarlardan biri olan Ursula Le Guin der ki, "Bilinçli bir zihin, bilerek ve özenle bir bütünün parçası olmalıdır. Tıpkı bir kayanın bilinçsiz olarak bütünün bir parçası olması gibi." Başka bir sürü şey de der, doğanın bilgeliğinden beslenir çokça, mülksüzlüğü över, iktidar mekanizmalarını görünür kılar. Böyle damarların izini sürmeyi okur olarak bilirseniz teknik, teorik kitaplarına da ulaşabilirsiniz. Ben de bütün duyularımı açarak yeryüzünde dolandım, biraz daha uzun yolculuklar yaptım ve bu konularda bir şeyler yapmak, üretirken insan olarak tabiat üstündeki egemenlik halimiz üzerine düşünür olmak istedim.

***Şehirdekiler İçin Sürdürülebilir Yaşam Rehberi*'ne dönersek neler eklemek istersin?**

Dünya nüfusunun neredeyse yüzde 70'i bugün şehirlerde yaşıyor. Bizimki gibi ülkelerde şehirler, insanlar, doğal kaynaklar iktidarlar ve şirketler tarafından çıkar, maliyet hesabı olarak görüldüğünden insanların artık kendi çözümlerini üretmeleri, bunun kontrolünü devlete ya da şirketlere bırakmamaları gerekiyor. Şu anki ekonomik modeller insanları sürekli artan bir tüketime yönlendirirken, temek hak ve özgürlüklerimiz üzerinde de mutlak bir kontrol sağlamak istiyor. Fakat devletlere vekâleten yapılar olarak ihtiyacımız var. Devletler ya da şirketler doğal kaynaklarımızın ya da haklarımızın sahibi ya da kaynağı değil. Bu ülkede yaşayan insanlar, halklar olarak hep birlikte doğayı daha az tüketen, sürdürülebilir, eşitlikçi ve işbirliğine dayanan bir kültüre yönelebiliriz. Bu kitapta da gıda, su, enerji, atık ve toprağın iyileştirilmesi gibi yaşamsal gereksinimlerle ilgili toplumun her kesiminden insanın hayatına geçirebileceği öneriler yer alıyor. N

SEMRA TOPAL'IN EN ÇOK ETKİLENDİĞİ YAZAR

Ben etkilendiğim yazarlar konusunda belki de poligamım, bilmiyorum böyle söylenebilir mi. Evet belki. Hayatımda bununla ilgili bir yön değil de seyir var sanki... Evet biraz farklı ya da değil. Foucault benim gözümde edebiyatçıdır, ki o da Blanchot olmak ister. Etkisinde kaldığım yazarlar... evet, epey varlar, Marguerite Duras'dan Djuna Barnes'a, lanetli tayfadan klasik denenlere (klasiklere en berbat durumlarda tüm kalbimizle sarılırız). Fakat Thomas Bernhard'la ilgili başka bir şey var, çok uzun zamandır, kafa uyuşmasından da başka bir şey... Thomas Bernhard'ın tarzı eşsiz tabii ki... En iyi yazı, en dürüst ve en ödünsüz yerden çıkabiliyor, gerçek bu...

Fotoğraf **Vicdan Tanaçan Erginel**

FERNANDO PESSOA

OTOPSİKOGRAFYA

Şair bir foyacıdır.
O kadar ustadır ki foyasında.
Acı çekiyor foyası kurar.
Hakikaten duyduğu acıda bile.

Ve yazdıklarını okuyanların duyduğu,
Ne onun hakikaten duyduğu acı,
Ne de foyasını kurduğu,
Oysa eksikliğini duydukları.

Ve böylece çember rayında,
Kalp denen şu
Otomatik tren
Döner durur, ki eğlene akıl.

Çeviren **Oğuz Tecimen**

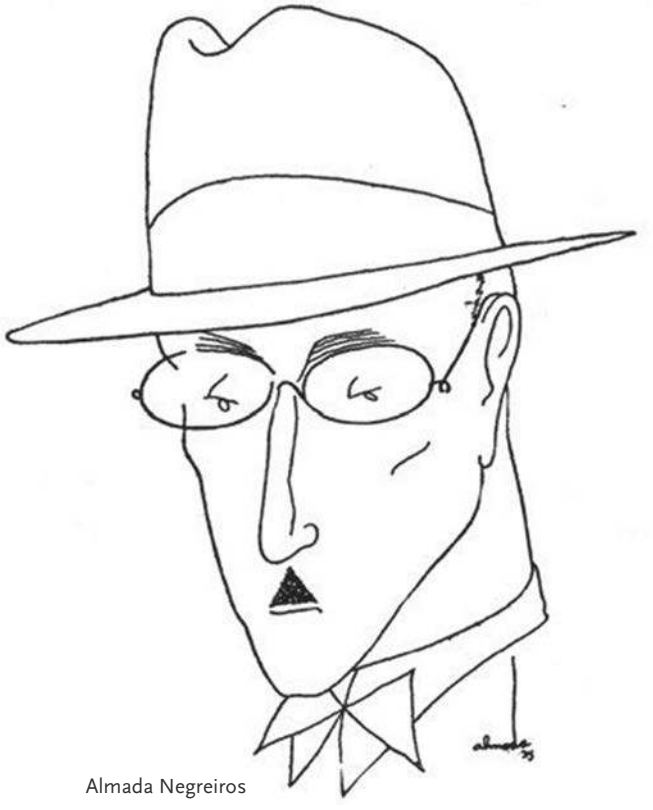
*Şiirin çevirisi, Portekizce aslı, İngilizce ve Fransızca çevirileriyle karşılaştırılarak yapıldı.

AUTOPSICOGRAFIA

O poeta é um fingidor.
Finge tão completamente
Que chega a fingir que é dor
A dor que deveras sente.

E os que lêem o que escreve,
Na dor lida sentem bem,
Não as duas que ele teve,
Mas só a que eles não têm.

E assim nas calhas de roda
Gira, a entreter a razão,
Esse comboio de corda
Que se chama coração.

Almada Negreiros

Kendi-Ruhunu-Yazan-Şiir

Oğuz Tecimen

Şiir acıyla başlar, acımadan şiir olmaz, şiir acının dile girmesidir, hakikatin koşuludur acı, şiir de acının açtığı bu hakikat alanını yazar.

♦ Uyak haritası:

(1a) um fingi<u>dor</u>: mış gibi yapılan.
(3a) é <u>dor</u>: (gerçekten hissedilen) acı.

(2b) completam<u>ente</u>: bütünüyle.
(4b) deveras s<u>ente</u>: hakikaten hissettiği.

(5c) que escr<u>eve</u>: yazdığı.
(7c) ele t<u>eve</u>: sahip olduğu.

(6d) sentem b<u>em</u>: kendi hissettiği.
(8d) não t<u>em</u>: sahip olmadığı.

(9e) calhas de r<u>oda</u>: çember ray.
(11e) comboio de c<u>orda</u>: tren vagonları.

(10f) r<u>azão</u>: akıl.
(12f) cor<u>ação</u>: kalp.

♦ "Acı"nın üç hali:
... fingidor
... é dor
a dor ...

… *fingi-dor*: Dile geldiğinde kaçınılmaz olarak temsil/rol içine giren acı; ... *é dor*: Şairin rolünü yaptığı acı; ... *a dor*: Gerçekten hissettiği henüz dile ve temsile gelmemiş acı.

"Fingidor" için sahtekâr, numaracı, rol kesici, taklitçi gibi karşılıklar da kullanılabilirdi. Portekizcedeki "fingi-dor"-"dor" ikilisi gibi, "Foy-acı" da "acı"yla benzer bir uyak yaptığından foyacı sözcüğünü tercih ettim. Ayrıca Fransızcada sahte anlamına gelen "faux" [fo] sözcüğünün "fo-y-acı"da (sahte acı) yaptığı sözcük oyunu da oldukça ilgi çekici. Foya (*foglia*), sözcüğü ise İtalyanca kökenli: 1. Yaprak 2. Elmasın yüzeyini parlak göstermek için kullanılan ince metal yaprak. Şair de yüzeyini parlak göstermek için maske (yaprak) takan biri olarak foyacı. Kılıktan kılığa giren biri olarak foyacı. Kendini terk edip başka varlıklara, hislere, âlemlere açılan kişi olarak foyacı.

Şiirin açılışında ilk söylenen, şairin acısı. Pessoa'nın başlangıçta acı vardı girizgâhı bize şunu söylüyor: Şiir acıyla başlar, acımadan şiir olmaz, şiir acının dile girmesidir, acı hakikatin koşuludur, şiir de acının açtığı bu hakikat alanını yazar. Öte yandan bu, alışık olmadığımız türden hakikat: Kökene gitmekten, şeylerin ilk ve saf haline dönmekten değil, kökenin yeniden kurulmasından, yapılmasından ve icat edilmesinden geçen hakikat. Yani şiirde hiçbir imge, anlam ve his yoktur ki şairin dil dolayımından geçmesin. Dünyanın kendinde şey olarak ifadesi, şeylerin doğasına nüfuz etmek imkânsızdır, yani saf şiir yoktur; dilin kanunu dolayımdır, metafordur, dilin kanunu şiirin kanunudur, tam da şiirin şeylerin doğasını verdiğine dair yaygın telakkinin aksinedir durum; şiir şeylere doğasını verir.

Sonrasında rol acı (*é dor*) ile gerçek acı (*a dor*) birbirini takip ediyor. Her ne kadar açılış, acının dil ve temsil içindeki haliyle başlasa da, acının görünüşüne ve özüne dair ontolojik muammayı da koruyor. Bu ayrım, şairin hakikati ayrımın öz cenahına koymasına yol açmıyor. Çünkü ilk gelen, görünüşü önceleyen öz, metafizik düşüncede bir şeyin hakikatinin menşei olarak görülür. Şair özün ontolojik ayrıcalığından yana değil. Hatta belki de daha çok, hakikatin görünüşten, suretten geçtiği bir tavırda yerleşir. Şair anlamın ve şeylerin özüne sureti inkâr etmeden yerleşir.

… *fingir que é dor*: Her acının içinde bir temsil, bir rol payı kaçınılmaz, ne yaparsan yap o acı, senin çektiğin acı olarak, senin onu

hissettiğin şiddette dile gelmiyor, ancak bir benzerini veriyorsun, ama tabii Pessoa burada basit bir hakikatsizlik sinizmi vaaz etmiyor, şunu diyor belki, duyguların ve hislerin saf ifadesi yok, hallenmenin saf ifadesi yok, meselenin kanunu bu, bütün hisler dolayıma giriyor, burada şöyle bir *aporia* veriyor: Acı, sözün dolayımından geçmeden acı olarak ifade edilemiyor, ama öte yandan dolayımdan geçince belki de artık acı olmaktan çıkıyor, dolayıma girmeyen şey varlık bulamıyor, varlığın dolayımına giren şey de kendine ait olan halini kaybediyor. Şairin kitabına koyarsak, hakikat şiirin suretinden geçince hakikat olmaktan çıkıyor, ama şiirin suretinden geçmeden de kendi hakikatini veremiyor.

♦ Hakikat ve şiir:

… *de-veras sente*: "Veras" (hakikat) sözcüğü "versa" (şiir) ve "avers" (ait olan) ile anagram oluşturuyor. Aynı kökene giden üç kelime: Hakikat, şiir, ait olan. Şiir şeylerin ait olduğu yeri gösteriyor, bir şeye öz-gü olanı yeniden icat ediyor, ona ait olanı/öz-gü olanı, yani hakikatini söylüyor, şeylerin hakikatini söylerken o hakikati bir kez daha yaratıyor, yerleştiriyor, yalana dönen hakikatleri yıkıyor, daimi bir yok ediş-var ediş mücadelesinden geçiyor.

Ayrıca "deveras"la kökensel ilişkili iki kelime daha: "ver" (görmek), "dever" (gör-ev). Türkçedeki gibi aynı kökten geliyor. Görevdeki "ev" ait olduğumuz yeri imliyor. Görüp evi bulmak, bize ait olanı bulmak. Ve hakikat görme işidir, hakikati görür kâhin, hakikat vizyondur, öteninin görüsüdür. Hakikat, şiir, ait olan, görmek, görev: *Deveras*; şiirin hakikate ait olan gör-evi; şiirin gör-evi hakikate ait olanı görmek; gör-eve ait olan hakikati şiirle görmek.

Ki ikinci dörtlükte şöyle diyecek Pessoa, şairin rolüne büründüğü şeyi hakiki/gerçek bize ait olan (*teve*) sanıyoruz, şair bize aracısız hissettiklerini aktarıyor diye düşünüyoruz, şiiri genelde duyguların dolayımsız ifadesi olarak düşünüyoruz, öyle okuyoruz, rahatlıyoruz, halbuki tam da zaten olmakta olduğumuz halin negatifini, yani hakikatsizliğimizi söylüyor ("deveras"taki "de-" olumsuzlama öneki hakikatin negatifine de çıkıyor). Şairin doğrudan vermiş gibi aldığımız hisleri genelde kendimize mal ederiz, bize ait olan sanarız, hemen özdeşlik kurarız, halbuki şairin hissine ortak olabilmişsek bu tam da bizde olmayanı, özlemini çektiğimizi söylediğine işaret eder, hakikat işçisi şair hakikatsizliğimizi, emekten yoksunluğumuzu açığa çıkarır; hakikate ergi, olmayana ergi, şiir budur.

♦ Akıl ve kalp:

razão-coração: Aynı şekilde son dörtlükte de kalbin aklın, aklın da kalbin dolayımından geçtiği söylüyor şair; ne akıl tek başına durabilir, ne de kalp; şiir bu müşterek dolayım kanununun yazılı olduğu alandır. Şiirin bütününde uyaklar yoluyla birbirinin dolayımından geçen sözcükler kalp-akıl birlikteliğinin icrasının yapıldığı şiirde son bakışta aşkı kendi içine kıvrılarak yaşıyor, zaten tam da bu yüzden oto-psiko-grafi, kendi-ruhunu-yazma, şair bütün bu dolayımların kendi içinden geçtiği halini veriyor. Akıl-kalp (*razão-coração*): Öyle kabul ettiğimiz bu zıtlığa bir kafiyeyle (şiirin biçim gücüyle) ahenk tutturuyor Pessoa, ki hakikat-suret diyalektiğinden sonra şiirin merkezindeki bir diğer mesele bu; akıl ve kalp anlam olarak zıt ama biçim olarak kafiyeli, yani temel uğraşı biçim olan şiirle, yani metaforla bir araya geldiklerinde bir ahenk ve birliktelik oluşturuyorlar, akıl-kalp karşıtlığında yalnızca şiirde ortaya çıkan bir diyalektik yakalamış oluyor; alışılagelenin aksine, akıl eğleniyor, kalp ise otomatik tren gibi mekanik bir hareketle dönüyor. Aklın rolünü oynayan kalp, kalbin rolünü oynayan akıl. Bize şiirin aklı kalp, kalbi akıl olarak çalıştırabilme kapasitesini gösteriyor Pessoa.

♦ Herkes ve hiçkimse:

Başka rollere bürünebilme ve tin değiştirme çoğalan adam Pessoa'nın edebiyatının en büyük özelliği. Yaşamı boyunca 80 farklı takma ad kullanıyor. Hep farklı isimlerle, farklı biçimlerde değişik dillerde yazmayı deniyor. Pessoa beninin dışına çıkmaya uğraşıyor bununla. Kişilikten daimi bir vazgeçişi gösteriyor. Ki şiir tam da kendi varoluşunun dışına çıkıp başkalığa açılmak değil mi? Pessoa'nın adı bu bakımdan çok manidar, Portekizcede karşılığı "biri/kimse". Pessoa yazarak adını gerçekleştirmeye uğraşıyor, kendine ait olanı, hakikatini; herhangi biri ve hiçkimse olma yolculuğuna çıkıyor. N

10 soruda Jean-Paul Sartre

1 Babasızlığı niçin şans olarak niteledi? On beş aylıkken kaybettiği babasını hiç hatırlamadığı için baba iktidarını deneyimlemek ve onu unutmaya çalışmak zorunda kalmamasını şans olarak değerlendirdiğini söylerdi.

2 Çocukluğunun geçtiği evler için ne dedi? Büyükbaba Schweitzer'in de, La Rochelle'deki üvey babanın evinde de yabancılık duyuyordu. *Sözcükler* otobiyografisinde, "Tek bir görev var yalnızca, hoşa gitmek. Her şey gösteri içindi. Ailemizde ne kadar bol gönüllü yüceliği vardı. Büyükbabam bana bakıyordu ve ben onun mutlu olmasını sağlıyordum," demişti. Bu yabancılaşma mülkiyet ve sahip olma duygusunu köreltirken, modernitenin yarattığı burjuva değerlere karşı tavrını da belirledi.

3 Bira kulpu Sartre'ı nasıl etkiledi? 1920'lerde Sartre Le Havre Lisesi'nde, Beauvoir da Marseilles'de öğretmenken sık sık Paris'te buluşurlardı. Sartre'ın öğretmen okulundan arkadaşı Raymond Aron bir gün onlara eşlik etti. Üçü bira içerken, Aron bira kulpunun özellikleri üzerinden fenomenolojiyi anlattı. Sartre etkilendi, fenomenoloji hakkında okumalara başladı. 1933'te fenomenolojinin kurucularından sayılan Edmund Husserl'in derslerini dinlemek için Berlin'e gitti. Bira kulpu *Bulantı*'ya da girdi.

4 Simone de Beauvoir ile ilişkisinin güçlü unsuru? Tek sözcükle, eşitlik temel ilkeydi. Sartre kendi felsefesiyle, Beauvoir ise feminizmle özdeşleşerek var oldu, kendi yaşamlarını kurdular. Düşüncelerini kendi hayatlarına, bireysel yaşamlarına çift olarak geçirme şekilleri etkileyiciydi. Burjuva kurumu olan evliliğe inanmadılar.

5 Nazilere esir düşmeden öncesi için ne dedi? "Savaştan önce kendimi basitçe bir birey olarak düşünürdüm, bireysel varoluşumla içinde yaşadığım toplum arasında hiçbir bağ görmüyordum. Ecole Normale'den mezun olduğumda, bu konuda bütüncül bir kuram bile geliştirmiştim. Ben yalnız adamdım, düşüncesinin bağımsızlığı yoluyla topluma karşı çıkan, ama topluma hiçbir borcu olmayan ve özgür olduğu için toplumun da ona hiçbir şey yapamayacağı birey." Savaş sonrası politik ilgilerinde dönüşüm yaşayan Sartre artık her türlü işgale karşı direnmenin ve özgürlüğün mücadelesini verecek olan bir kişiydi.

6 1964 Nobel Edebiyat Ödülü'nü niçin reddetti? Çalışmalarındaki zengin fikirler, özgürlük ruhu, gerçeğin sorgulanması ve çağı etkilemesi nedeniyle verilen ödülü, burjuva toplumunun yazarın geçmişte yaptığı hataları affederek, Nobel Ödülü'nü sunmasını korkunç bir tavır olarak niteleyerek reddetti. Sartre, Legion d'honneur gibi resmi payeleri de, "Yazar kendisinin bir kuruma dönüştürülmesini reddetmelidir," diyerek kabul etmedi.

7 Politik grup denemesi başarılı oldu mu? Savaştan sonraki yıllarda Sosyalizm ya da Barbarlık adlı bir grup kurdu. Simone de Beauvoir, Maurice Merleau-Ponty ve Ecole Normale Superieure'den öğrenciler de grup üyesiydi. Sartre, André Gide ve Andre Malraux'ya teklif götürse de çekimser kaldılar.

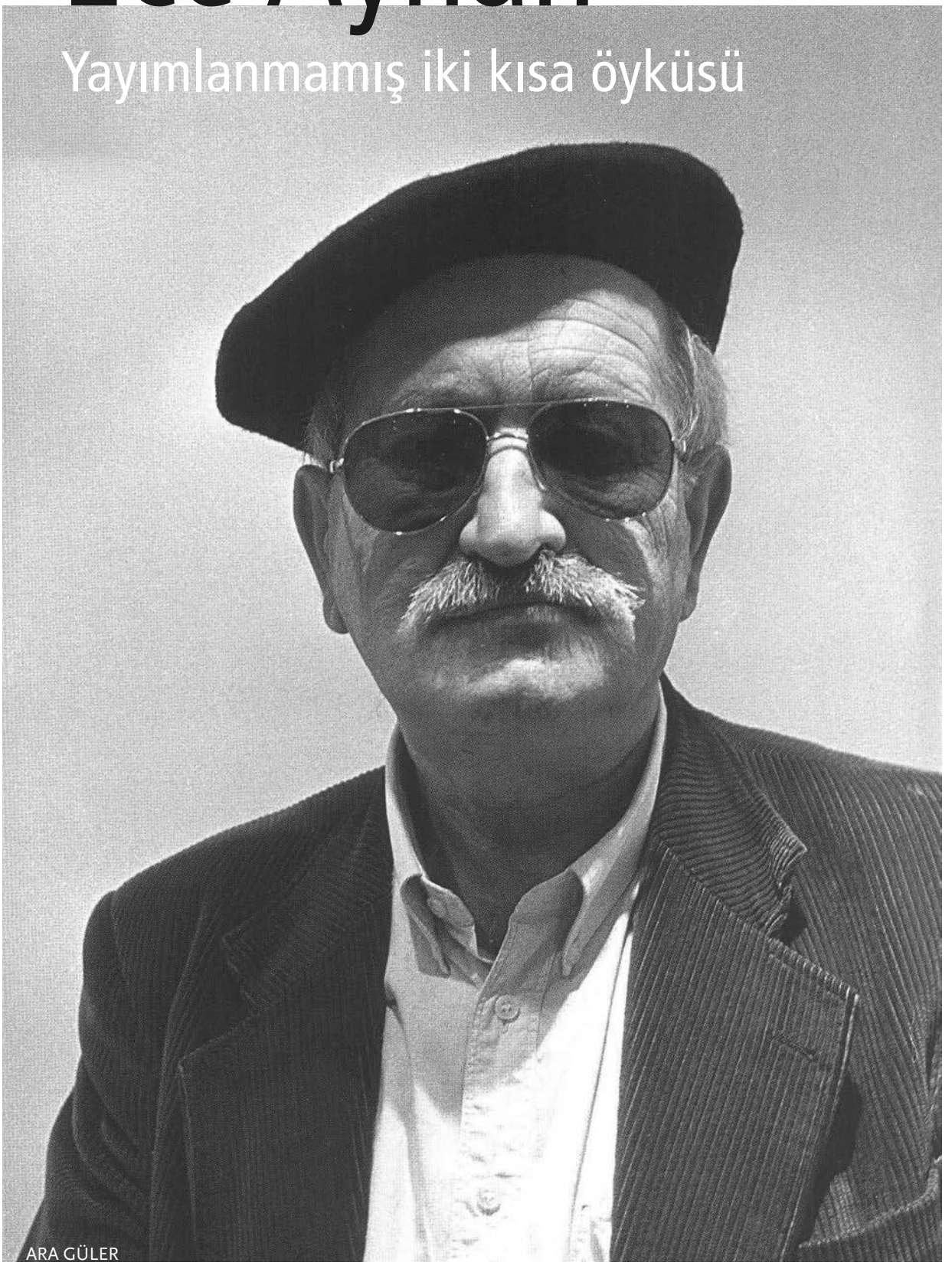
8 *Les Temps Modernes* nedir? Adını Charlie Chaplin'in ünlü filmi *Modern Zamanlar*'dan alan, aylık politika ve edebiyat dergisidir. 1945'te Gallimard tarafından yayımlanmaya başladı. İlk editöryel kurul toplantısında Raymond Aron, Simone de Beauvoir, Michel Leiris, Maurice Merleau-Ponty, Albert Ollivier, Jean Paulhan bulundu, başkan Sartre'dı.

9 1960'larda Sartre'ın işaret ettiği neydi? *Diyalektik Aklın Eleştirisi* (1960) adlı kitabında varoluşçulukla Marksizm arasında bir köprü kurmaya çalıştı. Bireysel sorumluluk ile toplumsal sorumluluk arasındaki bağı gösterdi. Tekil öznelerin tarihin doğrudan failleri olduğunu ileri sürdü. Yalnızca aydının değil, bireylerin de savaşla, sömürgecilikle, soykırımla yazılmış insanlık tarihinde sorumluluğunu kabul edip kendi tarihiyle yüzleşmesi gerektiğini vurguladı.

10 Onursal ödülleri reddeden Sartre Kudüs Üniversitesi'nin verdiği fahri doktorayı (1976) niçin kabul etti? Politik nedenlerle. Dost olduğu İsrail ile haklarını savunduğu Filistin arasında barışçıl ilişki kurabilmek için kabul ettiğini açıkladı.

Ece Ayhan

Yayımlanmamış iki kısa öyküsü

ARA GÜLER

Dışarsı ve İçersi

– Saalfelden alçağı gibi

Gece, duvarlarda saatler çalışır. Kapılardan biri açılır, dışarıdaki adamlardan biri içeriye girer.

"Ne diyebilirim ki" der İçerdeki Adam. Yani karşılık vermiş olur. Hiçbir zaman sorulmamış bir soru.

Dışardan Gelen Adam sigara kutusuna uzanır. Uzun parmaklarıyla sigaraları seçer. Canının sıkıldığını belli etmemek için azıcık başını yukarı kaldırır. Bir sandalyeye oturmuştur. Kibritini sol eliyle yakar. Bileğinde bir saat vardır. Üstündekileri giyip sokağa çıkmış olduğu sezilir, benzerleri gibi. İğretidirler ve gözleri nedense kamçıya hazırdır.

Dışardan Gelen Adam ve İçerdeki Adam her yerde bulunabilecek iki arkadaştırlar. Biri küçük harfli bir polonyalıdır. Ona hiç kimse aslını sormamıştır. Bundan ölümden kaçar gibi kaçıyor. Biri protestandır ama hiç kimsenin de bunu sorduğunu sanmıyorum. Bu kullandıkları dili ikisi de bozuk konuşuyorlar. İkisi de ve artık bunun önemi olamazdı.

İçerdeki Adam konuşmasında bir kitabın yapraklarını çevirir gibi davranmaktadır. Önce kelimelerle konuşma, bu çok can sıkıcıdır.

"Korkmuyorsun ya" derken sigaranın dumanları soğuk pencerelere doğru akar. Soluk mavi. Ben salt bu yüzden bir adamın acı çektiğini bilirim. Sonraları bu adamın deli olduğu ortaya çıktı. Belki öyleydi. Zaman ile çok kişi alay etmiştir ve bunlar en güzel kişilerdir. Birbirlerine ve olaylara ilgisiz görünebilirlerdi.

"Hayır" Korkmak ne demektir? Soğuktan büzülmüş ürkek iki kedi gibi gelebilirlerdi bunlar insana. Pancurlar sımsıkı kapalıdır ve az ışık vardır.

Bir oda düşünün. Avrupa'nın ortasında ikinci katta bir oda. Üniversite yıllarınızda perdelerinizi bulun. Burası yabancı bir ülkedir. Vizeli ve pasaportlusunuz. Şimdilik tehlikeli sayılmıyorsunuz. Büyük Gazete'lerin çıktığı ve geceleri duvarlara bedava tarafından Gazete biçiminde Gazete'lerin yapıştırıldığı bir büyük şehir. Bir takım görevliler ayakları üzerinde yürüyerek bu ikincilerin arkasındadırlar. Gizli ya da yer altı basımevlerini bulmaya çalışırlar. Bu zekâ okulunun mezunlarını bırakalım işlerine devam etsinler. Rejimlerin gölgeleridir bunlar. Köşebaşlarında.

Odalara gelince. Duvarlarda gençlerin gayet iyi tanıdığı ilk arkadaşlıklara raslanır. Bunlar hayal dünyalarıyla bir türlü uyuşamıyan bir yığın renkli kopyalardır. Ama kim inkâr edebilir duvarlar arasında doğduğumuzu.

Dışardaki adamlar bir İdealler Topluluğuna bağlıdırlar ve tüm bu çeşit adamların felsefesi gibi şu bedenlerini, yani asıl başlarının altındaki bedenlerini asla unutmamasını bilirler. Dışardan Gelen Adam'da olduğu gibi böylelerinin bileklerinde çok sevdikleri bir saatleri vardır.

Başlangıçta beraber olmak, sonra ayrılmak, olacak şey değildir ama pekâlâ yüzyılımızın örnekleri var.

İçerdeki Adam'ın ölüme yaklaşmış sesi devam eder. Boğuktur. İkisi için de yabancı bir dildir bu. Bir kızgınlık olsa olsa ne olabilir. Sözlükten bir kelime. Bir hafiflemiş kızgınlık düşünün. Bir alamana böyle gelen, bir Polonyalı için hiçtir. Küçültülmüş bir sövme kadar nazik anlamda bir şey yoktur. Böyle garip garip konuşurlar.

Bir sessizlik her zaman olur. Her iki adam da sokaktan bir adamın gürültüyle geçmesini içlerinden isterler. Beklerler. Bir adam geçti. Kafka yüzlü bir adam sokaktan geldi geçti. Adam geçmekte devam etti.

İçerdeki Adam "çıkacağım" der. Çıkacaktı. Sokakta ona dışarıdaki adamlar seslenecekti. Hiçbir şey demeden yakaları kalkık yürüyüp gidecekti. Ama saatleri dolmuş içerdeki adamlardan biri için böyle şeylerin ölüme çevrilişi pek kolay olabilir. Şimdiye kadar kimse kurtulamamıştır. Ne çıkar. Bir kişinin bile sağ kalması şanstır. Ismarlanmış bir ölüm.

Ismarlanmış bir ölüm.

"İnsan bundan sonrasına boş verebilir." N

ECE AYHAN'IN YAYIMLANMAMIŞ İKİ KISA ÖYKÜSÜ

Tunç Tayanç

"Ece Ayhan" dendiğinde akla ilk gelen elbette "şiirleri" ve "şair yönü" olmaktadır. Oysa Ahmet Soysal, 1992'de *Beyaz*'da yayımlanan bir söyleşisinde, Ece Ayhan'ın, "Daha önce düzyazı deneylerim de var. Hikâyeler," demesi üzerine sormuştur: "Birkaç hikâyeniz yayınlanmış galiba, bazı dergilerde?" Ece Ayhan'ın yanıtı kısadır: "Beş."[1]

Ece Ayhan'ın sözünü ettiği "beş hikâye"nin izini sürdüğümüzde, hepsi 1950'li yılların ikinci yarısında yayımlanmış öykülerden oluşan, sırasıyla, şöyle bir görünümle karşılaşırız:

"Doğmamış Olan Bir Adamın Hikâyesi", *Yenilik*, Mart 1956, sayı 39, ss. 309-311.[2]

"Acıların Dindirici Tanrısı", *Seçilmiş Hikâyeler* dergisi, Ekim-Kasım 1956, sayı 57-58, ss. 43-45.[3]

"Yaşama Sevinci", *Seçilmiş Hikâyeler* dergisi, Şubat 1957, sayı 61, ss. 56-62.

"Gül Ağacından", *Seçilmiş Hikâyeler* dergisi, Mart-Nisan 1957, sayı 62-63, ss. 43-47.

"İyi Bir Güneş", *Dost*, Ekim 1958, sayı 13, ss. 39-42, 52-53.

Ancak, Ece Ayhan'ın Beyoğlu Erkek Lisesi'nden sınıf –ve kadim– arkadaşı Aslan Ebiri'nin –ve eşi Göksel Ebiri'nin– günümüze ulaştırdıkları dosyada Ece Ayhan'ın iki kısa öyküsünün daha olduğu görülmüştür: "Büyük Şehre Giden Adam" ve "Dışarsı ve İçersi". Birinin altına E. Ayhan Çağlar, ötekinin altına da –pek alışılmadık biçimde– Ece Ayhan Çağlar yazılmış iki kısa öykü. Biri elyazısı, öteki ise daktiloda yazılmış. Bulunan bu iki kısa öyküyü –noktasına virgülüne dokunmadan– yayımlıyoruz ve, "Acaba başka kuytu köşelerde başka öyküleri de var mı?" diye sormadan edemiyoruz...

[1] Bkz. Ece Ayhan, "Güzel şeyler ancak bir kötülükten çıkar", *Aynalı Denemeler*, YKY, İstanbul, Nisan 1995, s. 58.

[2] *Şiirin Bir Altın Çağı*'nda (YKY, İstanbul, Nisan 1993, ss. 285-286) "1955, *Yenilik*" yazıyorsa da yanlıştır. Ece Ayhan, elimde bulunan taslağa göre, söz konusu öyküyü 1955'de yazmıştır; ama *Yenilik*'te 1956 yılında yayımlanmıştır.

[3] *Aynalı Denemeler*'de (YKY, İstanbul, Nisan 1995, ss. 77-80) "1955, *Seçilmiş Hikâyeler*" yazıyorsa da yanlıştır.

Büyük Şehre Giden Adam

Kasabaya güneşli bir günde iki tahta çantasıyla bir adam geldi ve handa bir oda kiraladı. Aynı gün oraya babasıyla beraber yeni gelmiş olan küçük bir oğlan çocuğu hemen onunla ahbap oldu. Çünkü adam kapısının önünde bir sürü boyayla tahta parçalarını boyuyordu. Çocuk renklere bayıldı. Kısa bir hayranlık ve sessizlikten sonra konuşma başladı ve ikisi de gurbet ellerinde olduklarını anladılar.

Çocuk: "Bunlar ne olacak" dedi.

Adam: "Ekmek parası, yavrum" dedi.

Çocuk biliyordu. "Babam da öyle der" dedi.

"Ne iş yapar senin baban?"

"Hiç. Büyük caddedeki yazıhaneye gider gelir."

"Hım. İyi bir iş."

"Öyledir. Babam her yerde iş bulur."

"Annen yok mu senin yavrum, annen?"

"Yok. Babam hiç bahsetmez ondan."

Adam sustu ve kırmızı boyaları kullanmaya devam etti.

Çocuk: "Boyalarınız ne güzel" dedi. "Ne zaman resim yapacaksınız?"

"Hiçbir zaman. Önce ekmek parası. Sonra belki."

Bütün tahtaların boyanması bitinceye kadar konuştular. Aynı şey diğer günlerde de devam etti. Adam hiç boş durmuyordu. Yaptıklarını da satıyordu. Çocuğun babasından izin çıkınca buna çocuk da katıldı. Çarşıdaki birçok dükkânlarda onun yaptığı tabelalar asılıydı. Dükkâncılar onunla kibar kibar konuşuyorlardı. "Oğlunuz galiba?" diye sorduklarında adam sadece gülümsüyordu. İşleri arasında bazen sayıklar gibi çocuğa hayallerinden söz açtığı oluyordu. Büyük şehirlerin hikâyelerini asla unutamadı. Çok şeyler görmüş bir adamdı.

"Bugün resim yapacağız" dediği gün çocuğun sevinci sonsuzdu. Erkenden ırmağın kenarına giderek işe başlamışlardı. O kırmızı boyalardan eser yoktu. Adamın çalışması da değişmişti. Başka bir adamdı bu. Büyük kartonun üstündeki boyalar gittikçe şekillendi ve köprü ortaya çıktı. Güzel bir gündü ama resimde hiç açık renk yoktu. Çocuk resme köprünün şehir tarafındaki başında bulunan çiçekli evin de girmesini istiyordu. Adam gülümsedi ve resim sona erdiğinde de gün batıyordu. Son tiren geçti. Ve böylece her pazar resim yapmaya çıktılar. Çocuğun babası da bu gezmelere katılmaya başladı. Yanlarına içki de almayı unutmuyorlardı. Öyle uykularına doymak bilmiyorlardı. Çocuk uzanıp tembel tirenlerin üzüm yüklü olarak denize doğru gidişlerine bakıyordu. Akşamları yine aynı yoldan dönerler ve tiren köprüsünden geçerlerdi. Açık kalpli insanlardı. Sarhoşluklarını gizlemezler ve körkütük sarhoş olurlardı.

Baba: "Bizim gibi olma oğul" derdi. Çocuk başını olur anlamına sallardı. Adam: "Sakın

yavrum" derdi. "Görüyorsun." Üçü de ne yaptıklarını ve nasıl yaşadıklarını pekâlâ biliyorlardı. Ve anlaşılmıyan bir dünyaları yoktu.

Bazı geceler de iki adam çıkar giderler ve ertesi sabah yorgun argın, gözleri şişmiş olarak dönerlerdi. Bu daha akşamdan traş olmalarından ve giyinmelerinden anlaşılırdı.

Günün sonunda herkes gibi sinema bahçesinde oturmaya çıkarlardı. Serin yaz göğünün altında yıldızlardan başka her şeyden söz açarlardı. Artık soğukça rüzgârlar esmeye başlayınca adam: "Güz geliyor" dedi. Güzel günler galiba geçiyordu. Bağların ve ırmağın kıyısına da pek az gidiyorlardı. Çocuk üzüldü. Bu kadar küçük yaşta duygulu olmak çok tehlikeliydi.

Yağmurlu bir gündü. Üst kattaki odalarında yalnız başına pencereden renklerini ve yapraklarını kaybeden ağaçları seyrediyordu. Kendisine karşıki pencereden işaret eden arkadaşlarına işaret verdi. Ama sokağa daha çok önem verdiği belliydi. Bir zaman sonra babası göründü. Odaya girince: "Gidiyor" dedi. "Bu akşam gidiyor, vapur da bulundu."

Çocuk: "Niçin gidiyor?" diye sordu. Babası yüzüne baktı. "Gidiyor işte" dedi; "sebebi yok." Çocuk büyük şehirleri düşündü.

Derme çatma bir istasyonda onu uğurlamaya gittiler. Yağmur yağıyordu. İlk defa bir çocuk yağmuru sevmedi. Ayakta duran çocuğun hüznü hemen belli oldu. Adam: "Güle güle " demiyecek misin bana?" diye sordu. Tiren kalkmak üzereydi. Adam cebinden bir fırça çıkararak ona verdi. "Ağlamasana, ağlamasana." Çocuk: "Güle güle" derken tiren uzaklaşıyordu. El salladılar.*

Sonra babası elini oğlunun omzuna koydu.

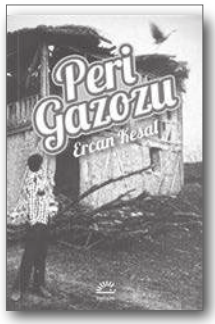
Adam büyük bir şehre gidiyordu. N

* Daktiloda yazılırken son iki satır üst üste geldiğinden buradaki iki cümle doğru okunmuş olmayabilir – T.T.

Sanat sadece hayatı taklit etmeye çalışır. Bu yüzden hayat sanatı her zaman yener.

***Peri Gazozu*'ndaki öyküler gerçek hayattan çıkıyor ama biz onları elbette öykü olarak okuyoruz. Sizin için de yazdıklarınız kurmaca metinler olmalı...**

Peri Gazozu'nda anlatılanların hepsi gerçek. Ben sadece yaşadıklarımı ve şahit olduklarımı aralarındaki ortak metaforların altını çizerek göstermeye çalıştım. Yanı başımızdan geçip giden hayatların içinde saklı duran insanlık hallerini anlatmak istedim. Basit, yalın ve sahici. Eğip bükmeden. Bu yüzden kurgulamak yerine, benim fark ettiğim, gözüme ve zihnime (kamerama!) takılan şeyleri okura da seyrettirme yolunu seçtim. Okur ile yazarı arasında ister istemez oluşan mesafeyi kaldırarak, onu yazdıklarımla baş başa bırakabildim.

Gerçek hayatın hikâyeleri doğal halleriyle birer öykü olabilir mi?

Tabii ki. Zaten doğrusu da budur. Sanat sadece hayatı taklit etmeye çalışır. Bu yüzden hayat sanatı her zaman yener. Mesele, gerçeği en az bozarak göstermektir.

Yazmayı bıraktınız. Herhalde sürdüreceksiniz...

Düzenli yazı yazma zorunluluğu insanı zorlayan, ama bir yandan da "terbiye" eden bir şey. Her hafta, zahmetli ve tüm bir haftaya yayılan tempo, bir süre sonra diğer işlerinizin önüne geçmeye başlayabiliyor. Senaryo ve film çalışmaları için ara verdim diyebilirim. Eylül ayından itibaren yeniden başlayacağım ama.

***Uzak* filmiyle başlayan sinema serüveniniz birçok filmde oyuncu ve senarist olarak devam etti. Sırada yeni bir film var mı?**

Bu sene çok sevdiğim ve coşkuyla çalıştığım üç uzun metrajlıda oynadım. M. Fazıl Coşkun'un *Yozgat Blues*, Onur Ünlü'nün *Sen Aydınlatırsın Geceyi* ve Tayfun Pirselimoğlu'nun *Ben O Değilim* filmleri. Hepsi de iddialı ve güçlü filmler. Senaryosu güçlü ve güvendiğim yönetmenlerin projeleri önüme geldiğinde iştahım kabarıyor doğrusu. Çalıştığım setler aynı zamanda bir atölye gibidir benim için. Çok şey öğreniyorum oralardan…

Başucu yazarlarınız, yönetmenleriniz var mı?

Dönüp dönüp okuduğum yazarların başında Çehov gelir. M. Bulgakov, W. Faulkner, Dostoyevski de aynı şekilde... Bizden ise Sabahattin Ali, Kemal Tahir, Sait Faik Abasıyanık, Refik Halit Karay. Yenilerden Ayfer Tunç, Murat Uyurkulak, Hasan Ali Toptaş, İhsan Oktay Anar, Ahmet Büke, Yavuz Ekinci, Cemil Kavukçu, Murat Menteş, Emrah Serbes. Çok sevdiğim ama adını unuttuklarım affetsinler… Yönetmenler çok fazla ama galiba Kieslowski, Bergman ve Tarkovski en önde geliyor. N

Lu Hsun

Bir Delinin Güncesi

Burada adlarını vermem gerekmez, okulda iyi arkadaşım olan iki kardeş vardı, ama yıllardır birbirimizi görmemiş, birbirimizden kopmuştuk. Bir süre önce bu iki kardeşten birinin ciddi bir hastalığa yakalandığını duymuştum, o yüzden memleketime dönerken yol üstünde onlara bir uğrayayım dedim. Ne ki, yalnızca birini görebildim; anlattığına göre, hastalanan kardeşiydi.

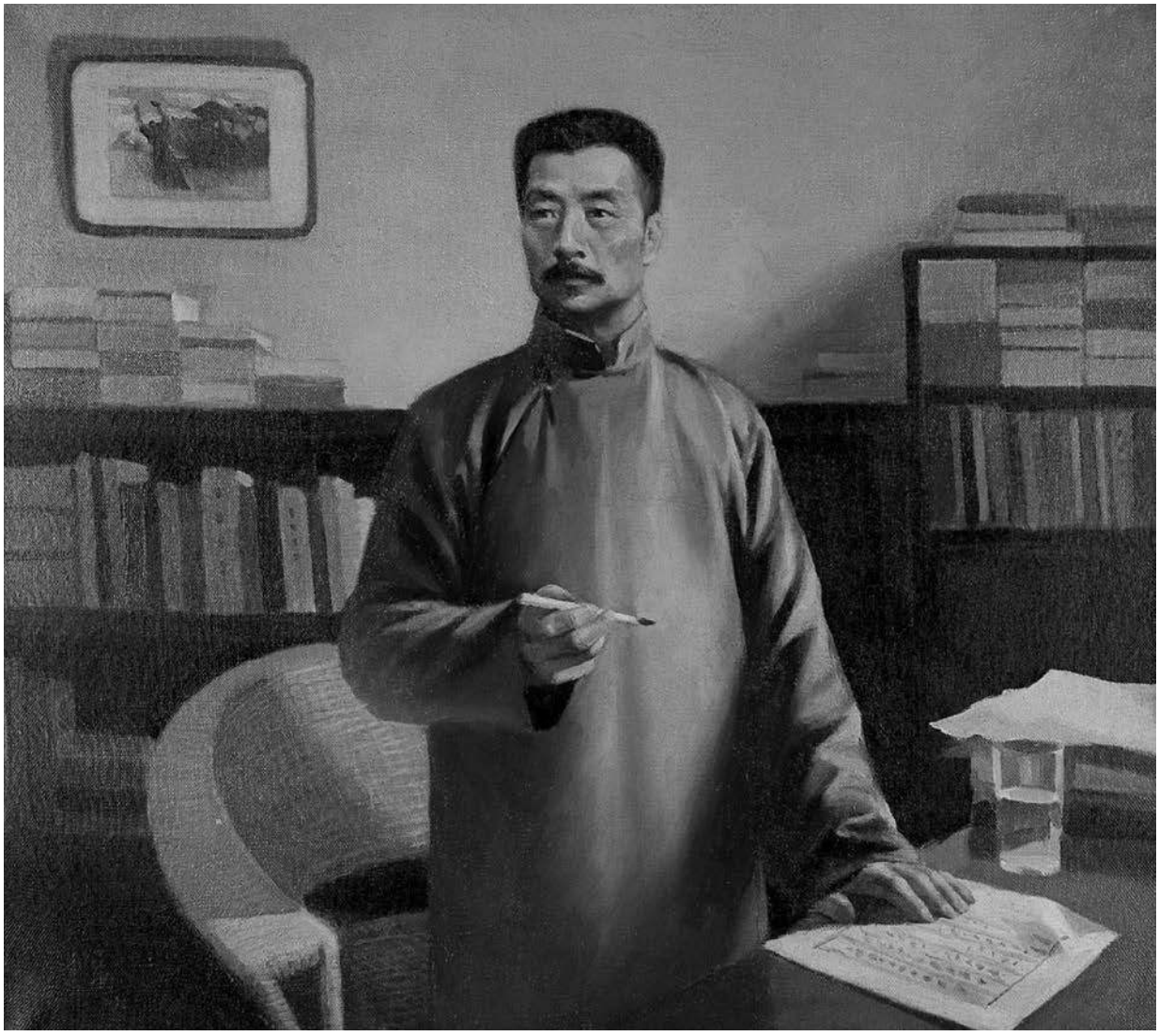
"Onca yoldan bizi görmeye geldiğin için sağ ol," dedi, "ama kardeşim bir süre önce iyileşti ve resmi bir görevle başka bir yere gitti." Sonra da gülerek, kardeşinin iki cilt tutan güncesini verdi bana; dediğine bakılırsa, güncesinden kardeşinin nasıl bir hastalık geçirdiği anlaşılabilirdi, bir dosta göstermenin hiçbir sakıncası yoktu. Günceyi yanıma alıp götürdüm ve baştan sona okuduğumda anladım ki, adamcağız bir tür öldürülme saplantısına kapılmıştı. Yazdıkları karman çorman ve abuk sabuktu, çılgınca şeyler söylüyordu; dahası hiçbir tarih düşmemişti, bir oturuşta yazmadığı ancak mürekkebin renginden ve yazıdaki farklılıklardan anlaşılıyordu. Yine de bazı bölümler birbirinden tümüyle kopuk değildi; onun için, bir tıp araştırmasına konu olabilir diye, oturdum bir bölümün kopyasını çıkardım. Tek bir sözcüğünü bile değiştirmeden sözü edilen insanların hepsi de kimsenin tanımadığı taşralılar olmasına karşın adları değiştirdim, o kadar. Güncenin başlığına gelince, onu iyileştikten sonra kendisi seçmişti, ben de hiç dokunmadım.

Bu gece Ay pırıl pırıl.

Otuz yıldan fazla bir zamandır Ay'ı görmemiştim, o yüzden bugün görünce bir keyiflendim, sorma gitsin. Son otuz şu kadar yıldır karanlıkta kalmış olduğumu fark etmeye başlıyorum, ama şimdi çok dikkatli olmalıyım. Çao'ların köpeği neden dönüp dönüp bakar ki bana?

Korkum boşuna değil.

Bu gece Ay yok; biliyorum, hayra alamet değil. Bu sabah sakına sakına dışarı çıktığımda, Bay Çao'nun gözlerinde tuhaf bir bakış yakaladım, sanki benden korkuyordu da beni öldürmek istiyordu. Yedi sekiz kişi daha vardı orada, kafa kafaya vermiş, beni konuşuyorlardı. Onları görmemden ürkmüş gibiydiler. Gelen geçen herkes öyleydi. Hele içlerinde biri vardı ki en berbatıydı, gülümserken dişlerini gösteriyordu; işte o zaman hazırlıklarının tamamlandığını anladım ve tepeden tırnağa ürperdim.

Yine de korkmadan yoluma devam ettim. Az ileride çocuklar da toplanmış beni konuşuyorlardı, onların gözlerindeki bakışlar da Bay Çao'nun bakışından farksızdı, yüzleri de mumya gibiydi. Böyle davranmaları için onlara ne yapmış olabilirdim ki. "Söyleyin!" diye bağırmaktan alıkoyamadım kendimi. Çil yavrusu gibi dağıldılar.

Merak ediyorum, Bay Çao'yla ne sorunum olabilir, yalnız o mu, gelip geçen o insanlarla ne sorunum olabilir? Yirmi yıl kadar önce Bay Ku Çiu'nun hesap defterlerindeki cambazlıkları açığa çıkarmıştım da Bay Ku çok kızmıştı, başka bir şey gelmiyor aklıma. Gerçi Bay Çao onu tanımaz, ama bu olayı duymuş ve Bay Ku'nun intikamını almaya karar vermiş olmalı; demek o yüzden yoldan gelip geçenlerle bana karşı kumpas kuruyor. Peki ya çocuklara ne demeli? O zaman daha doğmamışlardı bile, bugün neden benden çok korkuyorlarmış gibi, beni öldürmek istiyorlarmış gibi öyle tuhaf tuhaf baktılar ki bana? İşte bu, gerçekten korkutuyor beni, o kadar afallatıyor, o kadar altüst ediyor.

Biliyorum. Bunu annelerinden babalarından öğrenmiş olmalılar.

Gece uyku tutmuyor. Olup biteni anlamak için her şeyi inceden inceye düşünüp taşınmak gerekiyor.

Bu insanlardan kimisi yargıcın buyruğuyla boyunlarına boyunduruk takılıp sokaklar-

GEZİ PARKI DİRENİŞİ'NE ÖNCÜLÜK EDEN
'90 KUŞAĞI'NA ADANMIŞ BİR ÇEVİRİ

Lu Hsun, ilk kez 1970'li yıllarda okuduğum bir yazar. İlkin, Haykırış adlı öykü kitabını okumuştum; ardından da, Ah Q'nun Gerçek Öyküsü'nü. Son zamanlarda, Gezi Parkı Direnişi sırasında, genç kuşağın onurlu başkaldırısını ve ülkeyi yönetenlerin bu direniş karşısındaki umarsızlıktan kaynaklanan acımasız tutumunu izlerken, Lu Hsun'un Haykırış adlı kitabındaki "Bir Delinin Güncesi" öyküsü düştü aklıma. Yeniden okumakla kalmadım, oturup çevirdim.

Kimin için mi? Gezi Parkı Direnişi'ni var eden '90 Kuşağı için, özel olarak da o direniş sırasında yolları evime düşen gözüpek iki genç kız için... 1881'de dünyaya gelen, 1936'da 55 yaşında Şanghay'da bu dünyadan göçen Lu Hsun, 1994'te Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Kenzaburo Oe'nin gözünde, "Asya'nın 20. yüzyılda çıkardığı en büyük yazar." Pek çoklarınca modern Çin edebiyatının büyük ustası sayılıyor. Japonya'da başladığı tıp öğrenimini yarım bırakıp yazarlığı seçmiş. Çin'deki ilerici hareketlerin ön saflarında yer almış.

1921'de yayımladığı Ah Q'nun Gerçek Öyküsü'nde olduğu gibi "Bir Deli Güncesi"nde de feodalizme dayalı geleneksel Çin kültürünü "insan yiyen", gençleri "kemiren" bir toplum düzeninin temelini oluşturmakla eleştirir Lu Hsun. Bu öykünün adını, *Ölü Canlar* adlı yapıtını Çinceye çevirdiği Gogol'ün "Bir Delinin Güncesi" öyküsünden alması da bir rastlantı olmasa gerek.

"Bir Delinin Güncesi"ndeki "yamyamlar", gençleri salt geleneklere bağımlı kılmak, "itaat ve riayet eden, razı olan" bir genç kuşak oluşturmak isteyen yeni-kapitalistlerin kendinden başkasına özgürlük tanımayan, hoşgörüsüz, uzlaşmaz, baskıcı yaklaşımı için de bir metafor değil mi?

Lu Hsun, "İnsan eti yemekle geçen dört bin yıllık bir tarihten sonra gerçek insanlarla karşılaşabilmeyi nasıl umut edebilirim?" diye soruyor ve, "Belki de hâlâ insan eti yememiş çocuklar vardır, kimbilir... Çocukları kurtarın..." diye sonlandırıyordu öyküsünü.

"Hâlâ insan eti yememiş çocuklar" öncülük etti Gezi Parkı Direnişi'ne. Onlar kendi kendilerini kurtarmaya karar verdiler...

C.Ü.

da gezdirilmiş, kimileri eşraftan birinin tokadını yemiş, kimilerinin karılarını icra memurları alıp götürmüş, kimilerinin anası babası tefeciler yüzünden canına kıymıştı; ama bütün bunlar başlarına gelirken hiç dünkü kadar ürkmüş, deliye dönmüş görünmemişlerdi.

En korkuncu da dün sokakta oğlunu pataklarken, "Seni piç kurusu! Isırıp etlerini koparmadan sinirim yatışmayacak!" diye ciyaklayan kadındı. Ama gözlerini bana dikmişti. İşte o zaman, ne yapayım, yüreğim yerinden oynadı; bütün o solgun yüzlü, uzun dişli insanlar da deliler gibi gülmeye başladı. İhtiyar Çen koşup geldi, ısrar kıyamet seni eve götüreceğim diye tutturdu.

Eve geldiğimizde, evdekilerin hepsi de beni tanımıyormuş gibi yaptı; gözlerinde ötekilerin gözlerindeki bakışı okudum. Ben çalışma odasına girer girmez, bir tavuğu ya da ördeği kümese tıkarcasına, kapıyı üstüme kilitlediler. Beynimden vurulmuşa döndüm.

Birkaç gün önce, Yavrukurt köyündeki kiracılarımızdan biri ekinlerle ilgili konuşmaya geldiğinde, ağabeyime köyde kötülüğüyle nam salmış bir adamın köylüler tarafından öldüresiye dövüldüğünü anlattı. Sonra da birkaçı adamın yüreğini söküp çıkarmış, cesaretlerini artırır diye tavada kızartıp yemiş. Ben araya girip lafını kesince, bizim kiracıyla ağabeyim dönüp gözlerini bana diktiler. Gözlerinde sokaktan gelip geçenlerin gözlerindeki bakışın aynısı olduğunu ancak bugün fark ettim.

Şimdi düşünürken bile tüylerim diken diken oluyor.

İnsan yediklerine göre beni de yiyebilirler, kim engel olabilir ki.

Şimdi anlıyorum; o kadının, "Isırıp etlerini koparmadan sinirim yatışmayacak!" demesi, o solgun yüzlü, uzun dişli insanların kahkahaları, kiracının geçen gün anlattığı hikâye, besbelli, gizli birer işaret. Sözlerindeki zehrin, kahkahalarındaki hançerlerin farkındayım artık. Bembeyaz ve pırıl pırıl dişleri insan yemek için bilenmiş.

Bana öyle geliyor ki, kötü bir adam olmamama karşın Bay Ku'nun hesap defterlerindeki düzmecilikleri açığa çıkardım çıkaralı kuşku altındayım. Sanki hiç kestiremeyeceğim birtakım sırları var ve birine kızmayagörsünler o saat kötü damgası vuruyorlar ona. Hiç unutmam, ağabeyim bana kompozisyon yazmayı öğretirken, çok iyi biri için bile olumsuz şeyler yazdığımda o satırları onaylardı; kötülük yapanları haklı çıkarmaya kalktığımda da, "Aferin sana, çok özgün bir yaklaşım," derdi. Onların gizli düşüncelerini nasıl kestirebilirim ki, hele iş insan yemeye vardığında?

İnsanın bir şeyi anlaması için enine boyuna incelemesi gerekir. Yanılmıyorsam, insanlar eski çağlarda insan eti yermiş, ama bu konuda kafam biraz karışık. Araştırmaya çalıştım, ama benim tarih kitabımın sıradüzeni yok, her sayfanın tepesinde "Erdem ve Ahlak" yazıyor. Artık geceleri ne yapsam uyuyamadığımdan, kitabı sabaha kadar soluk almadan okudum ve sonunda satırlar arasında bazı sözcükler görmeye başladım. Kitap baştan sona şu iki sözcükle doluydu: "İnsanları yiyin."

Kitaptaki bütün o sözcükler, bizim kiracının söylediği bütün o sözler, gizemli bir gülümseyişle tuhaf tuhaf bana bakıyor.

Ben de bir insanım ve beni yemek istiyorlar!

Sabahleyin bir süre sessizce oturdum. Sonra İhtiyar Çen öğle yemeğimi getirdi: bir çanak sebze, bir çanak balık buğulama. Balığın gözleri bembeyazdı, acımasızca bakıyordu, ağzı insan yemek isteyen o insanların ağızları gibi ardına kadar açılmıştı. Birkaç lokma aldıktan sonra kaygan parçaların balık mı, yoksa insan eti mi olduğunu ayırt edemez oldum ve hepsini kustum.

"İhtiyar Çen," dedim, "ağabeyime söyle, çok bunaldım, avluya çıkıp biraz dolaşmak istiyorum." İhtiyar Çen bir şey demeden odadan çıktı, çok geçmeden geri geldi ve avlunun kapısını açtı.

Bana nasıl davranacaklarını görmek için öyle duruyordum, gitmeme asla izin vermeyeceklerinden emindim. Yanılmamışım! Ağabeyim, yaşlı bir adamla birlikte, ağır ağır dışarı çıktı. Gözlerindeki canice parıltıyı göreceğimden korktuğu için başını öne eğmişti, gözlüğünün kıyısından beni gözlüyordu.

"Bugün seni çok iyi gördüm," dedi.

"İyiyim, evet," dedim.

"Bugün seni muayene etmesi için Bay Ho'yu buraya davet ettim," dedi ağabeyim.

"Tamam," demekle yetindim. Oysa bu yaşlı adamın tebdil gezen bir cellat olduğunu bal gibi anlamıştım! Nabzımı ölçme bahanesiyle yeterince besili olup olmadığıma bakacak, böylece etimden kendi payını almaya hak kazanacaktı. Yine de korkmadım. Ben insan yemem, ama onlardan daha cesurum. Bakalım ne yapacak diye iki yumruğumu uzattım. Yaşlı adam oturdu, gözlerini kapadı, bir süre el yordamıyla beni yokladı, sonra bir süre hiç kımıldamadı; en sonunda gözlerini açıp kurnazca bir bakışla, "Hayal gücünün başını alıp gitmesine izin verme. Birkaç gün kendini yorma, istirahat et, bir şeyin kalmaz," dedi.

Hayal gücünün başını alıp gitmesine izin verme! Birkaç gün kendini yorma, istirahat

et! Yağma yok, tabii o zaman iyice semireceğim, onlar da daha çok et yemiş olacak. Ben de bunu yutacağım, beni iyileştireceklerine inanacağım sanki! İnsan eti yemek isteyen, ama işi ağırdan alarak, sinsice davranarak bunu belli etmemeye çalışan bütün bu adamlar beni gülmekten öldürecek. O kadar eğleniyordum ki, kahkayı basıverdim. Bu kahkahada cesaret ve metanet olduğunun farkındaydım. Yaşlı adam da, ağabeyim de cesaret ve metanetim karşısında dehşete kapılarak sapsarı kesildiler.

Gel gör ki, sırf cesur olduğum için daha çok yemek istiyorlar beni, cesaretimden pay almak için. Yaşlı adam avlunun kapısından çıkarken ağabeyime döndü, alçak sesle, "Hemen yenmeli!" dedi. Ağabeyim de başıyla onayladı. Demek sen de işin içindesin! Bu korkunç keşif aklımı başımdan alsa da beklemiyor değildim: Beni yemek isteyenlerin suç ortaklarından biri de ağabeyimdi!

Ağabeyim bir insanyiyen!

Ben insan eti yiyen birinin kardeşiyim!

İnsanlar beni yiyecek, ama ben yine de insan eti yiyen birinin kardeşiyim!

Şu birkaç gündür, olup biteni düşünüyorum: Diyelim, o yaşlı adam tebdil gezen bir cellat değildi de gerçek bir hekimdi; ne fark eder ki, yine de insan eti yiyor olabilir. Atalarından Li Şih-çen'in yazdığı otlar kitabında, insan etinin kızartılıp yenebileceği açıkça belirtiliyor; hadi şimdi de insan eti yemediğini söylesin bakalım!

Ne ki, ağabeyimi aklamak da olanaksız. Eskiden bana ders verirken kendi ağzıyla demişti: "İnsanlar yemek için oğullarını değiştokuş ediyorlar."[1] Bir keresinde de kötü bir adamdan söz ederken, öldürülmeyi hak etmekle kalmadığını, aynı zamanda "etinin yenmesi ve derisinin üstünde uyunması gerektiğini"[2] söylemişti. O zaman çok gençtim, yüreğim küt küt atmıştı. Sonra, geçen gün, Yavrukurt köyünden gelen kiracımız bir adamın yüreğini ve karaciğerini yediklerini anlatırken hiç şaşırmamış ve başıyla sürekli onaylamıştı. Anlayışının hiç değişmediği açık. "Yemek için oğulları değiştokuş etmek" mümkün olduğuna göre, her şey değiştokuş edilebilir, herkes yenebilir. Eskiden bana anlattıklarını öylesine dinler, hiçbir lafına takılmazdım; ama bana ders anlatırken dudaklarının kenarlarına insan eti yağları yıvışmış olduğunu, kafasını insan yemeye taktığını kestirebiliyorum artık.

Kapkaranlık. Gündüz mü, gece mi, bilmiyorum. Çao'ların köpeği yine havlamaya başladı.

Bir aslanın yabanıllığı, bir tavşanın ürkekliği, bir tilkinin kurnazlığı…

Yöntemlerini biliyorum; başlarına geleceklerden korktukları için hiç kimseyi açıktan açığa öldürmek istemiyorlar. O yüzden, kafa kafaya vermiş ve beni kendimi öldürmeye zorlamak için tuzaklar kurmuşlar. Birkaç gün önce sokakta rastladığım kadınların ve erkeklerin tavırları, ağabeyimin son birkaç günkü davranışları bile her şeyi apaçık göstermiyor mu? Kemerini çıkarıp kendini tavana assan düğün bayram ederler; çünkü hem cinayetle suçlanmamış hem de muratlarına ermiş olurlar. Ve elbette keyiften kahkahayı basarlar. Bir insan korkudan ya da can kaygısından bir deri bir kemik kalsa bile onu yemekten vazgeçmezler.

Yalnızca leş yer bunlar! Bir yerde okumuştum, "sırtlan" denilen kötü bakışlı iğrenç bir hayvan var, o da yalnızca leş yiyor. En kalın kemikleri bile unufak edip yutuyor. Düşünmesi bile insanın yüreğine korku saçıyor. Sırtlanlar kurtlarla akraba, kurtlar da köpekgillerden geliyor. Geçenlerde Çao'ların köpeği birkaç kez dönüp baktı bana; besbelli o da bu

tuzağın içinde, onların suç ortağı olmuş çıkmış. Yaşlı adam başını önüne eğmişti, ama beni aldatacağını sanıyorsa yanılıyor!

İçlerinde en acıklı durumda olan da ağabeyim. O da bir insan olduğuna göre, neden hiç korkmuyor, neden ötekilerle birlikte beni yemek için dolap çeviriyor? Tarihte o kadar çok örneği var diye insan yemek suç sayılmayacak mı yani? Yoksa bir şeyi yanlış olduğunu bile bile yapacak kadar taşlaştı mı yüreği?

Lanetlediğim, vazgeçirmeye çalıştığım ilk insanyiyen o olacak.

"Gel gör ki, sırf cesur olduğum için daha çok yemek istiyorlar beni, cesaretimden pay almak için. Yaşlı adam avlunun kapısından çıkarken ağabeyime döndü, alçak sesle, 'Hemen yenmeli!' dedi. "

Aslında belki de geç kaldım, onun aklını çelmeye çok önce başlamalıydım…

Birden içeri biri girdi. Yirmisinde var yoktu, yüzünü açık seçik göremiyordum. Pişmiş kelle gibi sırıtıyordu, bana selam verirken yüzünde sahte bir gülümseyiş sezdim. Bunun üzerine, "İnsanları yemek doğru mu?" diye sordum.

Gülümseyişini bozmadan, "Kıtlık falan yoksa neden insanları yesinler ki?" diye yanıtladı.

O saat anladım: O da onlardan biriydi. Yine de cesaretimi toplayıp sorumu yineledim:

"İnsanları yemek doğru mu?"

"Neden böyle bir soru soruyorsunuz ki? Gerçekten çok şakacısınız… Hava da bugün ne kadar güzel, değil mi?"

"Evet, çok güzel, üstelik Ay pırıl pırıl. Ama sorarım size: İnsanları yemek doğru mu?"

Tedirgin olmuştu, "Hayır…" diye mırıldandı.

"Demek hayır! Öyleyse neden hâlâ insanları yiyorlar?"

"Siz neden söz ediyorsunuz?"

"Neden mi söz ediyorum? Bugünlerde Yavrukurt köyünde insan yiyorlar, bütün kitaplarda yazıyor, kırmızı mürekkebi kurumamış daha."

Yüzü allak bullak oldu, beti benzi kireç kesildi. "Olabilir," dedi gözlerini benden ayırmadan. "Eskiden beri hep böyle olmuştur…"

"Eskiden beri hep böyle oldu diye doğru mu yani?"

"Sizinle böyle bir konuyu tartışmak istemiyorum. Hem siz de böyle şeyler konuşmamalısınız. Doğru değil!"

Birden yerimden sıçrayıp gözlerimi ardına kadar açtım, ama adamın yerinde yeller esiyordu. Kan ter içinde kalmıştım. Ağabeyimden çok daha genç olmasına karşın o da işin içindeydi. Anasından babasından feyz almış olsa gerekti. Korkarım, çoktan kendi oğluna da öğretmişti; çocuklar herhalde o yüzden yiyecekmiş gibi bakıyorlardı bana.

Hem insanları yemek istiyorlar hem de insanların onları yemesinden korkuyorlar, birbirlerine korkunç bir kuşkuyla bakıyorlar…

Bu saplantıdan yakalarını bir kurtarabilseler, gönül rahatlığıyla çalışabilecek, gezip tozabilecek, huzur içinde yemek yiyip uyuyabilecekler. Oysa babalar ve oğullar, kocalar ve karılar, kardeşler ve arkadaşlar, öğretmenler ve öğrenciler, kanlı bıçaklılar, dahası yabancılar bile bu komploda el ele vermiş, birbirlerine cesaret verip saplantılarını birbirlerine bulaştırıyorlar. Üstelik dünya yıkılsa değişecekleri yok.

Bu sabah erkenden gidip ağabeyimi buldum. Salon kapısının dışında durmuş, göğe bakıyordu; arkasından yaklaştım, kapının önüne dikildim ve büyük bir kibarlık ve nezaketle, "Ağabey, sana bir şey söyleyeceğim," dedim.

Hızla bana dönüp başıyla selamlayarak, "Söyle bakalım, ne diyeceksin?" dedi.

"Çok önemsiz bir şey, ama nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum. Bak ağabey, ilk başlarda

herhalde bütün ilkel insanlar az da olsa insan eti yiyordu. Zamanla, anlayışları değiştiği için kimileri vazgeçti ve iyi olmaya çalıştıklarından gerçek insanlara dönüştüler. Ama kimileri hâlâ insan eti yiyor. Tıpkı sürüngenler gibi: Bazıları balığa, kuşa, maymuna, sonunda da insana dönüştü; ama bazıları da iyi olmak için çaba harcamıyor ve sürüngenliği sürdürüyor. İnsanyiyenler kendilerini insanyemeyenlerle karşılaştırdıklarında çok utanıyor olmalı. Herhalde maymunlardan önceki sürüngenlerden çok daha fazla utanıyorlardır.

"Hep anlatılır, bir zamanlar aşçının biri zorba bir hükümdarın yemesi için oğlunu pişirmiş. Aslına bakarsan, insanlar cennetin ve dünyanın yaratılışından bu yana birbirlerini yiyor; Devrim dönemine kadar böyle süregelmiş, Devrim döneminden sonra da böyle süregitmiş, Yavrukurt köyünde yakaladıkları adamın başına gelen de bu olmuş. Geçen yıl şehirde bir caniyi idam etmişlerdi, veremlinin biri ekmeği adamın kanına bandı ve bir güzel yedi.

"Beni de yemek istiyorlar. Biliyorum, bu konuda tek başına elinden bir şey gelmez ama onlarla neden bir olasın ki? Bu insanyiyenlerden her şey beklenir. Beni yiyorlarsa seni de yiyebilirler; birbirlerini bile yer onlar. Ama sen tavrını bir değiştirsen, herkes huzura kavuşacak. Bilmez değilim, bu anımsanamayacak kadar eski zamanlardan bu yana böyle süregelmiş, ama artık çok daha sevecen davranabiliriz birbirimize karşı. Sen bunun olanaksız olduğunu söylüyorsun ağabey; oysa ben mümkün olduğunu düşünüyorum. Geçen gün gelen kiracı kirada indirim istediğinde, sen bunun mümkün olmadığını söylemiştin."

İlkin alaycı bir biçimde gülümsemekle yetindi, sonra gözlerinde canice bir parıltı belirdi; sırlarını açığa vurduğumda ise sapsarı kesildi. Kapının önünde bir sürü insan toplanmıştı, Bay Çao ile köpeği de oradaydı; boyunlarını uzatmışlar, içeriye bakmaya çalışıyorlardı. Yüzlerini göremiyordum, sanki örtülere sarınıp sarmalanmışlardı; kimilerinin beti benzi atmış, yüzleri kâğıt gibi olmuştu, gizliden gizliye gülüyor gibiydiler. Anlamıştım, hepsi de insanyiyenler tayfasındandı. Ama hepsinin bir düşünmediğini de anlamıştım. Kimileri eskiden beri böyle süregeldiği için insanların yenmesi gerektiği kanısındaydı. Kimileri insan yememek gerektiğini bilmekle birlikte yine de yemek istiyor, o yüzden de sırlarının açığa çıkmasından korkuyordu; söylediklerimi duyduklarında öfkelenmişlerdi, ama yine de gizliden gizliye, alaycı alaycı gülümseyip duruyorlardı.

Ağabeyim birden öfkeden kuduruverdi, bangır bangır bağırdı:

"Defolun buradan! Deliyi seyretmek çok mu hoşunuza gidiyor?"

İşte o zaman kurnazlıklarını anlayıverdim. Tutumlarını asla değiştirecekleri yoktu, planlarını çoktan yapmışlardı bile: Bana deli damgası vuracaklardı ki, ileride beni yedikleri zaman başları belaya girmesin, dahası herkes onlara gönül borcu duysun. Kiracımız, köylülerin alçağın tekini yediklerini anlatırken de aynı yöntem uygulanıyordu. Demek, bu onların eski numarası.

Az sonra Yaşlı Çen de öfkeyle içeri girdiyse de ağzıma kilit vuramadılar. Konuşmak zorundaydım.

"Değişmelisiniz," dedim, "tepeden tırnağa değişmelisiniz! Bilin ki, ileride insanyiyenlerin bu dünyada yeri olmayacak.

"Değişmezseniz, sizi de yiyebilirler. Ne kadar çoğalırsanız çoğalın, gerçek insanlar kökünüzü kazıyacak, tıpkı avcıların kurtları öldürdüğü gibi. Tıpkı sürüngenler gibi!"

Yaşlı Çen, herkesi oradan uzaklaştırdı. Ağabeyim ortadan kaybolmuştu. Yaşlı Çen odama dönmemi söyledi. Oda kapkaranlıktı. Çatı kirişleri tepemde sallanıp duruyordu. Sonra gide gide büyüdüler ve tepeme yıkıldılar.

O kadar ağırdılar ki kımıldayamıyordum. Öleyim istiyorlardı. Üstümdeki ağırlığın gerçek olmadığını fark edince silkinip kalktım, baştan ayağa tere batmıştım. Yine de bağır-

madan edemedim:

"Bir an önce değişmelisiniz, tepeden tırnağa değişmelisiniz! Bilin ki, ileride insanyiyenlerin bu dünyada yeri olmayacak…"

İçeriye güneş vurmuyor, kapı kapalı, günde iki öğün yemek.

Yemek çubuklarımı elime aldığım sırada aklıma ağabeyim geldi; kız kardeşimin nasıl öldüğünü biliyorum artık: Tamamen onun yüzünden. Kız kardeşim o sıralar daha beş yaşındaydı; tatlı, sevimli bir kız. Hâlâ gözümün önünden gitmiyor. Annem hüngür hüngür ağlıyor, ağabeyim de ağlamaması için yalvarıyordu; herhalde kız kardeşimi kendisi yediği ve annemin döktüğü gözyaşları onu utandırdığı için – azıcık utanma duygusu kaldıysa tabii.

Evet, kız kardeşimi yiyen ağabeyimdi, ama anacığım bunun farkına varmış mıydı, bilmiyorum.

Sanırım annemin haberi vardı, ama belki de doğru bulmadığı için ağlarken belli etmemişti. Anımsıyorum, dört beş yaşlarındaydım, salonun önündeki serinlikte ağabeyim beni karşısına almış, iyi bir evlat olmak istiyorsam anam ya da babam hastalandığında etimden bir parça kesip kaynatmam ve onlara yedirmem gerektiğini tembihlemişti de annem hiç sesini çıkarmamıştı. Eh, bir parçan yenebiliyorsa tamamın da yenebilir. Bir de arkandan yas tuttuklarını düşün, içler acısı, yürek dayanmaz!

Düşünmek bile istemiyorum.

Daha yeni fark ettim, demek bunca zamandır dört bin yıldır insan eti yedikleri bir yerde yaşıyormuşum. Kız kardeşimiz öldüğünde ağabeyim bir süredir evin reisliğini ele almış bulunuyordu; kimbilir, belki de kız kardeşimin etini pilavımıza, yemeklerimize katmıştır da biz de farkında olmadan yemişizdir…

Kız kardeşimin etini, bilmeden yemiş olmam pekâlâ mümkün, şimdi de sıra bende mi yoksa…

Benim gibi biri, insan yemekle geçen dört bin yıllık bir tarihten sonra –başlangıçta bundan hiç haberi olmasa bile– bir gün gerçek insanlarla karşılaşabilmeyi nasıl umut edebilir?

Belki de hâlâ insan eti yememiş çocuklar vardır, kim bilir…

Çocukları kurtarın... N

Nisan 1918

Türkçesi Celâl Üster

[1,2] Bir Çin klasiğinden alıntı. (ç.n.)

Murat Özyaşar

İsmin Halleri

Akl'a karayı seçtin.

Sonra durup dururken kudurdun. Ağzın salya sümük, köpük köpük. Dedin bir yerlerimi kesmeliyim; bu, saçlarım olmamalı. Olur dedin, olmaz dedin. Sonra olur olmaz, kalkıp caydın. Nedense karar anların böyle kesindir senin, böyle ani. Bir karar almaya göresin, havaya karışır gibi oluyorsun öyle zamanlarda, boşluğu bir başka boşlukla doldurur gibi. Sen de isterdin tabii herkes gibi kararlarının çoğunu kıçının üzerine sapasağlam otururak almak. Ama işte, birdenbire boğulur gibi oldun, sanki hummaya tutuldun da yaralı bir kuş gibi çırpınıp durdun. Gidip geldin. Gidipgeldin.

Gide gele neyse ki duruldun. Aslında dışarıdan her şey gayet normal görünüyordu. Evde odandaydın, olman gereken yerde, yangın yerinde. Birden nefes nefese kaldın. Gittin her zamanki alışkanlığınla güneşi aradın. Soluk soluğa, dedin bir pencere. Derin derin havayı soludun. Soluklanınca anladın: Zamanla sende biriken, zaman zaman seni terk eden senlerin, ayak izlerini alıp gitsinler, nasıl olsa parmak izleri bendedir, dedin.

Havale geçirir gibi, gene gidip geldin. Saralı değildin oysa. Olsan, bir soğan yeterdi sana. Nasıl olduysa oldu, birden, aklını ören halat karardığı yerden koptu. Kapkara bakmış olmalısın ki dünyaya, tekrar dedin; bir yerlerimi kesmeliyim; bu, saçlarım olmamalı.

Zaten ara ara ve çoktandır, bir yerlerini paramparça kırma isteği vardı içinde. Bir istekten çok, bir arzu gibi. Canhıraş bir şekilde duvarlara tekmetokat, camlara kafagöz, kapılara yumruk yumruğa giriştin. Sakat kalmaktı muradın, bir yerlerini kırmak. Paramparça dağılmak, parça parça toplanmak. Birdenbire doğuyordu bu istek içinde. Aslında ne oluyor, biliyor, ama idrak edemiyordun. Kanın kaynıyor, alnını ateşler basıyor, ağzın burnun yamuluyor, gözlerim şeş û beş, kafanda kırk ses, kırkı da birbirine dolanıp düğüm düğüm bir cümleye eriyor, hadi diyor, hadi ama, ama ellerin titriyordu sonra.

Titrek ellerin sesine bulaşsın istemedin. Sert ve kararlı bir şekilde fark etmez dedin. Bunu der demez fark ettin ki bıçağa da yatırabilirdin göğsünü. Harita da çizebilirdin boynunda, kollarında ve bileklerinde. Şöyle kesik kesik, şahdamarına yakın. Her şey bir jilete bakıyordu nasıl olsa! Ama sana lazım gelen şey şuydu galiba: Şöyle bolca topluiğne, kız çocuğu doğurmuş annenin sütü, çıra isi ve mürekkepten mürekkep bir dövme yaptırmak sırtına: Kuyruğu ağzında yılan. Sonra da küçük, süslü harflerle içine "sonum başlangıcımdır" diye yazdırmak. Dağılmak. Ama yok, pişman olacak kadar güçlü değildin sen. Yine, dedin bir yerlerimi kesmeliyim; bu, saçlarım olmamalı. Hem nasılsa uzundur, uzamıyor

artık saçlarım. Uzamadı ki. Uzamadı ki… Babanın berbere buyruk cümlesi kulaklarında: "Razi Usta, üç numero!"

Hoppala!

Dedin ve kalktın.

Gittin tekrar pencereye uzandın. Vaktiyle her sabah yaptığın gibi, dünyayı soldurtmamak için derin derin havayı soludun da anca anladın. Baktın her ismin bir hali var –Hâkkı mesela, haklamaya çalışır daima– her halin bir ismi yok ama, niçin?

Sözgelimi benim bu halim, ne isim vereceksiniz buna, dedin.

Ancak aynılaşıp aynalaşınca herkes birbirine, herkesin başına bir gün gelince bu haller, kalkıp o zaman bir isim verecekler. Önce kelimelerden evler yapacaklar bu hallere; maraz diyecekler mesela, yahut vesvese. Yok yok, en kaba haliyle deli diyecekler, deli. Odalara tıkacaklar sonra. Tıknefes kaldığını görünce de kalkıp bu hallere balkonlarda, teraslarda, avlularda hava aldıracaklar. Oysa herkes bilmeli, bazı haller evi dar; evle odayı, odayla avluyu birbirine darmaduman eder.

Ama dedin, benim durumum başka. Aşkın bir hal benimkisi. Kuralı bozan bir istisna. E, zaten dünya dediğin de isimden ve manadan başka nedir! Tamam ama, herkesin ve her şeyin bir ismi var, Allah'ın doksan dokuz?

Niçin?

İç konuşma değil, iç konferans hiç değil, olsa olsa içten içe bir konuşmaydı seninkisi.

Hüşşş dedin, bak deli dedikleri Hayriye geçiyor gene sokaktan. Yıllardır verdiği demeç yankılanıp durur, durup yankılanır: "Kaderkısmetnasipecelgizlidir!" Hayriye'nin o an oradan geçmesi de kaderinin bir parçasıydı. Evet, dedin, çünkü kadere inanırım ben, bir tür kadere. Tarihe ve coğrafyaya da inanırım. Coğrafyanın tarihineyse bir hayli zamandır ikna olmuş durumdayım. Belli bir yerde ve zamanda, o anda orada olmak, kaderdir benim için. Çünkü aynı şey değildir kader ve felek, diyen bir ses kalmış kulaklarımda. Atadan kalma, yadigâr, kulağımda eşsiz bir küpe.

Seninki felek değil, kader.

Anla!

Ve rıza göster ona.

Sanki bazen kaç kişi, dönüp dolanıyorsun dünyada. Ruhuna sade bir hayat, sadece bir hayattı aradığın. Anlamadın gitti, senin de bütün meselen tam da işte bu:

Sana verdikleri ismi biliyorsun da sahip olman gereken ismi bilmiyorsun. Ah, bir düğümlenebilsen ona. Bir ismin yok, daha doğrusu birçok ismin var. Hangisi sensin bilmiyorsun. Bu gerçek için şirin uykularından olduğun doğru. Ama asıl doğru soru şu galiba: Hangisi sen değilsin?

Daha çocukken hastalanmış, alnından ateşler geçmiş, boncuk boncuk terler dökmüş, ağzın salya sümük, köpük köpük sabuklamaya başlamışsın. Sana ne söylenirse söylensin "zurna" diyormuşsun. Durup dururken bütün karşılıkların oluyormuş hep "zurna". İlkin bir anlam verememişler bu olup bitene. İlaç olsun diye kapı kapı dolaştırmış seni annen. Olmamış. Sen yine gidip gelmiş, gidipgelmişsin. Senin böyle gidip geldiğini gören konu komşular; Gurbet yenge, Mişrîka hala, Dilşah teyze ve bilumum Hatice ablalar ellerini alınlarına götürüp nihayetini buyurmuşlar sonunda: "Böyle giderse ya delirir ya ölür. İsmi ağır geldi, taşıyamıyor ismini herhal…" Onlar böyle deyince soluksuz bir telaş almış anneni, dinmez bir ağrı. Elleri dizlerinde –ey hawar ah– inip kalktıkça, dünyanın o en zalim

sorusu gelip donmuş dudaklarında: “Peki şimdi n’apacağım?”

Düşünmemiş bile, aklına ilk geleni yapmış hemen. Bilmemkaç bin yıllık gelenek. İnip Dicle’nin kıyısına, mektuplar atmış nehre. Dilek mektupları. İşte mürekkebin ve terkibin o günden beridir suya yazılmıştır senin.

Yemeden içmeden kesilmiş, “Tat alamıyorum, tat alamıyorum, tat alamıyorum,” diyormuş, gördüğün her ağaca sarılıyormuşsun durmadan, içinde bir dehşet var gibi. Sonra durup dururken, “Zurna,” diyormuşsun, “zurna, zurna.” Sonra sonra edindiğin yeni huy ise; bir ezgiye eşlik eder gibi, sanki kafanda bir milyon saz birbiriyle uyum içinde çalıyor, sen aman bir notayı, bir vuruşu kaçırmayayım diye, başını bir o yana bir bu yana sallıyormuşsun hızlıca. Seni seyre dalanın midesini indirip kaldırırken allak bullak ediyor, onların gözlerini kendinde sabitliyor, başlarını döndürürken tekrar başa, evveline dönüyormuşsun: “Zurna, zurna.”

“Bu böyle olmaz,” demiş annen. Yanına alıp seni varılmadık kapılara yüz sürmüş, çaput asmış dilek ağaçlarına, muskalar yapılmış, otlardan baharatlardan ilaçlar, okunmuş sular içirtilmiş sana.

Olmamış. Bir türlü olmamış.

Olamamışsın.

Hal böyle olunca, dudaklarındaki donmuş soru, alev alev yakmış anneni, “Peki şimdi n’apacağım?” demiş tekrar. İşte o zaman, altın dişli, alnı harf harf yılan dövmeli bir nine, işaret etmiş yedi güzel adamdan ismi Güzel olan uzaklardaki evliyayı.

Sizden önce annenin bacaklarındaki telaş varmış oraya.

Siz de aylar, yıllar, belki yüzyıllar boyu yürümüş, tepeler aşıp yetişmişsiniz sonra. Annen kimliğini gösterir gibi, üzerine kapının kapatılamayacağı o cümleyle varmış kapısına, “Biz garibiz, arıyoruz,” demiş. Sonra da en umutlu sesiyle, “Geldik işte kapınıza,” diye devam etmiş. Sisli puslu bir odaya buyur edilmişsiniz. Buram buram dua kokuyormuş oda. Odaya dağılmış güneş huzmeleri. Evliya sanki sizden beş adım uzakta değil de dünyanın ta öbür ucunda, yer minderinde oturuyormuş. Sakalı bembeyaz ve uzun, koluna sarılı bir yılan, kıvrım kıvrım. Başında sarığı, elinde işlemeli bastonuyla çağırmış seni yanına. Tutup kafasından, yılana, “N’aber zurna,” demek geçmiş içinden. Neyse ki yapmamış, annenin tembihine uyup korka isteye evliyanın yanına varmış, elini öpüp alnına götürmüşsün. Gözlerine bakar bakmaz senin, çünkü o zamanlar da büyük büyük bakıyormuşsun boşluğa, “Evladım, sen çok temiz bir çocuksun, niye kendini bulandırıyorsun,” demiş sana. Sanki yüzyıllarca susmuş da o suskunluğun üzerine konuşmuş sonra. “Bunun ismini değiştirin, bundan böyle başka bir isimle seslenin ona,” demiş senin için.

O zamanlar öyleymiş, delirince bir çocuk, ismini değiştirirlermiş.

Daha çıkar çıkmaz kapıdan, hayırla bahşedilmiş bir başka isimle seslenmiş sana annen. Eğilip üç defa kulağına, “Hâlis Hâlis Hâlis,” demiş. Kulağına değen ses kalbine inmiş. Kalbine inen sesin aklını karartacağı varmış, ama daha varmış. Daha varmış. Bundan habersiz zavallı annenin, sevgi sözcükleri dökülmüş ağzından, hürmet sözcükleri evliyaya. Telaşını bırakıp orada, kucakladığı gibi seni, eve dönmüşsünüz.

Eve varır varmaz kalkmışsın ayağa. Böyle böyle evliyanın hükmü birkaç yıl sürmüş. Bu arada senin boyun, saçların uzamış. Ay ışığından bir parça düşmüş yüzüne. Güzelliğin dilden dile dolaşmış. Bir oğlan çocuğu nasıl olur da bu kadar güzel olur diyorlarmış senin için. Başka anneler kıskançlıkla imrenme arasında, yedikeşke benim çocuğum da böyle güzel olsa diye sonlandırdıkları dilek mektuplarını atmışlar Dicle’ye.

Artık sabahları erken uyanıyor, bir tür alışkanlıkla güneşi arıyormuş gözlerin. Perdeyi aralayıp pencereyi açıyor, uzun uzun soluyormuşsun havayı. Sabahları acıkmayı öğrenmiş

biri olarak kahvaltını vakitlice yapıyor, icap eden yerde gereken sözü söylüyor, sahnen neyi gerektiriyorsa onu oynuyormuşsun. Sen böyle aklıselim davrandıkça, annen doksan dokuzluk tespihi eşliğinde hayır duaları ediyormuş evliyaya.

Ama yine bir gün, nasıl olmuşsa olmuş, aklını ören halatlar karardığı yerden kopmuş, kimselerin bilmediği bir nedenden, bütün sözcükleri tersten, cümleleri düzden kurmaya başlamışsın. Sabuklamaların günden güne artmış. Bu kez koşa koşa inmiş anneler Dicle kıyısına, telaşla. Bu sefer başka başka noktalanmış dilek mektupları: "Yeter ki kaderi benzemesin!"

Bu böyle sürgit devam ededursun, kaç kere ismin değiştirilmiş, kaç evliyanın daha kapısına varmışsınız, bilmiyor, hatırlamıyorsun. Bize şimdi ve sana en son seslendikleri isimle sesleniyorsun: Samed olarak.

Ve ben Samed olarak, şimdiye ve burada olmaya inanmak istiyorum.
Şimdiye ve burada olmaya inanmak istiyorum.
Çünkü şimdi, burası ve inanmak, umurumdadır.

Öyledir ya, insanı eve buyur eden cümleler olduğu gibi, bazen bir cümle de insanı evden kapı dışarı eder. Beni de evden kapı dışarı fırlatan cümlelerden bir cümle, ittt itttti ittiriverdi. Ben yüzüm gözüm şiş, mutlu mesut, ağır aksak ve topallaya topallaya… Gittim dışarıya yazıldım. Dedim daha fazla gidemem uzağa, kendimden de, yüzüm surlara toslar. Nasıl bir korku ki bu, ya da koruma güdüsü, şehri baştan sona, sondan başa surlarla örmüşler. Kuyruğu ağzında yılan gibi bir şehir burası. Nakış nakış örülmüş burçlarıyla taşların ortasında bir şehir. Herkesin ve her şeyin yasını tutmaktan kapkara olmuş taşları. Tutup bu taşlarla örmüşler surları. Dilimde sözün kadim ustaları dengbêjlerden kalma, taş ustalarına fırlatılmış bir taş gibi, ancak cüret edilip de söylenebilen o şarkının sözleri…

"Kuyruğu ağzında yılan gibi bir şehir burası. Nakış nakış örülmüş burçlarıyla taşların ortasında bir şehir. Herkesin ve her şeyin yasını tutmaktan kapkara olmuş taşları."

Bunaldım ve bunaldım. Dön dolaş hep aynı yer, aynı çember, aynı kalkan. Daracık sokaklardan geçerken dünyanın sonu burada başlıyor sandım. Oysa surların hemen ötesi Dicle Nehri. Surlar kalmak, sular gitmektir. Benim de kaderim bunların arasında olmak, adı ne gitmek ne de kalmak olan.

Yoruldum kendimi dolaşmaktan.
Nehirde yıkansam, suyu bulandıracağımdan korkuyorum.
Terledim. Kurulanmaya bir rüzgâr dedim, ama surlar!
Neyse ne!
İyisi mi şu parka girmek. Soluklanmak. Zaten ötesi sur.

Bir gölge gibi dolaştım dünyada, yüzüm başka güneşlere ayarlı. Bu ne telaş ya, sanırsın bir kavgaya gider gibi yürüyorum. Sakin ol dedim kendime, bunu kendime dedim, dünya sakin olanlarındır. Diye diye, topal gölgemi ağır aksak tekmeleyip girdim parka.

Bu çam, fıstık çamı. Bu da çam, fıstık çamı. Bu da çam, fıstık çamı.

Yeni açmış bir gül, huzuruna çıkmış gibi o gülün, eğildim de baktım. Kırk düğmem olsa kırkını da ilikleyeceğim. Saydım dikenlerini, tam otuz üç tane. Israrla açmak istiyor bu dünyaya. Bu gülün kararlılığına inanmak istedim.

Sabah sabah, sabah sporuna çıkmış bir grup, koşuyorlar önümde bir ki Bir Ki BİR Kİ… Öç alır gibi kapkara baktım ayaklarına; gözlerim ayaklarına takılsa onların, olmadı, ayakları gözlerime takılsa, olmadı. Tuzak ve fak olsa, olmadı. Gözlerim ayaklarına, ayakları gözlerime, hadi bir daha, bir daha. Düştü düşecekler…

Hoppala!

İlkin gözüme takıldı. Sonra sonra fark ettim. Benim gibi biri daha. O da bu parkta, sabah sabah banka oturmuş, yüzünü dönmüş dünyaya. İstedim tabii yanına gitmek, serin serin yüzüne bakmak, ellerini avuçlarımın içine almak. Korkmasam da sorsaydım; kardeş senin ismin ne? Bir çift kelam edeydim; bak yalnız değiliz, tık tık çoğalıyoruz, tık tık çoğalıyoruz, çok değiliz, çok olmayacağımız da kesin, diyeydim.

Ama onun da içinde bir dehşet var, belli. Kristal adamlardandı o da; sigarasını sigarasıyla yakanlardan. Elleri saçlarının arasında dolanıyor, birine yakarır gibi havaya kalkıyor, alnında bir duralıyor, sonra tekrar, tekrar, tekrar hep aynı şey oluyordu. Saçları ellerine dolanıyordu, alnı ellerine. Biliyorum oysa, tekrarbetekrar etmek bir şeyi, orada takılıp kalmak, zamanla yanıltıyor insanı. Sırf bu yüzden "simit" demeyi bile doğru dürüst beceremiyor bu simitçiler. "Simeeeiiyt, Simeeeiiyt" diye ünlüyorlar boyuna. Bağırdıkça yaklaşıyordu işte, yaklaştıkça daha çok bağırıyordu sanki.

"Yok kardeşim istemiyorum simit, kop benden. Sana kop benden dedim. Bana bak kalkarsam var ya…" Neyse ki gitti benden.

İki kedi dalaştı birbiriyle, oyun mu oynuyorlardı belli değil. Kediler korkunç allahım. Sesleri bir bebek ağlıyor sanki. Ama güçleri yeten yetene. İşaretparmağımla havaya önce bir T, sonra bir A, daha sonra da bir Ş yaptım. Altını çizip bağırdım. Her biri bir tarafa.

Oysa gelişigüzel bir vedayı güzel yaşayanlar da var bu dünyada. Günün telaşesi içinde karşılaşmıştım bir kez domino oynayan iki yaşlı amcayla. Her ikisinin de üzerinde kırk düğme bir yelek. Kırk düğmeyi teker teker iliklemenin sabrıyla başlamışlardı güne. Bu sabra inanmış parmaklarla sarmışlardı o gün içecekleri sigaraları. O parmaklar ki günde bilmemkaç defa, bir sözü cânım cânım tespih ediyor, zikrediyor, okşuyordu. Neyse, işte bu iki güzel adamın oyunu bitmiş, artık namaz vakti mi gelmiş, cepte çay parası mı bitti dersin, eve dönme zorunluluğu mu, törenle kucaklaşmışlardı. Arkada alabildiğine bir sur, batan bir güneş, sonsuz bir zaman.

Daha yaşlıca olanı, ajanstan ajansa kurduğu köstekli saatini yeleğinin cebinden çıkarıp saatine baktı. Bu kez vedanın ve vefanın saatini ayarlar gibiydi. Ne olduysa da o zaman oldu. O veda ânında, dönüp arkadaşına tane tane döküldü, "Allah ittifakını bozmasın," dedi. Öteki de sağ elini sol göğsüne bastırıp, "Allah senin de ittifakını bozmasın," dedi.

O an inandım. İnsanın kendiyle de bir ittifakı olmalı.

Nerden çıktıysalar gene, hayatı spor yapacak kadar sevenler koşuyordu önümde tekrar, Bir Ki Bir Ki BİR Kİ… Ritim tutuyorlardı düdükleriyle. Tuttukları ritim benim dengemi bozuyordu. Biliyordum oysa, onlar var diye ben yalnızdım. Beni onlar yaşıyordu, ama onların yerine ölmeyecektim ben. Bir sigara daha yaktım, aç karnına. Banka oturan da yaktı. Gökyüzüne baktım, rengi aynı mı diye baktım. O da masmavi bir göz gibi baktı bana, istedim banka oturana da mavi mavi göz kırpsın. Allahım bu maviyi soldurtmaktan korkuyorum. Dileğimdi, duam olsundu: Hayata sabırla katlanmam gerektiğini öğretecek kırk düğme bir yelek verseydin bana. Amin. Amin.

Dedim bir gömlek almalıyım, demek bu yaz da yaşamayı düşünüyorum. Bir horoz ötüyordu ta uzaklardan, kuşlar uçuyordu daldan dala. Babam görseydi şimdi bu kuşları, etleri ne güzeldir, yemesi ne güzeldir, of of, derdi. Derdi bu olurdu. Babamın sırası değildi şimdi. Babam; ayakkabımın içindeki taş ve ben topallaya topallaya…

Kafilesine gecikmiş bir kuş, asılı kalmıştı havada. Süzülüyordu boşlukta. Gelip değmesin diye, havaya çizdiğim TAŞ sözcüğünü aceleyle sildim. Kader değilse nedir bu! Ona da selam olsun. Ötekiler dalda. Cikciğim cikciğim cikciğim…

Bir tur daha döndüler.

Önümden geçti bir ki Bir Ki'ler. N'oldu bilmiyorum, bağırdım kendimi. Tarihinizi s.keyim, temponuza koyayım, düdüğünüzün içindeki nohutu… Endişeli yüzleri döndü bana, ayakları hâlâ bir ki Bir Ki BİR Kİ… Dayanamadım daha beter sataştım. Ağzıtükürüklüherifkadınadamlar, "Bana bak aklın başında mı senin," dediler bana.

Otuz üç yılımı kahkahayla püskürttüm.

"Ha ha ha."

"Aklım başımda da, da başım nerde benim," dedim onlara.

"Geri zekâlı," dediler.

"Sizsiniz geri zekâlı, ben deli zekâlıyım," dedim onlara.

"Ha ha ha ha…"

Koşarak geçtiler beni. Susarak geçtiler beni.

Ayakları bir ki, bir ki…

Gözlerimi ayaklarına, ayaklarını gözlerime bi daha doladım. Kördüğümlendiler orada. Döndüler arapsaçına.

Hoppala!

Gecikmiş kuş da görünmüyordu ortalıkta. Gül bir yaprak daha mı açtı, ne! Kedilerden biri vardı sadece, oyun arkadaşı kayıp. Akşamın aksak yorgunu bir köpek, sere serpe uyuyordu ortalık yerde. Hem ne diyordu Sadri dedem, Ömer dedem miydi yoksa: "Ne zaman bir köpeğe selam verirseniz, adam olmanıza çeyrek var demektir." O halde selam olsun sana ey köpek. Hoşt hoşt değil, hişt hişt köpek, hişt hişt!

Banka oturan bekliyordu hâlâ. Tempoyla koşturanların ayak sesleri benden yüzyıl öncede, sanki bin yıl sonradan duyuyordum bir ki bir ki'lerini.

Köpek, kuş ve taş.

Sanki yoklar.

Usulca elimden tutup eve getirdim kendimi.

Yorgunluktan bitap düşmüş, uyumuşum. Kendimden geçip ona varmak istemişim. Bir tas suyum varmış, onu da içime dökmüşüm. Boğazın kırk boğumu varmış, sözün kırk düğümü.

Uyandım.

Dedim bir rüya gibi gördüm kendimi. N

Neslihan Önderoğlu

Bir Yerde

İki araba peş peşe ilerliyorduk. Yüksek duvarlarla çevrilmiş villaların, kır lokantalarının, mermercilerin, küçük ekmek fırınlarının seyrek aralıklarla karşımıza çıktığı dar ve karanlık bir asfaltta uzun süredir arabasını takip ediyordum. Bir yandan gecenin nereye varacağını merak ederek, öte yandan neden kabul ettim ki gelmeyi, diye düşünerek. Neredeyse gece yarısı olmuştu zaten, alkolden de yeterince nasibimizi almışız. Kalk git evine, zıbar işte. Üstelik hafta arası, yarın sabah iş var.

Kalkalım burdan, demişti tam da rakı bitince. Restoranda, sürmekte olan bir düğünden paravanlarla ayrılmış birkaç masadan birinde oturuyorduk. Düğünün müziği gece ilerledikçe dayanılmaz bir hal almaya başlamıştı. İyi ya, kalkalım, dedim. Bira alır, benim işyerinin bahçesinde cila yaparız, dedi hesabı öderken. Ormanın kenarında müthiş bir yermiş. Olmaz diyemedim.

Arabayı gerçekten de allahın unuttuğu bir yerde durdurdu. Ben de arkasından. İçeri girebilmek için ağır demir kapıyı güçlükle yana itti. Bahçeye girip yan yana park ettik. Karanlıkta cep telefonunun ışığında güçlükle ilerleyerek ahşap bir binanın verandasına çıktık. Yemek boyunca devam eden o hummalı konuşma, karşılıklı anlatılan birer tutam hayat hikâyesi çok uzakta kalıp anlamını yitirmişti. Tahta kokuyor, dedim sırf bir şey söyleyip aramızdaki sessizliği bozmak için. Yorgunum, diye düşünüyordum bir yandan da, artık bu oyunlardan fena halde sıkılmış durumdayım. Aynı filmi tekrar tekrar izler gibi.

Çam kokusu, diye cevap verdi. Elindeki bira şişeleriyle dolu torbayı basamağa bırakarak cebinden anahtarı çıkardı. Biraları gelirken almıştı. Altı şişe. Üç ona, üç bana. Birisi bagajdan çıkarırken yere düşüp kırıldı. Sevindim, bir bira erken kaçacağım diye.

İçeride ahşap kokusu çok daha yoğundu. Yemekte anlatmıştı aslında ama yeterince dinlememişim. Tam olarak ne iş yapıyorsunuz ki siz burda, dedim arkasından mutfağa yürürken. Yani biraz korkutucu bir yer. Tam da *in the middle of nowhere*. Bahçedeki iki büyük serayı gördün mü, dedi. Peyzaj işi yapıyoruz anlayacağın. Yolda gelirken gördüğün villaların bahçe düzenlemesi filan. Bardak ister misin, ben şişeden içeceğim.

Yeniden verandaya çıkıp camın önüne konmuş bir bankın üzerine yan yana oturduk. Aramızda bira şişeleri. Etrafta sadece gecenin sesi. Kurbağa, cırcırböceği, uzaktan gelen ince bir şırıltı. Pencereden gelen ışıkta birbirine bitişik iki seranın camından yansıyan o mat beyazlık. Arkasında uzayıp giden koyu bir karanlık. Nereye baktığımı gördü. Orada orman başlıyor, dedi. Bir de küçük dere var. Hemen seraların arkasında. Geçenlerde bir yılanbalığı gördüm. Muhteşem bir şeydi. Sudaki hareketi, böyle bir ileri bir geri. Bunu anlatırken tek

elini havada dalgalandırarak balığın hareketini taklit etti. Elleri hoşuma gitti. Esmer tenli erkekleri sevdiğimi düşündüm. Belki de gitmem, kalırım bu gece, dedim kendi kendime.

O hâlâ gizemli yılanbalığından söz edip duruyordu. Yanlış görmüşsündür, dedim. Bu kadar küçük bir derede yılanbalığının ne işi var? Aslında yılanbalıklarının nerede yaşayabileceğine dair en ufak bir fikrim olmadığı halde. Bira şişelerimiz birbirine değecek kadar yakın duruyordu. Onunkini alıp ağzıma diktim. Dudaklarının tadını merak ediyordum.

Ayağa kalktı. Bir an olduğu yerde bakışlarını karanlığa doğru dikerek öylece kaldı. Dişi bir balık olmalı, dedi. Dişiler böyle tatlı sularda yaşarmış. Erkeklerse nehirlerin denizlerle buluştuğu yerlerde. Çiftleşecekleri zaman dişiler erkeklerin yanına gelir ve burda çiftleşerek denize açılırlarmış. Yılanbalıkları konusunu bu kadar uzatması canımı sıkmaya başlamıştı. Sarhoş takıntısı işte, diye düşündüm. Konuyu değiştirmek için, Müzik olsa, dedim. Şöyle *new age* tarzı bir şey.

Şaşkınlıkla dönüp baktı yüzüme. Dinle. Müziği duymuyor musun?

Olduğu yerden kımıldamadan elini uzattı. Hadi gel, sana dereyi göstereyim.

Delirdin mi, dedim. Bu karanlıkta neyi göreceğim. Korkuyorum.

Yine de yerimden kalkıp geriye doğru uzattığı elini tuttum. Yürümeye başladık. Seraların yanından geçtik ve aşağı doğru inmeye koyulduk. Ayaklarımdaki yüksek topuklu ayakkabılar yürümemi güçleştiriyordu. Düştüm. Üzerim yapış yapış oldu. Ayakkabılarımı çıkarıp dönerken bulabileceğim bir yere bıraktım. Yeniden elimi tutarak derenin üzerine uzatılmış incecik bir tahtanın üzerinden geçirdi beni. Hiçbir şey görünmüyordu. Aşağıda akmakta olan bir derenin varlığı sadece ince bir şırıltıya emanetti. Tahta köprüyü geçtikten sonra tırmanmaya başladık. Ayaklarımın altındaki yumuşak yaprakları hissediyor, o yaprakların arasında yaşayan herhangi bir hayvanın birdenbire ayaklarıma dolanacağını düşünüyor, ama tuhaf bir şekilde korkmuyordum.

Böyle bir süre tırmandıktan sonra yere oturdu. O kadar dik bir eğimde ayaklarımız kaysa

kendimizi derenin içinde bulmamız işten bile değildi. Bu yüzden hemen dizlerinin dibine oturdum ben de. Aklımdan geçenleri okumuş gibi arkadan sıkıca sarıldı.

Düşünsene, dedi. Orada şimdi. Yaşadığını umursamadan, varlığına herhangi bir anlam yüklemeden öylece suyun içerisinde hareket edip duruyor. Bizse gereksiz yaşıyoruz, her şeyi fazla ciddiye alarak.

Gidelim, dedim. Neden ısrar ettiğimi bilmeden. Geç oldu. Üstüm başım pislik içinde. Bu şekilde işe gidemem.

Saçlarımı kokladı. Yosun kokmuşsun, dedi gülerek. Boşver.

Öpüşmeye başladık. İkimizin dudakları da bira tadındaydı.

Bari içeri girelim, dedim.

Ne olur bozma, burda kalalım, diye fısıldadı.

Yaprakların, toprağın nemi gövdelerimize işliyor, tarifsiz bir şekilde bizi içine alıyordu. Her hareketimizle biraz daha aşağı yuvarlandığımızı hissediyordum. Kayarak, dönerek, sürünerek dere yatağına doğru iniyorduk. Çıplaktık ve ancak ay ışığının izin verdiği kadar görebiliyorduk birbirimizi. Karanlığın içinde ellerimiz gözlerimizin yerine geçmiş, giderek bedenimizden ayrı bir canlıya dönüşmüştü. Nefes alır gibiydi ellerimiz. Düşsel bir saydamlıkta. Sırtı ıslaktı. Üzerimdeki bedeni giderek daha kaygan, yapış yapış bir hal alıyor, soluğu duyulmuyordu.

Suya doğru kayıyoruz, dedim bir iniltiyle. Düşeceğiz.

Gerçekten de az sonra suyun içindeydik. Bir düşüş gibi değil, usulca bir geçiş gibi suyun içine varmıştık.

Ah, diye fısıldadı yeniden. Çok güzelsin ve çok serin.

Koyu, çılgın akıntısında hayatın, bacaklarımın arasından bir balığın bedenini ileri geri hareket ettirerek geçip gittiğini hissettim. Oydu. Gerçekten vardı. N

Yeryüzünde düşler kurmaya devam ediyoruz...

Sağır sessizliğe asılı kalmış çığlıklar

Kafesteki Kalp
Kezban Şahin Taysun
roman, 224 sayfa

"...Yaydan fırlayan bir ok gibi saplanır, kuru iftira!

Üzerine değen kötü sözcüğün gölgesinde kıvrandığını algılarsın. Sana yakışmayan bir olayın içine çekilmişsindir. Onu uyduranlar kıvranmandan keyif alırlar. Parçalara ayrılmış çaresizliğin yaşatır onları. Kimse leke almak istemez aslında. Adın değişir, yeni sıfatlar alırsın!

Kız kurusu Nesrin, kötü Alev, dul Sedife gibi..."

Üç kadın; Gülşen, Meriç ve Emine onları yok sayan hazır doğrular karşısında nasıl davranacaklardır? Gülşen, yolculuğu sırasında kendisine yöneltilen zor soruların yanıtlarını bulacak mıdır? "Kafesteki Kalp" sizi farklı bir yolculuğa davet ediyor.

potkal kitap

potkalkitap.com • facebook.com/potkalkitap • twitter.com/potkalkitap

genel dağıtım
PUNTO

Onur Caymaz

Bir Karşılaşmanın Su Yeşili

güçlü olmaya
benden daha çok ihtiyacın var
çünkü haksız olduğunu
kalbinin bir yerinde biliyorsun
Murathan Mungan

Cumartesi akşamüstü. Sahil. Hisar Kafe kalabalık.
Ötede boş masa. Orada, köşedeydi. Su yeşili duvara çarptım...
Yıllar sonra. Beni sevmişti.

Sonra yıllar... Unutmuştum çoktan.

Gördüm: Sigara dumanlarının dayanıksız laciverdi;
bin türlü uğultunun, ızgara köfte kokusunun;
kadayıfın üzerinde, kremşanti katılmış kaymakların;
çocuklara ayna eylenen yuvarlacık tatlı kaşıklarının;
sumuhallebisinin kıyısında biriken pudraşekerli gülsuyunun;
dondurmaların ağır, vişneli reveransının arasından gördüm…

Uçtu buruşuk mavi, keten gömleğim. Esintili yaz günü.
Boş masaya doğru... Köşede, su yeşili. Bir zamanlar, ışığıydı gözümün.
Beni sevmişti.

Yanlarından geçtim usulca... Dokunmadım gözlerine.
Ense tıraşı düzgün biriyle oturuyordu. Kısacıktı adamın saçları.
Bıyıksız. Ütülü gıcır, siyah gömleği.
Kolundaki zincir. Parlıyor güneşte. Yeşil kararıyordu.
Piyanolardaki zarif beyaz tuşların, fildişinden yapıldığını; nedense...
Konuşuyordu adam. Kırıcı sözcüklerle.

Saçlarını boyatmış. Kısaltmış. Ona sokaklara tükürmeyi öğretirdim. Kaşlarını inceltmiş. İyi küfür etmeyi... Öndeki iki dişinin arası boş; gizlediği için gülerken fotoğrafı pek yoktur.

Hiç sevmediği işiyle çok ilgili görünürdü; yalnızlık. Arkadaşları evlenmiştir; yalnızlık

hepten. Ona ütüsüz gömlekleri öğretirdim, ipeği, tarçını, kızarmış reçelli ekmekleri, insan sıcaklığı kalmış koltukları.

Yüzler, sesler, bebe gülüşleri arasından boş masaya geçtim. Tepsilerce taşınıp duran çay bardakları… Beyaza çizilen çalışkan karıncalardı esmer garson yüzleri. Kazandibi hangisiydi, diye şefe soran çocuk komi. Hiçbir nedeni yokken gördüm onu, su yeşili.

Unutmuştum; tümden silinmişti.

Ama oradaydı şimdi. Hasır sandalye. Bacak bacak üstüne... Tedirgin. Ayağını sallıyordu. Çocuğu olmayacaktı hiç, nedenini söylememişti. İnsanlardan sıkılıyordu. Beni sevmişti evvelce. Karşısındaki bıyıksız, iştahla yerken konuşuyordu. Yerken iştahla konuşuyordu desem de olur. Oradaydı. Az ötede. Beni çok sevmişti: Taşlarında uyuduğum eski bahçe.

Hiç ödenmeyecek bir hesabı istedim şeften. Yürüdüm cumartesinin üstüne.

Kalabalık.

Ben onu hiç sevmemiştim. N

Türker Ayyıldız

Kundak

Bütün Kadıköy'ü dolaştıktan sonra nihayet tiyatronun önüne gelmiştim. Hava çok sıcaktı. Soluklanmak için banklardan birine oturdum. Karaköy'den gelen vapur bir iki hamlede yanaştı. Yanmış döner kokuyordu her yer, kalktım, mendirek tarafına yürüdüm. Adalar iskelesine gelmeden, "Fotoğrafımızı çeker misiniz?" dedi kızıl saçlı bir kız. Öylece baktım, toparlayamamıştım. Telefonu uzatan eli havada kaldı bir süre, "Fotoğrafımızı çeker misiniz?" dedi yeniden. Kekeledim, arkadaşları kıkırdadı bu duruma. Demir korkuluklara yaslandılar, hepsi gülümsüyordu. Gösterdiği yere dokunuyordum ama olmuyordu. "Bir de fotoğrafçı olacaksın," dedi telefonu elimden alırken. Çilliydi, gözlerindeki gülümseme kayboldu. Özür diledim sessizce, yanlarından ayrıldım.

Kızıl saçlı kız haklıydı, manzara fotoğraflarından başka bir şey çekemez olmuştum epeydir. Hep aynı karelerin peşinde saatlerce dolaşıyordum. Sümüklü bir oğlan çocuğu mendil satmak için peşime takıldı. Durmadan yalvarıyordu. Cebimdeki tüm bozukları avucuna bırakınca gözlerinin içi parladı. Yorgundum, "Bugünlük yeter," diye düşündüm sonra, "bugünlük yeter…"

Duraklara yürüyordum. Otobüsler, minibüsler iç içe geçmişti sanki. Korna seslerinin arkası kesilmeyecek gibiydi. Şoförler arabalarından inmiş, yolun ilerisini görmeye çalışıyordu. "Demiryolu köprüsünde çalışma var," dedi taksici, boğazını temizledikten sonra ayağının dibine tükürdü. Gidemiyordum, öylece gezindim durdum ortalıkta.

Bir iki sokak köpeğinin fotoğrafını çektim. Sıcaktan dilleri çıkmıştı. Sonra metro istasyonunun girişinde buldum kendimi, yeni açılmıştı, aşağıyı hiç görmemiştim. Yürüyen merdivenle indim. Jeton almak için gişeye yanaştım. "Ne jetonu, kart alacaksın," dedi adam. Camlı bölmenin ardında ölü balık gibi bakıyordu. "Bozuk paran yok mu?" dedi azarlayarak. İçerlemişti, bir sürü demir para verdi inadına. Umurumda değildi, yürüdükçe cebimdeki demir paralar şıngırdıyordu.

Gişecinin bakışları nedensiz bir tebessüm bırakmıştı bende. Bayram sabahı uyanmış çocuklar gibi neşelenmiştim. Güvenlik görevlisi, halimden kuşkulanıp durdurdu. Elindeki cihazla sağımı solumu yokladıktan sonra, "İstasyon içerisinde fotoğraf çekmek yasaktır," dedi. "Olsun," dedim, ayrıldım yanından. Çocukken zorla götürüldüğüm hamamlar gibi kokuyordu her yer, umarsızca bekleyen yolcuların arasına süzüldüm. Çok geçmeden bölmeleri ayıran şeritler rüzgârla savrulmaya başladı. Tren geliyordu. Önce rüzgârı, sonra ıslığı duyuldu. Durduk yere dünyanın yuvarlak oluşu geldi aklıma.

Kapılar açıldı. İnmeye çalışanlardan biri, "İzin verin de inelim," diye bağırdı binenlere. Kimse dinlemedi adamı, omuz atarak ancak geçti aralarından. Herkes oturdu, birkaç kişi ayakta kalmıştık. Kapılar kapandıktan sonra hareket ettik. Pencereden bakıyordum. Çok hızlıydı tren, duvarlar görünmüyordu. Sonra yansımanın içinde bir kadının bakışlarını gördüm. Emin olamadım ama bakıyor gibiydi. Ben de ona baktım, başını eğmiş, kucağında battaniyeyle kundakladığı çocuğunu pışpışlıyor gibiydi. Sarsıntıyla beraber o da sallanıyordu.

Güneşte unutulmuş gibiydi. Tuhaftı, yüzünün bile rengi yoktu. Gözleri vardı ama hiçbir şeye bakmıyordu. Cesaretlendim, fotoğrafını çekmek istedim. Makineyi dizimin üzerine koyarak objektifin açısını iyice düşürdüm. Onlarca fotoğrafını çektim üst üste. Sarsıntı yüzünden çoğu net değildi.

İneceğim yeri kaçırmıştım. "Zararı yok," diye düşündüm. Kadın gözlerini kapatmış derin bir uykuya dalmıştı. Makineyi açtım, hafızasındaki fotoğraflara bakarken istasyonlar ardımızda kalıyordu. Her tarafları dövmeli iki müzisyen yanına oturdu. Biri gitarıyla bir şeyler anlatıyordu. Anlatmakla kalmayıp şarkı söylemeye başladı.

Son istasyona geldiğimizde kadın hâlâ uyuyordu. İnmek için ayağa kalktım. Kalabalık bizi bekliyordu. Trenin beklemeden döneceğini anlayınca yerime oturdum. Yeni yolcular bindi, kapılar kapandı.

Yüzler, sesler, kokular geçti. Akşam ilerleyince yolcular seyreldi. İçime çökmüştüm, her seferinde bu kez ineceğim dediğim halde inememiştim. İki istasyon arasında sürekli gidip geliyorduk. Kadın delinin tekiydi.

Saatler sonra uyanıp battaniyenin aralığından çocuğunu kokladı. İnmeye hazırlanıyordu. Bir iki istasyon geçtikten sonra doğruldu. Arkasından ben de indim. Gizlice fotoğraflarını çektiğim için pişmanlık duyuyordum. Durdurup para vermeyi düşündüm ama cesaret edemedim bir türlü. Yürüyen merdivenle dışarı çıktık. Ankara asfaltında aramızdaki mesafeyi koruyarak yürüyordum. Arkamızdan gelen arabaların farları vuruyordu. Gölgem uzayıp kısaldı durmadan. Rutubetli, yapışkan bir yaz akşamıydı.

Epeyce yürüdük. Solumuzda deniz, sağımızda yan yana sıralanmış çay bahçeleri vardı. Her biri farklı müzik çalıyordu. Bir anda kalabalığın içinde kayboldu. Şaşırdım, sağa sola koşmaya başladım. Gidebileceği bir yer yoktu. Balıkçı barınağının kapısına geldim. "Buraya kadar," dedim kendime. Bokunu çıkarmanın âlemi yoktu. Geri döndüm. Çok yorgundum. Bir an önce eve gitmek istiyordum ama bir türlü taksi gelmiyordu. Hiçbir yere gidemez olmuştum. Barınağın kapısına döndüm tekrar. Usulca itekleyince gıcırdayarak açıldı. Merdivenden indim. Kiralık sandalları boyadıklarından keskin bir yağlıboya kokusu sarmıştı etrafı. Çok geçmeden karanlığın içinden bir havlama duyuldu. Kaçmak için geç kalmıştım. Hemen yanımdaydı, durmadan hırlıyordu. Sakinleşsin diye ıslık çalmayı denedim. Biri duymuştu, "Kim var ulan orada?" diye bağırdı. Gıkım çıkmıyordu. İki kişi koşarak geldi. Yardım edecekleri yerde sorgusuz sualsiz tartaklamaya başladılar. Köpek birkaç adım gerilerinde havlıyordu. "Gazeteciyim," dedim, "bir şey yapmayın lütfen." Kısa boylu yakama yapışmıştı. Pis pis baktıktan sonra itekleyerek bıraktı.

Birkaç yıl önce yaşlı bir adamla tanıştığımı söyledim. Tamamen yalandı, böyle yerlerde hep yaşlı başlı adamlar olurdu. "Naci Ağa," dedi biri ötekine bakarak. Titriyordum. Uzun boylu olanı plastik bardakla su getirdi. Öfke yerini merhamete bırakmıştı.

Naci dedikleri adam barınağın bekçisiymiş. Geçen yıl akciğer kanserinden ölünce yerine Durmuş başlamış. Rahmetle andı adamı. Hırlamaya devam eden köpeği tekmeleyerek kovaladı. Mahcup olmuşlardı. Sonra Ercan'la tokalaştık. Nasırlı elini uzatarak, "Kusura bakma, biz de şey sandık," dedi. Ellerim hâlâ titriyordu. Naci'nin ruhu için dualar okudum içimden. Mağrur gözlerle yere bakıyordum. Sırtıma dokundu Ercan, "Hadi," dedi. Kapıda tartakla-

dıkları Tanrı misafirine özür borçluydular. Teşekkür edip ayrılmak istedim önce. Naci'nin hatırasına ayıp edilmişti.

Suntadan derme çatma yapılmış bekçi kulübesinin balkonundaydık. Kırk vatlık kirli bir ampul yanıyordu tepemizde. Ampulün çevresinde küçük böcekler, sivrisinekler dönüyordu. Meyve kasasını ters çevirip üzerine gazete sermişler. Yağ tenekesinden bozma mangalın üstünden cılız bir duman yükseliyordu. Bir plastik tabure de bana uzattı Durmuş. "Eyvallah," dedim, oturdum.

"'Hangi gazete abi?' dedi Durmuş. Duraksadım, uydurduğum hikâyeyi unutmak üzereydim. Magazin dergilerinden biri çıktı ağzımdan. Yalanımı pekiştirmem gerekiyordu."

Mangalda tüten duman ateşe dönünce üstüne odun parçaları attılar. Dalların çıtırtısı, kuru yaprakların kokusu sardı her yanı. Durmuş doğrulup barakaya girdi. Çok geçmeden boş bira kutularıyla döndü. Dördünü de denizde çalkaladı. Musluklu plastik bidondaki suyla da duruladı. Domates, soğan, sarımsak doğradı. Yaşaran gözlerini kolunun tersiyle silerken, "Acıktık anasını satayım," dedi. Tekrar barakaya girip temizlenmiş balıkları getirdi. Unutulmuş gibiydim, böylesi iyiydi.

Durmuş, kutunun içine balıkları geçirirken tek gözünü kısıyordu. Meraklanmıştım, kalkıp yanına oturdum. Işığını kesmişim, sağ elinin dışıyla itekledi beni. Balıklardan sonra doğranmış sebzeleri girdi kutuya. Hepsi bitince, ağzını patatesle kapadı. Bir nevi tıpa yapmıştı sebzeyle. Ercan'la bakıştık. Şaşkınlığımı görmüştü, "Yunus Usta'nın meşhur yahnisi," dedi alaycı sesiyle. Durmuş soğanlardan birini Ercan'a savurduktan sonra barakaya girdi. Hangi ara çıkmıştı görmemiştim, ortalıktan kaybolmuştu. Gözucuyla bakındım, "Nereye gitti?" dedim Ercan'a. Güldü. "Gelir birazdan," dedi. Neye kızdığını anlamamıştım. Elinde poşetlerle geri döndü. Dudaklarında belli belirsiz bir ıslıkla dolandı bir süre. Barakaya geçip temiz gazete getirdi. Patatesleri çıkarırken parmak uçlarına hohlayıp durdu. Çatalın ucuyla kutuların karnını yardı. Kâğıt gibi yırtıldı alüminyum.

Sebzeler erimiş, balıkların kılçıkları gövdelerinden ayrılmıştı. Ercan ekmeğin yarısını poşetin içinde böldü. Açılmayan kutuyu alıp öteki tarafa yürüdü.

"Hangi gazete abi?" dedi Durmuş. Duraksadım, uydurduğum hikâyeyi unutmak üzereydim. Magazin dergilerinden biri çıktı ağzımdan. Yalanımı pekiştirmem gerekiyordu. Bir şeyler söyleyip sustum.

Bardaklar hiç boşalmadı. Ercan aklına bir şey gelmiş gibi sandalyenin üzerine çıkıp konuşmaya başlamıştı. "Biz balıkçılar," dedi arkadaşına bakarak, "şu götüne koyduğumun yunuslarını sevmeyiz. Yunus varsa oltaya balık gelmez. Anasının nikâhına gelir ama bize gelmez." Sandalyenin üzerinde sallanıyordu. Düşecek gibiyken aşağıya indi. Bükülmüş işaretparmağını Durmuş'a doğru uzatmıştı, "Balığın peşinde anamızı bellerler… Teknesi masraf, barınağı masraf…" Gülmeye başlamıştı. Yeniden doğruldu, "Sonra da Yunus deyince kızıyor hıyar." Susar susmaz başı öne düştü. Unuttuğu bir şeyi hatırlamış gibi tekrar kaldırdı kafasını. Tek gözünü kısarak bakıyordu bana, "Bu var ya bu… Her türlü yunusu sever."

Durmuş'a baktım, dinlemiyordu bile, dalıp gitmişti. Öteki, kelimeleri yutarak anlatmaya devam etti. Söylediklerinden hiçbir şey anlaşılmıyordu artık. Her şeye gülüyordu. Sonra birden öksürmeye başladı. Ciğerleri sırtından çıkacak gibiydi. Durmuş önümdeki bardağa şarap koydu. Ercan sonunda sızıp kalmıştı.

Sustuk, üst taraftan geçen arabaların sesi azaldı. Şarap tuhaf bir tat bırakmıştı ağzımda. Bardak yoktu, sürahiyi dikledim, ılıktı, plastik kokuyordu. "Bana da ver abi," dedi, uzattım.

Bir ses duyuldu. Sesten çok, biri şarkı söylüyordu sanki. Kulak kesildim, çocuk ağlamasına benziyordu. "Biri mi ağlıyor?" dedim. Dudak büktü. Yerinden kalkarak balkonun sonuna kadar sallanarak yürüdü. Kafamı kaldırıp yıldızlara baktım, çok uzak memleketler geldi aklıma. Höpürtü kesildi. Kemerini sıkmak için son deliği bulmaya çalışıyordu. "Çocuk değil," dedi sesin geldiği tarafa bakarak, "bir kadın var," deyip sustu. Ellerini yıkayıp masaya

oturdu, “Bizim salak balık götürdü ya akşam…” Kadın şarkı söylemeye devam ediyordu. “Ne şarkısı böyle?” dedim, dayanamamıştım. “Hani şu hızlı tren zımbırtısı vardı ya, üç beş yıl önce kaza olmuştu…” Lafını kesip barakaya girdi. Kadının sesini bastırsın diye içeriden radyoyu getirmişti. Şişenin dibini bardaklara bölüştürdü. Ne çok sigara içiyordu, yenisini yakıp iç geçirdi, “Kazada çocuğu altında kalmış kadının. Saatlerce sıkıştığı yerden çıkaramamışlar.”

Susmuştu. Derin bir iç geçirdi. Tüm bunları sanki yaşamış gibi anlatıyordu. “Aklı uçmuş kadının, tüm devreler yanmış anlayacağın. Sonra kocası da bırakmış zavallıyı. Battaniyenin içine bir oyuncak bir süpürge sarıp dolanıyor. Böyle, buralarda yaşayıp gidiyor işte. Bazen arkasına takılanlar oluyor, tinerciler falan.”

Yüzüm kızarmıştı, yutkundum. Hafif esinti başlamıştı. Mangalın üzerine bir iki odun parçası bıraktı. Uzaktan kadının sesi duyuluyordu. Tüm gün olanları düşündüm. Elimde makine, fotoğraf ararken sıyırmış bir kadının peşine düşmüştüm. Üstelik metro, raylar, karanlık hikâyenin bilinmeyen kısmıydı.

“Artık kaçayım,” dedim Durmuş’a. Başını hafifçe yana salladı. “Biz buradayız abi, ne zaman istersen bekleriz,” dedi. Kan çanağına dönmüş gözlerle öteki de uyandı o sıra. Eksik dişleriyle pis pis sırıtıyordu. Ne olduğunu anlamamıştım. Eliyle dişlerini kapatıp, “Senin Yunuslar damladı,” dedi Durmuş’a. Aynı anda merdivene baktık. Birkaç polis şakalaşarak yanımıza geliyordu. Acıkmışlar, yemeğe gelmişler. “Yahniye geliyorlar,” dedi Ercan, kulağıma fısıldayarak.

Telsiz sesleri kapladı ortalığı. Durmuş barakaya geçip boş kutuları getirdi. Ercan gazeteci olduğumu söyleyince iyice yüzleri düştü adamların. Zaten geç olmuştu, izin isteyip ayrıldım yanlarından. Hepsiyle el ucuyla tokalaştık. Köpeğin yanından geçip merdivenlere tırmandım. Kadının sesi artık duyulmuyordu. N

Bora Abdo

Korkuluk ve İki Çiğdeci

Tütün yüklü, tenteneli tren, yeşil, yele karşı, yele karşı zayıf, vagonlarında eğri büğrü ağaç dalları, kabukları ince uçlu çakılarla soyulmayı unutulmuş, kuru, akasya ve söğüt geçiyor, gidiyor, buharı ve kömürü kaçak. Belki soluna baksa, farından, rayların arasında kızıl çakıl taşlarından baksa, bıçkın sol kapısını açıp, tespihini iri bileğinde yersiz kıpırdatıp, yumurta topuk ayakkabısını kırıp kuluçkasında, şöyle bir soluna baksa, hızlı adımlarla yoldan çıkıp şoseden koşarak, ah evet olabildiğince karnından bağırarak, bir ismi, bir yüzü, yele karşı, evet zayıf, yanakları ve sakalları rüzgârdan titreşip şekil şekil, kayıp, bulanık, boyun damarları iri ve şiş, adımlarını bir denizin üstünden bir yarımadaya atar gibi öne, gelip o ağaca sorsa; ben hiçbir sözcüğü bulamazdım o vakit.

Ağaç anlatırdı, isterdi yolun ortasında alelacele bırakılmış trenin teybinde upuzun bir uzun hava çalsın. Makinist.

Değil. Kırmızı rayların üstünde yol, yağmur mu yağsa, eğilir değil mi yine kalmanın eğrisi. Yolun üstün tuttuğu. Sonu.

Başında, tren, tütün taşır ve yeşil ve tespih, yumurta da var, unuttu sanma, çok sevinmişti. Camı açık, makinist pencereden çıtalı bir uçurtma uçuruyor, uzun, upuzun bir uzun hava sızıyor; armut ağacına yaslanmayasın / yârim var diye de sevinmeyesin / tez geldi hicran / ayrıldık hemen / ay ışığında / ay ışığında.

Tespih döküldü. Ağaç ve makinist bildi bu sesi.

Yüz yirmi sekiz yıl sakladı onu. Dağ. Çürüdü mağaraları. Yeşermek, evet ne berbat bir kelimedir.

Yüz on altıda öldü. Kurudu dalları. İki çiğdeci öldü o ağacın gördüğünü.

Gördüler o ağacın da öldüğünü ve tam ortasındaki dala konuşlandılar. İkisi de dişiydi. On iki yıl, üremeden, yele karşı, kara ve güneşe kondular. Hiç ses çıkarmadan. Zayıf ve çöküktüler.

Bir hikâyeyi anlatır gibi konuştu sonra bir çiğdeci öbür çiğdeciye.

Seni kanatlarımın arasına aldığım o günden beri, sen hep itiraz ettin ve dilimi ve sözcüklerimi ve sesimi bozdun. Bense kabul ettim. Yeşermek evet berbat bir kelimeydi ama sen gümüş bir çiğdeci olsan da ben kırılıp kanıksadım. Kanatlarının arasına girdim senin, sıcaktın, sen anlatmalıydın, demeliydin bana o halde, seni kanatlarımın arasına aldığım o günden beri. Yüz yirmi yıl önce, çok gençtin, hecemi, digiligimigi bogozdugun.

Otuz altı yıl uğraştım sana şu armonikayı çalmasını öğretebilmek için.

Arkası çöldü, tren durdu, makinist uçurtmayı saldı, uzun hava tükendi, yük vagonlarından yeşil koliler bırakıldı en çorak alana, çuvallar, beli bükük, sapı testere uçlu bastonuyla

yaşlı bir adam merdivenlerden sapsarı bir bileği tutarak aşağı indi. Dişsiz ağzında bağıra bağıra bir komparsita.

On iki yaşında bir kız çocuğu, yaşlı adamın uzattığı rüzgârgülünü uzun uzun öperek kaldırdı gözkapaklarını yerden. Gitti tren.

Yaşlı adam, elini büyük gölgelere siper edip baktığında uzaktaki ağaca, en kalın dalında iki çiğdecinin tir tir titrediğini gördü. Şakakları açıktı, gür kaşlı, burnunda kelebek gözlüğü.

Yük vagonundan iki tane kuş kafesi, bir sandık dolusu sapan ve taş, tonlarca kereste, tonlarca kiremit, üç tane soba, beş vagon dolusu kömür, yüzlerce metre uzunluğunda kurulabilecek sapsarı soba boruları, siyah perdeler ve siyah halılar, çeşitli renklere boyanmış çapalar, cepleri sökülmüş pantolonlar ve gömlekler, çiçek dürbünlü ve uzun namlulu tüfekler, üç tane ibibiği yeşil horoz, kutu kutu yara bantları, neşterler, bir tane tavuk, korkunç gözlü kıpkırmızı bir tay leşi ve ölü solucanları indirip gitti mini etekli, aşırı makyajlı beş kambur kadın.

İkindide bitti ahşap baraka. Üçgen pencereleri, gri dış kapısı vardı. Kapının yanına her birinde yangın sözcüğünü tamamlayan kırmızı kovalar, kovaların içine de çıra yerleştirdiler.

Denize kıyısı vardı, çöle açılıyordu bir bahçesi ve pencereden orman görünüyordu sadece kış sabahları bakıldığında.

Kız, ayak bileklerine kadar inen çiçekli elbisesiyle çölün kumlarını savura savura ardında bırakarak yaşlı adama teneke kumbaralar getiriyor, onun kucağına oturduktan sonra ayak bileklerinden başlayıp elbisesinin içinde titreyen parmaklarının gezinmesine sesini çıkarmıyor, bacaklarını aralıyor, kumral uzun saçlarını adamın sol kulağına çözülemeyecek sağlamlıkta bir düğümle bağlıyor, tam sırtına sarıldığında, sırtındaki o iri yumruyu avuçlayıp sıktığında, denizden çıkıp sessizce yaklaşan bir fok balığının ağzından şişeyi alıp içindeki zehri yudum yudum içerek ölüyordu.

Sonra bir vapur çölü aşıp evin solundaki iskeleye yanaşıyordu. Kaptan köşkünün teybinde o çocuk şarkısı durmadan çalıyordu.

Kuşlar / kuşlar da gelir / ama bir daha / ama bir daha beni burada / beni burada bulamazsın / bulamazsın / ölmek istersin kör çocuk / bir daha / ah minicik odanda / ah ufacık dünyanda / arama kör çocuk arama / piç gibi kaldın turşucuk dünyada / bir isim de koymadılar sana / piç gibi kaldın fıçıcık dünyada / ben de hiç sevmedim seni / üstelik / ay ışığında / ay ışığında / ay ışığında.

Şarkı tam iki ay çaldı. Kız sarı, ince bileklerini sakladı, yaşlı adamın sağır kulaklarından. Rüzgârgülünü göğüslerinin ortasına dikti.

Seksen altı yıl sonra, bir sabah, yaşlı adam barakasının etrafını çitlerle ördü. Keserle bahçesine binlerce çukur açıp içlerine tohumlar ekti. Çiğdeciler o sabah didik didik edip toprağı tohumları buldular ve çok uzun yıllar boş kalan kursaklarını doldurdular. Hayatlarında sanki ilk kez bir şey yemiş gibiydiler. Açlıklarını keşfetmişlerdi. Ve tokluğu. Yaşlı adam günler süren denemelerden sonra çiğdecilerle baş edemedi. Ne kadar erken kalkarsa kalksın, gecelerce uyumayıp tarlasını beklesin, çiğdeciler ne yapıp edip tohumları bulup yiyorlardı.

O zayıf ve çelimsiz hallerinden kurtulmuş iyicene irileşmişlerdi.

Yılın on beşinci ayında,

yaşlı adam bir sabah, kızı çit kapının önüne dikti. Soydu emprime elbisesini bir mandalina gibi.

O yılın on sekizinci ayında,

yaz dedim sana yazmadın yazmadığın için okuma yaz
mayı unutturdum sana sol bacağını kaynar sularla haş
ladım iyileştirdim yanık teninin üzerine aklıma hep ilk
geleni ve aklımdan hiç çıkmayanı çizdim ama ellerim tit

redi bir şeye benzemedi yüzüne benzemedi yine haşladım
gitti o sana benzemeyen yazdım ve sen her okuduğunda
benden değil biliyorum harflerden nefret ettin, diyerek,

korkuluk gibi kımıldamadan durmasını istedi ondan. Kollarını açtı. Başını göğsüne düşürdü göğünden.

O yılın on sekizinci ayının son kuşluğunda,

sonra yazmaya ve çizmeye başladın, küçük boy resim
defterleri aldım sana ve mum boyalar suluboyalar sen
karakalem çizdin dolmakalemler pilot kalemler sen kara
kalem yazdın sol bacağını onca yaktım onca iyileştirdim
onca öptüm sonra sen içim acıyor sandın ama ben hep
yazılarımı sevdim, diyerek,

kafasına örme bir şapka taktı, eline bir süpürge verdi.

Çiğdeciler ilk gece yine tohumları talan etmek için gelmişken biri kızı gördü, omzuna kondu, öbürü de geldi, sağından solundan uzun uzun kızı ve camgöbeği gözlerini seyrettiler. Denizden gelen fok balığını sert kanat darbeleriyle dövüp kovaladılar. Vapuru batırdılar. Kızın o kadar güzel bir yüzü ve o kadar güzel gözleri vardı ki, bunu yüz on yıl düşündüler. Tohumları yerlerse yaşlı adam korkuluğun bir işe yaramadığını düşünüp onu söker alırdı yerinden ve çiğdeciler bir daha bu kadar yaklaşamazdı korkuluğa. Kumral saçlara. Yemezlerse açlıktan öleceklerdi. Yerlerse korkuluk gidecekti. Yaz başıydı.

Günden güne zayıfladılar.

Ertesi yıl, tren yeniden yanaştı barakanın önüne. Yaşlı adam yaşlı bir kadının çillerle kaplı bileğini tutup trenden inmesine yardım etti. Ona uzun uzun öpmesi için sağ ayağını uzattı. Kadın, çırılçıplak kalana değin soyundu önce, beyaz saçlarını balıksırtı ördü sonra ağır ağır, dizlerinin üstüne çöktü önce, başını parçalara ayırmak ister gibi toprağa vurdu sonra, güldü önce, istenileni yaptı sonra. Beş kambur kadın, kucağında beş kambur kız çocuğuyla yükleri indirip gitti.

Yaşlı kadın, bir sabah uyanır uyanmaz tarlaya gelip korkuluğun tam karşısında durdu,

sutyenimde sakladım bu bozuk paraları kâğıt paraları
altın liraları al konfetileri al kınalarımı al, diyerek,

saçlarını çekip şapkasını devirdi,

kasıklarım buz gibi, diyerek,

çiğdecilere korkunç çığlıklar attı, korkuluğun bir elindeki süpürgeyi yerlere vurdu, fok balığına tay leşini parçalara ayırarak yedirip her gün yine gelmesi için ikna etti,

ben sizi bir kitaba çizebilirdim ben sizi bir kitap
tan silebilirdim ben burayı poyraz kuşları çamur
cun telkuyruk akça cılıbıt yeşil çıvgın gökgerdan
sığırcık gökçe delice ve binlerce kuşla sağanak al
tında bırakabilirdim beni unutun diye gözlerinizi
oyabilirdim kanatlarınızı sevebilirdim sonra ama
yine de beni hatırlayın diye, diyerek,

çiğdecilere sapanla taş yağdırdı.

Yaşlı adam bugün barakanın üzerine büyük bir tabela astı, üstünde bank yazıyordu. Kapının önünde yaşlı kadın belirdi çok şık bir elbiseyle, saçları fönlü, sarı, göğüs çatalından sol memesinin üzerinde çok iri bir portakal görünüyordu, adama yanaşıp elini öptü. Yaşlı adam portakalı alıp ayaklarının altında ezdi, geride erkek memesini andıran boşluğa hırsla tükürdü. Kadın banka kapısından içeri girip çok kısa saniyelerde bir çanta parayla çıkarak uzaklaştı.

"Yaşlı adam portakalı alıp ayaklarının altında ezdi, geride erkek memesini andıran boşluğa hırsla tükürdü. Kadın banka kapısından içeri girip çok kısa saniyelerde bir çanta parayla çıkarak uzaklaştı."

Adam o zaman nedense gösterişli bir saygıyla kadını takip etti.

"Şimdi mevduat sahibi bir mudi miyim ben?"

"Mudisin."

"Bana hanım diyecekler, efendim diyecekler, biraz şuh bir kahkaha atmayı nereden öğrenebilirim acaba?"

Dün, tabelaya okul yazmıştı. Yaşlı kadın küçük bir kız çocuğu gibi önlük giymişti. Yaşlı adam onun babası gibi elinden tutmuş ve okul kapısından içeri sokarken yaşlı kadın-küçük öğrenci-birden babasına sarılıp ağlamıştı.

"Şimdi ben okula gidiyorum, öğretmenime âşık olacağım. Hiç söz dinlemeyeceğim, adımın yanında çarpılar. Adım. Kim bilir nasıl bir adım olacak. Yanımdaki sırada oturan çocuğa sol bacağımı göstereceğim. Vurulduğum o koca kara gözlerini daha da irileştirip gözlerime bakacak ama o. Utanacak. Kasığım olacak sonra o benim. Kasığı olacağım onun. Hatırlıyorum. 1-E, numarası üç bin iki yüz seksen beş, sağ ayakkabısı fırlamıştı ayağından tren çarptığında ona. Çabuk gelmişti birileri, hemen üstünü örtmüşlerdi gazetelerle. O sağ ayağı, bir tek. Yüzüme sürdüm, öptüm, öptüm. Allah kahretsin, garın gişesinde hep o uzun hava. Artık kasıksızım ben."

Yarın yaşlı adam barakaya bir tabela asacaktı, cami yazacaktı, şadırvanda abdestini alacak, musalla taşındaki tabutun içinde yatan merhumenin cenaze namazını kılacak, sonra tabutun kapağını ağır ağır açıp merhumeyi uzun uzun öpecek, yanına kıvrılıp uyuyacaktı.

"Hangi şamdandan, başka bir hayat, beklenmedik bir şeyleri, tek kalmanın, su diplerinin, öldükçe biçimi bozulan, pankartlar, çiyler ve çayırkuşu ustalar yapamaz, odada minnacık, demek sonunda, bana dokunsa ve kumru gibi, mısır yaprağı, kimi kimsesi de yok doğumda ve ölümde."

Birkaç gün sonra yaşlı adam barakaya astığı tabelasına sirk yazacaktı, kendisi ateşbazlık yapacaktı, yaşlı kadınsa tay leşi yiyen bir fok balığını canlandıracaktı.

"Bir sahaftan başka bir sahafa düşmeden katledeceğim hikâyenizi. Siz, ölülerinizi değil, kendinizi yıkayın. "

Bin dokuz yüz yetmiş yedi yıl sonra, çiğdeciler bir sabah uyandıklarında, bozkırda barakanın yerinde simsiyah bir türbe gördüler sadece. Etrafta başka hiçbir canlı ve nesne yoktu. Hızla kanat çırpıp yaklaştılar, türbenin içindeki mezarı meraklarına yenilip on dört ay boyunca kazdılar. Mezar tazeydi, içinden korkuluk çıktı.

Yirmi üç yıl sonra bir fayton yanaştı türbeye. Ay ışığında. Bir makinist, arabadan indirdiği beş ölü kambur kadını üst üste indirdi çorak tarlanın ortasına, biraz bekledikten sonra dört tane de ölü kambur kız çocuğunu annelerinin üstüne yığdı. Sonra şadırvanda abdest alıp mezarın içindeki kambur korkuluğun yanına uzandı.

Bir çiğdeci öbür çiğdecinin gözüne eğildi. Resimlerle, karakalemlerle anlattı gördüğünü. Yirmi üç yıl nasıl bir ağacın dalında hiç kıpırdamadan korkuluğu aradıklarını.

"Hadi gidelim buralardan, hazır fayton da boş," dedi.

"Olmaz," dedim, sol kanadımı açıp teleklerimin arasındaki haşlanmış etimi, buruş buruş derimi gösterdim ona.

"Al," dedim şimdi, "al, kopar tüylerimi. Yaz bakalım. Yazman var mı? Yapabileceğin en iyi şeyi yap. Seninle gelmeyince ben. Sen. Öl."

Binlerce yılda hatırlanan bu kırık belleğin on saniyede çürümesini izledim. Çiğdeci sadece onunla gitmedim diye ölüp çürüdüğünde, ben ona, "Sen anlattığım her şeyin hiçbirindesin artık," diyebildim. "Segen," dedim, "begenigim bigir çigiğdegecigi kuguşugu ogoldugumugu bigilegen tegek ögölügüsügün."

"Ölünce değil," dedi, "gidince bir melek olacağım ben."

Gidenler melektir, gidenler melektir, gidenler melektir, gidenler melektir, diye acı acı arkasından öttüm ben. Öttüm. N

DRAGO JANČAR

Post-varoluşçu bir yazarım.

En usta yaratıcılar bile okuduklarının, gördüklerinin, duyduklarının etkisinde kalmaksızın, hiçlikten ortaya bir eser çıkarmamışlardır. Buna karşılık elinize aldığınız bir eserde kendine özgü bir "şey" yazarının sesini hemen tanımanıza yol açar.

Öykülerinizi, roman ve oyunlarınızı ele alırsak, sizce her birinin rolü ayrı mı, yoksa tek bir anlatımdan söz edilebilir mi?

En kapsamlı edebi tür romandır. Roman, içinde öyküyü de barındırır, dramaturjik bir hikâyeye zemin yaratır; tüm edebi türlerin bileşimidir. Benim için en önemlisi romandır. Buna karşılık öykü, çalışma masasının dökün tülerinden ortaya çıkmışçasına hafife alınacak bir tür değildir. Son öykü kitabım Almanya'da yayımlandığında, bir eleştirmen çok cömert bir yazar olduğumu söyledi, başkalarının ortaya bir roman çıkaracağı malzemeyle, bir öykü oluşturuyormuşum. Öykülerimi çok özenerek yazıyorum; olay örgüsünü, anlatımı olabildiğince yoğunlaştırmaya çalışıyorum. Romanda ise sınır tanımıyorum, canım isterse Barok dönemde bulabilirim kendimi. Öyküye eli sıkı yaklaşmalısınız.

Denemeleriniz okurla buluşabilir mi?

Bazı denemelerimin çevirisi yapılabilir. Metinlerim felsefi olmaktan çok, toplumsal; Doğu Avrupa olduğu kadar Batı Avrupa toplumlarını da irdeleyen metinler. Totaliter bir rejim altında da yaşadım, demok-

raside de.

Roman kahramanlarınızın çoğu bulundukları coğrafyayı yansıtıyor. Kendinizi Orta Avrupa edebiyatının bir mirasçısı ve sürdürücüsü olarak mı görüyorsunuz?

Orta Avrupa kültürü taşra kültürü değildir. Küçük bir ülkenin kültürü küçümsenmemelidir. Kendimi Orta Avrupa'ya ait hissediyorum. Tarih küçük ülkelerde büyük uluslardakinden farklı yaşanmıştır. Ömrünüzü Slovenya'nın küçük bir köyünde geçirirken, önünüzden gelip geçen şahsiyetleri gözlemleyerek tarihin akışına tanıklık edebilirsiniz: surları aşan çeşitli ordular, her defasında dayatılan farklı vergilerle karşılaşabilirsiniz. Ben köyüme dört beş farklı ordunun girdiğini çıktığını gördüm. Küçük bir köy 20. yüzyıl dünyasının karmaşık yapısına sahne olabilir. Her şey gözünüzün önünde olur biter. Rejim karşıtları, bölücüler, sürgüne yollananlar, geleceğin komünist liderleri, hepsi gelir geçerler. Orta Avrupa çelişkiler yumağıdır. Edebiyata son derece ilginç bir malzeme oluşturur. Doğu Avrupa sorunsalını ilk irdeleyen Milan Kundera'dır. Savaştan önce bütünlüğü olan ülkelerin nasıl olup da savaştan sonra parçalandığını, Avusturya-Macaristan arasındaki mayınlı bölge misali, mayın döşeli sınırlarla bölündüğünü anlamaya çalışıyorum. Peter Handke Avrupa'dan bir meteoroloji vakası olarak söz eder. Buna diyeceğim şudur: gökyüzüne bakmaya itirazım yok ama yere de bakmazsan, mayına basarsın. Orta Avrupa halkları gözyüzündeki bulutlar gibi yer değiştirebildikleri gün hür olacaklar. Bu aslında gerçekleşti. Günümüzde Avrupa birleşti. Artık bir Orta Avrupa sorunundan söz edilmiyor. Geçmişte kaldı.

Taşrayı anlatıyorsunuz. *Kuzey Işıkları*'nda, küçük burjuva klikleşmeleri, Madam Bovary'i anımsatan Bayan Samsa'sı ve şehirden geçip giden satış temsilcileriyle, doğum yeriniz Maribor'u taşra dünyasının merkezine yerleştirmiyor musunuz?

Maribor gibi tipik bir taşra şehrinde bile dünyanın herhangi bir büyük şehrinde rastlanabilecek çapta çatışmalara tanık olabilirsiniz. Avrupa'yı derinden etkileyecek olayların kıvılcımı Maribor gibi küçük şehirlerde çakabilir. Tarihin tohumu böyle bir şehirde atılabilir. Bu temayı seviyorum ve henüz bununla işim bitmedi.

Saraybosna örneğinde olduğu gibi mi?

Saraybosna gerçekten küçüktür, son derece pitoresktir, dünyanın minyatürü gibidir. Gizlisi saklısı yoktur. Müslümanı, Katoliği, milliyetçisi, komünisti ortalıktadır. Oysa Maribor gibi, hepsi birbirine benzeyen öbür küçük şehirlerde çatışma tohumları göze görünmez. Davranışlar birbirine benzese, halk aynı kafede vakit geçirse, aynı kiliseye, aynı spor klübüne gitse de herkes birbirinden nefret eder.

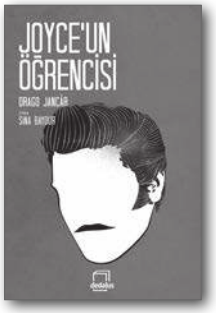
Trieste'de ise anlaşmazlıklar, sözgelimi komünistlerle faşistler, Slovenlerle İtalyanlar arasındaki gerilim saklıdır ama oradadır.

Romanlarınızdaki öteki ana ekseni "tarih". *Katarina, pav in jezuit* (Katerina, Tavuskuşu ve Cizvit) tarihi bir roman, *Kuzey Işıkları* 1938'de geçiyor, hatta *Zvenenje v glavi* (Kafada Gürültü) bile 20. yüzyıl tarihine gönderme yapıyor. Tarih merakınız nereden geliyor?

Drago Jančar, Orta Avrupa edebiyatının önde gelen yazarlarından. Türkçede **Joyce'un Öğrencisi** ve **Kuzey Işıkları** kitapları yayımlandı. Kasım-Aralık 2011 tarihli *Le Matricule des Anges* dergisinde yayımlanan söyleşisini yayımlıyoruz. İyi bir yazarı yakından tanımak için.

Taslak yazarı değilim. Daha çok, süreç yazarı olduğumu söyleyebilirim. Kitaplarımın çıkış noktası kesinleşmiş bir ön çalışmadan ziyade olağan bir karşılaşma ya da yaşadığım bir olaydır.

Czeslaw Milosz her olayın, geçmişi geleceğe bağlayan zincirin bir halkası olduğunu söylerdi. Dünya bir günde yaratılmadı. Bugünü yapan, geçmişimiz. Marguerita Yourcenar için geçmişi yeniden yaratmak çok önemliydi. İnternetin bu denli önem kazandığı teknoloji çağında yaşıyor olsak da insanoğlunun pek değiştiği söylenemez. Duyguları, arzuları hep aynıdır: hüzün, aşk, güç... Benim için tarihi perspektife yerleştirilen her şey, bir düzlemde olana nazaran anlam kazanıyor.

***Katarina, pav in jezuit*'da dünyanın 1756'daki değişimini anlatıyorsunuz ve *Kuzey Işıkları*'nda yine dünyanın kökünden sarsıldığı başka bir yılı, 1938'i ele alıyorsunuz. Romanlarınızda tarihin dönüm noktalarını irdelemeyi mi tercih ediyorsunuz?**

Evet, Katerina döneminde de Avrupa bir dönüm notasındaydı. İçten içe değişimin hazırlığı vardı. Gelecekte çalkantılara, hatta Avrupa'nın tamamını kökünden sarsacak Fransız Devrimi'ne yol açacak sakin bir dönemden geçiliyordu. İnsanların derinden inançlı oldukları ve akılcılıkla bağdaşmadıkları zamanlardı. Nitekim inançla akılcılığın çatışmasının halkı ezip geçtiğine şahit oluyoruz. Ama beni bütün bunlardan daha fazla ilgilendiren bir aşk hikâyesi vardı ortada. Tabii bir de hikâye anlatmanın keyfi, bu kadar basit.

Yazdığınız oyun *Veliki briljantni valček*'da (Büyük Işıltılı Vals) yargılama var. Romanlarınızdan ikisi *Kuzey Işıkları* ile *Zvenenje v glavi* kapalı ortamlarda geçiyor. Romanlarınızda yargılama ve laboratuvar gibi dar bir alanda tahlil etmenin dışına çıkılıyor değil mi? Karakterlerinizi belli bir dönemde kapalı bir çerçevenin içine yerleştiriyorsunuz ve başına gelenleri gözlemlemeye koyuluyorsunuz.

Evet ama benim de o laboratuvarın, o kapalı alanın içinde olmam şartıyla. Ben de bütün bu kapatılmış insanlardan biriyim. "Madame Bovary, benim," demişti yazar, değil mi? Yarattığım karakterlerin tümü, kadın ya da erkek, iyi ya da kötü olsun, benden bir parçadır. Dolayısıyla karakterlerime sanki laboratuvarda kobaymışlarcasına tepeden bakmıyorum. Onların arasındayım. Kendisini kapatılmış hisseden, hapsedilmiş olan benim, dışarıdan beni ve olanı biteni seyredense başkası. Benden daha tehlikeli birisi.

Eserleriniz arasında geçişlere yer veriyorsunuz. *Veliki briljantni valček*'da ve *Katarina, pav in jezuit*'da birbirine benzeye iki Simon olduğunu görüyoruz. Bir önceki hayatında İspanyol Lucia Alvarez olduğunu iddia eden Macar kadın karakteri hem *Veliki briljantni valček*'de hem de *Kuzey Işıkları*'nda karşımıza çıkıyor. Aynı şekilde hem *Joyce'un Öğrencisi*'nde hem de *Kuzey Işıkları*'nda ortak karakterler görüyoruz. Bu geçişleri biraz açar mısınız?

Bazı geçişleri farkında olmadan, bazılarını da bilinçli yapıyorum. Bir yazarın hep aynı kitabı yazdığını söylerler. Fazla itibar etmesem de bu sözde bir gerçek payı olduğunu kabul etmek gerekir. Her başladığım kitapta öncekilerden farklı şeyler söylemek, kendimi bambaşka durumlarda bulmak istiyorum. Buna karşılık bazı anlarda geçmişte yaşanmışlık hissine kapılıyorum ya da kendime rağmen daha önce irdelediğim bir döneme dönmüş oluyorum. *Veliki briljantni valcek*'deki Simon ile *Katarina*'daki Simon'un benzerlik gösterdikleri apaçık. İkisi de bir şeye inanıyor ama hayal kırıklığına ve ihanete uğruyorlar. Ortalama bir okur bu benzerlikleri fark etmiyor.

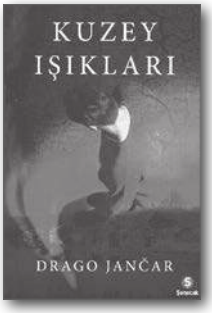
Sadece eserleriniz arasında değil, arada öteki yazarların eserleriyle de geçişler olduğunu görüyoruz. *Kuzey Işıkları*'nda karşımıza çıkan Samsa'nın Kafka'yı anımsattığını söyleyebiliriz. Böylece kendimizi edebiyatın yeraltı tünellerinde bulmuyor muyuz?

Haklısınız. Çalışmalarımı ben bu şekilde tarif etmezdim ama parmak bastığınız noktanın doğru olduğunu düşünüyorum. Kafka'nın varlığını yadsıyamayız, yine de ben Kafka tarzında değil, kendi tarzımda roman yazmak istiyorum. Samsa isminden yola çıkarak Kafka'nın Orta Avrupası'nda buluştuğumuzu söyleyebiliriz.

Kitaplarınızın her birinin elinden tutan bir vaftiz babası olduğunu varsayabilir miyiz? *Kuzey Işıkları*'nınki Kafka ise, *Zvenenje v glavi*'i Buzatti'yle, *Veliki briljantni valček*'i Camus'yle ya da Sartre'la ilişkilendirebilir miyiz?

Hayır. Kesinlikle hayır. En azından bilinçli olarak değil. Buna karşılık elbette yazı yazarken bizi etkileyen her şey kafamızda harmanlanmış oluyor. Pek sevmediğim Borges der ki: "Kitaplar kitaplardan çıkar." Bu söze tamamıyla katılıyorum. Ama yazarın beslendiği çeşitli kaynaklar bir bütünü, yani beni oluşturuyor. Kitaplarımın hiçbiri benden başka kimseden beslenmiyor. Elbette beni etkileyen her şey yazdığım kitapta yerini bulur. En usta yaratıcılar bile okuduklarının, gördüklerinin, duyduklarının etkisinde kalmaksızın, hiçlikten ortaya bir eser çıkarmamışlardır. Buna karşılık eli-

nize aldığınız bir eserde kendine özgü bir "şey" yazarının sesini hemen tanımanıza yol açar. Bu bir atmosfer olabilir. Bende bu eserin atmosferidir.

Christian Garcin, taslak yazarları ve süreç yazarları diye tanımlayabileceğimiz iki gruptan söz eder. İlki yazmaya başlamadan önce takip edeceği yolu kararlaştırmıştır. Ötekiyse kendisini yazının akışına bırakır. Siz hangi gruba dahilsiniz?

Taslak yazarı değilim. Daha çok, süreç yazarı olduğumu söyleyebilirim. Kitaplarımın çıkış noktası kesinleşmiş bir ön çalışmadan ziyade olağan bir karşılaşma ya da yaşadığım bir olaydır. Bireyi tarihe oturtmaktan hoşlanırım. Kitaplarımın çoğu tarihle karşı karşıya kalan bireyi anlatır. Bu anlamda varoluşçuluğa yaklaştığımı söyleyebiliriz. Bana dilerseniz post-varoluşçu diyebilirsiniz.

Örneğin *Zvenenje v glavi*'i yazarken neler olup biteceğini, nereye varacağınızı, nasıl sonlanacağını bilmiyor muydunuz?

Hayır, bilerek yazamam. Devamını bilmediğim bölümler halinde ilerlerim. En mutlu olduğum an ise o sese kulak verdiğim, yazma zevkine teslim olduğum andır. Herhangi bir edebiyat ödülü kazanabileceğinizi ya da elinizin altındaki işin size bir burs olarak geri döneceğini aklınıza bile getirmediğiniz, saf yaratım ânı. En güzeli yazının bir atomik reaksiyon gibi kendiliğinden ortaya çıkıvermesidir. *Zvenenje v glavi*'i yazmaya başlarken hiçbir şey bilmiyordum. Sonunu öngörmemiştim. Sonu hafif melankolik oldu.

Yazıya hâkimiyetin kaçtığı durumlar olmuyor mu?

Elbette oluyor. Kara deliklerden de geçiyor insan. Yazabilmek için her zaman sakin bir yere ve yalnızlığa ihtiyaç duyuyorum. Dağa çıkıyorum ya da göl kenarına yerleşiyorum. Şüpheye düştüğüm, kara deliğe girdiğim zaman inzivada olmanın faydasını görüyorum, sorundan kaçmak yerine üzerine gitmek zorunda kalıyorum. Üç gün aylaklık edebilirim ama sonunda çıkış yolu bulur, yazının devamını getirebilirim.

Film senaryosu yazmanın yararını görüyor musunuz? Romanlarınızda elips kullandığınıza şahit oluyoruz. Odasında oturan bir karakteri, bir sonraki cümlede, belirgin bir geçiş olmaksızın, akşam yemeğinde buluyoruz.

Birçok okurum kitaplarımın sinemaya kolaylıkla uyarlanabileceğini düşünür. Kitaplarımı ekrana taşımaya kalkışanlar bu işin göründüğü kadar kolay olmadığını anladılar. Görüntüye çevrilemeyen durumlarla karşılaştılar. Ve genellikle vazgeçtiler. Romanda görüntüler sözcüklerin gerisine saklanır, sözcükleri görüntüye dönüştürebileceğinizi sanırsınız ama imkânsızdır. Aslında eserin okurda uyandırdığı duyguların görüntüye aktarılmasının yolu yoktur.

***Kuzey Işıkları*'nı okurken peşimizi hiç bırakmayan bir tuhaflık hissine kapılıyoruz. Her ne kadar Josef Erdman'ın başına gelenleri takip ediyorsak da kahramanınızın onu dış dünyadan ayıran bir buzlu camın gerisinde durduğu izleniminden kurtulamıyoruz. Cümleleriniz basit olmakla birlikte garip bir derinlik barındırıyorlar. Bu etkiyi isteyerek mi yarattınız?**

Evet. Durumu sizin kadar iyi ifade edemezdim, doğrusu. Hiçbir şey göründüğü gibi değil. Rüyada gibi.

***Joyce'un Öğrencisi*'nde yer alan öykülerde şimdiki zaman haber kipini geçmiş zamanla dönüşümlü olarak kullanıyorsunuz. Şimdiki zaman henüz gerçekleşmeyenin yapılmış olduğu izlenimini uyandırıyor. Farklı zamanlarda fiil çekimlerine yüklediğiniz rol nedir?**

Slovencede sadece üç zaman olması kısıtlayıcıdır. Ya şimdiki zamanı, ya geçmişi ya da geleceği kullanırsınız. Başka seçeneğiniz yoktur. Bu nedenle tanımlayıcı bir yönteme ihtiyacınız vardır. Bunun çevirmene zorluk çıkardığının farkındayım. Slovencede ayrıca tekile ve çoğula ek olarak bir üçüncü bir nicelik seçeneği vardır. Bu, ikili kip seçeneğidir. İki kişiyi kapsayan ya da ilgilendiren bir durumdan söz ederken kullanırız. Gördüğünüz gibi kipte zenginliğe karşılık, zamandan yana fakiriz.

Sıklıkla hayali ya da ayrıksı bir gelecek zaman anlatımına başvururum. Örneğin *Kuzey Işıkları*'nda olay 1938'de geçse de zaman zaman geleceği, daha sonra olacakları göz önüne seriyorum. Bize geçmişi anlatan gelecek oluyor. N

Fransızcadan çeviren
Ay Neşe Başman

SOKAKTAKİ İNSANIN TC SÖZLÜĞÜ de yayımlandı!

Gördüklerinin, duyduklarının etkisinde kalmaksızın, hiçlikten ortaya bir eser çıkarmamışlardır. Buna karşılık elinize aldığınız bir eserde kendine özgü bir "şey" yazarının sesini hemen tanımanıza yol açar.

Ah bir de Ece Ayhan'ı kalede, Can Yücel'i de sol kanatta görebilseydik!

Bir TC Sözlüğü hazırlama ve bunu Sokaktaki İnsan için yapma düşüncesi nereden geldi?

Etrafta sürekli gevelenen, ama içi boşalmış kelimelerden sıkıldım çünkü. Mesela hassasiyet, provokasyon, süreç gibi hiçbir tarif güçleri kalmadığı halde her daim dolaşımda olan sözcüklerden sıkıldım. Orwell'ın *1984*'ündeki gibi sözcüklerin anlamının tersine evrildiği bir dünyadayız sanki. Buna da cumhuriyet tarihi diyoruz. Türkiye, demokratik bir cumhuriyet olacaksa, daha işin prehistoryasındayız gibi geliyor bana! O yüzden bu tarihöncesi dönemi yansıtan, mizahi bir sözlük hazırlamak fena fikir gibi durmadı.

Yönetenlerin "hakikat" adı altındaki kurgularına maruz kalan konumda olduğu için de bunu "Sokaktaki İnsan" için yapacaktım. Bu sözlük işte bu kurguyu eğlenceli bir şekilde, sözcük sözcük keşfetmenin, çözmenin bir yolu olsun istedim.

Senin hazırladığın kitabın belirgin özelliği mizah. Biz bu ülkede gülünç bir hayat mı yaşıyoruz?

Hegel'in tarihin tekerrür etme eğilimi taşıdığına ilişkin düşüncelerine Marx'ın, "Evet ama, ilkinde trajedi, ikincisinde kaba güldürü olarak" şeklinde karşılık verdiğini biliyoruz. Eğer bu ülkede tarih kendini üçüncü, hatta dördüncü kere tekerrür ettirmeseydi, biz de öyle düşünebilirdik. Ama bizde tarih üçüncüde topyekûn bir saçmalık olarak, dördüncüde nevrotik bir apati, bir kayıtsızlık olarak çıkıyor karşımıza. Böyle bakınca, gülünç değil tabii bu ülkede yaşadıklarımız. Ama mizah, şnorkelimiz olup bize bu korkunç kâbusta nefes alma olanağı sağlıyor. Belki bu memlekette yaşananlara biraz daha serinkanlı yaklaşabilecek gücü buluyoruz. Yoksa boğulabilir ya da delirebiliriz. (Bu şnorkele, vizyonu yitirmemek için bir de deniz gözlüğü ekleyince, cumhuriyetimizin en sivil kreasyonu çıkıveriyor karşımıza, bu arada!!)

Peki sen kitabını yazıp tamamladıktan sonra başlayan Gezi-Taksim Direnişi, kitabı değiştirdi mi?

Epeyce bir maddenin ilavesi ve gün-

SOKAKTAKİ İNSANIN TC SÖZLÜĞÜ'NDEN

Nikâh i.
Bir erkekle bir kadının TC İçişleri Bakanlığı'ndan –2013 rakamlarıyla– 66 TL'ye, içinde 5 kuruş olmayan bir cüzdan alarak devletlerini daha yakından tanıma imkânı buldukları ve buna –neden bilinmez– çok sevindikleri bir tören.

Okşamak f.
1. "Muâşaka çerezi." – Direktör Ali Bey, *Lehçetü'l Hakâyık*, 1896
"Sonra, 'Başbakan medyaya çok saldırdı' [diyorlar]. Ne yapacaktım? Okşayacak mıydım?" – Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, www.ntvmsnbc.com, 22 Eylül 2012
2. Muharebe çerezi, işkence.

ÖSYM i.
Bir ara "TC Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi" olarak da bildiğimiz, günümüzde neredeyse "Ölçüsüz, Sınırsız Yanlışlıklar Merkezi"ne dönüşmüş, istifaya karşı da tam korumalı güzide bir kurumumuz.
"ÖSYM Nedir? (...) 4 değil, 44 yanlışın bile götüremediği bir gerçeklik halidir, paralel evren oluşumudur." – Kanat Akkaya, *Hürriyet* gazetesi, 24 Temmuz 2012

Penguen i.
"Üç maymun"un pek sevdiği Antarktikalı bir dost.

Redhack i.
"Hak yiyen hack yer" düşüncesiyle 1997'de kurulmuş bir bilgisayar korsanlığı grubu.
"Madem sonsuza dek yaşayamayacağız, o vakit istediğimiz gibi yaşayacağız. Nush ile uslanmayanı etmeli tekdir, tekdir ile uslanmayanın hakkı #RedHack'tir!" – twitter.com/TheRedHack

Şerrefsiz s.
Karşı fikirde olan "sayın milletvekilinin" ahlaki pozisyonu.

Televizyon i.
Sıradan bir insanı "röntgen mütehassısına" dönüştürebilen bir popüler kültür aracı. • Dünyada ve hatta hatta ülkemizde bir şeyler olup biterken bizi kucağına oturtarak masallar anlatan tacizci dede.

Utanç i.
Bu toprakları kanla sulayanların günahları karşısındaki cahilliğimizin yerini yüz kızarmasına bırakıtığı alan. "[Emekli Orgeneral Sabri Yirmibeşoğlu] Paşa övünerek, [6 -7 Eylül 1955'teki] bu utanç verici olayı 'muhteşem bir örgütlenmeydi' diye anlatır." – Orhan Kemal Cengiz, *Radikal* gazetesi, 25 Haziran 2012

cellenmesi kaçınılmaz oldu. Ama "Gezi", gündelik hayattan kadın erkek ilişkilerine, devlet dilinden iş dünyasına geniş bir alana bakmayı deneyen kitabımı değiştirmekten çok tamamladı aslında. Gezi Parkı deneyimi mizah şnorkeliyle aldığımız nefes sayesinde neler yapmaya muktedir olduğumuzu gösterdi. Parkta taşınan posterlerden birinde "öfkelenince çok güzel oluyorsun Türkiyem" gibi bir şey yazıyordu. Olayı en güzel özetleyen sözlerden biridir. Artık ne bu mizahtan vazgeçilebilir ne de bu cazibeli öfkeden. Belki bu sayede tarih beşinci kez tekrar etmeyebilir bu ülkede ve bir barbarlık sahnesinden kaçınabiliriz.

***Sokaktaki İnsanın TC Sözlüğü* aynı zamanda güncel. Kitabın zamana karşı dayanıklı olabileceğini düşünüyor musun?**
Olsa çok güzel olurdu. Ama "zaman", kitapta da yazdığım gibi, tam anlamıyla bir "sıfırcı efsane hoca". Verdiği ilaçlarla ayağa kaldırdığı öğrencilerinin tamamını gözünü kırpmadan yok edebilen bir "terminatör" hem de! Onun sırf aynı sınıfı dördüncü kez tekrar ediyorum diye bana torpil yapacağını beklemek fazla iyimserlik olur. Ayrıca keşke tarih beşinci kez tekrar etmese ve bizler bu ülkedeki bütün bu aptallıklar silsilesini barbarlık safhasına ulaşmadan arkamızda bırakabilsek! Kitap da bir süre sonra sadece "arşivlik bir malzeme" haline gelse. Buna çoktan razıyım ben.

TC denince aklına gelen en iyi ve en kötü beş şey nedir?
Sözcüklerimizin içeriğinin hızla boşaldığı bir ülke burası. O yüzden pek çok sözcüğün tarif gücü yok, kalmadı. Onlar artık başka bir şeylere işaret ediyor. Tekil olaylar değil de olgulardan ve sözcüklerden ilerleyeceksek, mesela sadece hassasiyet, tedbir ve provokasyon sözcükleri etrafında bütün bir Türkiye Cumhuriyeti tarihini özetleyebilirsiniz. Önünde duran en temel sorunlarını çözmeyi sürekli ertelemiş, ölülerini usulüne göre gömememiş, suçlularını usulüne göre yargılayamamış cumhuriyetimizin tarihi, değişmeme, dönüşmeme ve bunu yapmaya kalkanlara haddini bildirmenin tarihi sanki! Bu üçlüye meçhul ve süreç kelimelerini eklersek, hem TC'nin en kötü beşini çıkarmış oluruz, hem de belki bir doktora tezi konusu!
En iyi beşe gelince... Tabii nereden baktığınıza bağlı. Madem mizahtan girdik, oradan çıkalım. Ben "sokaktaki insanlar"dan seçeyim bu beşliyi ve Kitap Okuyan Adam, Kırmızılı Kadın, Siyahlı Kadın, Çarşı ve Duran Adam diyeyim şu an için... Bu "beşli defans", Cumhuriyet tarihimizin gördüğü en güzel ve en sivil beşli bence. Ah bir de Ece Ayhan'ı kalede, Can Yücel'i de sol kanatta görebilseydik!

Kemal Çavuş

Festival

Kitaplara gitar çalma eylemi ilk önceleri bir oyun olarak başladı. Gitarını kutusundan çıkarıyor ve kitaplığını ortalayacak şekilde tam karşısına oturup çalmaya başlıyordu. Sonraları bu çalma eylemlerini ciddiye almaya başladı. Daha da ileri giderek rafların altındaki dolapların kapaklarını açıp burada biriktirdiği eski ve yeni edebiyat dergileri için de çalmaya başladı. Özenle seçtiği şarkılarını çalıyor, sonra da kurallara uygun olarak ciddi bir şekilde ayağa kalkıp kitapları selamlıyordu. Okuduğu roman ve öykü kahramanlarının onu dinlediklerini düşünüp bundan gizli bir zevk duyuyordu. Bu işi ciddiye almaya başladı, çünkü kitaplarını ve içindeki kahramanları seviyordu. Öbür yandan bu küçük konserler onun daha iyi çalmasını sağlıyor, her geçen gün ilerleme kaydediyordu.

Bu konserlerin birinde sol taraftan bir ses geldi. Bir an durdu, sonra çalmaya devam etti, ancak bir süre sonra tekrar bir ses duydu, bu sefer emin olmuştu. Kitaba yaklaştı, "Bir şey mi dediniz?" dedi. "Evet," diye yanıtladı kitap. "Şöyle Rusya gibi uçsuz bucaksız bir türkü çalamaz mısınız?" "Siz misiniz Çiçikov?"[1] dedi. "Evet," dedi Çiçikov. "Bir iki tane çok sevdiğim Rus halk şarkısı var." Şarkıyı çalarken Çiçikov'un mutlu olduğunu hissedebiliyordu. Diğer konserinde Madam Zilensky[2] konuştuğunda hiç yadırgamadı, "Eğer iyi bir müzik eğitimi alsaydınız iyi bir müzisyen olabilirdiniz," dedi. "Hiçbir zaman disiplinli bir insan olamadım," diye yanıtladı öteki. "Yine de temiz çalıyorsunuz diye," devam etti Madam Zilensky. "Vazgeçmeyin," diye atıldı Martin Eden.[3] "Eğer çok isterseniz ve tabii çok çalışırsanız, başarılı olmamanız için hiçbir neden yok." "Ben sadece zevk için çalıyorum," diye yanıtladı çalan adam.

Artık birbirilerini yadırgamıyorlardı. O karşılarına geçiyor ve gayet ciddi bir şekilde özenle seçtiği şarkılarını çalıyordu. Daha çok, klasik gitar için yazılmış parçaları seçiyordu. Konser bitince yine aynı ciddiyetle rafların hem sağına hem de soluna dönerek kitapları selamlıyordu, bazen üst rafları da abartılı bir şekilde kafasını kaldırarak selamlıyordu. Diğer bir konserde, "Çocukluğumda böyle güzel şarkılar dinleseydim, böyle kavgacı biri olmazdım," dedi Kodin.[4] "Kendine haksızlık etme," diye yanıtladı genç adam, "sen iyi bir arkadaşsın." "Bu şarkılar," diye söze atıldı Lenny,[5] "benim okşamaktan zevk aldığım yumuşak tüylü varlıklardan daha da yumuşak. Hele o son çaldığın şarkı, adı nedir onun?" "'Greensleeves'," dedi genç adam. "Evet işte o şarkı," dedi Lenny heyecanla. "Tıpkı bir kadife gibi yumuşacık. Keşke ona dokunabilseydim." "Mutluluk tüylü bir şeydir, demiş bir kadın yazar." "Biliyorum, biliyordum," diye bağırdı Lenny. "Keşke ben de sırtımda bir gitarla yolculuk edebilseydim, güzel ıslık çalardım, üstelik sesim de güzeldi," dedi Knulp.[6] "Yorulunca bir ağacın

altına oturur, sessizce çalardım, sonra da yoluma devam ederdim." "Üzülmeyin," dedi genç adam, "sizin hayatınız, dinlediğim bütün şarkılardan daha güzel. Keşke sizin için bir şarkı besteleyebilseydim." "'Yalnızlar Rıhtımı'nı çalabilir misin?" dedi Alibo.[7] "Anladığım kadarıyla sadece klasik parçaları seviyorsun." "Çalarım tabii," dedi genç adam, "benim öyle bir derdim yok. Ama bu şarkıyı Eko kadar güzel çalabilir miyim ondan emin değilim." "Olsun," dedi Alibo, "ben ondan çok dinledim, bir de senden dinlemek istiyorum." "Onur duyarım," dedi genç adam. "Bu şarkı çok yavaş," dedi Dimitri.[8] "Şöyle hareketli bir şey çalamaz mısınız; Gruşenka'yla olan aşkımız gibi coşkulu, tutkulu bir şarkı." "Dediğiniz şarkı tam da bir Flamenko şarkıya denk düşüyor," dedi genç adam. Dimitri coşmuştu, ıslık sesleriyle şarkıya tempo tutmaya çalışıyordu. "Yavaş ol Mitya," dedi Gruşenka, "başım dönüyor."

Başka bir konserde o başladı söze, "Siz neden vazgeçtiniz?" diye sordu Mick Kelly'ye.[9] "Oysa radyoda sevdiğin şarkılar çalınınca nasıl da kendinizden geçerdiniz." "Bilmem, birden hevesim kaçtı. Belki de Singer ve Antonapulas'ın müziğim hakkında hiçbir şey söyleyemeyecek olmaları beni üzmüş olabilir." "Ben," diye söze atıldı Lüzumsuz Adam,[10] "her gün çift kanatlı pencerenin önünde oturan o Yahudi kıza serenat yapmak isterdim. Sonu ne olursa olsun hiç umuruma gelmezdi, isterse o marangoz hayvan kemiklerimi kırsın." "Benim için bir ilahi çalabilir misiniz?" dedi Ruhi Bey.[11] "Şöyle tam benim cenazeme yaraşır bir ilahi olsun." "Bilmem," dedi öteki, "hiç denemedim." "'Summer Time'ı biliyor musunuz?" diye atıldı Bayan Sara.[12] "Bach, klasik gitarla çok iyi gider," dedi Aylak Adam.[13] "Selim olsa hangi şarkıyı isterdi acaba?" dedi Turgut Özben.[14] "Keşke Foma[15] da burada olsaydı," dedi genç adam, "ama o kitabı yıllar önce bir arkadaşıma vermiştim." Bir ara İngilizce birkaç söz duydu. İngilizce kitapların olduğu rafa yöneldi, çoğu oyun kitaplarıydı. "Willy Loman[16] mı konuşuyor acaba?" diye rafa yöneldi, ancak konuşma bir gramer kitabından geliyordu; "I like playing guitar," dedi Lanky Hank. "Me too," diye yanıtladı öteki gülümseyerek.

Bu konserler gerçekten de işe yaramıştı. Her seferinde büyük bir ciddiyetle verdiği bu konserler onu daha da geliştirmiş, bu sayede birçok yeni şarkı öğrenmişti. Artık daha önce

çalamadığı, notalarını okuyamadığı pek çok şarkıyı çalabiliyordu. Sonunda büyük bir resital verme zamanı gelmişti. Alibo'nun, "Bir ben miyim perişan gecenin karanlığında" şarkısını istemesi üzerine bunun bir resital olmasından vazgeçti. Her telden çalacaktı. Örneğin Mersault[17] için "Killing an Arab", Holden Caulfield[18] için "Gönülçelen", Babaanne[19] için "A good man is hard to find" ve Miss Amelia[20] için "Sad Cafe" şarkılarını da ekledi. Bu şarkılardan onlara hiç bahsetmedi, sürpriz olsun istedi. Konuyu ilçenin belediye başkanına açtı. "Çok iyi olur," dedi başkan. "Ben ilçemizdeki her türlü sanatsal etkinliği destekliyorum. Vergi dairesiyle görüşmek lazım, bilet fiyatları ve vergiler, ayrıca Emniyet ve Kaymakam Bey'le de görüşmeli." "Para için çalmayacağım," dedi genç adam. "Bedava mı? Ne kadar idealistsiniz, hiç olmazsa yeni açılan hastanemiz için çalın, bedava olursa ipini koparan gelir, gürültüden moraliniz bozulur, çalamazsınız." "Merak etmeyin," dedi genç adam, "gürültü falan olmayacak, bu konuda size garanti veriyorum." "Paralı olsun," diye devam etti başkan. "Hastane için." "Ben kitaplar için düşünmüştüm," diye devam etti genç adam. "Kütüphane için demek istiyorsunuz?" "Tamam," diye devam etti başkan, "kütüphanecilik haftasına denk getiririz." "İyi fikir," dedi genç adam, "ama ben doğrudan kitaplara çalacağım." "Nasıl yani, ne kitabı?" "Kitaplığımdaki sevdiğim kitaplar için çalacağım. Dinleyici koltuklarına en sevdiğim romanları, öykü kitaplarını, şiirleri ve oyun kitaplarını yerleştireceğim. İçeriye hiçbir seyirci alınmayacak. Her kitapta nerden baksanız ortalama beş kişi var. Bütün kahramanlar orada olacak: Çiçikov, Martin Eden, Dimitri Karamazov, Kodin, Knulp, Willy Loman, Lanky Hank, Madam Zilensky, Mick Kelly, Lüzumsuz Adam, Aylak Adam, Alibo, Eko, Maceracı Doni, Ruhi Bey, Bayan Sara, Turgut Özben, Meursault, Holden Caulfield, Miss Amelia ve Babaanne, Foma'yı da unutmamak lazım. Belki sadece dinletiyi kaydetmek için bir kameraman olabilir. Aslında ona da gerek yok, sabit bir kayıt cihazı olsa o da yeter. Hatıra kalsın istiyorum."

Başkan arkasına yaslandı. Bir an düşündü. Genç adam sakin sakin oturuyordu. Başkan soran gözlerle ona bakıyordu. Bir ara telefona uzanır gibi oldu, sonra vazgeçti. Rengi kızarmaya başladı, sinirli sinirli kalemiyle oynamaya devam etti. Sonra birden heyecanla yerinden fırladı, genç adam da korkuyla oturduğu koltuktan zıpladı. "Harika bir fikir, inanılmaz, buna benzer bir sanat etkinliğini televizyonda seyretmiştim, siz dâhisiniz genç arkadaşım, tebrik ederim. Bütün tanınmış yazarları çağırırız. Tam bir Edebiyat Şenliği olur. Çağırdığımız yazarların kitaplarını da o koltuklara yerleştiririz. Kitap fuarları bu etkinlik yanında halt etmiş. Bütün ülke bu etkinlikten bahsedecek. İleride uluslararası bir festivale dönüşürse hiç şaşmam." Başkan coşmuştu, heyecanla konuşuyor, arada bir genç adamı omuzlarından tutup içtenlikle sarsıyordu. Bütün resmiyeti ortadan kaldırmıştı. Biraz durulur gibi olunca, "Ben de bir an sanmıştım ki, siz tam bir…" "Tam bir ne?" dedi genç adam. "Demek istiyorum ki tam bir… Aman canım her neyse." Sonra yine coştu: "Lütfen bundan kimseye bahsetmeyin, ben bütün her şeyi ayarlayacağım, kitaplarınızı itinayla taşırız. Muhteşem, muhteşem, ilçemiz en seçkin edebiyat festivallerinden birine ev sahipliği yapacak. Böylece, bundan sonraki seçim işi de hallolmuş olur." "Merak etmeyin," dedi genç adam, "ben seçim işini hallettim, şarkı ve kitapları çoktan seçtim. Ancak, ben bunu sadece müzikal bir etkinlik olarak düşünmüştüm, aylardır bu konser için çalışıyorum." "Merak etmeyin genç arkadaşım, emekleriniz boşa gitmeyecek, çalışmalarınızın karşılığını fazlasıyla alacaksınız. Ama dediğim gibi bu şimdilik aramızda kalsın tamam mı, başka kimseye bundan söz etmek yok." "Tamam," dedi genç adam. "Nasıl istersiniz."

Kapıya kadar bizzat kendi uğurladı. Hatta zabıtalardan birine, "Bu arkadaşımızı aracınızla evine kadar bırakın," dedi. Genç adamın ısrarla karşı çıkması üzerine, "Pekâlâ," dedi, "siz bilirsiniz." Yolcu ederken aklında kalan birkaç kahramana da selam yollamayı ihmal etmedi. Genç adam eve döndüğünde oldukça keyifliydi. Başkanın bu kadar coşması onu

daha da cesaretlendirdi. Gerçi o, bunu müziğe olan tutkusu için yapıyordu ama olsun. Herkes kendine göre bu işten farklı anlamlar çıkartabilirdi. Tıpkı bir roman nasıl farklı farklı yorumlanıyorsa, bu da farklı bir şekilde anlaşılabilirdi. Gitarını aldı, birkaç şarkı çaldı, sonra da konuya girdi. Başkanla yaptığı görüşmeden bahsetti. "İlk kez kitaplığımdam çıkıp başka bir mekânda yer alacaksınız, üstelik bazılarınız için sürpriz şarkılar da hazırladım." "Müziğe olan bu tutkunuz hiç bitmesin," dedi Florentino Ariza.[21]

Konser gayet başarılı geçti. Festival çok beğenildi. Başkan, seçimi garantiledi. İkinci sene davet edilen yazarların kitapları koltuklardaki yerini aldı. Koltuklardaki kitaplardan birinin adı "Kitaplara gitar çalan adamın hikâyesi"ydi. N

[1] Çiçikov: *Ölü Canlar*, Gogol

[2] Madam Zilensky: "Madam Zilensky ile Finlandiya Kralı" (*Küskün Kahvenin Türküsü*), Carson McCullers

[3] Martin Eden: *Martin Eden*, Jack London

[4] Kodin: *Arkadaş*, Panait İstrati

[5] Lenny: *Fareler ve İnsanlar*, John Steinbeck

[6] Knulp: *Knulp*, Herman Hesse

[7] Alibo, Eko, maceracı Doni: "Yosun Tuttu Gözlerim" (*Perişanız Gecenin Karanlığında*), Cemil Kavukçu

[8] Dimitri Karamazov, Gruşenka: *Karamazov Kardeşler*, Dostoyevski

[9] Mick Kelley: *Yalnız Bir Avcıdır Yürek*, Carson McCullers

[10] Lüzumsuz Adam: *Lüzumsuz Adam*, Sait Faik Abasıyanık

[11,12] Ruhi Bey, Bayan Sara: *Şairin Seyir Defteri*, Edip Cansever

[13] Aylak Adam: *Aylak Adam*, Yusuf Atılgan

[14] Turgut Özben: *Tutunamayanlar*, Oğuz Atay

[15] Foma: *Foma*, Maksim Gorki

[16] Willy Loman: *Satıcının Ölümü*, Arthur Miller

[17] Mersault: *Yabancı*, Albert Camus

[18] Holden Caulfield: *Gönülçelen*, J.D. Salinger

[19] Babaanne: *İyi İnsan Bulmak Zor*, Flannery O' Conner

[20] Miss Amelia: "Küskün Kahvenin Türküsü" (*Küskün Kahvenin Türküsü*), Carson McCullers

[21] Florentino Ariza: *Kolera Günlerinde Aşk*, Gabriel Garcia Márquez

Hande Gündüz

Bizon

Yukarı doğru daralan tırabzanın ucunda ters ışıktaki kadın aşağı bakıyor. Sanki iniş yapan bir uçağı kontrol kulesinden izliyor. Tut, diyor, sıkı tut. Anne sen otomata bas, diyor kadın aşağıdan. Basıyorum, sen tut onu, kuş gibi sekiyor, bileklerini kıracak. Adam homurdanarak, bir yandan kadının elinden kurtulmaya çabalıyor, gerçekten de bir kuş gibi kadının göğüskafesinin önünde çırpınıyor, öbür yandan aşağıdaki basamağa sıçrıyor. Her an kırılabilir ve bu hiç de iyi olmaz. O yüzden kadın sürekli yavaş diyor ama adam her basamakta kendini bir aşağıdakine bırakıyor. Yavaş baba dikkat et. Kör değilim, görüyorum. Biliyorum görüyorsun ama acele ediyorsun. Çek elini, çek, çek. Işık yanana kadar bekle, elini bana ver, omzuma yaslan. Hareket edemiyorum, çek omzunu. Kadın, adamın titreşen narin gövdesini biraz serbest bırakıyor. İkisi de nefes nefese. Şapkan nerde? Elini kadının kolundan kurtarıp cebine vuruyor. Yukarıdan ses geliyor. Hiç bu halde maça gidilir mi? Kadın, kollarını tekrar adamın omuz çevresine doluyor, kontrol kulesinden gelen boğuk sesi duymazdan geliyor. Beş numarayı ne zamandır görmedim, sen gördün mü baba? Ne diyorsun? Beş numara. N'olmuş beş numaraya? Ne zamandır yoklar ortada. Nerden bileyim. Acaba evi kiraya mı verecekler? Kim? Beş numara. Kiraya mı verecekleriş? Öyle söylüyordu son gördüğümde, birkaç ay oluyor. Son basamağa geldiklerinde yukarıdaki kapının kapandığını duyuyor kadın. Adamı demir tırabzanın yanında bırakıp kapıyı açmaya gidiyor. Adam, şapkasını cebinden çıkarıp başına atıyor. Kemikleri erise de başı küçülmüyor. Elbette yağmurda yol üstüne bırakılmış bir parça horozşekeri gibi gözle görülmüyor eridiği.

Dışarısı fazla soğuk değil, güneş ortalıkta görünmese de yağmur izi yok, sadece sıradan, kapalı bir gün. Apartmanın giriş yolundan bahçe kapısına, oradan üç basamak daha tırmandıktan sonra sokağa çıkıyorlar. Adam, bahçeyi yoldan ayıran alçak duvara yaslanıyor, nefesini düzenliyor. Şapkasını silkeleyip önce bahçeye, ardından gökyüzüne bakıyor. Kadın arabayı önünde durdurup adamı almak için dışarı çıkıyor, yüzünde belli belirsiz bir gülümseme var. Adam gülmüyor. Koluna giriyor. Az kaldı, bir adım daha, kaldırıma dikkat. Adam hareket ederken kımıldanışları huzursuz, hem hareket ediyor, hem etmek istemiyor gibi. Beline sarılıp fazla zorlanmadan adamı yerden kaldırıp yavaşça ön koltuğa yerleştiriyor. Bacaklarını düzeltiyor, şapkasını çıkarıp dizlerine bırakıyor. Emniyet kemeri boynuna değmesin diye koltuğu biraz geriye yatırıyor. Oldu, diyor gülümseyerek. Arabanın önünden dolaşırken ön cama bakıyor. Adam dışarıdan görünmüyor. Silecekleri kaldı-

rıyor. Tekrar bakıyor, evet, işte şimdi üstüne ağaçların, gökyüzünün yansıdığı pencerenin ardında görüyor onu. Tekrar gülümsüyor. Sileceklerin altındaki kuru yaprakları çıkarıyor.

İkisi de biliyor. Maça gitmek gerçekten de gerekli değil, özellikle içinde bulundukları durumda. Ne zamandır adamın sadece yatıp dinlenmesi, kendini yormaması, fazla hareket etmemesi gerekli. Tüm bunların arasında maça gitmek kimin aklına gelir. Ama ortaya iki bilet çıkınca gitmek artık bir gereklilik, çünkü bunu yapabilirler. İkisi de yapabilir. Özellikle adam, neden gitmesin ki? Gitmeye karar veriyorlar. Büyütecek bir şey yok bunda, şimdilik her şey olması gerektiği gibi. Doktora gider gibi, tek farkı insan bazen eğlenmek de isteyebilir ve bunu ciddiyetle yapabilir. Bu yüzden ikisi de fazla konuşmuyor. Kadın, radyonun kanallarını karıştırıyor. Adamın hoşlanacağı bir müzik kanalı buluyor, sesini biraz açıyor. Adam rahat görünüyor, başı pencereye dönük, geçtikleri yerleri uykulu bir çocuk gibi pencereden izliyor. Tahmin ettiği gibi, adam yattığı yerden şarkıyı mırıldanıyor. Kadın dışarıda olmanın iyi olduğunu düşünüyor, üstelik maça gitmenin, pazara, doktora, hava almaya değil, maça, bütün itirazlara rağmen. Adam bir sonraki gün eve uğrayan birine anlatabilir bunu. Maçtaydık. Evet, evet, o maçtaydık. Gidiyorum tabii canım, o kadar da değil, kesik kesik gülecek, yok canım, ne zorluk olacak, arabayla gittik geldik, bunları söylerken yaslandığı yerde ayaklarını oynatacak, işte o zaman biraz gülümseyebilir. Ama şimdi gülümsemiyor.

Kadın ikisi için de sıradan bir gün olsun istiyor. Hava biraz kararmış, belki de yağmur geliyor, yine de son derece olağan, bu yaptıklarını her gün bu sırada yapıyorlar sanki. Yanlarından geçen arabalar, üstlerine düşen ağaçlar, perdelerin arasından görünen avizeler, başı pencereden sarkan köpek. Hepsi hem olağanüstü hem de olağan, üstelik adam şarkıyı mırıldanıyor. Baba dürüm yer miyiz? Mırıldanmayı kesiyor. Başını biraz kaldırıp dışarı bakıyor. Köşedeki yeri mi söylüyorsun? Kalabalıktır şimdi orası. Israr etmek istemeden sadece, Daha erken, diyor. Ses çıkarmadan arabanın tavanına bakıyor adam. Sen bilirsin, yiyelim o zaman birer tane. Köpeğin kulakları başının üstünden savruluyor, ağzı çenesine sarkıyor, dili dışarıda. Köpeği orta şeritte bırakıp sağa yanaşıyor. Müziğin sesini biraz daha açıyor. Öndekiler ilerledikçe araba duman ve soğan kokusuna yaklaşıyor. Kadın, motoru durdurup ayak bileğini dizinin üstüne atıyor, ayağını müzikle beraber sallıyor. Sıra geldiğinde, kadın arabadan inip kasaya gidiyor. Siparişi verip beklemeye başlıyor. Kasada babasına yardım eden çocuktan, hazır olanı paketlemeden arabaya bırakmasını istiyor. Çocuk, arabaya yaklaşıp birkaç adım kala dönüyor. Arabada kimse yok, böylece koltuğa mı bırakayım? Kadın kapıyı açmasını söylüyor. Döndüğünde, kasadaki adama, Bıraktım, diyor, küçücük bir adam var içerde. Adam önce kadına bakıyor, sonra oğluna. Kadın aldırış etmediğini göstermek için gülümsüyor. Ödemeyi yapıyor, teşekkür ediyor. Arabaya dönüyor, adam emniyet kemerini çıkarmış, peçeteyi kucağına sermiş, ağzı dolu.

İyiyiz, diyor, gayet iyiyiz. Hayır, fazla trafik yok. Varmak üzereyiz. Az önce dürüm yedik, evet. Canımız istedi. Hayır. O da yedi. Biliyorum ama istedi. Bir şey olmaz. Sonra konuşuruz. Kapatıyorum. Adam, Ruhsuz suaygırı, diyor. Yok, fazla uzak değiliz. Kapatıyorum, direksiyonu tek eliyle tutuyor, suaygırının hönkürerek yan aynada görmeye fırsat bulamadan burnunu önlerine dayadığını görüyor. Yerini verme. Senin tek olduğunu gördü, ne ilgisi var, diyor kadın, bunlar böyle, kadın bu dedi, ben de görünmüyorum. Kadın umursamıyor. Yerini verme. Ne fark eder ki, önümüzde neredeyse yüz metre kuyruk var. Suaygırı bütün ağırlığına rağmen araya sıkışıyor. Şuna bak. Boşver. Adam, başını kaldırıyor, Yaklaş, öndeki arabayı işaret ediyor, kadın sesine gerçekten de biraz boşvermişlik katmak istiyor, bunu gerçekten yapmak istiyor, bırak geçsin. Bana bak, diyor, yaklaş, bas gaza, adam kuru elleriyle koltuktan, emniyet kemerinin altından kendini aşağı kaydırıyor,

kadının gaz pedalına giden bacağına vuruyor, bas, bas gaza. Sonuçta sadece bekliyorlar, hiçbir şey rayından çıkmış değil. Tıpkı uçurumun dibinde yatan bizona bakar gibi. Çoktan aşağı düşmüş, sürü gideli çok olmuş, kalkan toz yerine çökmüş. Her şey yerli yerinde. Orada, bizonun yanında uçurumun dibindeymişler, ses yokmuş. Kadın dizini bizona yaslamış. Onlara fazla uzak olmayan kayalık, kıraç çıkıntıya yönelmiş bakışları. Adam eliyle işaret etmiş, bizonun koşarken atlayamadığı boşluğu, aşağı düşerken çıkıntıya çarparak oldukları yere kadar sekişini. Boşluk, aşağıdan bakınca neredeyse iğne deliği kadarmış. Başıyla boynu parçalanmış. Fazla olmamış, demiş adam, belki birkaç saat. Kulağını yere dayamış. Kadın da dipten gelen huzursuz uğultuyu dinlemek için onun gibi eğilmiş. Kalabalık olsalar başkaları da düşerdi. Neden duymadık? İkiye ayrılmışlar, belki de üçe. Adam susmuş, Şuraya bak. Onlara doğru gelen iki adamı görmüşler. Bizon düştüğünden beri mi ordalar? Saklanıp yaklaşmalarını mı beklemişler? Bu bir tuzak mı? Bu bir tuzak mı? demiş küçük adam. Sanmıyorum. Rüzgâr, böcek ve kuru otların alışıldık sesleri dışında ses yokmuş. Şimdi bu seslerin hepsi, son kez duyuyormuş gibi, hem daha tanıdık, hem daha yabancı gelmiş ikisine de.

Biraz daha hareketli bir müzik arıyor. Birkaç kanal arasında karar veremiyor, birini seçiyor. Doğanın onca tehlikesi arasında bir tuzak olduğunu düşünmeden yaklaşmışlar bizona. Hiçbir şey olağan görüntüsünü bozmuş değil daha. Adamlardan biri önden yürüyormuş. Pala hep birkaç adım önden ve biraz daha hızlı yürür, gidecekleri yönü bilirmiş. Böylesi Kızak için daha kolaymış. Pala konuşmuş. Kim bu küçük adam? Kocan mı? Sırıtmışlar. Kadın, Bizon için mi geldiniz? İkisi de kadına bakmış. Kadın, sırtında taşıdığı örgü torbayı omzuyla düzeltmiş. Tekrar sormuş. Bizonu mu istiyorsunuz? Saygısızlar, diyor adam. Kadın, pedalı biraz bırakıyor. Araba ağzı açık canavardan çekinse de biraz öne atılıyor. Hemen ardından frene dokunduğu için birkaç kere ileri geri gidip geliyor, suaygırı bırakmıyor, o da öne atılıyor. Öndeki arabanın tamponuna yapışıyorlar.

Adam koltukta daha dik oturmaya çalışarak kendisini yukarı itiyor ama yararı yok. Dışarıdakiler onu göremez, bunu o da biliyor. Öndeki biraz daha ilerliyor. Yürü, diyor, bas, kadın biraz ilerliyor, suaygırı da. Piç kurusu, seni tek başına gördü, bunu korkuturum, dedi. Yorulan dizleri küçük bir elektrik akımına kapılmış gibi oldukları yerde salınıyor. Suaygırına bakmadan, gülümseyerek konuşmaya çalıyor, üstelik onlara göre kendi kendine konuşuyor. Belki de adamlar bu yüzden sırıtıyor.

Yanıt yok. Önce biz geldik, demiş küçük adam. Pala, Bizonu istemiyoruz. Ne istiyorsunuz? Bizon, kayalığa çarpıp savrulmuş, üstünden geçtiği otları ezmiş. Boynu kırık. Bir bacağını altına alan gövdesi hem köksüz, hem dalsız bir ağaca benziyor. Bizonu mu istiyorsunuz? Bizonu isteyebilirler. Etini kurutur, dağılmış boynu dışında bütün deriyi tek parça yüzebilir, boynuzları alabilirler. Kızak, Hayır, bizonu istemiyoruz. Ne istiyorsunuz? demiş kadın. Hiç, hiçbir şey minik böcek. Korkma, bas. Suaygırının hantal gölgesi üstlerine çörekleniyor. Onu çoktan fark etmiş. Yapış, diyor adam, yapış, çarparız, çarpmazsın, boşluk bırakma. Suaygırının penceresi aralanıyor. Kadın bunu söylemiyor. Onun yerine, yanına dönüp, Söyler misin bu yaptığımız akıl kârı mı? Öteki, kadının etrafında dolanmış. Kadın torbanın kımıldamaması için dirseğini dayamış. Küçük adam, kamasını belinden çekip bileğine yaslamış. Hiçbir şey istemiyoruz. Bir şey istiyor muyuz? Yo, hayır, demiş bizonun kuyruğunu çekiştirerek, bir şey istemiyoruz. Ne istiyorsunuz? Hiçbir şey. Bizonu mu istiyorsunuz? Hayır, bizonla uğraşacak değiliz. Öyleyse gidin. Bizonu biz bulduk, buraya sizden önce geldik. Bizonu istemiyoruz. Kadına bakmış, torbasına. İçerdeki loş karanlıkta yusyuvarlak kıvrılmış, havasızlık ve sıcaktan kendinden geçmiş olmalı. Çıkar onu. Çıkar onu, diye fısıldamış küçük adam. Pala, Neyi çıkaracak? Çıkar onu. Neyi çıka-

racak küçük adam?

Kasası pırıl pırıl, çiziği yok, koşmayı bekleyen beygirleri hökürdüyor. Adam camı açıyor. Ne var lan orospu, yol vermiyorum. Kadın camı açmayı, aynı onun yaptığı gibi adama bağırmayı düşünüyor, adamın kızarık boğazını, boğazındaki şişkin karanlık damarını. Gaz pedalının üstünde bekleyen ayağına kramp giriyor. Tekrar geleceğiz, demiş kadın. Pala, dudağını bükmüş, çenesini kaşımış. Biz de buradayız. Bizon için mi? Bakmamaya karar verdiği halde başı yine suaygırına dönüyor, boynundan bozuk oyuncak bir bebek gibi, başı hep aynı yöne dönüyor, sahibi ne kadar oraya dönme dese de, artık sahibini dinlemek istemeyen bir oyuncak gibi, sürekli suaygırının olduğu tarafa dönüyor. Gözleri de sahibini dinlemiyor, çünkü kadın ona, bakma, oraya bakma dese de, gözleri suaygırının içindeki adama bakıyor. Sana bakma dedim. Adam gülüyor, yüzü kırmızı, dişleri beyaz. Geriden öbür adamın başı uzanıyor. Öndeki adamın dili bir saatin sarkacı, dışarıda, sivri ucu altdudağın üstünde, bir sağa bir sola sürünüyor. Kadın, elini torbaya atmış, büzülü ipi bir ucundan yavaşça aşağı çekerek gevşetmiş.

Kadın sırtındakinin ağır ağır yukarı hareket ettiğini duyuyor. İçerden ensesine doğru yürüyor. Bizonu istemiyoruz. Hamleni yap, hamleni yap öyleyse. Kızak, hamlemiz bu, bizonun üstüne ata oturur gibi oturmuş, kuyruğu elinde dizgin tutar gibi tutmuş. Hamlemiz bu, kollarını yana açmış. Bizonu istemediğinizi söylemiştiniz. İstemiyoruz. Torbanın içindeki başını dışarı çıkarmak üzere. Kadın, Öyleyse biz gidiyoruz. Bekle, demiş küçük adam, onlar gitsin, böylesi daha uygun. Sen istersen gidebilirsin küçük adam. Öyleyse biz de gitmiyoruz, demiş adam, kamasını bileğini arkasında saklamış. Suaygırı durduğu yerde hönkürüyor. Yan aynadan simli gözlerini, yanıp sönen alın çizgisini görüyor, içine iki yavru daha alabilir. Neden bizonun önünde duruyorsunuz? Kadın, ayağının altındaki pedalı biraz daha bırakıyor, araba öne kayar kaymaz frene basıyor, kadınla küçük adamın bedenleri ileri geri sallanıyor. İki arabanın arasındalar, ortada dağılan, parçalanan, toplanacak bir şey yok.

Sana yol yok, diye bağırıyor adam, elini bıçak gibi açık pencerenin üstünden kadına doğru tutup havayı kesiyor. Yol onların değil, diyor küçük adam. Bırakma, yol onların değil. Kanalı tekrar değiştiriyor, gülümsüyor. Suaygırı, büyük bir otel odası kadar, bedenlerinin sadece üstü görünüyor, ileri geri hareket etmeye, ileri geri, kahkahalar, suaygırı aynadan sarkan madalyonla, adamların başlarıyla, boğazlarıyla hareket etmeye başlıyor. Koltuklarında öne ve geriye kaykılıyorlar. Ciddiyetle, ne dediğimizi duyuyor musun, anladın mı ne dediğimizi. Anladın. Onlara bakmaya devam etmekle, oyuncak bebeğin boynunu, kıtırt, öbür yana kırmak arasında kararsız. Küçük adamın söylediğini duymuyor. Ne, hayır, ilgisi yok, bazı insanlar, bazı renkler, tek başına, yol açılacak. Ensesine doğru tırmanan artık uyanık, olduğu yerde ileri geri giden suaygırını gösteriyor, dimdik ensesinden yukarı çıkıp, dur, her şey yerli yerinde, iki arabanın arasında. Hayır yol onların değil, diyor kadın. Adamlar birer adım daha yaklaşmış. Biz bizonu istemiyoruz, demiş kadın. Pala'nın sesi alaycı, Bizonu kimse istemiyor. İkisi de uzun boylu ve iriymiş. İkisinin de ayaklarında pars dövmesi varmış, bilekleri kalın, pazıları şişkinmiş, bedenlerinde ölümcül bir yara izi yokmuş ama nedense, belki de tam bu nedenle, esmer bedenleri durgunluktan patlamaya hazırmış. Bizonu orada o adamlarla yapayalnız çürümeye bırakmışlar. Sıradan bir gün ve her şey yerli yerinde. Pencereyi indiriyor, gaza basıyor. N

Sezgin Taş

Kırlangıçlar Çatı Saçaklarını Sever

Mutfak masası pencerenin hemen yanında... Dışarıda keskin kavisler çizen kırlangıçları izliyorum. Önümdeki boş, uzun bardağa süt döküyor Sevi. Süt, bardağın dibine sertçe vurup döküldüğü yere dönmek ister gibi kıvrım buluyor. "Kırlangıçlar çatı saçaklarını sever," diyor. Aynı kıvrım, beyaz yumuşaklığında boğuluyor. Çocukken kadife yastıkları okşayarak uyumayı severdi. "Sen seversin kırlangıçları," deyip karşıma oturuyor. Sesi ipeksi, yumuşak… Parmakları, petrol yeşili kadife yastıkta geziniyor. Doktora gidip gitmediğimi soruyor. "Sıklıkla," diyorum. Salondaki büyük, boş akvaryumu gözucuyla inceliyor. Gördüğü her şeyi, o şeyin çevresinde yaşayanlarla ilişkilendirmeyi sever. Mimar olmasından galiba… Benim için endişelendiğini belli etmemeye çalışarak, akvaryumun ne işe yaradığını soruyor. Hep soruyor. Bunlar yıllık sorular; yıllık suskularla karşılanıp kendince söyleniyor. Üstümü değiştirmek için yatak odasına geçiyorum.

Kravatımı, iliklemiş olduğum yakama oturttum. Boğulur gibi olunca işaretparmağımı dairesel bir hareketle boynumda gezdirdim. El alışkanlığım. Boy aynasının karşısına geçip tepeden tırnağa kendimi süzdüm. Hangi ayakkabımı giyeceğim konusunda kararsız kaldım. Tüm ayakkabılarım bağcıklı mıydı? Hayır. Kuzguni siyahları anımsayınca içimdeki kuşku dağıldı. Onların bağı yok, dilediğimce sokup çıkarabiliyorum ayağımı. Oysa annem hep bağcıklı ayakkabı giymem için diretirdi. Evine sadık erkekler bağcıklı ayakkabı giyer, derdi. Kuzguni siyahları giyiyorum. Kuzgunların yaşam boyu tekeşli kalması takılıyor kafama. İşim ayak alışkanlığım.

Asansör beşinci katta durdu. Burada N. Kürekçi oturuyor. Ne zaman asansörde karşılaşsak, gözlerini yüzüme dikip tıslayarak dua okumaya başlar: bisss, ssss, ess, bissss esssss sssssssss… İkide bir dilini dışarı çıkarıp dudaklarını yalaması yok mu? Sanki dili çatallaşacakmış gibi geliyor bana. Başımı çevirip iniş için geri sayım boyunca soluğumu tutuyorum: 4, 3, 2, 1, 0. *Güven Asansörleri / Sektörün parlayan yıldızıyla güvendesiniz.*

Durak kalabalık, otobüse itiş kakış biniyoruz. Bir kâğıt mendille tutmaca tutunuyorum. İçerdeki kokuyu tanımlamak güç; şehirlere özgü iç içe geçmişlik barındırıyor. Onun bunun bulaşıcı hüznü, hastalık gibi üstüme çullanan yüzü… Yaşlıların dırdırları, gençlerin mızmızlıkları, çocukların ciyaklamaları… "Ben emekliyim evladım ama…" Elin Amerikalısı doğacak çocuğun cinsi…" "Kızım bittim ya, çok fena yakışıklı ha!" Sesler, sözler çığ gibi büyüyor: kirli beyaz, yoğun, direngen… Kulaklarımda huni mi var ne?

Kâğıt para hışırtıları, demir para şıkırtıları, yazıcıların mekanik çığlıkları… Gününe

MUHAMMET ŞENGÖZ

göre değişiyor sayıların son bulması: 687, 541, 304… Sayaç, işlem yapmak isteyen herkesi sayıya dönüştürüyor. Öğle arasına kadar durmadan çalışırım. Fatura, çek, havale, vadeli hesaplar, vadesizler… Yüzüme ciddi bir diplomat yapaylığı iliştirir, gerekenden çok konuşmam: "Ne kadar yatıracaksınız... paranız eksik... havaleniz gelmemiş…" Selamlamaları istençsiz bir baş hareketiyle geçiştiririm. Beni en çok zorlayan, bir yerim kaşınınca öğle arasını ya da iş bitimini beklemek zorunda kalmamdır. Bir kere paraya elimi sürdüm mü asla kendime dokunamam. Ellerimi defalarca sabunlar, sonra tatlı tatlı kaşınırım. Aylığımı yeni banknotlardan alır, kuruşuna kadar bozukluklara ayırırım. Bozuk para kesemi hep yanımda taşırım, böylece para üstü almaktan kurtulurum. Babam da aynını yapardı; ona benzeyen tek yanım bu.

İş arkadaşlarımla işten başka bir şey konuşmam, sanırım hepsi kadın olduğu için. Yasemin, "Kime bu havan, anladık çok yakışıklısın, bırak bu köşe kapmacayı, hayata karış oğlum," der her fırsatta. Yanıtlamam. Fırsat bulur bulmaz toplaşır konuşurlar, varlığımı umursamadan, açık saçık, alaysamalı.

"Kredi müşterin, dün sen müdüre imzaya giderken yiyecek gibi baktı arkandan."

"Ay dur allah aşkına… Yaşından da utanmıyor, terbiyesiz!"

Yasemin, "Genç, yakışıklı olsa neyse," deyince hepsinin bakışı üzerime dikildi ve kahkahayı bastılar.

"Ekşimsi bir koku yayılır, ders boyu midemizi bulandırırdı. Yoklamayı aldıktan sonra Kulak konusunu anlatmak üzere beni tahtaya kaldırdı."

Gül, "Yerin kulağı var, biraz daha yavaş kızlar…" deyip biraz öteye çekildi. Aralarında tek utangaç o.

Doktora gitmek için izin isteyip çıkıyorum. B.'den denize doğru, G. Parkı'na kadar yürüyorum. Parkın hemen yakınına bir tanıtım asılmış: *Midas'ın Kulakları* / *Opera* / *Beste: Ferit Tüzün* / *Oyuncular*… Bir banka oturdum, gözlerim ufuk çizgisine değin yürüdü, durdu. Deniz çok durgun. Bu ıssızlıktan sıkılınca solumdaki tepeyi izlemeye koyuldum. Evler tıpkı ağaçlar gibi tepeye doğru seyreliyor. Çantamdan termosumu ve bardağımı çıkardım. Buğusundan önce kokusu yayıldı kahvenin. Sevi'nin yaptığı kurabiyeleri batırıp batırıp yemeye koyuldum. Sevi, kız kardeşim, her şeye duygu katar. Uzun zaman önce yollarımız iş nedeniyle ayrıldı. Yıllık iznin bir gününü yanımda geçirir.

Altı yedi martı ıslak bir süngeri andıran ekmeğe saldırdı. Yarışırcasına yaptılar bunu. Tam ortalarına bir kuzgun indi, kalktı. Ekmekten bir parça alıp üç dört kanat çırpımı uzaklaştı. Gözlerime, kuzgunun siyah çelik mavisi rengi bir bulut gibi yürüdü.

Ozanın biri, "Gökyüzü gibi bir şey bu çocukluk hiçbir yere gitmiyor" diyordu. Öyle… gitmiyor. Sekiz yaşında adım Gamlı Baykuş'tu. Köpeğiminki Puik, horozumunki Çapkın. Üçümüze de bu adları ben takmıştım. Dedem horoza yem verirken, "Çapkın seni…" der, başını iki yana sallardı. Diğer adlar, Kaptan Swing'ten alınmaydı. Çapkın'la olan maceram çok sürmedi. Kovalar dururdum onu. Kızılderili Gamlı Baykuş gibi kafama birkaç tüy takmak için yapardım bunu. Horoz kaçardı ama sonunda onu yakalar, tüylerinden biraz yolardım. Ta ki bir sabah, sesi kesilinceye kadar; zavallı Çapkın eski görkeminden yoksun kalmış, artık ötmez olmuştu. Tavuklara bile yanaştığı yoktu. Dedem beni bir güzel okşayınca bunu yapmaktan vazgeçtim. Puik'le tarlalarda, çayırlarda, yollarda koştururduk. (Koşmayı çok seviyordum.) Puik, Kaptan Swing'in köpeği kadar çelimsiz değildi; aksine, oyuncu, atılgan bir köpekti. Yol oyunumuz yaz kış aynı olmakla birlikte biraz değişirdi. Ağustos yağmurları yağdığında su dolan çukurlara hoplaya zıplaya basar, sırılsıklam olurduk. Kışın soğuk günlerinde su dolan çukurlar buz tutardı, Puik arkada, ben önde çıtır çıtır buz kırardık. Susayınca ya kar yer ya da bulandırmadan kırdığım bir çukurdan Puik'le su içerdim.

Lisedeki ilk yılımda kararımı vermiştim, büyük bir atlet olacaktım. Gençlik bayramıydı. Coşkulu kalabalıklar, öğrenciler, jimnastikçiler, dansçılar, halay ekipleri… Bin metrelik koşu için hazırlanmıştım. Yarışmaya hiçbir ayrım yapmadan, her yaştan öğrenci katmaları şaşırtmıştı beni. Önemsizdi bu benim için; nasıl olsa hepsini geçecek, ipi göğüsleyecektim. Herkes büyük panayır yerinde bekliyordu. Bizi bir kamyonetin arkasına doldurdular ve panayır yerine bin metre uzaktaki başlangıç noktasına götürdüler. Yarışmacılardan en gürbüzü başımızdaydı, kurallar ona anlatılmış, yarışmayı nasıl başlatacağı ayrıntılarıyla öğretilmişti. Tek sözüyle ip gibi sıraya dizildik, herkes onun komut vermesini bekliyordu.

"Adın ne senin?" diye sordu.

"Gamlı Baykuş," deyiverdim.

"Gamlı Baykuş mu? Ne aptalca bir ad," dedi sırıtarak ve ayağımı çizgiden geri çekmem için uyardı beni.

…

"Üç, iki, bir, başlaaaa!"

Daha bir demeden koşmaya başladı. Herkes olanca gücüyle ardından koştu. Ben çiz-

gide kaldım. Kurallara aykırıydı yaptığı. Ben de koştum arkalarından, epey ilerde yarışmacıların önündeydi, arada bir geriye bakıp sırıtıyordu. Var gücümle koştum, yaklaştım ona, beni görünce korktu, daha da hızlandı. Durmasını söyledim. Bu yarış böyle olmazdı, yeniden başlamalıydık. Arkasından, "Kuralları çiğnedin!" diye bağırdım. Dilim damağım kurumuştu.

"Kural yok, kural yok anladın mı, kural yok!"

Bir anda dizlerimin bağı çözüldü. Yavaşladım, durdum ve kendimi yolun kenarındaki kerestelerin üzerine bıraktım. Kural yoktu demek, kuralsızdı. Bizim sınıftan Musa yanımda durdu.

"Niye bıraktın, tam geçecektin öküzü."

"Kural yok dedi, kural yok… Kural yokmuş demek."

Atlet olmaktan vazgeçmiştim.

Musa'yla ırmağa indik. Büyükçe bir taşa oturup kıvrıla döne akan ırmağı izleyedurdum. Bir ara Musa eve gidip geldi. Yarımşar ekmek, iki domates getirmiş. Güle söyleye, söve saya yedik.

Akşam yatağa sokuldum, ırmak yeşil bir yılan gibi yatağıma aktı, başını kaldırıp kulağıma fısıldadı:

Gamlı Baykuş mu, ne aptalca bir ad... Kural yok… Gam Bay ne aptal… Bay Gam… Bay kural… Gam… Kural yok.

Lise hayatımın iyi gittiğini söyleyemem. Gerçi çabalamıyor değildim.

Haftalık ödev konusu kulaktı. Bana verilmişti. Kulağın işlevini anlatacaktım. Tüm hafta sonu Musa'yla araştırmalar yaptık. Notlar çıkarıp çalıştık. Hatta pazar gecesi, pijamamın üstüne babamdan kalma ceketimi giyerek, önümü özenle ilikledikten, bir iki öksürdükten sonra Musa'ya anlattım ödev konumu.

"Bravo, bravo," diye alkışladı beni.

Musa bizde kaldı, çok geç yattık o gece.

Annem uyandırdı bizi sabah, "Yine geç kaldınız tembeller, Sevi sizden önce çıktı," diyerek.

Bağımsızlık Marşı okunmuştu, geç kalanlar bir yerde bekletiliyordu. Müdür, eğitimden, iyi bir öğrencinin nasıl olması gerektiğinden söz ediyordu. Sesinin gözdağı veren buyurganlığı, sözlerini karşısındakilere hemen onaylatıyordu.

"Okullar insan üreten fabrikalardır. Bizler, sizleri en iyi şekilde işlemeye çalışıyoruz, ama kimileriniz, iyi işlenemediği için defolu oluyor. Yani bu arkadaşlarınız üretim hatası."

Parmağı sigara izmaritini küllüğe bastırır gibi üzerimizde inip kalkıyordu.

Fısıldayarak, "Defolu," dedi Musa.

"Üretim hatası," diye karşılık verdim.

Üç ders hiç konuşmadık, bir iki kez bahçeye çıktık. Dördüncü ders biyolojiydi, burnuma kokusu geliyordu. Kısa boylu, zayıf bünyesiyle öğrenciler arasında kaybolan Hasan Ayıran sınıfa girdi. Öğrencilerde saygı ve korku uyandıran bu adam küçümseyen bir bakışla göz gezdirirdi girdiği sınıfta. Ekşimsi bir koku yayılır, ders boyu midemizi bulandırırdı. Yoklamayı aldıktan sonra *Kulak* konusunu anlatmak üzere beni tahtaya kaldırdı.

"Ender Sürgün kalk bakalım yavrucum."

"Günsür, hocam. Soyadı, Günsür," dedi Musa.

"Tamam yavrucum, Gün… sür."

Önce kruvaze ceketimle dalga geçti. Babamın giderken bıraktığı birkaç parça eşyadan biriydi bu ceket. Biraz büyükçeydi ama yavaş yavaş dolduracaktım içini. Annem de pek

sevmezdi bu ceketi. Sabah, "O uğursuzun ceketini giyme," dedi hatta.

"O ceket ne öyle evladım? Şey ceketi, şey gibi… Neyse söyleyemeyeceğim, ayıp kaçar sınıfta; anladı arkadaşların."

Yapışkan, salyalı bir gülüş yayıldı sınıfa.

"Sen ders çalışmışa da benzemiyorsun evladım. Ha! Öyle mi, çalışmadın mı?" Yanıt alamayınca güldü, sınıf da ardından.

"Anlat bakalım yavrucum. Kulak ne işe yararrrr?"

Öfkelendiğinde sözcüklerin sonunu uzun uzun vurguluyordu. Bazen bir sözcüğü ortadan bölüp ilk ya da ikinci kısımdan değişik anlamlar çıkarmanıza neden oluyordu. Tam bu anlamın altında ezilirken sözcüğe eklenen bir ekle başka bir şey söylendiğini anlıyordunuz.

Cebimden mendilimi çıkarıp terleyen alnımı sildim. Toparlandım. Sesimdeki titreme azalıyor, konuşmam konuya uygun bir kıvam buluyordu. Sınıfta çıt çıkmıyordu. Hasan Ayıran gözlerini kısmış bekliyordu. Kulağın kıvrımları, sesin kulak zarına değmesi, duyum, duyum eşiği… Her şey yolundaydı.

Gözlerimi ondan kaçırarak arkadaşlarımda gezdiriyordum. Bir ara elini kaldırıp kulağına götürdü. Sağ kulakmemesini başparmağıyla işaretparmağı arasına alıp okşamaya başladı. Gözümü yine kaçırdım ama sık sık arkadaşlarımın canını yakmak için kulakmemelerini ezdiği geldi aklıma.

Sonra birden, "Bu kadar hocam," dedim.

Hasan Ayıran bunu duyar duymaz kesik kesik, hıçkırır gibi gülmeye başladı. Öğrenciler neye güldüğünü bilmeksizin Ayıran'a eşlik ediyordu.

"Kesin gülmeyi!" diye bağırdı Ayıran.

"Evladım bir şey unutmadığına emin misin?"

"Evet." Kısa ve kesindi yanıtım.

"Eminsinnnn?"

"Evet."

"Evetmişşş, evet… En önemlisini atladın yavrum, en ö-nem-li-siii! Çalışmıyorsunuz ki ama. Çalışan unutur mu?"

"Unutmaaazzzzz," dedi sınıf koro halinde.

"Yarım adamın yarım işleri. Yarım adam, yarım adam… Geç yerine, geç."

"Yavrum kulakta ne var? Örstaakiii borusu var değil mi? Peki, ne işe yarar bu boruuu?"

"Östaki, hocam," dedi Musa.

Gözlerini ikimize dikip konuşmasını sürdürdü.

"Örstaki borusu, ortakulaktaki hava basıncını atmosfer basıncına eşitleyerek kulak zarının patlamasını engeller, ayrıca insanın dengede durmasını sağlar. Dengesiz

liği önler evladım. Çalışmışmış, Evetmiş. Miş. Yarım adamın yarım işleri.

E naparsın fabrika bazen böyle mal

lar da üretebiliyor. Hayyv

laz herifler!"

Ne zaman ırmak boyu dolaşmaya gitsek, "*Yarım adam, yarım işler, yarım çocuk, çocuk üreten fabrikalardır okullarrr, defolu çocuk, çocuk fabrikası…*" diye bağırdım durdum.

Oturmuş, kendi kendime gevezelik ediyorum. Doktorumla randevuma geç kalmak üzereyim. Bugün kendisine gidişimin öyküsünü dinleyecek benden. Akvaryumu dâhice buldu ama hiç yorumlamadı. Zaten pek konuşmuyor. Hep dinliyor. Kuzgun çoktan gitmiş, birkaç martı hâlâ ıslak ekmeği didikliyor. Denize bir kez daha bakıyorum. Kendimi ve

Midas'ı nasıl kurtaracağımı düşünüyorum. Acaba bugün Midas'tan da söz etsem mi? Beni kaçık sanmasından korkmuyorum, budala bulmasın da.

Burgaç gibi dönen dar bir merdivenden tırmandım. Sanki ağzımı açmışım da bu merdiven içimi dışıma çıkaracak. Üçüncü kat. Kapıda şunlar yazılı: *Doktor Aytaç Duymaz / Kulak-Burun-Boğaz Polikliniği*. Kapıyı çalıyorum. İçeri girince sekreter adımı soruyor. "Ender Sürgün. Pardon, Günsür." Bekleme salonundaki bir koltuğa oturuyorum. Büyükçe bir akvaryum var yan tarafımda, renk renk balıklar. Balıkları izliyorum. Suyun içinde seslerden uzak, dingin bir dünyaları var. Elimdeki anahtarı cama tıklatıyorum. Oralı olmuyorlar.

Doktorun odası temiz, düzenli.

"Sorununuz neydi?"

"Sesler! İnsan konuşmaları, gece yarısı havlayan sokak köpekleri, gıcırdayan kapılar, para sayan makine, reklam tabelaları… Yazılara, reklamlara biraz olsun dayanabiliyorum, çok rahatsız olursam görmezden geliyorum. Gözkapağı var insanın ama ya kulaklar… Sanki huni var kulaklarımda. Tüm sesleri çekip beynime dolduruyor. Seslere dayanamıyorum, daha az duymalıyım. Sesler uyutmuyor, düşünemiyorum, çok kalabalığım. İçerde çok gürültü var."

"Kulak zarımı deldirmek istiyorum doktor, duyum eşiğimi yükseltin lütfen."

"Şaka yapıyorsunuz sanırım. Bu olanaksız."

"Yalnız, sizi bir psikoloğa yönlendirebilirim."

"Eğer düşünürseniz işte kartı?"

Kartınızı aldıktan uzun süre sonra size gelmeyi kararlaştırdım. Aslında sesler azalmıştı ama sizi bankada görünce… Kredi kartı borcunuzu ödemek için gelmiştiniz. Siz gittikten sonra çekmecemde duran karta bir daha baktım. *Psikolog Banu Akman*. Emin olmak istedim. Sizdiniz. O gün hiç konuşmadınız, yalnızca faturayı ve parayı uzattınız, elinizi göremeyeceğim kadar hızlı çektiniz. Yüzünüz kimlikliydi. Yüzünüz bana geniş tundraları anımsattı. Tundraları bilir misiniz; çok sessizdir. Yürünmesi zordur. Adımladıkça çağırır, bir yerde bir sunak olduğuna inandırır.

Sevi çoktan gitmiş. Panjurların hepsi açık, içeriye değişik tonlarda gece ışıkları giriyor. Bu görüntüyü, şehrin en çok sevdiğim yanı, pencereme çarpan seslerin kırılarak boğuk, silik kulak seraplarına dönüşmesi tamamlıyor. Işık ve ses oyunları… Bir Charlot filmi seçiyorum raftan: *Modern Zamanlar*. Charlot'nun şaşkın hali, umudunu yitirmeyişi, insanın insan kalma güdeği… Film şeridinden bir trende yolculuğa çıkıyorum.

Mavi vanayı açıp akvaryuma su dolduruyorum. Kırmızı vana: İçindeki termometre 27 dereceyi görene kadar sıcak su… Biraz soğuk, biraz sıcak… Evet, tam 27 derece. Anadan doğma soyunup içine giriyorum. Tüylerim ürperiyor. Bu akşam da ellerim büzüşünceye kadar içindeyim bu ılık sessizliğin. Deniz gözlüğünü ve şnorkeli takıp suya batıyorum. Akvaryumun dibinde halka şeklinde tutmaçlar var, beni suyun içinde tutuyor. Ses, yok denecek kadar az; soluk alışım dışında. Keşke hep bu ılık dinginlikte yaşasam. Annemin sesi yankıyor beynimin uzak odalarında: "Benim güzel yavrum, ozan, *İki şey var ancak ölümle unutulur / anamızın yüzüyle şehrimizin yüzü*, diyor. Bu şehri sevmedim, geldiğimiz yere dönüyorum ben." Gidiyor. Yapayalnız… Yüzü de, sesi de geldiğimiz şehirle bütünleşiyor. İki dizelik masal kalıyor, gökten düşen elma yok. N

Özge Kılıçoğlu

Almanya 2
Ren

Ekmek kırıntıları, uzaktaki çan sesi. İki kule arasında deniz. Kapıyı iki günde bir çalıyorlar. Ellerinde *İncil*.

Abi dedi. Kuşlar gitti.

Ben de gittim. Uçsuz bucaksızdı. Sonu yoktu. Olmamasını istiyordum. Bir bitiş. Görünmesin. Gerçek hiç olmasın. Sabahları patlayan silahlar akşamları ölü kuşlara dönmesin. Ardı ve önü olmasın. Bir piyano tınısı gibi olsun bütün sesler.

Ben de gittim. O zaman yoktu. Kaldırımdan akan yağmur sularına kapıldım. Ren'e döküldüm. Ren hiçbir zaman boğazın derin rengine bürünemedi. Gökyüzü olabildiğince mavi olduğunda bile. Derinlikle ilgisi olmalı. Veya rakıyla.

Sadece bendim. Alkış tufanı koptu. Herkes birden ayağa kalktı. Sanki uzayan bedenler var. Yerinden çıkmış kollar bacaklar. Yerde sürünmek. Sürüngene evrilmek. Geriye ilerlemek. Zaman tam da bunun içinde. Durulan noktadan devam etmek. Mesele nerede?

Yağmur çinko dama vuruyor. Divanda olabildiğince uzamışım. Gözüm tavanda. *Genç Werther'in Acıları* yere düşmüş. Pat pat pat. Sadece bu. Kalkamamak. Istırapla. Akşama kalmaz hepsi azalır.

Yüreğim, dedim. Biranın köpüklerini kolumla silerken. Yüreğim bir iple boğuluyor. Kasvetli nehir sularında yıkanmalı. Arınmalı. Anılardan. Geçmişten.

Bu boktan memlekette kalmak. Uzaklarda. Beklemek. Yanıma oturanlara bakmak. Sırası gelen gidiyor ve sıra hiçbir zaman bana gelmiyor. Olduğu yere mıhlanan insanlar vardır. Hayır. Yağmur asla dinmeyecek. Ren hep böyle kabarık, gri ve bana benzemeyen bir nehir olacak. Bense bir şair. Evet bir şair. Ölmüş. Ölü.

Kuşlar. Bir dizgi halinde, karaya paralel uçuyorlar. Biri sıranın başından ok gibi fırlayıp arkaya gidiyor. Takip edemiyorum. Bir yerden bir yere giderek hiçbir şey bütün olmuyor. Vücudun bir noktasındaki ağrı gibi. Zaman. Takılı kalıyor. Şiddetli. Biri vursun şu saatleri. Sürekli aynı. Azap verici. Leylak kokuları geliyor burnuma. Dördüncü biradan sonra kendi varlığımın dışına çıkabiliyorum. Çirkin, karanlık caddelerin üzerinden kendime ulaşıyorum.

Bak bana, dedi.

Burada mıydı?

Bunca zaman kendi ânı içinde hapsolmuş. Karşımda oturmuş, sararmış parmaklarıyla kadehi tutuyor.

Kafamı ütüleme, ütüleme. Git defol git. Siktir git. Ne boka gidersen git. Yeter ki git. Git.

Sen köpoğlu köpek, itin dölü. Kafana sıçayım. Ses ver.

Askıdan çıkart ve as. Asabil. Mesajları al. Belanı arama. Gecenin bir yarısı Taksim'den Gümüşsuyu'na inerken karşına çıkan tinercinin tekine donuna kadar verdin. Parkı geçip ağacın ayazında karşı kıyıya doğru. Evet Ren, dedin, ulan Ren şimdi nerdesin. Şimdi aynı gökyüzünde sen nerdesin. Bunu dedin mi gerçekten? O zamanlar ne Ren ne de Almanya. O zamanlar o. Sadece. Ama olsaydı kurtarırdı. Kurtarmak. Kimi kimden? Gidip gidebileceğin tek şehir. Bütün şehirlerdeki bütün sokaklar, bütün barlar, bütün nehirler, bütün denizler, bütün aşklar, bütün hınçlar, bütün. Her şey bütün. Her şey hepsinin hepimizin herkesin. Bazen bilirsin kelime ordadır. Yan yana. Ama buzdur. Buzlar kraliçesinin kalbi. Artık kime desem kim anlasa. Artık kimin umurunda. Madem öyle. Niye buradayım? Niye gitmemeli? Zorum ne? Zor olan. Ayaklarımı şuraya mıhlayan. Beni demin bıçakla soyan. Beni derimi terimi bokumu soyan. Burnundan soluyan, ciğerlerini kazıyan. Safran sarısı. Saf. O zaman buradan gitmeli. Evet gitmeli. Kesin. Ren nerdeyse oraya. Mutlu olunmalı. Mutluluk orada. Burada mutluluk yok. Yok. Yok. Yok hiç olmadı. Hep ordaydı. Hep. Terin kokuyor be senin. Tenin, sonra kıçın, sonra ne işe yararsın sen. Sonra ne yaparsın, kendini atarsın. Nehre. En güzeli, en temizi. En sonun en nihai başlangıcı. Bırakırsın. Rahatlarsın. İşte en, en hali ruhun. Cisimden kurtuluş. Cisim kötü. Kötü ve çirkin. Güzelsin demişti. Ama yo hayır demedi. Dediğini hatırlamıyorum. Kafam cenderede.

Ben de gittim. Param hiç yoktu. Hiç olmadı. Ama gittim. Sokaklarına bira döküp yaladım. Sonra bazı başka şeyleri de. Hep yalamak gerekti. Var olmak bundan ibaretti. Ve hâlâ ibaret. İbret olsun diye beni sabaha karşı, sabahın en ince ayaz haliyle ve halinde meydanın ortasına astılar. Kendimi İsa gibi hissettim. Boynumdaki ilmek ve ilmek ilmek dokunan çocukluğum gözlerimin önünden geçmedi. Buraya kendi rızanla geldiğini kabul et, dedi biri. Diğerleri çanak tuttu başkalarına. Evet evet evet öyle. Kendi rızamla geldim. Kendi rızam dışında geldim. Hangisi doğru. Yağmur hâlâ çinko dama vuruyor. Oluklardan akan su çinko kaplara doluyor. Her yer sadece ses. Yoğunluk elime geliyor. Kulağım acıyor. Ruh bir tığ ile çekiliyor. Ne için? Ayrı yaşasak. Ayrı ayrı var olsak. Var olsak. Olsak bir şey olsak. İlla da olsak. Sonra kalksak çareyi arasak. Çare bıkkın, kederde, viran. Çare hiç de istenilen değil. Çare yok. Var değil. Sadece yok.

Onuncu biradan sonra sandalyeye kıvrıldım. Kıvrık ve toparlak nesne oldum. Sen de gittin. Ren üzerime geldi. Çıktı. Bastı. Ezdi. İçine aldı. Bir yerlerde bir hayli büyük ölçekte yer sarsıntısı oldu. O yer yarıldı. Ben ren ve ren ben yarık. Kafam güzel. Kafam hâlâ bedenimde. Boynum hâlâ boyun. Nefes. Nefes. Hayır. Nefes. Hayır. Hayır. Hayır. N

Osman Gür

Can

Can çaldı. Hantal tokmağının vuruşu şehrin her köşesinde yankılandı. Kimseler aldırmadı. Güvercinler bile ürkmeden, saçılan yemlere üşüştü. Benimse yüreğim yerinden oynuyor. İlk zamanlar nasıl da gülerdi halime. Hâlâ alışamadım. Günün en çok bu vakitlerini seviyorum. Az sonra okul dağılır. Elleri yüzleri, üstleri başları tertemiz çocukların cıvıl cıvıl sesleri sokağı doldurur. İtişip kakışmadan, tıpkı yetişkinler gibi telaşsız, öbekler halinde söyleşerek yollarına giderler.

Dik çatılı, pencere kepenkleri kapalı, soluk kahverengi tuğlalı evler yolun iki yanında sıralı. Yokuş aşağı inen bu yolun hep denize varacağını sanırım. Deniz nerde... Bir zamanlar buraların göğünde günlerce yanık insan eti kokusu tütmüş (öyle diyorlar). Onun için mi seslerini hiç yükseltmeden konuşurlar? Pencereleri de sanki bu yüzden sıkı sıkı kapalı. Ben kapatmam, içim daralır.

Kaldırımlar, yanından geçtiği parkı görmeden, göğün rengini merak etmeden, titrek ve küçük adımları, uzun boylarıyla yalnızlıklarını taşıyanlara ait. Başkaca kimse dolaşmaz. Kimseler parka uğramıyor. Bulutların arasından sinik bir güneş görünüp hemen kayboluyor. Ne aydınlığına, ne sıcaklığına doyabiliyorsun. Güneş yüzünü azıcık cömert gösterecek olsun portatif sandalyelerini kapan parka koşar. Sanırsın çöl güneşi tepelerinde. Çilli, beyaz yarı çıplak bedenlerini seriverirler güneşe karşı. İlk geldiğim günler boş sokağı gözlerken, nerde bu insanlar diye şaşırıp kalmıştım.

İzinlerine gelişlerini kutlamaya gittiğimiz evlerde gurbet sözü hem özlem, hem varsıllık gibi gelirdi. Kapıdan içeri adım atar atmaz o kokuyu alırdım. Azıcık başım dönerdi. Sigarayı ilk içtiğim zamanlardaki baş dönmeleri gibiydi. Çamaşırlar, halılar, koltuklar hepsi, hepsi aynı kokuyu yayıyordu. Neydi bu koku? Gittikleri uzak uzak memleketlerin mi kokusuydu bu?

Özlemle koşa koşa gelinen memleketin insanları tembel, kaba; işlerin hep ağır aksak, baştan savma yapılması alışkanlığının hiç değişmemiş olmasına öfkelenirlerdi. Bu ayıplayan öfkelerine sebep işleri biz yapmışçasına başımız öne eğik dinliyorduk.

Bizim ev de kokardı. Sabunla yıkanıp odalarda kurumaktan gevremiş çamaşır kokusu dolardı genzime. İçim daralırdı. Onların çamaşırları iç ılıtan, buğulu kokarken, bizimkisi kiri arınmış ama boğazımıza doğru acımsı bir koku salardı. Dokunurken bile ellerimizi sertçe çizerdi. O zaman da böyle durduk yere gözlerim dolardı ama kimselere belli etmezdim. Çamaşırlara, yerdeki halının, somyanın, sandalyelerin zavallılıklarına baktıkça belki hepimiz aynı burukluğu duyuyorduk.

Evimizde bir telaş başlamıştı. Gerçek miydi? Sahi, bize mi geleceklerdi? Hayırlı bir iş için denilmemiş miydi?

Çok iş vardı. Çok da para. Çalışmak da kolaydı, yaşamak da. Öyle demişlerdi anamla babama anlatırlarken. Yeter ki onlar evet desinlerdi. Yalnızca kendimi değil, onları da kurtaracaktım hem.

Bir dahaki izine gelişe kadar kapılar kilitlendi. Güve yemesin, tozdan, güneşten korunsun diyerek eşyaların üzeri örtüldü. Örtünün altından yayılan kokunun naftalin kokusu, baş döndüren tütün kokusu, bir de parlak renkli kâğıtlara sarılı çikolataların kokusu olduğunu burada öğrendim.

Bulutların arasında süzülürken düşteyim sandım. Yüreğim bir coşup kabarıyor, bir buz kesiyordu. Korkuyor muydum, heyecanlanıyor muydum anlamadım ki. Aklım karmakarışık olmuştu. Ayaklarımız toprağa değer değmez, birden büyü bozuldu. Göğün bulanık, kararsız hali uçaktakilerin yüzlerine çöktü. Konuşkanlıkları, kahkahalı gülmeleri, hareketlerinin rahatlığındaki ölçüsüzlük hemen oracıkta yok olup gitti. Neydi bu gizli ürkekliklerine sebep? Orda coşkuyla anlatırlarken yüzleri gülüyordu. Buraya gelir gelmez neden az konuşup çekingen durur oldular? Sanki gizli bir el, gizli bir bakış uyarmıştı. Kurallar varmış burada.

Daha yol yorgunluğu çıkmadan, saat ertesi günün işe gitme vaktine ayarlandı. Ben ne olacaktım? Yüksek tavanlı, en ufak sesin çoğalarak yankılandığı evin içinde bir başıma pencere önü tutsaklığım da böylece başladıydı.

Bisikletinin geniş sepeti mektuplarla dolu. Dakika aksatmadı gene baksana. Küt kesilmiş apak saçlarıyla kadın postacımız görev başında. Sarı yağmurluk, siyah şort, değişmez kıyafetiyle isimleri tek tek kontrol ederek atıyor kutulara. Hâlâ çalışıyor. Keşke ben de onun gibi çalışabilseydim. Köpekli kadınlar bu sabah gecikti. Çocuk gibi nasıl da nazlıyorlar. Tasma bir gerilip bir gevşiyor. Köpek sabırsız, kadınlarsa daha ağır davranıyor. Köpek ikide bir durup kendince uygun bulduğu yere işerken, kadın sabırla bekliyor. Onların işemesini mi bekliyorlar, yoksa başka şeye mi akıl yorarlar belli değil. Öylece uzun uzun dalıp gidiyorlar. Benim gibi.

Bir başınayken içerisi de cehennem, dışarısı da. İçerisi yalnızlığın, anıların, hasretin ağırlığıyla bunaltırken; dışarısı yazıların, anlaşılmaz sözlerin karmaşasıyla ürkütüyordu. Gözümü karartıp çıkıyordum sokağa. Ne olacaksa olsun. Nasıl olsa park yakın. Oturup bir banka, seyrek de olsa gelip geçenleri, okul çıkışında dağılan çocukların güleç yüzlerini seyrederdim.

Yüz adım gitmeden içimi bir pişmanlık kaplıyordu. Ya geri dönemezsem? Dilleri, sokakları, evleri, yazıları, her şey giz. Çöz çözebilirsen. Tabelalar ne çok yönü gösteriyordu da niye benim gideceğim yönü göstermiyordu? Ne yöne gidecektim ki? Kaldırımda kendinden emin adımlarla yürürlerken bile seslerini yükseltmeden konuşuyorlar. Aralarında sigara içen kadınlar da var. Yüzlerine bön bön bakan tuhaf bir yaratıktım. Ben onlara, onlar bana yabancı. Öğrendiğim kelimelerin sayısı niye bu kadar azdı? Cılız çıkan sesimle doğru dürüst söyleyemiyordum bile. Çabucak tükenen kelimelerin yerine, bedenimin garip çırpınışlarıyla bir şey sorduğumu sanarak gözlerine bakıyordum. Onlarsa soğuk, uzak bakışlarının gerisindeki anlamlı anlamlı gülüşleriyle omuz silkip sanki aklını kaçırmış birine bakıyorlardı. Ne parkın dinginliğini duyma ne de vitrinleri süsleyen eşyaları uzun uzun seyretme hevesim kalıyordu. Birbirinin tıpkısı sokaklarda yanıla şaşa dolaşıp kan ter içinde buluyordum kapımızı.

Merdiven rastlaşmalarında öylesine söylenen "günaydın"lar, kapı aralığından kuşkulu bakışlarla süzerek, belli belirsiz sallanan başların verdiği selamlar değildi benim aradığım. Hangi sözcüğü söyleyeceğim diye düşünmeden, saatlerce söyleşecek biriydi. İçimde, beni boğacak denli biriken sözlerle doluydum.

Sonu belirsiz beklemeler sanki hep aynı günü yaşatıyordu. Kısılıp kaldım.

Bu akşamki eve dönüşü başkaydı. Yüzlerce bavulu uçak bagajlarına o taşımamışçasına dinçti. Bulduk, dedi. Yarın. Gidip görüşeceğiz. Nereye gidecektik? Neyi bulmuştuk? Artık hapislik bitti, dedi. Gözlerinin içi parlıyordu. İş buldum iş. Sen de çalışacaksın artık. Yeni bir firma eleman alacakmış. Kaç zamandır sözü ediliyordu. Benden bile rahat olacaksın. Kış yaz, karanlık aydınlık derdin olmayacak. Dev bina. İçinde onlarca insan çalışır.

Çocukça bir sabırsızlıkta birbirimizin sözlerini keserek konuştuk. Evin bir yerlerinde bir şeylerin eksik olduğunu yeni fark etmişiz gibi saymaya başladık. Kaç para verirlerdi? Vardiyayı, hafta sonunu hesapladık. Belki araba bile alırdık. Herkesin var, bizim niye olmayaydı. Hemen de gözümüzü yükseklere dikiyorduk. Halimize bakmadan.

Uyku tutmadı. Bu vakitte bizden önce işe alınanlar olacakmış gibi kaygılandık. Aynı şeyleri düşünürmüşüz gibi suskun kaldık bir zaman. Çeşit çeşit sabunlar, şampuanlar alırım. İşten gelir gelmez temizlik bezinin, paspasın ellerimdeki kokusundan, gövdemdeki terin ekşimsi burukluğundan bol bol sıcak sularla yıkanarak arınırım. Kokular da sürünürdüm. Sürünürdüm tabii.

Sonra durduk yere güldük. Dokundukça birbirimize bedenlerimiz istekle, sakınmaksızın birbirine harman oldu. Tüm dizginleri kapıp koyvererek doyurmuştuk nefsimizi. O saat de rahme bir can düştüğünü bile ayırt edemeyecek denli bitkin dalmıştık uykumuza.

Sabahında gittik. Bana bakarak söylediklerini anlıyormuşum gibi ara ara başımı sallıyorum. Sesi hiç değişmeden konuşuyordu, karşısında durduğumuz adam. Yazılanların tekini bile anlamadan atmıştım imzayı. Sonra dönüp ona sorduğumda, işe başlama sözleşmesi demişti. İyi ya. Benim de bir işim olmuştu. Güldü. Daha değil. Deneme süresi varmış. O sürede istedikleri zaman kapı önüne koyarlarmış. Ne kusur işleyecektim ki. İş olsun da.

Sokakların, gün boyu işsiz güçsüz dolaşan yaşlılara kalması boşuna değilmiş. Alacakaranlıkta ben de yollara düştüm. Ben de işe gidiyordum. İçimden koşmak geliyordu. Evin içinde boş boş oturup gün bitimini beklemeyecektim. Kart basmaya geç kalmamalıydım. Kapıdaki görevliler gideceğim yeri gösterdi. Sırtında yazılar olan giysiler, tekerlekli temizlik arabası bana verildi. Garipsedim. Boğazım düğümlendi. Bana işi öğretecek olan kanıksamıştı. Alışırsın, dedi. Gösterdikleri yerde yapılacakları paylaştık.

Gün gün hızlandım, var gücümle çalıştım. Çalışırken de ardımda hep bir hayalet dolaşıyordu. Dönüp bakarım, kimse yok. Şef'in küçük mavi gözleri öylece gözler beni. Daha bir gayretlenirim. Altı ay. Sayılı gün. Yeter ki çalışayım. Çabuk geçer.

Bir ayı doldurduğumda paramın bankaya yattığını öğrendim. Birlikte gittik bankaya, kartı kullanarak paramı o çekti. Evimizin eksiklerini alırken gönendim. İş olsun da. Unuttum yüksünmeyi.

Beni çağırdılar. Yaptığım temizliği bitirip malzemelerimi uygun bir yere koydum. Şef'in odasına gittim. Giderken de hep dua ettim. Doktorla ilgili şeyler dediğini yarım yamalak anladım. Masadaki kâğıtları verip sayfaları gösterdi. Çıktım. Yanında çalıştığıma sordum. Dudağının kenarında alaysı bir gülümseyişle, sağlığını merak ederler, dedi. Hastalığın sayrılığın var mı? Gebe misin, değil misin onu öğrenecekler. Yaptırmam gereken tahliller varmış. Sonuçlarını onlara götürecekmişim. Hırsla itti tekerlekli paspas kovasını. Sonra daha bir ciddileşip çalışmadığın bir gün için bile para verilsin istemezler, dedi.

Çanın tokmağı var gücüyle yine çaldı. Çocuklar, titrek yaşlılar duymadı çanı. Sincap bile korkusuz bir şımarıklıkla koşarak tırmandı parkın çınar ağaçlarından birine. Ben ürktüm. Parklar, banklarında oturup sessizliğini bozacak insanlarla dolmayı bekliyordu. Yine yağmur başladı. Gitmeli. Gebeydim.

Korkuyorum. N

Ahmet Uçar

Yürüyüş

kuşlar uçuyor üstümde bunlar senin elmanın kuşları
gökyüzü var üstümde bu senin elmandaki gökyüzü
Cemal Süreya

Henüz öğrenci olduğum zamanlarda birkaç kez yalnız arşınladığım bu koca şehrin sokaklarını bu defa Yılmaz'ın elinden tutmuş yürüyorum. Saatlerdir güneş, gökyüzünü çepeçevre saran bulutlardan fırsat bulup da yüzünü bir an bile göstermedi. Tıkanmış trafikteki sürücülerin homurdanmaları, her rögar kapağının yanından geçişimizde burnuma çalınan kesif lağım kokusu keza bir yere yahut bir şeye yetişme telaşıyla koşuşturup duran ve bu koşuşturmaca sırasında omuzlarmıza sürtünen onca insan beni bunaltmak için o denli yeterli ki. Ama yine de öfkelenmiyorum tüm bunlara, sıkılmıyorum bile. Güçlüce kavradığım ince uzun parmaklar beni sakinleştirmeye yetiyor. Günlerce, gecelerce bu şekilde sıkılmadan yürüyebilirim sanırım.

Güzel çocuk Yılmaz, öncekilere benzemiyor. Uzunca boyu çok zamandır görmediğim babamı hatırlatıyor bana. Sonra dişleri. Nasıl bu kadar beyaz kalabiliyor, şaşırıyorum. Soruyorum bazen ama cevaplamıyor, sır olduğunu söylüyor, yine nispet yapar gibi otuz iki dişi görünecek kadar sırıtarak. Bir de şu yetmişlerden kalma devrimci bıyığını kesse, sanıyorum daha çok seveceğim onu. Yapacağını söylüyor söylemesine ama hep erteliyor, türlü türlü bahaneler üretiyor. Bazen halı saha maçından sonra o kadar yorgun oluyormuş ki beyefendi söylediğine göre, eline değil tıraş bıçağını almak, ayakta duracak kuvvet bulamıyormuş. Halı sahaya gitmediği günlerde ise tıraş köpüğü bitmiş oluyor mesela. Bunun gibi şeyler işte. Ama yemezler, ne yapıp edeceğim bu kısa tatilden eve dönüşte o bıyığı kestireceğim.

Hiç konuşmadan, birçok butik dükkânın sağlı sollu dizildiği cadde boyunca yürümeye devam ediyoruz. Bir an için gözüm sağ tarafta kalan büyükçe bir meydanın ortasında bulunan dikilitaşa takılıyor. Bendeki bu heykel merakının henüz okuma yazma bilmezden önce annemin tarih kitaplarında yer alan figürlere bakma arzumdan kaynaklandığını sanıyorum. Sanki olanca dikkatle incelersem üzerine bilmediğim bir dilde işlenmiş kelimeleri anlayacağım, öylesine odaklanmışım.

Yılmaz'ın sesiyle kendime geliyorum. "Enver bak, bizimkiler burada da karşımıza çıktı," diyor dudağının kenarına ince bir tebessüm takılmış halde. Baktığı yöne doğru çeviriyorum kafamı bir şey söylemeden. Renkler karşılıyor beni orada. İçersinde kendime en çok o patlıcan morunu yakıştırdığım gökkuşağı renkleri. Gülümsüyorum Yılmaz'a bakıp. En son,

Bu sayıda "Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?" çağrısına gönderilen öykülerden birini yayımlıyoruz. **Ahmet Uçar**'ın öyküsü, geçen sayıda yayımladığımız fotoğraftan çıkarak yazılmış öyküler arasından seçildi.

bu coşkuya kendimi tam anlamıyla tanımaya başladığım yıllarda dahil olduğumu hatırlıyorum. Gözlerim rengârenk flamalar taşıyan insanlarla, flamalara bu kentin az çok bildiğim dilinde yazılmış sloganlar arasında gidip geliyor. “Bu defa kaçmak yok,” diyorum Yılmaz’a, elini daha sıkı tutup kalabalığın arasına doğru çekiştirirken. Hiç direnmiyor, insanlara karışıyoruz. Renklerin içindeyiz artık. Derken moru ne kadar çok özlediğimi fark ediyorum.

Yürüyoruz. Ne kadar zaman oldu bilmiyorum, ayaklarımızın tabanları yavaştan acıyacak kadar yürüyoruz renkler içinde. Kendi dilimizde bildiğimiz ama unutmamız için yıllarca zorlandığımız sloganları ikimiz de yürüdükçe anımsıyor, bir ağızdan bağırıyoruz. Birbirimizin cesaretini okuyoruz adımladığımız her metrede, gözlerimizde.

Nagihan Mimiroğlu

Sakin bir nehrin üstüne yapılmış köprüden geçerken, bu coşkulu kalabalık söz birliği etmişçesine bir anda üstlerindekileri çıkarmaya başlıyor. Köprünün tırabzanlarına tutunup kendilerini suya bırakmaya hazırlanan bu insanların gözlerinde gördüğüm parıltıyı ömrümün şu ânına dek hiç görmediğimi sanıyorum. “Yürüyüş burada bitti gibi, ne dersin,” diyorum Yılmaz’a gülerek. O da gülüyor. “Öyle galiba, su soğuk mudur acaba?” diye soruyor afacan bir çocuk edasıyla tişörtünü çıkarırken. Hiç kimseye benzemiyor Yılmaz, şu bıyıklarını kesmese bile seviyorum onu. N

Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?

Cüneyt Çelik

Notos'tan genç yazarlara çağrı.

Öykü yazma tutkunuzu yönlendirebileceğiniz bir alan, kendinizi dışavurabileceğiniz bir zemin bulamıyor, yazdıklarınızı nasıl değerlendireceğinize karar veremiyorsanız, **Notos** sizin için uygun bir yol açıyor.

Notos'un her sayısında duyurulan bir konuda yazılan öykülerin değerlendirilmesi sonunda seçilen bir öykü, dergideki öteki öykülerle birlikte yayımlanıyor.

Genç yazarlar bunu bir yarışma olarak düşünebilir, ama öteki öykücülerle değil, her genç yazarın kendiyle yarışması. İlgi ne çok olursa, seçilen öykü de o denli güzel olur.

Yukarıdaki fotoğraftan çıkarak yazılıp bize gönderilenlerin değerlendirilmesinden sonra seçilen öykü, **Notos**'un Ekim-Kasım 2013, 42. sayısında yayımlanacak.

Fotoğrafın derinliğine ne denli yaklaşılırsa, yazılacak öykü o denli başarılı olur.

Her ânın, her fotoğrafın ya da resmin öyküsü yazılabilir. Konumuz bir fotoğrafın anlattıklarıysa, önce verilmiş bir andan çıkılacak, ama öykülerin başarısı, o ânı sonra kurmacaya dönüştürme ustalığına bağlı olacaktır.

Katılımcıların göz önünde tutması gereken ilkeler

1. Öyküler, editor@notoskitap.com e-posta adresine, *Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?* başlığıyla ve öykülere ad verip yazar adı aynı sayfada belirtilerek gönderilmelidir.
2. Yazılacak öyküler 400-900 sözcük arasında olmalıdır.
3. Öykülerin son gönderilme tarihi 1 Eylül 2013'tür.
4. Katılımcılar gerçek adlarını kullanmalıdır.

•Yayımlanmak için seçilen öykünün yazarı 1 yıllık **Notos** aboneliği ve **Notos Kitap'**tan kitap armağanı kazanır.

Doğan Yarıcı'*nın seçtikleri*

Konu "edebiyat" olunca, eline her geçeni okuyan biri olmadım, olamadım. Hatta korudum kendimi diyebilirim. "Zanaatkârlara" saygı duydum, "sanatçılara" yakın durdum; aktarıcılardan çok, yaratıcı yazarlara. Kendimi bildim bileli (çevirmenler de birer yazar) "nitelikli" yazarların peşine düştüm ve yakalarını hiç bırakmadım. Dil, hep başat öğe oldu. Ve, anlatım. Kendi dilini kuran yazarlaraysa fena halde bağlandım. Yazarımın yeni bir kitabını edinmekle, yeni ya da tanımadığım bir yazarla tanışmak arasında, bu anlamda bir fark yok benim için. Bunların hepsi el yordamıyla oldu, biri şunları şu sırayla oku demedi. İnsan güdüleriyle bulup seçiyormuş şairlerini, yazarlarını. Hepsine borçluyum. Kitap dediğim, okurken olduğu kadar, okuduktan sonra da.

✺

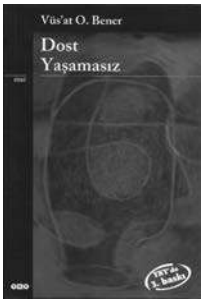
Anayurt Oteli
Yusuf Atılgan

Yusuf Atılgan'ın *Anayurt Oteli*, *Aylak Adam*'dan öncedir benim için. Ne ara, kaç kez okursanız okuyun zamana karışmaz, okura eyvallah demez. Bir insanın (kahramanın da, okurun da) aklının ve ruhunun kıvrımlarında böylesine dolaşan çok az sayıda yazar ve anlatı vardır sanırım. Okura hükmeder ama küçümseyip avcunun içinden de kaçırmaz. Gariptir, kitabı hatmedenler Ömer Kavur'a ve Zebercet Macit Koper'e de küsmez.

Salâh Birsel

Salâh Birsel her ne kadar şair olarak anılmak istese de onu bir meddah olarak nitelendiriyorum. Karmaşık sözcük kullanımında en yetkin örneklerden. Yolundan şaşmadan, ara yollara çokça dalıp çıkmasına karşın anlattığına da, anlatım diline de ağzım açık bakıyorum. Salâh Bey Tarihi'ni kitaplığımın arka sıralarına asla koyamıyorum.

Vüs'at O. Bener

Vüs'at O. Bener'in *Dost-Yaşamasız*'ı. Üzerine sıkı kitaplar yazılmış bir tansık. Ben olsam ardından *Buzul Çağının Virüsü*'nü hemen okumazdım. Atar ve toplardamar bu ikisi. Karnından, beyni ya da yüreğiyle değil, bütün bedeniyle yazan bir usta.

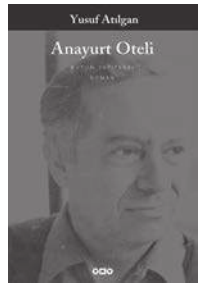
Bilge Karasu

Bilge Karasu'yu *Göçmüş Kediler Bahçesi*'yle tanımış, altüst olmuştum. *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*'yla başa, en başa dönmüştüm; zamanım bilinçsiz okumalarla nasıl heba olmuş, görmüştüm. Kitaplarından hangisini kayırabilirim ki şimdi, hangisini üste koyabilirim! Bütün bir rafı dolduran verimlerinin hepsini, özellikle de yazılma zamanlarına uymadan okumak "farzdır" derim.

Leylâ Erbil

Leylâ Erbil, *Hallaç*'ı benim için. Şimdi, *Kalan*. Bana bunu yapmış yazar; buna şahit olmuş bir okurum, ne mutlu. Kendi koskoca hayatını anlatırken, varoluştan bugüne koskoca hayatı da aktarabilen bir kitap *Kalan*. Yarattığı benzersiz dili ilk yazdığından bugüne eksiltmeyen/eskitmeyen yazar, bu dili her kuşaktan okura şefkatle öğretirken, okuryazar herkesi kırbaçtan da geçirir. Böyle büyük bir yazarın *Tuhaf Bir Kadın*'dan sonra güzel ömrüne *Tuhaf Bir Erkek*'i de sığdırması bana ayrıca bir ödül.

Ferit Edgü

Ferit Edgü'nün *Hakkâri'de Bir Mevsim*'i ve *Kimse*'si; ardı ardına. *Eylül'ün Gölgesinde Bir Yazdı*'sı. Düşün kitaplarının hepsi.

Necati Tosuner

Necati Tosuner'in bütün yazdıkları. *Sancı.. Sancı..* ve *Güneş Giderken* sarılmış uyanmak için. Durduğu yerden hep aynı kaygıyı güderken, her yeri ve her şeyi de görebilendir.

Hulki Aktunç

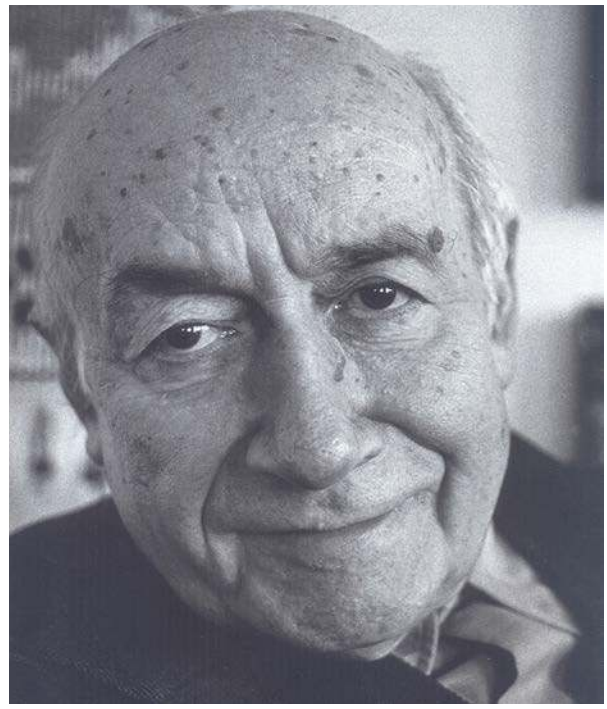
Hulki Aktunç'un *Ten ve Gölge*'si hem kendi hem Türkiye öykücülüğünde bir yarılma, bir yol ayrımıdır bana göre. Bu kitaptan sonra artık yazdığı hiçbir öykü eskisi gibi olmaz yazarın; okurları da. İlk baskısını (İletişim Yayınları) özellikle öneririm, (nedense hâlâ sahaflarda bulunur), boyutu, kapağı, hurufatı, içindeki öyküler, öykülerin kendi içindeki esrarlı bütünlüğü ve adını gizlemesiyle eşsiz bir kitaptır.

Derinlik Yayınları'ndan çıkan *Bir Çağ Yangını* da böyledir. Hulki Aktunç yeni bir yol bulmuş ve esirgememiştir okurdan, 12 Eylül'e şaşılası bir öngörüdür. Kitabın anlatıcısı eşik cini de, yayıncısı da, kapağı da "yangın kavminden" kusursuz örneklerdir.

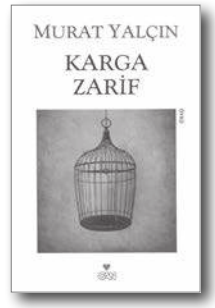
Bırakmak
Faruk Ulay

Faruk Ulay'ın paylaştığı son kitabı *Bırakmak*, beni sözcüğün bütün anlamlarıyla büyülese de, *İti*'yi asla aklımdan çıkaramıyorum. Bırakmak bir başyapıtsa, bir okuryazar çile kitabı olan *İti*, has yazarımın kutsal kitabıdır bana göre.

Karga Zarif
Murat Yalçın

Murat Yalçın'dan bir ders kitabı daha: *Karga Zarif*. Böylesine genç bir bedene nasıl bir ruh üflenmiş ki, onu okurken hem geçmiş büyük Türkiye yazınının tadını alabiliyor, hem de bugünden gelecek ziyafeti çekebiliyorsunuz? (Füzyon?) Geleneği büyük bir alçakgönüllülükle ve kibarca sırtladığına, fakat ne yazarsa yazsın bunu salt yazdığına ait bir dille anlattığına tanık oluyorsunuz. Her anlattığına özgü, özgün bir dil... Bu çok zor!

Tol
Murat Uyurkulak

Murat Uyurkulak'tan nokta atışıyla *Tol*! Böylesini bir daha yaşayamayacağından korkan okurlar yaratan. Öğretmen çocuklarının intikamı, Gezi Ruhu'nun önceli bir metin. Bir başka kuşağın ana babalarının yetiştirdiği Gezi Parkı'nın güzel çocuklarına selam duran bir kitap.

Hah
Birgül Oğuz

Birgül Oğuz'un *Hah*'ı. Güdümsüz, güdüleriyle okuyup yazanların yüz akı.

(Şiirsiz yapamayan bir okurdan, şiir kitapsız bir liste? Olur...)

Klasik Kitaplar Dizisi

Klasik Kitaplar-Roman
Temmuz 2013
25 TL • 370 s.
Theodor W. Adorno'nun
sonsözüyle
ISBN 978-605-5904-70-8

Cemal Süreya'nın çevirisiyle.

Goriot Baba bir klasik. Bir Balzac klasiği. Kurgusuyla, ayrıntılı kişileriyle, usta anlatımıyla, benzersiz atmosferiyle ve içerdiği derin gerçekçiliğiyle bugün de ilgiyle okunabilen bir roman. Balzac bu romanla ilk defa kişilerin yinelenmesi tekniğini kullanarak İnsanlık Komedyası'na giden kapıyı aralıyor.

Paris'in baş döndüren, görkemli çevresine adım atan genç Rastingac'ın bu dünyayı anlama çabasının karşısında, yanı başında; yaşlı ve deneyimli olmasına karşın farkındalığını giderek yitiren ve sonunda tükenen Goriot Baba duruyor. Deneyim ve sağduyu, şehvet ve akıl, genç ve yaşlı nasıl duruyorsa içinizde, onları bulundukları yerden çıkarıp yeniden bakıyorsunuz. Her seferinde başka şeyler görmek için, edebiyat bunun için.

Klasik Kitaplar-Öykü
Temmuz 2013
20 TL • 251 s.
Charles Baudelaire'in
sonsözüyle
ISBN 978-605-5904-71-5

Tomris Uyar'ın çevirisiyle.

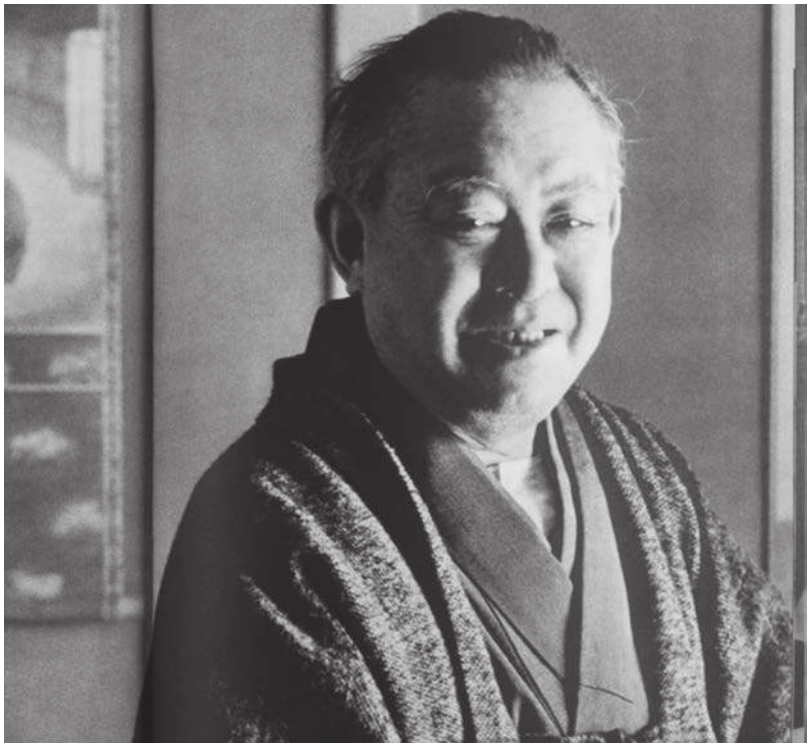
Edgar Allan Poe bu dünyada âdeta bir sürgün gibi yaşadı. Dehanın getirdiği uyumsuzluk eksik olmadı yaşamından. Hiçbir maddi güç ya da statü de bu uyumsuzluğun üstesinden gelemedi. Ne var ki Poe'yu Poe yapan da bu: Öykülerinde insanın karanlık yanlarına, sıkışmışlığına, tuhaflığına, zaman zaman duyduğu çaresizliğe gözünü kaçırmadan bakan Poe, okurlarından da aynı cüreti bekliyor.

Kızıl Ölümün Maskesi, Tomris Uyar'ın seçtiği öykülerden oluşuyor. Onun çevirilerinin özenini, sağduyusunu, inceliğini okurları biliyor. Bir Tomris Uyar çevirisinin değerini bilmenin önemini göstermek, günyüzüne çıkmasını sağlamak da gerek.

Notos Kitap Yayınevi
0212 243 49 07

Dağıtım Alfa Dağıtım
0212 513 34 20

www.notoskitap.com
www.notosoloji.com
facebook.com/NotosKitap
facebook.com/Notosoloji
twitter.com/NotosKitap
twitter.com/Notosoloji

Naomi ya da yanlış Batılılaşan genç kız

Naomi özellikle klasik romanları sevenler için uygun. 1920'lerde, kendi halinde bir Japonya atmosferinde, yabancısı olmadığımız bir konu son derece yetkin bir biçimde işlenmiş.

Bu yılın dikkat çeken yayınevlerinden Jaguar Kitap son olarak Jun'ichiro Tanizaki'nin *Naomi* adlı romanını yayımladı.

Jun'ichiro Tanizaki, daha önce Can Yayınları tarafından kitapları basılmış bir yazar. Yaşamı boyunca güzellik, erotizm, sadizm ve mazoşizm gibi temaların etrafında gezinen Tanizaki, önce Batılılaşmak gerektiğini savunan roman ve öyküler yazmaya meyilliyken, 1923'teki Büyük Kanto Depremi yüzünden Tokyo'dan ayrılınca kendi kültürüne ilgi duymaya ve Batılılaşmayı eleştirmeye başladı. *Naomi* adlı romanı bu eleştirel düşüncenin ilk ürünlerinden.

Japon edebiyatının önemli yazarının bu romanını okurken zihnim hep iki türlü karşılaştırma yaptı. Birincisi Batılılaşmayı çok benzer bir biçimde işleyen Tanzimat ve Servet-i Fünûn romanlarıydı. Her ne kadar Milli Eğitim müfredatının sıkıcı parçaları olarak aklımızda kalsa da birçok roman aynen Naomi'de olduğu gibi özentiden ileriye gidemeyen trajikomik tiplemelerle dolu-

dur. Naomi'yi tam bir Batılı gibi yetiştirme görevini üstlenen, içten içe ise "bu güzel ve Batılıya benzeyen kadının yanındaki özenilen erkek" olmayı isteyen Kawai Joji, saflıkta ve özentide Ahmet Mithat Efendi'nin Felatun Bey'ini aratmayacak cinsten. Yine akla gelen bir başka benzer kitap, Bihruz Bey'in kahramanı olduğu *Araba Sevdası*. Kawai Joji aynen Bihruz Bey gibi Batılılaşma sevdasının bir kurbanı olur, istediği ölçüde Batılılaşamadığı gibi, tüm maddi varlığını bu uğurda harcar. Romanı okurken 20. yüzyıl başlarında Doğu ve Uzakdoğu'nun ne denli baskı altında olduklarını ve çıkış yolunu sadece ama sadece Batı'ya benzemekte bulduklarını görmek, okurun üstüne bir hüzün ve karamsarlık çökmesine neden oluyor. Bu romanı Türkiyeli okurlar, Avrupalı ya da Amerikalı okurlardan farklı yorumlayacaktır, çünkü "Batılılaşmak" kavramı hemen hemen iki toplumda da aynı biçimde algılanmış. Japonların güzellik anlayışının bugün bile bu kavram üzerine kurulmuş olduğu gerçeği –dünyada en çok estetik ameliyat yapılan yerlerden biri Japonya, kadınların pek çoğu gözkapaklarını kaldırtıp burunlarını küçülttürerek beyaz ırka benzemeye çalışıyor– aslında 1920'lerde yazılmış bu romanın maalesef günümüzde bile geçerli bir anlayışı ortaya koyduğunu gösteriyor.

Karşılaştırma yapılabilecek bir başka konuysa fettan kadının erkeklerin başına açtığı işler olarak özetlenebilir. Naomi yüzünden Joji'nin başına gelenleri okudukça özellik-

le Nabokov romanlarından ikisi aklıma düştü: *Karanlıkta Kahkaha* ve *Lolita*. Birincisini okurken "bu kadar da olmaz" deyip, sinirlenip romanı bıraktığımı anımsıyorum en çok. Yaşananların acımasızlığı konusunda kimse Nabokov'la yarışamaz, Tanizaki ona göre çok daha iyimser ve kibar kalır, ama bir benzerlik olduğu ortada. *Naomi*'de *Lolita*'daki gibi ensest ve pedofili emareleri olmasa da Joji, Naomi'yi on beş yaşındayken himayesine alması ve yetiştirmesiyle ilgili pek çok kez kendini savunmaya çalışır. Romanda cinsellik açıkça anlatılmasa da küvette onu bebek gibi yıkaması, ayaklarının altını öpmesi, Naomi'nin ona "babacık" demesi, Lolita ile Humbert Humbert'ın ilişkisini anımsatmıyor değil. Joji'nin gün geçtikçe dara düşmesi, Naomi'nin insafsız harcamaları, yavaş yavaş ortaya çıkan aldatmalar ve hileler, Nabokov'un *Karanlıkta Kahkaha*'sında himayesi altına aldığı karısı Margot tarafından bin bir türlü oyuna getirilen Albinus karakterinin yaşadıklarına benziyor. Türk edebiyatında da böyle birçok *femme fatale* örnekleri var tabii ama şehvetin, coşkunun ve aşkın bu derece erotik ve içten yazılmış biçimi Türk edebiyatındaki örneklerden çok, Nabokov'u anımsatır özellikte.

Bu nedenle romanın önce *Bir Budalanın Aşkı* adıyla yayımlanması son derece normal. Eser *Naomi* adını zamanla kendi kendine kazanmış, hatta Naomizm ve Naomileşmek kavramlarını Japon kültürüne kazandırmış. Romanda Naomi önce Batılı kadınlar gibi olabilmek için İngilizce ve dans dersleri alırken karakterinin bozulması, saf bir genç kızdan fettan bir kadına dönüşmesi nedeniyle eleştirilmekte. Oysa Tanizaki asıl olarak Joji'nin aklındaki Batılılaşma imgesini eleştirir, hatta aklını başına alacak fırsatlara sahip olmasına rağmen bunları değerlendirememesiyle "budala" unvanını romanın sonunda Joji kendi kendisine verir. Sonuçta Naomi'yi yönlendiren, yetiştiren, İngilizce etken ve edilgen çatılarını öğrenemediği için onu aşağılayıp hırçınlaşacak kadar Batı özentisi olan kendisinden başkası değildir.

Naomi özellikle klasik romanları sevenler için uygun. 1920'lerde, daha İkinci Dünya Savaşı'nın korkunç yıkımı ve mutsuzluğu olmayan, kendi halinde bir Japonya atmosferinde, yabancısı olmadığımız bir konu son derece yetkin bir biçimde işlenmiş. Bu arada Jaguar Kitap'ı özenli çevirileri ve yaratıcı kapakları nedeniyle kutlamak gerektiğini de belirtmeden geçmeyelim.. N

BANU YILDIRAN GENÇ

Jun'ichiro Tanizaki, *Naomi*
Çeviren İlker Özünlü
Jaguar Kitap, 2013, 263 s.

Dante'nin prezervatifi

Bahri Vardarlılar sinemacıları kıskandıracak bir hünerle sahneleri birbirine bağlayarak, vermek istediği zaman sıçramalarını yavaş yavaş hissettirerek okuru büyük finale hazırlıyor.

Bahri Vardarlılar, *Notos*'ta yayımlanan birkaç öyküsü dışında dergilerde çok sık gördüğümüz bir yazar değildi. Buna rağmen uzun ve ilginç isimli ilk öykü kitabı *İlahi Bugs Bunny Komedyası'na İki Ciltlik Metro Bileti* okuma ve yazma birikiminin ne denli güçlü olduğunu ortaya koyacak kadar acemilikten uzak. Zaten öykülerin tamamında bu birikim dil ve içerik olarak kendini hissettiriyor.

Öncelikle, kitabın özenli tasarımı ve arka kapak yazısı için Dedalus Yayınları'nı kutlamak gerek. Son dönemlerde öykü kitaplarının görüntü ve içerik açısından giderek standartlaştığı eleştirisi gündemde. Bu bağlamda arka kapak yazılarının da bütün kitaplar için genelgeçer, yüzeysel ve klişe tanımlamalarla bu standartlaşmadan nasibini aldığını görüyoruz. Vardarlılar'ın kitabının arka kapak yazısının hem kitabı çok iyi yansıtan hem de okuru meraklandırıp içine çeken bir yazı olarak son dönemdeki en başarılı örneklerden biri olduğunu düşünüyor ve bir bölümünü paylaşmak istiyorum.

"Mesela bu kitap yüzünden hiç okumadığınız bir Prévert şiirini rüyanızda görebilir, olup bitenin gerçek olduğunu düşünebilirsiniz. Derin, yumuşak ve hızlı bir okuma keyfi sunan İki Ciltlik Metro Bileti'nin yazarının şu an burada bulunmuyor olmasını fırsat bilerek, kendisi biraz alçakgönüllü, hemen söyleyelim: Vonnegut'un, Keret'in, Hornby'nin imreneceği mizah zekâsını ve hüznünü taşıyan Vardarlılar'ın öyküleri, Woody Allen'a 'artık İstanbul'da film yapabilirim!' dedirtecek bir keyfi verebilirken, Max Brod'u 'editörlüğünü ben yapsaydım, ölmeseydim de,' diye hayıflandırabilecek kadar üzebilir. Peki Brod, artık bu kitabın editörü olabilir mi? Büyük bir mutlulukla, tabii ki hayır!"

"İlahi Bugs Bunny Komedyası'na İki Ciltlik Metro Bileti" kitaptaki en uzun öykü ve bir çeşit kıyamet anlatısı. Öykünün bütüne yayılarak gerek sesi, gerek imgesiyle okurda tedirginlik hissi yaratan "Kara Kö-

pek" metaforu ölümü simgeliyor. Dante'nin *İlahi Komedyası*'na da göndermelerle ilerleyen öykü boyunca anlatılan, bir arafta kalma hali aslında. Öykü, anlatıcının Maçka Parkı'nda karşılaştığı orta yaşlı bir adam tarafından "tüm bunların ve sonra olacakların daha önce küçük farklarla tekrar tekrar yaşandığı" ve "yaradılış tarihinde ilk kez dönmeye başlayan dev çark. Ve çamurlu suya dönmüş zaman" konusunda uyarılmasıyla başlıyor. Daha sonra parkın içinde dalgalanan zamanda anlatıcı elinde Cartier'in iki ciltlik *İkinci Dünya Savaşı* kitaplarıyla tedirgin bir kovalamacaya başlıyor. Parktaki bu bölümün ana karakterlerinden biri bankta oturup çekirdek yiyen Dante'nin *İlahi Komedyası*'ndaki Beatarice Portinari.

Maçka Parkı'ndan sonra Taksim'deki metro istasyonuna gelen anlatıcı bu kez yine *İlahi Komedya*'nın figürlerinden biri olan Vergilius tarafından gişelere yönlendiriliyor. Araftan cehenneme geçmek üzere. Metronun aşağı katlarına indikçe daha belirginleşen bir cehennem imgesi var. Bu cehenneme girebilmek içinse elindeki insanlık tarihinin en kanlı savaşını anlatan *İkinci Dünya Savaşı* ciltlerini vermek zorunda. "Birazdan ben de ineceğim. Böylece son merakım da giderilmiş olacak: En alt katta ne olduğu. Belki her basamakta kendimle ilgili karmaşanın son parçalarını da unutarak, öncesiyle, sonrasıyla bütün bağlarını koparmış, bambaşka, hiçliği kabule çoktan razı biri olarak varacağım aşağı," der anlatıcı ama bunu yapamaz, elindeki ciltleri başkalarına verir ve tekrar yukarıya, oyunun içine geri döner.

Vardarlılar bu öyküde sürekli hırlayan bir kara köpek, metro istasyonunda tavandan sallanan yüzü siyaha boyalı bir vitrin mankeni, viagra ve prezervatif kutularıyla dolu çöp konteynırları gibi bir kıyamet platosuna çok yakışacak imgeler seçerek görsel bir şölen sunuyor okura. Sinemacıları kıskandıracak bir hünerle sahneleri birbirine bağlayarak, vermek istediği zaman sıçramalarını yavaş yavaş hissettirerek okuru büyük finale hazırlıyor. Aslında tüm erkeklerin tek bir erkek, tüm kadınların da tek bir kadın olduğu bir finale. *Bütün hayatlar bir metin ve metinlerarası bağıntı, hayatlarımızın oyunu...*

Vardarlılar'ın kitabın başındaki özgeçmişinde de zikredilen edebiyat ve sinema bilgisi öykü karakterlerine de yansıyor. Bütün öykülerde Dali'den *Maymunlar Adası*'na, Umberto Eco'dan Robert Yeats'e, Sait Faik'ten Prévert'e kadar resim, sinema ve edebiyat konusundaki yetkinliğini öykü kahramanları üstünden konuşturuyor yazar. Hele ki kitabın son öykü olan "Adını Sen Koy", kahramanı Turgut'un ağzından Antik Roma edebiyatı konusunda bir derse dönüşüyor. Neyse ki bunu okurun başından aşağı boca etmek yerine usul usul öyküye yedirmeyi başarıyor.

Sürükleyici, yer yer mizah duygusuyla dolu, incelikli bir ilk kitap olan *İlahi Bugs Bunny Komedyası'na İki Ciltlik Metro Bileti*, Vardarlılar'ın önümüzdeki dönemde yazacaklarını merak ettiriyor. N

NESLİHAN ÖNDEROĞLU

Bahri Vardarlılar
İlahi Bugs Bunny Komedyası'na İki Ciltlik Metro Bileti
Dedalus Kitap, 2013, 135 s.

Tamam mı? Tamam değil!

Göründüğü gibi olmayan hayat kaybolan değerlere rağmen tutunma çabasına dönüşüyor. Önyargılar yerini şaşkınlığa, sanmalar yerini aymaya bırakıyor. Bireylerin üstündeki gücün varlığı seziliyor.

İnsan varlığının bir ucu sıkıntılı şüphesiz. Eğlenemeyen sıkıntı yüzünü acıya dönerek değişir, yaratmanın kaynağına doğru ilerler. Sıkıntıyı anlatmak, yokluğu işlemeye benzer. Görünenin ardına varma isteği edebiyatı çıkarır karşımıza. Edebiyatta boşluk, anlatılandan çok, anlatılmayanla derinleşir. Derinliğe ulaşmanın türü olarak öykü, her şeyin eksiğiyle tamamlanacağına duyulan güvenle yazılır.

Hıza rağmen yaşam, yılgınlığı içine alarak erteleniyorsa, Onur Çalı'nın kitabındaki gibi *Eksik Yıl* adını alıyor. Çalı, yaşanmamışa, eksikliği yıldırıcı olana gönderme yaparken, sıkıntı atmosferine yerleştirdiği hayatları hareketlendirerek varoluşu anlamlandırmaya çalışıyor.

Onur Çalı *Eksik Yıl*'da öyküleri boşlukla dolduruyor. Öyküler bağımsız olsa da benzerlikler etrafında buluşuyor. Karakterler yabancılaşmış, yılgın, kabullenmiş kişiler. Onlar hakkında derinlikli bilgi vermek yerine, ipucunu avucumuza bırakıp geriye çekiliyor Onur Çalı. Kişileri davranış, söz, diyalog yoluyla bütünlemek okura kalıyor. Bu hiç de zor değil; çünkü hepsini gerçek hayattan da biliyoruz.

Eksik Yıl'da karakterler düzenle kimlik düzeyinde sorun yaşıyor daha çok. Alışkanlıklarına bağlı bu kişiler kendilerini gizlice sorguluyor, insan olmanın sıkıntısını taşıyorlar. Geride duran yazarsa birden irade koyuyor ve gerçek/kurmaca olaylarla hikâyeyi bozuyor. Parodileştirilen yaşam, dilin ironiye yaslanmasıyla buruk acıya kesiyor. Anlatılan ile gösterilen arasındaki çizgi kalınlaştıkça, eksikler çoğalıyor.

Göründüğü gibi olmayan hayat kaybolan değerlere rağmen tutunma çabasına dönüşüyor. Önyargılar yerini şaşkınlığa, sanmalar yerini aymaya bırakıyor. Bireylerin üstündeki gücün varlığı seziliyor. *Eksik Yıl*'da parodileştirme, sorunu bağlamından koparmaksızın küçümser. Varoluşa dair övgü bekleyen okur açısından kitabın kapağı eksiklerle kapanıyor. Sözcüklerin hedefini kendine çevirmek, hayatı gerçeküstü gözle de okumak isteyen içinse tamamlanma arzusu yaratıyor. Sıkıntı, öyküleri birbirine bağlayan atmosferdir, her öyküde başka soruna değer.

İlk öykü olan "Ocak Binbaşı"da kendini inkâr eden dünya ve yabancılık hali hâkim. Hayatına irade koymayan karakterin düşündükleri değilleniyor. Kayıtsızlık şaşkınlığı yendiğinde "Kırmızı" yabancılaşmayı, zihinsel ayrışmayı pekiştiriyor. Empati yaralanıyor; yakınlık uzaklıkla tarif ediliyor. "Köpükten Aşk" ise bir aşk değillemesi. "En sevdiğim köpek markası bu" ifadesiyle nesneleştirme metne yerleşiyor. Diyaloglar doğruyu ararken, marka konuşulan masayı dağıtıyor. "Mayısıkıntısı" adlı öykü rüyalarla yazma eylemine bağlanıyor. Yazıyı rutine karşı çıkma yolu olarak öneriyor Onur Çalı. Kurgu katlanarak çoğalıyor ve sıkıntının yol açtığı yaratma hali başka dertlerle karşılaşıyor.

"Temmuz'u Almak Satamadan Götürmek" yazmanın delilikle ilişkisini şeytana devrediyor. Sıkıntının en çıplak dile getirildiği öyküde yazar olma hayalleri kuran karakter, insanı gerçeküstü kılan kötülükle hesaplaşıyor. "Kirli Ağustos Böcekleri" ise bir Kafka değillemesi. Sosyal yaşama yayılan ve acıya dönüşmemekte ısrar eden sıkıntı "Yapay Saksı" öyküsüyle

yeniden bireye dönüyor. Evlilik kurumu, samimiyet, beklenti, kabulleniş… Yazar, yokluğa bakış atan anlatıcı yoluyla boşluklara daha fazla yer vermeye başlıyor. "Necibenin Kaşları Kara"da bencilliği, "Ağaçları Kurtarma Komitesi"nde insanın doğayı kendine düşman etmesi işleniyor. "Burgaç" ölümü hatırlatırken, "Kızıl Düş" atların hayallere giremediği bir dünyayı yansıtıyor.

Onur Çalı kısa, yoğun öykülerle görünmeyen hayatları işaret ederken, sıkıntıyı ironi yoluyla dönüştürüyor. Görmezden gelinenler en çıplak haliyle ortadadır. Sıradan sıra dışı sayılanı kovalar, farklı yerlere temas ederken, İsa'ya, Don Quijote'a, Kafka'ya selamla, yazmaya neden olan koşulların geçen zamana rağmen değişmezliği, eksik hayatlarla tarif ediliyor. Ama sıkıntı üzerine ne söylense eksik kalıyor. N

ARZU EYLEM

Onur Çalı, *Eksik Yıl*
Komşu Yayınları, Eylül 2012, 88 s.

Alper Atalan
Benim için edebiyatın öncesi sonrası yok.

İlk kitap *Sanal Uyku*'dan sonra bu kadar bir aranın nedeni neydi?
Nedeni; yazı yazmaya devam ederek yaşamı geri kazanma inadı ve inancı. Kurulan ve batan dergiler. Yayımlanan ve kaldırılan diziler. Başlarken biten projeler. Geri gelmeyen zaman ve yok olup giden yazma enerjisi. Hepsi. "Hayat gailesi" dediğimiz mevzular yani.

***Mart*'ta mizahla yoğrulmuş öyküler var.**
Okumayı *Gırgır*, yazmayı *Hıbır* dergisi sayesinde öğrendim. Aklıma kıvılcım çaktıran tek şey mizah. Yaşamın sıradanlığından, boğuculuğundan, gereksizliğinden kaçıran, kaçırdığı yere diğer akılları da çağıran tek şey yine mizah. Topluca kıvılcımlanmak, kıvılcımlattırmak için mizahi bir dille yazıyorum. Onsuz bir dil yok gibi.

Senin için edebiyattan önce ne geliyor, sonra ne?
Benim için edebiyatın öncesi sonrası yok. Her şey edebiyata dair zaten. Âşık da olsan, bir yakınını da kaybetsen, pazardan yarım kilo barbunya da alsan edebi bir durum. Sevgilin gözlerine öyle bir bakar ki yamulursun, sevdiğin bir akrabanı kaybeder aklını kaçırırsın, pazarcı barbunyayı tartarken ayaküstü bir hikâye anlatır, yer ayaklarının altından çekilir. Hayatın kendi gerçekliği kadar edebi bir şey var mı?

Bu aralar neler okuyorsun?
Carson McCullers'ın *Küskün Kahvenin Türküsü*'nü okuyorum. Gecikmeli olarak.

Yazmak dışında neler yapıyorsun?
En çok ihtiyacım olan şeyi yapıyorum; dümdüz yaşıyorum.

Şimdilerde ne yazıyorsun? Sırada başka bir kitap projesi var mı?
Bir müzikal yazıyorum. Üçüncü kitabımın notları hazır. En geç Eylülde başlayacağım. Bu sefer arayı açmak yok.

Fadime Uslu

ABDULLAH ALTINAY

Öykü kişisinin gözlem ve izlenimleri üzerine kurulan "Kaldırımlar Kahve Kokar" oyunsu bir dille örülüyor. Anlatımdaki maddi hatalar, imgeye yaslanan soyut betimlemeler anlamı belirsizleştirirken sözcük oyunları kurulan oyunun sadece öykü kişisine yönelik olduğunu gösteriyor. Metinde Fikret'in sokakta yaşamasıyla ilgili bilgi öne çıkarılmış. Buna karşın öyküyü güçlendirebilecek esas bilgi; evsiz ihtiyarın mülkiyetle, zamanla ilişkisi; onun iç gerçeğine açılan kopuşlar yeterince işlenmemiş. Fikret'in "hissedilen o suskun avare adam"la diyaloğunda aktarmayı hedeflediğiniz vurgu, yine anlamı dışa kapalı imgelerle kurulan sözcük oyunlarıyla siliniyor. Bu nedenlerle öykü yarattığı beklentiyi yerine getiremiyor.

BAHAR FİLİZ

"Horoz" adlı öyküde diyaloglarla kişileri yaratıyor, onların kaygılarını, birbirleriyle olan ilişkilerini gün yüzüne çıkarıyorsunuz. Diyaloğun verimli alanını kullanırken birdenbire konuşmanın doğallığını kesen, akıcı anlatımı yapay bir noktaya götüren açıklamalar çıkıyor karşımıza. Bahar'ın yaşam algısıyla ilgili sözleri bunlar. Güneş'in doğuşunu izlemek için törensi bir hazırlığa girişen, bunu yaparken acele eden Bahar, ayna karşısında kendi içine bakmaya başlıyor. Telaşla hazırlanırken hayat ve ölüm üzerine düşüncelerini açıklıyor. "Horoz"un fiziksel zamanı yarım saat. Bu kısıtlı sürede kişilerin davranışlarıyla konuşmalarının ritmi çelişkiye neden oluyor. Mekânla ilgili detayların da incelikle işlenmesi gerektiği görüşündeyim.

BUĞRA KEMAL

"Isabella'nın Hayal Gücü"nde birbirini doğuran iki farklı koşullanma gözleniyor. Bunlardan birincisi, özelliğini betimlediğiniz "sanat dünyasında gizemli bir efsane" olarak kabul edilen Isabella'nın gizemli yönünü kanıtlamaya; diğeri ise fotoğraftaki ânı anlatmaya yönelik koşullanma. Girişte yakaladığınız sakin anlatım gittikçe hızlanıyor. Hız ve sonuca bağlama telaşı yüzünden elinizdeki değeri yitirmişsiniz. Sahneler kuruyor, içindeki gereçleri detaylarıyla canlandırıyorsunuz. Finale doğru anlatımız soluk soluğa kalmış. Isabella'nın yol kenarında durup batan güneşi izlemesi için yaptığınız hazırlık aşamasında birkaç nokta eksik kalmış. Onun minibüsün dar alanında kostümünü giymesi, bu sürede öteki tiyatro çalışanlarıyla anlatıcının konumu, oyuncunun ilerleyen araç içinde aynı anda saçının taranıp makyajının yapılması, yanıtlanması gereken bir dizi soruyu beraberinde getiriyor.

BURCU YILDIZER

"Varoluş Portreleri" başlıklı öyküde öncelikle dikkati çeken mesele, anlatıcının dildeki tutarsızlığı: "Böyle olacağını bilsem onu karı diye alır mıydım?" diyen anlatıcı kısa süre sonra karısıyla arasındaki "anlam savaşları"na yönelip onun varoluşundaki temel kaygıyı çözümlemeye girişiyor. "… yokluk, onun için bir var olma yoluydu," diyor sonra. Onun anlatı süresince geçirdiği değişim; kullandığı dildeki sapma, düşüncelerinin de değiştiğini gösteriyor. Değişen bir başka kişi de anlatılan kadın. Kısa yaşamöyküsü, iç sıkıntıları veriliyor, ancak izlenen bu kadın bir öykü kişisine dönüşemiyor. Evini terk ettiği söylenen kadının evini terk etmediği; aradaki tel örgülerden öte tarafa geçilmediği belirtilen parkın da kolayca ulaşılabilen yer olduğu anlaşılıyor. Öyküde mekânın netleşmesi, kişilerin inandırıcılığını artırması gerekiyor.

CANER KILIÇ

Çalışmanızda gözleri görmeyen bir öykü kişisini işlemeniz ilgi çekici. Ancak, "Kör" başlıklı metne öykünün gözünü kapatmışsınız. Çalışma bu haliyle bir roman taslağı gibi duruyor. Dört yıl içinde yaşanan, anlatıcıya trajik gelen olaylar özetlenmiş. Bir öykü dili oluşamamış. Finalde "içinden bakmak" diyorsunuz, "tam içinden". Öykü kişisinin içeriden bakması gibi dile de içeriden bakmak, onu yaşatmak hepimizin çabası. Şu ifadelere yeniden göz atmanızı öneririm: "gözlerimin yerine geleceğini zannediyordum", "her anı kıskanma dolu aylar", "sesi on beş yaşında ya var ya yoktu", "kendi kendime merak ediyordu insan", "daha utanç vericisi". Yakaladığınız kanalın özenle beslenmeye ihtiyacı var.

EDANUR TAKTAK

Fotoğraftan yola çıkarak öykü değil, bir şiir yazmışsınız. Öyküyle şiirin birbiriyle bağı olsa da ikisi birbirinden farklı türler. "Adım Atsam" adlı şiir kendi içine sakladığı hikâyesini açık etmeme konusunda kararlı görünüyor.

EKREM ÖZTÜRK

"Geri Kalan Hayatımın İlk Günü", anlatıcının iç dünyasına adanmış bir metin. Sembollerle biçimlenen soyut dil, öykü atmosferinin oluşmasını baskılamış. Öyle ki, dış dünyanın somut nesneleri, gözlenen durumları bile büyük ölçüde kendisinden soyutlanmış. Rüya ya da sanrıların görünümlerine sık yer verilmesi, gözlenen ve hissedilen gerçeğin hızla yer değiştirmesi bunda etkili. Dili tamamen duyguların dışa kapalı kabuğunun içine çekmişsiniz. Çoğu zaman anlamı belirsizleştiren bu tutumun metni yorduğunu söylemeliyim.

MEHMET KARAMAN

ERBATUR SAYAR

"Vedrò Con Mio Diletto"nun kurgusunda boşluklar kadar sözü edilen rüyaya sığmayacak fazlalıklar da var. Anlatıcının Essen yolculuğu, orada geçirdiği üç gün, üçüncü gecede yaşananlar, kuzeniyle ilişkisi, müzeye varıncaya kadar anlatılanlar finale göre fazlalık olan detaylar. Rüyanın uçakta görülmesi çizilen sahnelerle çelişiyor. Olayı çabucak aktarmaya odaklanmış, mekânın belirmesine fırsat vermemişsiniz.

EZGİ ŞEN

"Bulut" başlıklı çalışma çok daha uzun bir öykünün taslağı gibi görünüyor. Yatağında doğrulan anlatıcı iki kısa paragraftan sonra bir dağın zirvesine ulaşıyor. Bu dağın bulunduğu yer belli değil. Zirve yolculuğuna bulutuna ulaşabilmek için bir anda karar veriyor anlatıcı ve oraya kolaylıkla varıyor. İntihara giden bir yol bu. İntihar da, gerekçesi de üstü kapalı duygusal ifadelerle aktarılıyor. Kesitlerle verilen sonuçların nedeni darpla, iftiraya uğramayla, dışlanmayla gerekçelendirilse de dilin özensiz kullanılması nedeniyle bu gerekçeler sağlam bir kurgu temelinin üzerinde yükselmiyor.

GÜLAY KURT

"Fadista"nın mekânı bir bahçe. Ancak, sadece oradaki cam ağacını anlatmışsınız. Yaman bu ağacın anlamını açıklarken öyküdeki işlevi de beliriyor. Diyaloğun uzunluğu, söylediği sözler, önünde içki içerken birdenbire Rana'dan ağaca "bir şey" asmasını istemesi, Yaman'ın gerçekliğine gölge düşürüp sahicilik duygusunun oluşmasını engelliyor. Cam objeler ile onu asan kişilerin yaşamları arasında kurulan bağ bir parça zorlama. Süsler için, "Birbirine değdikçe ortalığa hoş bir melodi yayılır," diyorsunuz. Rüzgârla birbirine değen camların ölümü haber vermelerinden önce çatlayıp kırılması ihtimali göz ardı edilmiş. Cam ağaç motifi ne denli şablonsa denizci kocasının ölümünden sonra Portekiz'den çok uzak bir köye yerleşen, suların kararmasıyla kocasını hissetmek için denize giren "Fadista" da o denli şablon duruyor.

HALİDE GENCER

"Hayata Mola Veren Kadınlar"ın malzemesi çok kalabalık. Anlatıcının hayatın düzeni ve çelişkileriyle ilgili yorumları, izlediği kadınlara yönelik ayrı ayrı tespitleri, kocasıyla yaşadıkları, ortak geçmişleri, tükenen evlilikleri ve kendi durumunu kesitlerle vermeniz; dili çoğunlukla anlam kaybına da neden olan sembollerle kurmanız anlatıyı dağıtıyor, metnin sarkmasına yol açıyor. Mekân biçimlenemiyor öyküde. İzlenen kadınların bulunduğu yer belirememiş. Tel örgülerin arkasında olduğu bilinen kadınların kendilerini korumak için o alana çekildikleri; daha sonra, "itildikleri" yorumu yapılıyor. Öykünün dili ve gereçlerinin fazlalıklarından arındırılmaya ihtiyacı var.

İLKER AYÇİÇEK

"Rüya"da hikâyeyi anlatmaya girmekte zorlandığınız gözleniyor. İlk iki cümle birbiriyle çelişiyor. İlk paragrafta eksiltilse anlam kaybı olmayacak ifadeler sık kullanılmış. Ancak, gittikçe açılıyor kaleminiz. Alegoriyle hikâyenin gizli bilgisini aktarmanız başarılı. Güneş'in olgunlaşıp kuruttuğu buğdaylarla oğlu Güneş'in gelecekteki yaşantısı için kaygılanan anneyi özdeşleştiriyorsunuz, bunu yeniden anlatmak öyküye zarar vermiş. Annenin rüyadaki yakarışları şematik kalmış. Kısa öyküde dilin çok daha ekonomik bir tutumla kullanıldığını göz önünde bulundurup öykünüzü gereksiz ve süslü ifadelerden arındırmanızı öneririm.

LEYLA YÜCEL

Mekân ayrıntılarıyla atmosfer kuruyor, öyküyü yan unsurlarla boyutlandırıyorsunuz. Ancak, "Deprem" başlıklı öykünüzde dilde bazı sorunlar var. Deprem felaketini, felaketi kontrol altına alamayan sistemin boşluklarını, yangını, kayıpları anlatıyorsunuz. "Gömüldüğü yerlerden çimentoya bulanmış bedenler çıkarılıyor," dedikten hemen sonra "Şehir, kısa süreceği söylenen kıyafet balosuna hazırlanıyor. Çadırlardan yapılmış küçük bir maske yerleştiriyor çehresine," diyorsunuz. "Uyanan eller", "dili ağzımın içinde dilleniyor", "semadan inan beyaz noktalar sema ediyor" gibi ifadeler anlattığınız trajediyi hafifleştiriyor. Öyküde ortaya çıkan durumu finalde yeniden açıklamışsınız. Okura güvenmelisiniz.

ORHAN MURAT ERDEREN

"Sözsüz Resimler, Resimsiz Sözler" başlıklı öyküde, geçirdiği kaza sonunda gözleri görmeyen genç kızın resimle arasındaki ilişkiyi duyarlı bir bakışla değerlendiriyorsunuz. Buna karşılık çalışma odasındaki resim malzemeleriyle ilişkisini süslü, doğal olamayan bir dille anlatmışsınız. Görememesine, gündüz olmasına karşın odaya girince açılan ışık oradaki kişileştirdiğiniz eşyayı; "hapsolmuş umutlar"ı aydınlatıyor; ancak bu detay bir parça zorlama. Genç kızın boyaların renklerini kokusundan, tadından hissetmesi gibi. Zoraki sahnelerle süslü dil bu öykünüzde duyarlı kaleminizin önüne geçmiş.

OSMAN SOLMUŞ

"İçimdeki Peygamber" başlıklı çalışma henüz öyküleşememiş bir metin. Rüya atmosferinde anlatılanlar herhangi bir yere bağlanamadığı gibi belli bir temele de oturmuyor. Dağların ardından tanrısal bir ses yankılanıyor. Sesin söylediği, diyorsunuz. Sadece ses değil; oldukça uzun, şiirsel bir metin duyuluyor. Rüyanın mekânı, yaşanan şaşkınlığın anlatımı yer yer güçlü, ancak kullandığınız belirsiz ifadeler bu gücü bir anda kesiyor.

ÖZLEM YEŞİLDAĞ AKGÜN

Unutulmayanların anlatıldığı bir öykü "Unutmak". Annesinin yaşama karşı küskünlüğünün kökenini anılarını aktararak gösteren anlatıcı, öyküde açtığı boşluğu doldurmak yerine o boşluğun etrafında gezinmiş. Yıllar önce ayrıldığı eve geri dönüyor anlatıcı. Geçen zaman, geriye dönüşün evdeki akrabalar üstündeki etkisi, onlardaki fiziksel değişim belirsiz. Zamanda sıçramalarla kurulan "Unutmak" içsel, olayların anlatıcı üstünde bıraktığı etkiye odaklı, finaldeki sahnenin anlatılan gerçekliğin üzerine oturmadığı, birdenbire olmuş izlenimi yaratan bir öykü. Düzeyli bir anlatımınız var, dikkatin kurguya da verilmesi kanısındayım.

REYHAN SANİN

Öykü dilinizle yarattığınız atmosfer uzun bir metnin habercisi olmasına karşın anlatımınız birdenbire final için atağa kalkıyor. Oysa mekân henüz şekillenmiş, kişileri kurduğunuz sahneye henüz yerleştirmiştiniz. "Sonat"ın kırılma noktasını müziğin etkisiyle betimliyorsunuz. Öykü girişinde kullandığınız uzun tasvirlere yönelen diliniz finale değin değişmese de kırılma zamanı birdenbire gelişiyor. Finalle girişin ritmi birbiriyle bağdaşmıyor. Öykünün süresi kısaldıkça dilin daha ekonomik kullanılması gerekiyor.

SİBEL SEVİNÇ

"Fal"da ritmik dilinizle bir kesit anlatıyorsunuz. Girişte kullandığınız konuşmanın doğallığı güçlü bir öykünün atmosferine girdiğimizi söylüyor. Ancak, öykü kişisinin aile ilişkilerini, annesiyle kendi durumunu özetleyen bilgilere yönelmeniz, zaman ve mekân unsurlarını gereğince kullanmamanız bu gücü birdenbire tüketiyor. "Fal" kısa bir öykü mü? Anlatı zamanı kısa ama malzemesi kalabalık olduğundan bu haliyle çok daha uzun bir öykünün ön çalışması gibi. Ayrıca, "Kapıdan uğrayıp bir merhaba der," diye tanıttığınız komşunun evde bulunma süresi de çelişki yaratmış.

ULAŞ BÜTÜNER

"Tuzak" başlıklı polisiye öykünüzde ön planda tuttuğunuz merak unsurlarını akıcı dilinizle besliyorsunuz. Ancak çözülmesi gereken sorunu adım adım boyutlandırarak anlatmak yerine bir anda çözüp sonuca bağlıyorsunuz. O kalın dosyayla belgelenen çetrefil olaylar artık evrak memuru olarak çalışan Bobby tarafından birdenbire çözüme kavuşuyor. Final sahnesinde anlatılanlar gerçeklikten uzaklaşıyor. Bobby'nin bebek katliamları yapan bir tarikatı görevi belirtilmeyen Thomas'a ve çalıştığı teşkilata rağmen tek başına suçüstü yakalamaya girişmesi manidar. Üstelik yakalanması planlanan kadınlar tel örgülerin ardında hiçbir şey yapmadan oturup nehre bakıyorlar. Bobby, düştüğü tuzağın sonucunu söylemesine rağmen son cümleyle öyküye yeni bir zar atıyor. Biten şey, polisin korkuları havada kalıyor.

ZEHRA BONCUK

"Sessiz Çığlık" öykü kişilerinin duygularını, yaşadıkları sarsıntıyı anlatmaya odaklamış. Kesitlerle, geriye dönüşlerle kurulmuş öykü. Sevim'in hatırladığı anıyla metin aydınlanıyor. Sözü edilen açık ve kapalı mekânlar oradaki birkaç unsurla tanımlansa da bir dekora ya da atmosferi bütünleyecek yapıya kavuşamıyor. Oysa özellikle tren kazasının yaşandığı alanın öyküdeki işlevi çok önemli. Sevim'le oğlu Kerem'in orada bulunma nedenleri, taşındıkları köyle, köydeki insanlarla ilişkileri verilseydi, öykü boyutlanabilir, tren kazası sadece duygusal sarsıntılara neden olan bir işlevden öteye geçebilirdi. Tarladaki iki ağaçtan söz ediyorsunuz. Ağaçları görünce Sevim mutlu oluyor, bunun nedeni belirsiz. Öykü kişilerinin duygusallığı, duygu ifadelerinden çok, anlatıcının duyarlığıyla yansıtılabileceğini söylemeliyim. N